

IOAN SPIRU

MONOGRAFIA SATULUI SURDULEȘTI

Editura Ordessos

IOAN SPIRU

**MONOGRAFIA
SATULUI SURDULEȘTI**

IOAN SPIRU
PREOT ECONOM STAVROFOR

MONOGRAFIA
SATULUI SURDULEȘTI

Ediție îngrijită de Pavel Mirea

PUBLICAȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN
(VIII)

Editura Ordessos
2013

PUBLICAȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN (VIII)

Editorul seriei: Pavel Mirea
Tehnoredactare: Floriana Otomega
Restaurare fotografii: Simona Tironeac
Prelucrare ilustrații: Liviu Nicolescu, Pavel Mirea
Corectură: Mădălina Dumitru
Copertă: Pompilia Zaharia

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SPIRU, IOAN

Monografia satului Surdulești / Ioan Spiru...;
ed. îngrijită de Pavel Mirea. - Pitești: Ordessos, 2013
Bibliogr.

ISBN 978-606-93332-8-0

I. Mirea, Pavel (ed.)

908(948 Surdulești)

Acest volum a fost editat cu sprijinul financiar al Muzeului Județean Teleorman
și al familiilor Angelescu și Spiru.

©Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate Muzeului Județean Teleorman

ISBN 978-606-93332-8-0

IOAN SPIRU (1914 - 1995)

Dedic această lucrare în amintirea mamei mele, Elena, ca și tuturor mamelor și femeilor din satele românești, care, generație de generație, au păstrat sufletul și marea înțelepciune a poporului român.

„Această monografie a fost prezentată la concursul pentru monografii instituit de Căminul Cultural Județean Teleorman și a fost clasificată întâia, fapt care îl onorează pe părintele Spiru, autorul ei.

Director al C.C. Județean, Florian Cristescu, 2 octombrie 1944, Turnu Măgurele”.

Motto

*Nu invidiați vechile popoare, ci priviți pe al vostru.
Cu cât veți săpa mai adânc, cu atât veți vedea țășnind viață.*

Michelet

Satele sunt sufletul unui popor. Păstrați-le!

Ioan Spiru

CUPRINS

Nota editorului	11
Prefață	13
CAPITOLUL I	
I.1. Așezarea satului	15
I.2. Clima, flora și fauna	18
I.3. Denumirile satului	20
I.4. Vatra veche a satului și arheologie	22
CAPITOLUL II	
Satul Surdulești în secolele XVIII-XIX	25
CAPITOLUL III	
Evoluția proprietății și relațiile cu proprietarii	30
CAPITOLUL IV	
Evenimente în viața satului	39
IV.1. Evenimente în sec. al XVIII-lea	39
IV.2. Evenimente în sec. al XIX-lea	39
IV.3. Evenimente în sec. al XX-lea	42
CAPITOLUL V	
Populația	47
V.1. Statistica populației între anii 1810-1960	47
V.2. Populația satului între 1810-1900	48
V.3. Populația după 1900	50
V.4. Familiile satului - moșnenii	51
V.5. Familiile foștilor clăcași	53
V.6. Privire generală asupra populației	57
CAPITOLUL VI	
Instituțiile satului	60
VI.1. Bisericele satului	60
VI.2. Biserica de la Bălăcel ?	60
VI.3. Biserica veche a moșnenilor	61
VI.4. Biserica din Cățeleștii de Jos	61
VI.5. Biserica din Cățeleștii de Sus	63
VI.6. Biserica din Surdulești	66
VI.7. Școala	70
VI.8. Căminul cultural	76
VI.9. Primăria	77
VI.10. Halta Surdulești	79
VI.11. C.A.P. Surdulești	81
CAPITOLUL VII	
Pământul și muncile legate de el	82
VII.1. Calitatea pământului	82

VII.2. Repartizarea proprietății	82
VII.3. Cum se muncea acest pământ ?	84
VII.4. Culturile în sat între cele două războaie mondiale	84
VII.5. Aspecte ale muncii până la împrăștierea din anul 1864	85
VII.6. Cum lucrau surduleștenii pământul, între cele două războaie mondiale?	89
CAPITOLUL VIII	
Starea materială a surduleștenilor în raport cu munca lor	92
VIII.1. Aspecte generale	92
VIII.2. Locuința	93
VIII.3. Hrana	95
VIII.4. Îmbrăcămintea	96
VIII.5. Aspecte sanitare	97
VIII.6. Perspective de viitor	98
CAPITOLUL IX	
Satul Surdulești și spiritualitatea lui	99
IX.1. Caracterul oamenilor din sat	99
IX.2. Comportarea oamenilor între ei	100
IX.3. Comportarea copiilor	100
IX.4. Tineretul	102
IX.5. Lumea în tradiția satului	106
IX.6. Graiul	110
IX.7. Obiceiuri legate de naștere	111
IX.8. Nunta și obiceiurile ei	113
IX.9. Moartea și obiceiurile legate de ea	119
IX.10. Date și obiceiuri în timpul anului	121
CAPITOLUL X	
Satele vecine Surduleștiului	127
X.1. Comuna Balaci	127
X.2. Satul Miroși	129
X.3. Satul Siliștea Nouă	131
X.4. Satul Tecuci (fost Tecuci Calinderu)	133
CAPITOLUL XI	
La capătul drumului	136
NOTE AUTOBIOGRAFICE	138
Post scriptum	140
Bibliografie	142
ANEXE	
Documente	147
Hărți	157
Imagini	164

NOTA EDITORULUI

Prototipul clasic al preotului-cărturar, din păcate atât de puțin prezent în lumea satului contemporan, părintele Ioan Spiru s-a îndrăgostit de satul Surdulești la prima vedere, în toamna anului 1940. Doar așa poate fi explicat faptul că la numai patru ani după ce fusese numit preot acolo, de sub condeiul sfinției sale ieșea *Monografia Satului Surdulești*. Lucrarea avea să fie premiată la concursul pentru monografii instituit de către Florian Cristescu, directorul Căminului Cultural Județean de la Turnu Măgurele.

Dacă prima formă fusese realizată în 1944, până la terminarea acestei lucrări, în 1987, părintele Ioan Spiru a scris și rescris, documentându-se în arhive și cercetând împrejurimile, nu numai pe perioada cât avea să rămână preot acolo, adică până în anul 1954, și revenind ori de câte ori a avut ocazia în satul pe care îi simțise atât de aproape.

Astfel, după cinci variante succesive a găsit această formă finală, care, după alți 25 de ani, vede, iată, lumina tiparului.

La realizarea demersului său și-a spus cuvântul experiența pe care a câștigat-o încă din studenție, când, prin anii 1937-1938, ca participant în echipele regale studențești în satele Plopșor (jud. Dolj) și Cusuiul din Vale (jud. Durostor), a primit sarcina de la sociologii Dimitrie Gusti și Henri Stahl să scrie succinte monografiile ale respectivelor localități.

Monografia Satului Surdulești este scrisă într-un limbaj aparte, ce trădează firea poetică a autorului dar în același timp și rigurozitatea specifică cercetătorului, îmbinare fericită ce face ca lectura să fie ușoară, plăcută și captivantă. Dincolo de acest aspect, valoarea documentară este incontestabilă, izvoarele scrise, dar și cele nescrise, mărturiile directe ale unor localnici, unii dintre ei născuți la mijlocul secolului al XIX-lea, se combină și alcătuiesc un tot unitar, recompunând o imagine dispărută a satului.

Monografia urmărește schema clasică a unei asemenea lucrări, fiind scrisă în unsprezece capitole. Astfel, primele nouă capitole cuprind: cadrul geografic, atestările documentare, evoluția proprietății, evenimentele din viața satului, populația, instituțiile satului, munca pământului, starea materială a locuitorilor și spiritualitatea satului.

Capitolul X face referire la satele învecinate: Balaci, Miroși, Siliștea Nouă și Tecuci, urmărind, pe scurt, vechimea lor, atestarea documentară, proprietarii, populația, evenimente și instituțiile fundamentale - școala și biserica.

Ultimul capitol, al XI-lea, cuprinde „povestea” scrierii monografiei, truda și gândurile autorului față de lucrare, fiind urmat și de o cuprinzătoare autobiografie.

În încheierea acestei note introductive se impun câteva observații tehnice privind pregătirea pentru tipar a *Monografiei Satului Surdulești*.

Editarea lucrării s-a făcut pe baza principiului minimei intervenții asupra manuscrisului original. Au fost respectate, în cea mai mare parte, lexicul, sintaxa și stilul autorului, intervențiile fiind făcute discret, doar în cazul în care unele forme gramaticale și de punctuație nu mai corespundeau normelor actuale.

Pentru cursivitatea lecturii s-a renunțat la notele bibliografice de la sfârșitul fiecărui capitol și acestea au fost introduse la subsolul paginii, dându-li-se o numerotație continuă și procedându-se la uniformizarea redactării lor, conform normelor academice în vigoare. Acolo unde s-a considerat necesar, editorul a intervenit cu note explicative marcate individual.

Cele șapte documente transcrise, ce privesc istoria satului Surdulești sau a localităților învecinate, au fost reunite într-un capitol separat, intitulat „Anexe”, ce mai cuprinde 6 hărți și 34 de fotografii.

Hărțile au fost prelucrate cu programe informatice specializate, în vederea facilitării observării detaliilor și a adaptării lor la formatul lucrării.

Fotografiile originale, unele vechi de peste 70 de ani, au fost supuse, după caz, unui atent proces de restaurare și totodată de prelucrare electronică, cu scopul de a le face să exprime cât mai bine imaginile fixate pe ele. De asemenea, s-a ales forma introducerii lor la sfârșitul lucrării, în locul amplasării în text, pentru evitarea fragmentării acestuia. Textul fotografiilor a fost transpus fie de pe cel original, fie de pe înscrisurile aflate pe verso, indicându-se și anul, acolo unde a fost cunoscut. Cele mai multe trimiteri la documente, hărți și imagini ne aparțin.

Lipsa de interes a autorităților vremii față de asemenea lucrări, apoi faptul de care părintele se temea cel mai mult, de pierderea sau uitarea ei prin cine știe ce sertar, dar și de costurile mari de tipărire ce ar fi fost suportate de către autor la o eventuală editare pe cont propriu, l-au determinat să-și exprime dorința de a încredința manuscrisul Academiei Române, fapt consemnat în capitolul final. Această dorință nu s-a mai îndeplinit și, pentru că nebănuite sunt căile Domnului, ne-a revenit onoarea și datoria morală ca să ne îngrijim de apariția lucrării, în preajma aniversării a 100 de ani de la nașterea autorului, a cărui memorie o cinstim astfel.

Nu în ultimul rând, aducem mulțumirile noastre doamnei Sonia Angelescu și domnului Aurel Spiru, fiica, respectiv fiul părintelui Ioan Spiru, pentru bunăvoința de a ne fi pus la dispoziție manuscrisul și încrederea acordată pentru publicarea lui.

Pavel Mirea
noiembrie 2013

PREFAȚĂ

A scrie istoria unui sat este un lucru greu și îți asumi o grea răspundere, deoarece satul nu este numai o noțiune ci un organism viu și trebuie să ții cont de acesta.

Îți lipsește apoi un model care să cuprindă toate capitolele ce ar trebui să fie scrise. M-a ajutat totuși un îndreptar al sociologului Henri Stahl, fără să fie însă complet^I. Mai de folos mi-au fost monografiile satești publicate de diverși autori, citând mai ales pe regretatul preot Ioan Răuțescu, întrucât ele îți oferă un exemplu practic de urmat în ceea ce privește monografia unui sat^{II}.

Îți lipsesc și documente ale trecutului, care, deși există la Academia Română sau la Arhive, sunt greu de procurat. Abia în ultimele decenii instituțiile amintite, au editat o serie de lucrări de mare valoare documentară, asupra satelor românești^{III}.

Dacă satul despre care vrei să scrii este un sat de câmpie, se ivesc și noi greutăți. Iată doar, de ce atunci când m-am hotărât să scriu istoricul satului Surdulești, în urmă cu peste 45 de ani (1943) am luat o grea răspundere. Era ca și cum aș fi căutat în carul cu fân al zbuciumatei noastre istorii, acul cu care să însăilez această istorie^{IV}.

Încet, încet, am reușit, cu elanul tinereții și dragostea de muncă, să înlătur o parte din negura ce acoperise trecutul satului, reușind să încheie o primă

^I Henri Stahl, *Monografia unui sat. Cum se alcătuiește spre folosul căminului cultural* (cu o prefață de Dimitrie Gusti), București, Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, 1939.

^{II} Ioan Răuțescu, *Dragoslavele*, ed. a II-a, Câmpulung, 1937.

^{III} *Documente privind Istoria României* (= DIR), B Țara Românească, vol. II, sec. XVI, București, Ed. Academiei, 1951.

^{IV} *Indice cronologic nr. 1. Arhiva Mitropoliei Țării Românești (1365-1890)*, vol. II, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului (= DGAS), 1961; Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I - Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)*, I, Craiova, Mitropolia Olteniei, 1970; Ion Donat, *Așezările omenesci din Țara Românească în secolele XIV-XVI*, în *Studii. Revista de istorie* IX(6), 1956, p.75-95.

monografie. Nu m-a mulțumit însă și continuând cercetările și consultând o serie de noi documente publicate între timp, am făcut încă patru variante, până ce am ajuns la forma actuală. Pe parcurs, au apărut și satisfacțiile, deoarece mă simțeam în postura pictorilor, care înlăturând fumul vechilor picturi, dau la iveală acele minunate fresce ce ședeau ascunse de ochii oamenilor.

Doream, apoi, prin această lucrare, să aduc un omagiu satului românesc și țăranilor, acești oameni care prin sacrificiile și sângele lor, generație de generație, ne-au păstrat vatra străbună. Monografia de față constituie deci, un act de justiție și de dragoste față de satul românesc și oamenii lui.

În încheiere, țin să aduc un pios omagiu acelor bătrâni ai satului de la care am adunat un mare număr de informații și acte, ca și regretatului scriitor Florian Cristescu, de la care a venit îndemnul scrierii monografiei satului instituind un concurs în Teleorman, din dorința ca fiecare sat al județului să-și aibă monografia sa. De asemenea, același omagiu eruditului preot Ioan Răuțescu din Dragoslavele, dispărut și el azi dintre noi, pentru sprijinul moral pe care mi l-a acordat ori de câte ori am apelat la dânsul.

Doresc, apoi, să fac un călduros apel slujitorilor sfintelor altare de a strânge, cu grijă și respect, tot ce interesează satul și biserica. Nimic nu-i de prisos și totul de folos. Dacă nu avem astăzi o istorie a satelor și a bisericilor, vina este și a înaintașilor ce nu ne-au lăsat nimic scris, îngreunând întocmirea monografiilor. Este păcat, deoarece istoria satului românesc este, de fapt, însăși istoria poporului nostru, atât de mult se identifică între ele, încât se poate afirma că istoria neamului nostru nu este altceva decât o istorie a satului românesc.

Preot econom stavrofor,

Ioan Spiru,

Alexandria

CAPITOLUL I

I.1. Așezarea satului

Satul Surdulești se află situat în partea de sud a județului Argeș, chiar în hotar cu județul Teleorman, de care a aparținut până la reînființarea județelor, în 1968. Se află la o distanță de numai câțiva zeci de metri de satul Burdeni din județul Teleorman. Este străbătut de pâraul Burdea și tot prin sat trece șoseaua națională Roșiorii de Vede - Costești - Pitești, iar pe la marginea estică se află calea ferată, cu aceeași direcție ca și șoseaua amintită, având și haltă proprie, „Halta Surdulești” (**Harta 1**).

Se află situat în partea de nord a câmpiei dunărene, cunoscută sub numele de Câmpia Găvanu-Burdea, ce se continuă până aproape de Costești. Are o suprafață de 1200 km pătrați, iar solul este format din loess, podzol și sol roșcat, dominând vegetația lemnoasă, forestieră¹. Câmpia aceasta este relativ înaltă, un mic podiș care la Surdulești are cota de 145-150 m, la Balaci 135 m și la Strâmbeni 155 m. Este brăzdată de râurile Vedea și Teleorman ca și de pâraiele Cotmeana, Tecuci, Burdea, Zâmbreasca, Căinelui, de asemenea, de numeroase văi și vâlcele ce au favorizat prezența omului încă din zorii istoriei umane. Este uimitor cât de repede se dezvoltă văile, încât le poți urmări cu ochii cum se lărgesc, se adâncesc și cum își schimbă peisajul în numai câteva sute de metri, datorită șuvoaielor de apă ce rod ușor lutul moale al acestei câmpii². Din această cauză, aspectul fizic al pământului de la Surdulești este destul de variat, șes, văi și vâlcele iar lunca pâraului Burdea, îngustă, destul de sinuoasă, pâraul formând în stânga și în dreapta lui maluri înalte. Din această cauză, oamenii folosesc deseori în vorbirea curentă expresiile: „*mă duc*” sau „*vin de la deal*”.

Satul și-a durat casele pe meandrele pâraului Burdea, dând impresia, datorită luncii înguste și întortocheate, că este situat pe dealuri, așa cum de altfel îl menționează, în sec. XIX, vechile documente.

Variatatea geografică îi dă o notă plăcută, mai ales în zilele de vară. Toamna, în schimb, când zilele sunt senine și limpezi, din marginea nordică a satului, se zăresc munții Făgărașului, cu nostalgice amintiri.

Terenul este destul de accidentat și în afara satului. Spre est, se află valea pâraului Tina, hotar cu satele Râca și Siliștea Nouă (Gumești). În acest pârau se pierd vâlcele Pietrișului și Trei Vâlcele. Dincolo de calea ferată,

¹ *Atlas Geografic al RSR*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1965, p.27-29.

² Ioan Spîru, *Câmpia Teleormanului*, în Terra, București, 1974.

mai aproape de sat, se află vâlceaua Burliştea, iar spre apus, dincolo de sat, sunt vâlcelele: Drăgociul Mare, Drăgociul Mic și Valea Bălăcelului, în care se pierde și Vâlceaua Ulmului. Bălăcelul face hotarul cu satele Tufeni și Tecuci.

Suprafața satului și a terenului său de muncă agricolă are forma unui dreptunghi, tăiat în două părți inegale ca mărime de pârâul Burdea. Partea mai întinsă se află la vest de sat iar partea mai mică la est, spre valea Căinelui. Laturile cele mari sunt de la est la vest iar cele mici, la sud și la nord. Din valea Tinei, terenul este câmp neted până în vâlceaua Pietrișului, iar ceva mai la stânga, se formează vâlceaua Părului, care se bifurcă spre valea Tinei. De la vâlceaua Pietrișului, iarăși șes până în vâlceaua Burliştei și de aici, până în sat, iarăși șes, coborând apoi în lunca pârâului Burdea.

Pârâul Burdea izvorăște din comuna Șerboieni, Argeș și face parte din bazinul hidrografic al râului Vedea, cu o suprafață de 5450 km pătrați, el însuși având o lungime de 215 km³. Lungimea pârâului Burdea este de 85 km, făcând confluență cu râul Vedea, după ce face un ocol pe lângă fosta cetate geto-dacă, lângă satul Albești. Până la Miroși, Burdea are valea seacă mai tot timpul, numai la nord de Miroși are un fir de apă ce curge și spre Surdulești, alimentat de câteva izvoare subterane.

Vara este un firicel de apă, dar când plouă torențial și se topesc zăpezile, devine un torent mâniaș, umplând lunca întreagă, vuind zi și noapte până ce se potolește viitura. În astfel de zile, satul este complet izolat deoarece nu se mai circulă dintr-o parte într-alta, decât cu albiile transformate în bărci (**Foto 1, 2**). Bucuria tineretului, mai ales vara, fiindcă are unde să se scalde și să se plimbe cu albiile luate de acasă, spre spaima mamelor. Malul drept este mai înalt și mai aproape de firul apei, în vreme ce malul stâng este mai domol și departe de cursul apei.

Din luncă se urcă prin sat și se iese la „deal”, adică la câmp neted până la vâlceaua Drăgociului, cu începutul la Miroși, unindu-se cu Drăgociul Mic și formând apoi o singură vale, până ce se varsă în Burdea, lângă pădurea Drăgociului. Din vâlceaua Drăgociului, urci și mergi pe câmpie cale de încă doi km și jumătate, până în vâlceaua cea mare a Bălăcelului, care face hotar cu lotul Tufenilor și Tecuciului. Cândva, vâlceaua Bălăcelului, ca de altfel toată această parte a câmpiei, a fost acoperită de păduri. Doar la Bălăcel mai crește, ici-colo, stejăriș, amintind de pădurile de altă dată.

³ *Atlas Geografic al RSR*, p.28.

Satul se află situat într-una din cele mai populate regiuni din țară, media locuitorilor pe kilometrul pătrat fiind de aproape 100 de locuitori⁴.

Satele vecine cu Surduleștiul sunt: Miroși, la 1 km nord, iar gara Miroși la 5 km, la sud satul amintit, Burdeni, situat în preajma pădurii Drăgociei, iar mai la sud, la 6 km, se află satul Balaci, fostă reședință de plasă. Spre sud-est, se află gara Balaci, la 4 km și în apropierea gării se află un mare complex pentru copii fără familii sau descompletate și unde, în anii celui de-al doilea război mondial, a existat un mare aeroport.

La vest, se învecinează cu satul Tecuci, situat la aproximativ 5 km distanță, peste câmp. Tot spre vest, se află satul Tufeni, la circa 8 km distanță, pe valea râului Vedea. Ceva mai jos, este satul Stoborești, iar spre nord de Tufeni, satele Mozăceni, Bârla, Ciocești și Urluieni, situate pe frumoasa vale a râului Cotmeana. La Urluieni, sus pe terasă, se mai văd și azi ruinele fostului castru roman și părți din valul „Transalutan” și din „Brazda lui Novac”⁵, ce se întretaiau aici⁶. La est se învecinează cu fostul sat Siliștea Gumești, azi Siliștea Nouă⁷, iar spre nord-est cu satul Râca.

Cel mai apropiat oraș este Costeștiul, la circa 22 km nord, important nod feroviar. Până la raionarea din 1955, când satul a ținut de județul Teleorman, orașul cel mai legat de sat era Roșiorii de Vede. Acum, centrul administrativ este Piteștiul, după cum, până la raionarea amintită, fusese orașul Turnu Măgurele. Capitala țării, este situată la aproximativ 100 km drum drept și 136 km pe calea ferată Surdulești - Roșiorii de Vede - București.

Situat în plină câmpie, vara, soarele copleșește totul sub razele arzătoare, prefăcând drumurile și potecile în pulberi de praf, ridicate de vârtejuri pe deasupra câmpului. Toamna și după topirea zăpezilor, câmpul și ulițele satului sunt, în schimb, torente de noroi, greu de răzbătut chiar de la o casă la alta.

De la 14 octombrie, din Vinerea Mare, cad primele brume și oamenii se trag la adăpost, în timp ce hogașurile caselor prind a ispiți vremea, fluturându-și fumurile în văzduhul trist și în cârâitul ciorilor.

⁴ *Geografia economică a RPR*, București, Ed. Științifică, 1957; *Atlas geografic al RSR*, p.57.

⁵ O.G. Lecca, *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, București, Ed. Universul, 1937, p.58.

⁶ Am cercetat castrul roman așezat în dreapta râului Cotmeana în anul 1948. Am mai putut vedea, de asemenea, pe terasă, dincolo de malul stâng al râului Cotmeana, urme din „Brazda lui Novac” sau „Troianul”, pe o distanță de aproximativ 150 m, în apropierea Vâlceleii Murgului. La aproximativ 2 km spre est, în valea Viilor, valul apare iar și este cunoscut de localnici sub numele de „Troianul Mic”.

⁷ În prezent s-a revenit la denumirea Sileștea-Gumești (*n.ed.*).

I.2. Clima, flora și fauna

Clima este comună Câmpiei Române, cu alternanță de ierni grele și ierni uscate. Când sunt ierni grele, Crivățul e la el acasă și aduce ninsoare, așa cum a făcut-o în luna februarie din anul de pomină 1954. Primăvara bat vânturi reci dinspre răsărit sau secetoase dinspre apus, din care cauză țăraniile-au numit, cu bună dreptate, „traistă goală”. Din cauza vânturilor reci, care bat și în luna martie și în primele decade ale lunii aprilie, porumbul se seamănă la sfârșitul lunii, dar mai ales în luna mai. Primăvara e scurtă și trecerea de la iarnă spre vară, apare brusc. Cele mai multe ploi cad în luna mai și poporul are zicala: „*plouă în mai, se face mălai!*”.

În iulie și august sunt ploi de vară, scurte și repezi, cu fulgere și uneori cu grindină. Când plouă în aceste luni, se asigură recolta de porumb. În septembrie e timp frumos și uscat și drumurile se transformă în pulberi de praf și uneori vântul provoacă vârtejuri ca într-o joacă. Ploile încep în octombrie iar timpul se răcește brusc la Vinerea Mare, 14 octombrie, când, de regulă, cade și prima brumă, al cărei sărut, cum spune cântecul popular, ucide unde cade. Ies cojoacele la purtare și încep să fumege hornurile caselor. Vin zile reci și uneori zăpada cade pe la sfârșitul lui decembrie sau în ianuarie. Acum Crivățul iese din bârlog, plesnește din bici și gonește zăpezile să-și facă datoria, astupând câmpurile și troienind drumurile.

Din februarie, iarna, zice poporul, „*și-a tocit dinții*” și-i nădejde de primăvară deși „Babele” și „Moșii” din martie mai dau de furcă oamenilor. În aprilie încep să înverzească pomii și gătindu-și ramurile cu florile cașiilor, vișinilor, începe marea taină a cununiei din natură. Doar salcâmiile înfloresc ceva mai târziu. Căldura crește, soarele devine disc de foc și începând din iunie coace pâinea câmpului, încât de Sân Petru, intră oamenii cu secerile în grâu. Până la Sfântul Ilie era gata secerișul, se strâneau snopii în șir și la începutul lui august, batozele începeau treieratul, sus pe islaz, la Ion Diliță **(Foto 7, 8)**.

Porumbul leagă în august și se culege, de regulă, la sfârșitul lui septembrie și începutul lui octombrie. Cu toate că este la șes, satul se bucură de o climă sănătoasă iar apa este de o calitate foarte bună. Clima sănătoasă, oameni sănătoși în Surdulești!

În sat sunt cultivate: grâul de toamnă, orzul, ovăzul, mazărea, floarea soarelui, porumbul, puțină cânepă iar printre rândurile de porumb se seamănă fasole și dovleci. Îi merge bine și tutunului și ricinului, deși sunt destul de puțin cultivate. Prin grădini se cultivă: fasolea, ceapa, usturoiul, roșiile, vinetele, ardeii, castraveții, dovleceii și mai puțin cartofii.

Până la colectivizare se cultiva și vița de vie, foarte puțin, doar 15 ha, dar și pomi fructiferi, mai ales pruni, în 1942 fiind recenzați 2437 de pomi, pruni, meri, peri, gutui, vișini, cași, nuci și 1750 de corcoduși.

Plantele naturale sunt cele care fac trecerea de la deal spre vale: trifoiul roșu, trifoiul alb, aglica, garofița de câmp, păișul de livadă, sunătoarea, coada șoricelului, traista ciobanului, orzul șoricesc, jaleșul. Printre grâne cresc: ciocul berzei, macul, albăstrița, neghina, mazăricea, muștarul sălbatic, mușetelul, pălămida etc. iar prin bălți și băltoace: pipirigul, mătasea broaștei, lintița, șovarul, papura etc. Pe terenuri virane și prin grădini cresc: mohorul, laptele cucului, pălămida, ștevia, urzica, iar prin pădure: ghiociei, viorelele, rodul pământului, urzica, brândușa, floarea Paștelui, cicoarea, mărgăritarul, margaretele, fragii, iarba mare și diferite specii de ciuperci bune sau otrăvitoare iar pe scoarța copacilor iasca și mușchiul. Prin ghivece și prin grădini femeile îngrijesc: mușcate, gura leului, busuioc, garoafe, stânjenei, crini, trandafiri, petunii, lemnul domnului, crăițe, călțunași, ochiul boului.

Ca vegetație arborescentă există: stejarul sau gârnița, ulmul, frasinul, salcâmii, teiul, plopul, jugastrul, păducelul, trandafirii sălbatici. Cândva a crescut și fagul.

Printre animalele și păsările domestice, atât de obișnuite în satele românești, sunt: vaci, boi, oi, cai și foarte puțini măgari, găini, rațe, găște, bibilici.

Dintre animalele sălbatice, iepurele este vânat de om, de ulii și de ciori, iar gerurile și zăpezile târzii îi distrug puietul și îl gonește până în sat. Dacă nu ar fi iute la fugă și, în ciuda multelor sale necazuri, zglobiu și jucăuș, și-ar fi pierdut de mult urma. Vulpea și bursucul sunt destul de rari, lupul a dispărut, dar a rămas amintirea lui din vremurile de altă dată, când trăia prin pădurile atât de dese din jurul satului. Acum, au apărut, în schimb, câprioarele și tot aici, în pădurea Miroșeanca, trăiește pârșul, o „jucărie” drăgălașă, șoarece de arbori, cu coada stufoasă ca de veveriță. Mai trăiesc: ariciul și dihorul, șobolanii de casă și cei roșii de câmp, șoarecii, șerpui, șopârlele, broaștele țestoase mici de apă și tot în pârșul Burdea, salamandra de șes, cu pete gălbui pe pântec și nelipsite lipitori. Dintre păsări, dropia a dispărut după 1954. Tot dispărută este potârnichea, pitpalacul și nu prea departe de dispariție ciocârlia, din cauza erbicidelor. În schimb, s-au aclimatizat fazanii și pescărușii care urcă până aici în căutare de hrană. Nelipsite din peisaj sunt ciorile negre, ciochițele, foarte rar ciorile grive. Obișnuiți și tot mai numeroși sunt gugustiucii, ca și graurii, care s-au înmulțit și fac prăpăd prin vii. Mai amintesc: vrăbiile, ciocănitorele, pupăza, cucul, sticleții, puține berze și până mai acum câțiva ani două familii de stârci. Rândunica este și ea frecventă și foarte rar prigorul, cu frumosul lui

penaj. Păsări răpitoare sunt: coțofenele, uliul, eretele. Liliiecii de noapte au devenit foarte rari.

Ca insecte, amintesc: fluturii, buburuzele sau boii domnului, bondarii, albinele, viespile, muștele, bărzăunul, rădașca cu corn, gândacii de casă, păienjenii de casă, de pomi și de apă și aceia care trăiesc în pământ și îi scot copiii din ascunzișul lor cu ceară legată cu o ață. Gânganie ciudată este și groparul, care-și pune ouăle în bălegar, le face cocoloș și pe care amândoi părinții îl împing cu greu la adăpost de dușmani. Foarte rar, apar licuricii, prin pădure⁸.

I.3. Denumirile satului

Nu întotdeauna denumirea actuală a satului, a fost aceeași, Surduleștiul, fiind o denumire relativ mai nouă și nici nu se referea la vatra actuală a satului, ci numai a părții locuită de foștii moșneni. Vechea denumire a satului a fost Cățelești, satul fiind atestat încă din anul 1652, mai 8: „*Bătiești, Izvorani, Bârzești din jud. Muscel*”, fiind amintit alături de aceste sate, într-un act de întărire dată lui Radu Logofătu și fraților săi: „*Pentru cumpărare de moșie și rumâni*”⁹.

Tot cu această denumire este amintit și la 1741, când făcea parte din plasa Mijlocul, alături de satele Palanca, Strâmbeni, Râca Veche, Râca Nouă, Miroși, Dobrotești, Tecuci, Balaci, Merișani și Zâmbreasca. Și la 1748, satul și moșia sa sunt amintite tot cu numele Cățelești¹⁰. Hărțile din sec. XVIII îl prezintă cu același nume¹¹.

După 1800, satul se divide în Cățeleștiul de Sus și Cățeleștiul de Jos, fenomen de altfel general în județul Teleorman, în ceea ce privește această împărțire a satelor. Cățeleștiul de Sus se afla în vatra actuală a satului Surdulești, locuită de foștii clăcași, iar satul Cățeleștiul de Jos, aproape de vatra actuală a satului Burdeni, care, de altfel, a păstrat această denumire până în anul 1962, când se va reface ulterior cu numele de Burdeni, dar locuitorii îi zic și azi, tot Cățelești.

⁸ Regret că nu m-am ocupat să culeg folclor legat de flora și fauna locală.

⁹ *Indice cronologic*, vol. 1, București, DGAS, 1958, p.142.

¹⁰ Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei* (traducere G. Sion), București, Imprimeria Națională, 1859, vol. 3, p.170-171; Copie după actele de judecată ale moșnenilor din Surdulești, aflate în muzeul satului Surdulești.

¹¹ Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România (= BARS), Secția Manuscrise - Hărți, ms. 1003, ds. XXVII/ 1790-1791.

Aceste două denumiri sunt trecute în catagrafia Mitropoliei din anul 1810¹². Cele două cătune s-au menținut unite până în anul 1862 când, proprietarul Nicolae Guma din Siliștea Gumești, va muta cu forța pe locuitorii din Căteleștiul de Jos în Siliștea. Au rămas însă pe loc aproximativ 10 familii, întrucât se aflau pe proprietatea moșierului din Tecuci și ele dezvoltându-se de-a lungul anilor, vor forma actualul cătun Burdeni, după numele pârauului Burdea, ce curge și prin acest sat.

Cât privește Căteleștiul de Sus, după 1840, se va numi tot mai des: „*Cătelești ce se zice Surdulești*”. Prin desființarea satului Cătelești de Jos în 1862, Căteleștiul de Sus se va unifica cu partea de sat locuită de moșneni și va adopta numele acestuia, Surdulești.

Între anii 1830-1845, proprietarii moșiei Cătelești din familia Rătescu, vor încerca să dea satului numele lor, Răteasca, dar fără succes.

În schimb, au reușit acest lucru proprietarii din Tecuci și din Siliștea, Calinderu și Gumă, adăugând numele lor satelor Tecuci și Siliștea, și devenite Tecuci-Calinderu și Siliștea-Gumești. Din anul 1968 se va reveni la vechile denumiri¹³.

Cât privește denumirea de Surdulești, era partea actuală de sat, locuită de foștii moșneni, din partea de nord-vest a actualului sat. Întrucât satul apare mai târziu cu această denumire, probabil că, inițial, satul Cătelești a cuprins și pe moșnenii satului, dar așa cum s-a întâmplat și în alte sate, moșnenii și-au pierdut proprietatea. Au rămas numai moșnenii din neamul Surduleștilor și Besneștilor care, ulterior, vor forma cătunul Besnești-Surdulești. Acest lucru îl confirmă și următoarele rânduri: „*Satul Surdulești a purtat în vechime numele de Besnești, așa fiind trecută moșia în actele de hotărnicie*”¹⁴. În sec. XIX va rămâne doar denumirea de Surdulești.

Și alte sate din Teleorman și-au schimbat numele: Zuvelcați în Malu, Fântânica în Orbeasca, Târnavă în Nanov.

¹² BARS, ms. 1457; vezi și Ioan Spiru, *Catagrafia din 1810 a județului Teleorman*, în *Glasul Bisericii*, 7-8 și 9-10, 1974.

¹³ Fenomenul este comun și în alte zone ale țării nu numai în județul Teleorman. Așa de pildă, boierii Bașitești au vrut să schimbe numele Târgului Fălticeni în Soldănești deoarece el se afla pe moșia lor, Soldănești (vezi Profira Sadoveanu, *Viața lui Mihail Sadoveanu*, București, Ed. Tineretului, 1957, p.89).

¹⁴ George Ioan Lahovari, C.I. Brătianu, Grigore G. Tocilescu, *Marele Dicționar Geografic al României*, București, Stabilimentul Grafic „I.V. Socec”, 1902, vol. 4, fasc. 3. Vezi și Pantele Georgescu, *Dicționarul Geografic, Statistic, Economic și Istoric al județului Teleorman*, București, Stabilimentul Grafic „I.V. Socec”, 1889, p.32.

Între anii 1840-1862, cele două sate, Cățelești și Surdulești, au format o singură unitate administrativă care, după 1864, va fi cunoscută doar sub numele de Surdulești.

În ceea ce privește etimologia cuvintelor Cățelești și Surdulești, sunt de origine latină, Cățelești însemnând fie cățel, cățea sau veche horă din bătrâni, iar Surduleștiul însemnând surd. De altfel, tradiția satului leagă numele de un strămoș, Albu Surdu. Denumiri înrudite cu Surduleștiul sunt: Surdila, jud. Brăila, Surdulesci, măgură la sud-vest de Zimnicea, Surdeni, jud. Muscel și Surdeni, jud. Argeș.

Ținem să menționăm că în apropierea satului Surdulești au mai existat trei sate dispărute în sec. XVII-XVIII. Cel mai apropiat de actuala vatră a satului a fost satul Găgulești, amintit la 1569, fiind deja un sat „bătrân”, cum îl menționează documentul în cauză¹⁵. Satul se afla probabil între Vâlceaua Burliștei și actuala gară Balaci, unde, de altfel, s-au găsit cărămizi și ceramică. În sec. XVIII se mai păstra denumirea moșiei Găguleasca. Nu știm ce legătură ar putea să fie între actualul sat Surdulești-Cățelești și fostul sat Găgulești. Timpul va lămuri acest lucru.

Celelalte două sate dispărute au fost Stoilești și Tutăneasca. Acesta din urmă se afla în stăpânirea pitarului Manolache Bălăceanu, ce-l cumpărase de la familia Drugănescu. Credem că acest sat va fi fost situat pe valea Bălăcelului, către satul Balaci.

I.4. Vatra veche a satului și arheologie

Datorită unor condițiuni favorabile, viața umană a fost posibilă încă din cele mai vechi timpuri și pe meleagurile surduleștene. O dovedesc descoperirile arheologice pe care le-am făcut pe teritoriul satului cât și în preajma lui.

Cele mai vechi descoperiri s-ar putea referi la perioada paleolitică, întrucât, pe valea Drăgociului, la o adâncime de câțiva metri, au fost găsite silexuri, ce ar fi putut aparține unor oameni, vânători din această epocă. Menționăm că pe teritoriul satului au fost găsite și resturi fosile de animale.

Foarte bine documentată este epoca neolitică. Urme de locuire umană din această epocă am identificat la „Măgura din Izlaz” și pe vâlceaua Burliștea la „Măgura Lupului”. Prima măgură a fost parțial săpată în 1948 de arheologul Mircea Petrescu-Dîmbovița, adus de mine de la Institutul de Arheologie din București. I-am oferit condițiile necesare săpăturii și șanțul

¹⁵ Ștefan Greceanu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, București, Ed. Tipografia cooperativă, 1913, p.97, 193. Vezi și *DIR, B Țara Românească, vol. II, sec. XVI*.

făcut de-a lungul măgurii a scos la iveală mai multe clădiri de suprafață, legate de cultura neolitică Gumelnița **(Foto 5)**. Au fost găsite silexuri, un vârf de săgeată, răzuitoare și percutoare, două vase întregi, numeroase fragmente ceramice, figurine zoo și antropomorfe etc.¹⁶ **(Foto 6)**.

Așezări din aceeași epocă am mai descoperit pe malul Vâlceleii Pietrișului ca și în marginea de apus a satului, în apropiere de Dealul Magaziei. Ceramica de aici ar putea să fie legată și de epoca bronzului. De altfel, o daltă de bronz am recuperat-o din satul Siliștea Nouă, provenită de pe Măgura Mantolea¹⁷. Ceramică neolitică am găsit și în valea Bălăcelului, la marginea de apus a satului.

Epocile fierului, Hallstatt și La Tène, s-au confirmat prin fragmente ceramice descoperite mai ales pe malurile văii Bălăcelului, ceramica având caracteristicile atât ale primei epoci ale fierului cât și ale celei de-a doua epoci. O monedă romană republicană, găsită tot la Balaci, cu legenda B. CAECIAN pe avers și CASSI pe revers, constituie încă o dovadă de locuire a geto-dacilor pe teritoriul satului¹⁸. De altfel, și pe malul terasei ce dă înspre balta de la Balaci, dincolo de satul Burdeni, am descoperit ceramică La Tène¹⁹.

Prezența strămoșilor geto-daci, în această regiune o poate dovedi și următoarele denumiri: Burdea, Burdeni, Burliște, Burleasca ce-ar putea fi legate de tribul Burilor localizați în ținutul Vâlcii și Argeșului, adică într-o regiune apropiată de Surdulești²⁰.

Tot la Bălăcel, am descoperit și ceramică din sec. IV-VI e.n., din pastă roșie cu caneluri dese și linii trase cu pieptenele. Dar cea mai reprezentativă ceramică descoperită pe Bălăcel este aceea legată de cultura arheologică Dridu, din sec. VIII-XI e.n. Este lucrată la roată într-o bogată varietate, roșcată sau cenușie, cu ornamente în linii învălurite²¹.

În anul 1980, în colaborare cu Muzeul din Pitești, am făcut un sondaj arheologic în valea Bălăcelului, cu elevii din Surdulești, cercetând în special o așezare legată de cultura Dridu²².

¹⁶ Mircea Petrescu-Dîmbovița, *Cercetări arheologice la Surdulești*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, V, 1954, p.526-542.

¹⁷ Ioan Spiru, *Așezări străvechi în Raionul Roșiorii de Vede*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, VI, 1959, p.695-707.

¹⁸ *Ibidem* p.702. (este vorba despre un denar roman republican emis de Lucius Cassius Caecianus, la Roma, în anul 102 î.Hr. - *n.ed.*).

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Dumitru Tudor, *Oltenia romană*, București, Ed. Academiei RSR, 1968, p.117.

²¹ Ion Spiru, *Art. cit.*, p.701.

²² Nu au fost publicate rezultatele cercetărilor.

Mai notez că pe valea Drăgociului Mic am găsit foarte mult chirpici dar nu și ceramică.

Țin să evidențiez și faptul că pe valea Bălăcelului și astăzi plugurile scot cărămizi foarte groase, provenite, desigur, de la una sau mai multe clădiri, ceea ce ar putea proba existența unui sat aici. O întărește și descoperirea unui topor de fier lung de 23 cm și a unui fier de rariță de 11 cm²³. Tot aici s-au găsit cuțite, chei, o dălțiță de gresie, un pristolnic, mărgelile etc. Și tot ca o dovadă a acestei așezări, s-ar putea lua în considerare și existența unei cruci de piatră, înainte de 1880, din păcate dispărută. De ea amintea învățătorul Dobre Andreescu, în 1878, când răspundea la chestionarul lui Alexandru Odobescu: „În valea Bălăcelului, la fântâna Besnii dinspre răsărit, unde se otărăște moșia Tufeni cu moșia Surdulești, este o cruce de piatră ce se zice că este pusă din vechime de Meilă Dragomirescu”²⁴.

În concluzie, se poate afirma cu certitudine că pe vâlceaua Bălăcelului a existat o așezare protoromână între sec. VI-XI, iar în sec. XIII-XVII a existat vechiul sat Cătelești, așa cum îl mărturisesc și bătrânii satului ca datând încă de pe vremea tătarilor. Fiind departe de sat, tot bătrânii mi-au spus că aduceau apa, în anumite perioade, tocmai din valea pâraului Burdea, în burdufuri de piele. Existența, aici, a satului încă de pe vremea tătarilor nu este singulară, ci poate fi menționată și în alte sate din județul Teleorman: Tătărăști, Mavrodin, Siliștea-Grosu, numite, până în sec. XVI-XVII, Tătari etc.

Deci, actuala vatră a satului a fost mai întâi pe valea Bălăcelului, loc retras și la adăpost de năvălirile străine, așa cum de altfel și alte sate din județul Teleorman și-au avut vechile vetre, tot pe firul izolat al unor pâraie sau vâlcele. Voi cita, de exemplu, fostele sate: Icoana, Nanov, Șovărăști, București (devenit ulterior Mitropolia), situate până pe la 1840, în valea izolată a pâraului Nanov²⁵.

Iată de ce, după părerea mea, istoricii și arheologii vor trebui să caute vechile așezări românești din sec. X-XVI, pe firul văilor și pâraielor, ce ofereau condiții de securitate pentru populația românească.

²³ Ștefan Olteanu, *Societatea românească la cumpănă de milenii (secolele VIII-XI)*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1983, p.51.

²⁴ BARS, Ms.229.

²⁵ Ioan Spiru, *Câteva informații asupra unor sate dispărute din jud. Teleorman*, în ziarul Teleormanul, nr. 2364, 11 septembrie 1982.

CAPITOLUL II

Satul Surdulești în secolele XVIII - XIX

Inițial, satul și-a avut casele și bordeiele în partea dreaptă a pârauului Burdea. Este atestat cu numele de Cățelești în anul 1652, într-un document al domnitorului Radu, fiul voivodului Leon Ștefan. Documentul înțerea moștenirea lui Radu logofătul și a fraților săi Ivan și Avram, feciorii lui Stoica logofătul din Batiești jud. Muscel, să le fie: *„ocină în sat, în Batiești...”* Totodată documentul confirma: *„și iară să fie slugilor domniei mele Radului Logofătul și frații lui, ocină în sat în Cățelești, în județul Teleormanului, partea lui Șerban și a Radului, însă stâneni 160, stânenul câte bani 40, fac ughii 32. Pentru că o au cumpărat de la Stan și de la frate său Radu Dărăbanți și de la Vlad cel Bătrân și Stoica și Albul și Gligorie, drept acești bani ce scriu mai sus, cu zăpis de vânzare și cu mărturii scrise în zăpis când au fost cursul anilor 7160 (1652)”*²⁶ **(Doc. 1).**

Din acest document se pot trage și unele concluzii. Satul Cățelești exista înaintea anului 1652 și mulți locuitori ai săi erau moșneni dărăbanți care, siliți de împrejurări și-au vândut părțile lor de moșie și au intrat astfel în rândul „rumânilor”, adică al clăcașilor. Suntem, apoi, informați asupra noului proprietar din Cățelești, Radu logofătul și frații săi, feciorii lui Stoica logofătul din satul Batiești jud. Muscel.

La 8 mai 1665 era dată o întărire lui Radu logofătul și fraților săi, pentru cumpărarea de moșie și rumâni²⁷.

Satul Cățelești este amintit la 1741, când făcea parte din plasa Mijlocul de Sus²⁸.

La 1748, s-a făcut hotărnicia moșiilor vecine cu satul Cățelești. Hotărnicii asupra moșiei Cățelești au fost făcute la 1775 și la 1800²⁹.

Pe Harta Austriacă din 1790-1791³⁰ este trecut și satul Cățelești, situat în partea dreaptă a pârauului Burdea, un indiciu prețios deoarece arată nucleul în jurul căruia s-a dezvoltat, ulterior, satul. Merită, de asemenea, să

²⁶ DGAS, pergament original, nr. 93/43 (traducere Ion Șucu).

²⁷ *Indice cronologic nr. 1. Arhiva Mitropoliei Țării Românești (1365-1890)*, vol. II, București, DGAS, 1961, p.142, nr.1655.

²⁸ Dionisie Fotino, *op. cit.*

²⁹ Acte de judecată ale moșnenilor aflate, în prezent, la muzeul școlii din Surdulești.

³⁰ *Militarische Carte der Kleinen oder oestereichschen und grossen Walachei - harta întocmită de colonelul Fr. Specht, la 1790-1791 (n. ed.).*

amintesc faptul că, atât la nord, cât și la sud de sat, sunt trecute semne de case, ce vor deveni ulterior cătunele Besnești-Surdulești și Cățeleștii de Jos. Tot din această hartă, se constată că drumul care lega orașul Roșiorii de Vede cu Piteștiul, trecea pe la vest de sat, actuala șosea fiind mult mai recentă (**Harta 2**).

Între anii 1760-1780, satul Cățelești devine proprietatea boierilor Rătești, prin căsătoria unuia din ei cu Ilinca Bălăceanu, foștii proprietari de până atunci ai moșiei Cățelești. La 1800, devenea proprietar „*Gherasie Călugărul, din neamul Răteștilor*”, fiul amintitei Ilinca. În anul 1819, Gherasim Rătescu, viitorul episcop de la Buzău, va dona moșia sa nepoatei sale Smaranda Bălăceanu, fata paharnicului Nicolae Bălăceanu. Aceasta, căsătorindu-se cu Dumitru Drugănescu în anul 1819, va intra în proprietatea boierilor Drugănești³¹.

Catagrafia din 1810 a Mitropoliei Ungro-Valahiei, arată satul Cățelești despărțit în două cătune: Cățeleștiul de Jos și Cățeleștiul de Sus. Primul, avea 165 de suflete și 42 de familii iar al doilea, numai 33 de suflete și 7 case. Populația, extrem de puțină, este dovada că în sec. al XVIII-lea un grav eveniment provocase scăderea ei. Într-adevăr, dese războaie din sec. XVIII, purtate pe teritoriul Țării Românești, au provocat nu numai dispariția unui mare număr de sate dar și o scădere extrem de gravă a populației, deoarece în anul 1810, tot județul Teleorman nu avea nici măcar 50000 de suflete³². O indicație în acest sens ar putea să o constituie și urmele de cenușă, lemn ars, cioburi, descoperite în curțile locuitorilor Costică Bițoiu, Tudor Cazacu, Ilie și Marin Jărăgaie.

Războiul ruso-turc dintre anii 1806-1812 nu poate fi cauza, deoarece luptele dintre ruși și turci s-au purtat mai ales în sudul județului. Bănuim, mai curând, că distrugerile provocate în sat au putut fi provocate în războiul dintre anii 1788-1792.

Știm și din alte documente că din cauza războaielor din XVIII au fost distruse și arse și satele: Drăgănești-Vlașca, Voievoda, Găuriciu, Moșteni de pe Urlui și Moșteni de la nord de Botoroaga, Poroschia, Bogdana, Calomfirești etc.³³ Tot acum s-ar putea să fi fost distrusă și biserica veche din această parte a satului. Ploile au scos și scot la iveală, în șanțurile drumului din această parte a satului, oseminte umane și monede, una, din 1773, bătută la Sadagura.

³¹ Ștefan Greceanu, *op. cit.*, p.177. Gherasie Călugărul este viitorul episcop de Buzău, Gherasim Rătescu.

³² Ioan Spiru, *Catagrafia județului Teleorman*.

³³ Ion Spiru, *Câteva informații...*, p.6.

După anul 1819, moșia Cățelești ajunge proprietatea lui Dumitru Drugănescu, prin căsătoria lui cu Smaranda, fata paharnicului Nicolae Bălăceanu³⁴.

Această Smaranda a fost căsătorită, mai întâi, cu vătaful Vasilache Niculescu, care și apare la 1831 ca proprietar al moșiei Cățelești, așa cum este consemnat în catagrafia acelui an: „*satul Cățelești este stăpânit de vătaful Vasilache Niculescu, Atanasie Efstatiu și Nicolae Guma, având 51 cap de familie și 14 feciori de muncă*”³⁵.

Textul de mai sus arată că satul Cățeleștiul de Jos avea, la 1831, trei proprietari iar Cățeleștiul de Sus, pe Vasilache Niculescu. Din acest act se înțelege că o parte din satul Cățeleștii de Jos, cea mai mică, aparținea lui Vasilache Niculescu și din această cauză locuitorii din această parte a satului au rămas pe loc, în timp ce locuitorii din partea de sat aparținând moșierului Nicolae Guma vor fi mutați cu sila pe teritoriul satului Siliștea în anul 1862.

Procesul acesta de strămutare forțată începuse încă din anul 1854, Nicolae Guma nepermițând noului preot, Preda Radu, să se stabilească în Cățeleștii de Jos și aducându-l în Siliștea. Văzând că totuși locuitorii nu cedează, boierul va trimite oamenii lui și în anul 1862 le distruge bordeiele, mutându-i, cu sila, în Siliștea, într-un cătun care și până astăzi este cunoscut sub numele de Cățelești. Motivul strămutării locuitorilor se datora dorinței proprietarilor ca să-și aibă cât mai aproape de ei brațele de muncă ale clăcașilor.

Mutarea locuitorilor la Siliștea este amintită și în rândurile notate pe o catagrafie a protoieriei din Turnu Măgurele din 1862: „*preoții din Siliștea Gumești au fost servitori la biserica din comuna Cățeleștii de Jos, dar retrăgându-se toți locuitorii de acolo, la această comună s-au retras și preoții după dânzii*.”³⁶ Așa se scrie uneori istoria!

De altfel, mutarea forțată a locuitorilor din satele depărtate de conacele boierești, devenise o practică comună a moșierilor în prima jumătate a sec. XIX. Așa au fost mutate satele Icoana și Nanovul în Nanov de azi, iar în satul Sovărăști, tot de pe valea Nanovului, călărașii stăpânirii au dărâmat martacii bordeielor și le-au dat foc ca să plece obștea³⁷.

Așa cum am mai menționat, în fostul sat Cățeleștii de Jos, au mai rămas 9-10 familii, deoarece nu erau pe moșia Siliștea, ci pe moșia

³⁴ Ștefan Greceanu, *op. cit.*, p.177.

³⁵ Informație I. Donat.

³⁶ Petre Stroescu, *Adam Mocanu și familia lui*, Roșiorii de Vede, Tip. Lumina Poporului, 1933.

³⁷ *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. 4. fasc.3, p.243-244. Satul Cățeleștii de Jos este amintit ca ținând de Surdulești până în anul 1862. Multe informații am cules, între anii 1942-1943, de la locuitorii bătrâni ai satului Burdeni-Cățelești.

Tecuceanca. Și pe ei au vrut să-i mute proprietarul din Tecuci dar luându-și inima în dinți, clăcașul Stan Gângoie a plecat la București și a cerut sprijinul patriotului om politic Mihail Kogălniceanu și datorită lui au rămas pe loc. Urmașii acestor familii au format viitorul sat Burdeni situat puțin mai la sud de vechea vatră a satului Căteleştii de Jos. Până în anul 1865, au aparținut de satul Tecuci Calinderu și apoi de comuna Balaci.

În 1950 satul avea 160 de familii, dar ulterior foarte multe familii au părăsit satul mutându-se la oraș, încât în anul 1984 nu a mai funcționat școală elementară din sat, lipsind copiii. Cei existenți, câțiva, au făcut cursurile fie la Balaci, fie la Surdulești.

Între anii 1819-1845, satul Căteleştii de Sus se afla pe proprietatea lui Dumitru Drugănescu, moșie primită în zestre de la a doua sa soție, Smaranda Bălăceanu, așa cum însemna și el pe o Cazanie a bisericii din Căteleştiul de Sus:

*„Și am dat-o (Cazania - n.a.) ca să fie la sfânta biserică din Căteleşti și Răteasca din jud. Teleorman ce o am în zestre de la prea iubită mea soțioară Smaranda, fiica răposatului paharnic Nicolae Bălăceanu, din leat 1819. Mai 2. Dimitrie Drugănescu. Paharnic. 1834. Noie. 22.”*³⁸

În 1840, în catagrafia din acel an, apare tot ca proprietar al moșiei și satului Căteleşti, cu 70 de familii. După anul 1845, tot mai mult satul Căteleştiul de Sus se va identifica cu cătunul Surdulești, mai ales că între anii 1838-1848 funcționa o singură școală pentru aceste două sate, care, de altfel, erau foarte apropiate unul de altul. Iată de ce, după 1850, apare în acte tot mai des denumirea: „Căteleşti ce se zice Surdulești”. La 1859 apare doar satul Surdulești, cu un număr de 102 familii³⁹.

Legea din 31 martie 1864 legaliza acest fapt prin înființarea oficială a comunei Surdulești. Cu toate acestea, până în anul 1870, mai existau încă doi preoți și două biserici în sat. După moartea preotului Stan Bujor din fostul sat, Căteleştiul de Sus se va unifica și religios, fiind o singură parohie în Surdulești. Și locuitorii clăcași din Căteleştii de Sus, mai ales după împrăștierea din 1864, doreau să se apropie de foștii moșneni, nemaifiind piedici de căsătorie între ei așa cum erau până atunci, deoarece moșnenii nu-și căsătoreau fetele cu clăcași.

Cât privește satul Surdulești, al cărui nucleu ni-l arată harta amintită din 1790-1791, s-a numit, la început, Besnești, după numele unei familii de moșneni. Dar mai erau și moșneni Căteleşti și Surdulești, ceea ce este o

³⁸ Dumitru Drugănescu era fiul lui Scarlat Drugănescu și al Sultanei, unul dintre cei 7 copii. Asupra boierului Drugănescu, vezi mai pe larg în capitolul următor.

³⁹ DGAS, *Direcția generală a Statisticii*, ds. 101/1859, f. 50 v.

indicație că, inițial, și Cățeleștiul de Sus a fost sat de moșneni, care, pe parcursul anilor, au fost deposezați de pământul lor, așa cum s-au întâmplat lucrurile și în multe alte sate de moșneni.

Odată satul unificat, după anii 1870-1880, începe să se dezvolte și pe malul din stânga al pârâului Burdea, ieșind la noua șosea, construită în locul celei vechi, ce ocolea satul prin marginea lui de vest. Împroprietărirea din 1921, ca și cea din 1945, a dezvoltat și mai mult satul, mai ales spre sud și spre est, până în apropierea căii ferate (**Harta 3**). Și instituțiile satului s-au ridicat tot la noua șosea: școala, primăria, cooperativa și sediul C.A.P. Surdulești.

Ținem să menționăm că fenomenul acesta de unificare al satelor mici a fost comun la foarte multe sate din Teleorman. De exemplu, Miroșiul de Sus și Miroșiul de Jos, devine Miroși, Tecuciul de Sus și Tecuciul de Jos, devine Tecuci, Siliștea Gumești și Siliștea Glavacioc, devin Siliștea de astăzi, Balaci Pădureți și Balaci, devin Balaciul actual etc.

CAPITOLUL III

Evoluția proprietății și relațiile cu proprietarii

După moartea lui Dumitru Drugănescu, moșia satului revine lui Ștefan Burche, nepot de soră al Smarandei Drugănescu, Elisabeta căsătorită cu Constantin Burche.

Noul proprietar a fost un om activ și amintirea lui încă se mai păstra când am început să lucrez la monografia satului. El a făcut un iaz în lunca pârâului Burdea și datorită firii sale a intrat în conflict cu poetul Alexandru Depărățeanu, subispravnic în acea vreme în județul Teleorman. Pentru că el luase apărarea țăranilor în diferite prilejuri, Ștefan Burche, nemulțumit, l-a insultat iar poetul s-a plâns lui Mihail Kogălniceanu, între altele exprimând și următoarele cuvinte: „*D. Burche, ca om învățat ce este, ar fi trebuit să știe că a trecut de mult timpul când subprefectul era vâtaf de curte moșierească.*”⁴⁰

Îi urmează, ca proprietar al moșiei, ruda sa, Elena Pădureanu și în anul 1864, țăranii clăcași din Surdulești vor fi împrumăriți cu 61 ha din moșia ei. Moșia va trece apoi în stăpânirea Elenei Asan, după anul 1877. Ea fusese căsătorită cu Negel și a avut trei copii. După 1878, vor fi împrumăriți din nou surduleștenii, cu 180 ha din moșia ei⁴¹.

După moartea ei, moșia va reveni copiilor, Dumitru Negel, fost mareșal al palatului regal și celor două fete, una căsătorită cu colonelul Ralea și alta cu colonelul Efstatiade⁴². Prin noua împrumărare din anul 1921 au rămas celor trei proprietari câte un lot de 300 pogoane.

În anul 1938, Dumitru Negel va vinde lotul său locuitorilor din sat. Celelalte două loturi vor fi naționalizate în 1945, rămânând proprietarilor doar 50 de ha, în 1948 fiind naționalizate și acestea. Ținem să amintim că în anul 1945 surduleștenii au fost împrumăriți cu 400 pogoane. Din 1948 dispare proprietatea moșierească.

În anul 1954 a luat ființă prima întovărășire agricolă: „Ilie Pintilie”, formată din 10 familii, mai ales ale salariaților din sat, având un lot de

⁴⁰ *Almanahul județului Teleorman*, Turnu Măgurele, Editura ziarului „Victoria”, 1923, p.38.

⁴¹ *Marele Dicționar Geografic al României*, p.244.

⁴² Pantele Georgescu, menționează: „*Suprafața comunei este de aproximativ 600 ha din care 318 ha sunt proprietatea totală a d-lui Colonel Negel, 57 ale împrumăriților din 1864, 4 ha proprietatea comunei, iar restul aparținând câtorva moșneni și vetrei satului*” (op. cit., p.244).

numai 14 ha. În 1956 a luat ființă a doua întovărășire, „Vasile Roaită”, cu 45 de familii și cu un lot de 40,50 ha. În 1957 se va înființa cea de-a treia, numită „1907”, cu 27 familii și 30 ha. Astfel, în acel an, se munciau în comun 84,5 ha strânse spre Tecuceanca și până în islazul de apus al satului, ajungând și la marginea căii ferate. În anul 1960, se va colectiviza tot satul și, în felul acesta, se încheia proprietatea particulară a pământului și începea proprietatea colectivă. Roadele acestui fel de muncă au fost deosebite întrucât munca era de acum organizată, se folosea tehnică nouă de lucru și se aplicau reguli agro-științifice, dublându-se producția. De asemenea, cooperativizarea a eliberat energiile poporului român, atâtea secole subjugate de exploatare internă și externă, care și-a dovedit capacitatea și energia sa creatoare prin realizări ce păreau de domeniul fanteziei altădată. Satele au ajuns de nerecunoscut, beneficiile orașului precum lumina electrică, aparatura tehnică, mobilierul, televiziunea, radioul etc., fiind ceva de acum obișnuit în lumea satului.

* * *

Un capitol apartine în viața satului, legat de proprietatea pământului, îl constituie și un lung șir de procese dintre moșieri și moșnenii locali. Merită să le amintim deoarece constituie un capitol interesant de istorie locală și eroii acestui proces lung au fost boierul Dumitru Drugănescu, boierii vecini și moșnenii satului.

Toate aceste frământări le-am putut cerceta datorită unor acte, în copie, ale moșnenilor Besnești, eliberate de Înalțul Divan Civil, secția întâia, din București, în anul 1846. Actul cuprinde toate cercetările și hotărârile dintre anii 1835-1846, când au avut loc procesele. Multe dintre acestea sunt numai rezumate. Despre evenimente am mai aflat informații și la Arhivele Statului⁴³.

Revenind la actul în cauză, subliniem că este scris în chirilică, cuprinde 11 foi, (25/16 cm fila) și are următorul cuprins: *„Divanul Civil secția 2-lea din București, nr. 72. La prigonirea ce ni s-a făcut între dumnealui paharnicul Dumitru Drugănescu, proprietarul moșiei Răteasca, ce i se zice Cățelești din sud Teleorman, cu d-lor chir Nicolae Atanasiu-Guma, proprietarul moșiei Tina i Hristodor Caraianopolu cel de acum proprietar al moșiei Pădurești, tot din acest județ unde are parte și Guma i Vasilica Nani și cu moșnenii Besnești i Cățelești, ce i se zice și Surdulești și Ivan sin Popa Ivan, cei ce au părți în otarul moșiei Răteasca a d-lui Paharnicul,*

⁴³ DGAS, *Înalțul Divan Civil*, pac. 89, ds. 14319 și 15420/ 1835-1846.

supunându-să judecății s-au fost și dat pregătitoarele hotărâri ce se arată mai jos.”

Înainte de a trece la rezumarea acestor procese, socotesc necesar să amintesc că moșia Răteasca-Cățelești, în perioada proceselor, se învecina cu moșia Pădureștii de Sus a lui Hristudor Caraianopol și moșia Tutăneasca a lui Lazăr Calenderoglu⁴⁴, situate la nord de vâlceaua Bălăcelului. La sud, având hotar pârâul Tina sau Căinelui, era moșia Râca Veche și moșia Siliștea a lui Nicolae A. Guma, moșie care urca și spre vest, până în valea pârâului Burdea. Dincolo de acest pârâu începea moșia Pădureștii de Jos a lui Costea Slăvescu și Atanasie Detaxiu. Astăzi, ea este moșia satului Balaci. Tot în această parte de miazăzi, mai sus de pădurea Drăgociei, era moșia amintită Tutăneasca, a Tecucilor de astăzi. La miazănoapte, loturile moșnenilor se învecinau cu moșia Miroșeanca a lui Iancu Drugănescu.

Moșia satului Cățelești avea 1800 de stânjani și se întindea, ca și azi, pe o lungime de aproximativ 10 km, cu hotarele la est, pârâul Tina, iar la apus, vâlceaua Bălăcelului, având aproape de mijloc satul propriu-zis.

Procesele s-au datorat faptului că în anul 1833, Dumitrache Drugănescu făcând măsurătoare moșiei sale, a înglobat și o bună parte din moșia lui Nicolae Guma din Siliștea și mai ales din pământul moșnenilor⁴⁵. Pentru a justifica acapararea făcută, mai târziu, va face uz de un act de mulțumire din partea moșnenilor, prin care ei se declarau de acord cu măsurătoarea făcută. Actul însă fiind fals, moșnenii au reclamat abuzul la Divan, care, în anul 1835, le va da dreptate, în urma unor cercetări făcute la fața locului.

Iată o parte din referatul Divanului, în acest sens: „*După adevărul de mulțumire ca din partea moștenitorilor și încă au primit copie după alegerea judecătorei în pricina ce au avut cu paharnicul Drugănescu pentru sfârșirea prin hotarnici a moșiei Răteasca și au rămas mulțumiți. Și cea după jalbă cerând să li se orânduiască tot slujerul Sandu a face urmarea după cartea de judecată a tribunalului și amândouă acestea se văzură scrise de la August 7, leat 1833, pe care pârâții moșteni cu totul le tăgăduiră zicând că pot face și încredințare sub jurământ că nu sunt urmați prin a lor știință, pentru care s-au zis vechilului jăluitorului paharnic, că acea adevărul de mulțumire ce o arată în copie și adevărat de alții nu are nicio formalitate.”*

Cu toată această justă cercetare, paharnicul Drugănescu nevoind să cedeze pământul acaparat, se va judeca, în continuare, cu cei nedreptățiți,

⁴⁴ Tatăl lui Ion Kalinderu, fost administrator al Domeniilor Coroanei.

⁴⁵ DGAS, *Înaltul Divan Civil*, pac. 89, ds. 15420 și *Înaltul Divan, 1831-1847*, București, DGAS, 1958, p.150.

până în anul 1846, când procesul se va sfârși prin obligația de a restitui moșnenilor și boierului Nicolae Guma, pământul însușit.

Să urmărim evoluția proceselor. Încă din anul 1834 se vor face la fața locului măsurători pentru a stabili atât moșia Drugănescu cât și aceea a moșnenilor, folosindu-se o hotărnicie încă din anul 1748. Hotărnicia s-a făcut la început: *„punând înainte hotărnicia a 12 boieri bl. 7256 August 2 și dând mai întâi dumnealui paharnicului pă deplin suma stânjenilor, după aceea carte de hotărnicie, prin acele semne cu trei trăsături, apoi să cerceteze iarăși pravilele și să îndeplinească voia moșnenilor stânjeni pă deplin după acea foaie cu trăsături ce iarăși în hotărnicie să arată și de vor rămânea toate părțile mulțumite să puie și pietre de hotare pe la locurile trebuincioase.”*

Nemulțumit și nevoind să cedeze pământul, Drugănescu trăgănează procesul adresându-se direct domnitorului Alexandru Ghica, motivând plângerea: *„Divanul judecătoresc, pripindu-se de au făcut anafora, fără a aștepta ca să aducă de la Tribunalul local documentele de mulțumire a moșnenilor și sosindu-mi documente prin D. Serdarul Gheorghe Poenaru, pă temeiuil pravilii cap. al treilea al 101 paragraf al șaselea...”* și că: *„judecătorescu divan au dat aceia anaforaua lucrând împotriva și a poveței pravilei și chiar a hotărârii numitului cinstitului Divan defăimând cu aceasta hotărârea cea dintâi și după povața Organicescului Regulament, cinstitul Înalt Divan, documenturile de mulțumire a moșnenilor pe anaforaua tribunalului local nu poate să le prinză de bune, devreme ce cinstitul judecătoresc Divan, nu face aceste învățeji, când moșnenii au dat în scris de mulțumire ce s-au mulțumit pe anaforaua Tribunalului.”*⁴⁶

Domnitorul va trimite plângerea lui către Logofeția Dreptății spre: *„a da cerută deslușire C. Înalt Divan de toată ființa pricinii și să dea cât va putea mai cu grabă hotărâre potrivit cu pământeasca pravilă și regulamentale organicești, spre a se putea lua sfârșit această pricină ce de atâta vreme se străgănează.”*

La această poruncă, Înaltul Divan, la 22 noiembrie 1835, a hotărât: *„întrucât la hotărnicia făcută de slugerul Depărățeanu nu s-au împlinit formalitățile cerute de pravila pământului iar moșnenii s-au arătat nemulțumiți, să se facă cercetare prin judecătoria locală unde să se dovedească că adevărînța de învoială făgăduită de pârâții moșneni este adevărată a lor și că hotărnicia este bună.”*⁴⁷

Cu toate aceste încercări, Drugănescu nu a reușit să convingă, deoarece și moșnenii, la rândul lor, s-au adresat domnitorului, în luna

⁴⁶ DGAS, *Înaltul Divan Civil*, pac. 89, ds. 14319/ 1835.

⁴⁷ Idem, ds. 15420.

septembrie 1835: „cu lacrimi fierbinți spre a se face cercetări la fața locului și să ne facem linie despărțitoare între noi moșnenii ce suntem încălțați de hotarnicul ce l-au scos d-lui pă slugerul Sandu Depărățeanu și fără a fi noi moșnenii față.”

Logofeția dreptății a dat dispoziții Judecătoriei județului să cerceteze pricina și cu toate că îl acuză pe Drugănescu de abuz, el va continua să ducă mai departe procesul cu moșnenii între anii 1836-1839 cu tot felul de cercetări, până ce se va realiza o hotărâre definitivă. În tot timpul acestor ani, cei delegați să cerceteze pricina au folosit acte vechi din anii 1748-1783 și 1800. Pe lângă hotarnici au venit chiar ingineri, destul de rari în acea vreme, spre a face o hotărnicie justă a moșiilor. Au fost chemați și proprietarii moșiilor vecine. În anul 1839 și la începutul anului 1840, cercetările făcute de către delegații trimiși de Divan, Ioan Greceanu și Zaharia Hotarnicul nu au reușit să împace părțile. În octombrie 1841, delegatul Divanului, marele logofăt Nicolae Ghica, fratele domnitorului, va face o nouă cercetare la fața locului reușind, de data aceasta, să limpezească procesul. Redăm, pe larg, raportul lui către divan:

„1842 Aug. 15. Raport al d-lui logofătului Nicolae Ghica prin care între celelalte scrie că mergând la fața locului și față cu toți împlicinații, afară de sârdarul Costache Pălăceanu, care n-au fost următor a veni la sorocirile ce i s-au făcut i cu hotarnicii din parte-le, au mers mai întâi la capul moșiei Răteasca-Cățelești i cu D-lui paharnicul cel de la apus despre valea Bălăcelului de unde zice că se cuprinde în cartea de hotărnicie a 12 boieri de la lt. 7256 (1748 - n.a.) a moșiei Răteasca-Cățelești, că au început cu trăsura a cei 12 boieri hotarnici și fiindcă într-a cea parte de hotărnicie nu se arată semne anume, scrim că s-au luat de temei o hotărnicie de la lt. 1800, a moșiei Pădurești, a d-lui chir Cristudor Caraianopolu și în care se vorbește de trei semne hotare în lungul moșiei Pădurești, despărțitoare de moșia Răteasca și Cățelești a lui Gherasie Călugărul, acum a d-lui paharnic Drugănescu, adecă la capul despre apus despre valea Bălăcelului, stâlpul de piatră la mijlocul moșiei, piatra de la ulmul din muchia văii Drăgociei și la capul despre răsărit, piatra de la Petrișor. Și fiindcă acolo, la valea Bălăcelului, nu s-a aflat în ființă acel stâlp de piatră, scrie că s-a găsit locul lui, prin cercetare cu carte de blestem și într-acel loc așezând și piatră cu mulțumirea tuturor, au început de acolo hotarnicii și inginerul măsurătoarea moșiei Răteasca-Cățelești cu lanțul și au mers spre miazănoapte, până unde s-au împlinit aceia ce s-au convenit d-lui paharnic, Drugănescu, stâneni 541, palmă una, după vechea hotărnicie a 12 boieri și acolo făcând semn movilă, s-au așezat piatră după mulțumirea dat. Apoi trăgându-se din acel semn în sus și împlinindu-se și ceea ce s-au convenit și moșnenilor Surdulești i Besnești

și Ivan sin popa Ivan stâneni una sută optzeci și doi, palme 21, dimpreună cu 10 stâneni cumpărătoarea d-lui sârdarului Iancu Drugănescu de la moșnenii Besnești. S-au făcut și acolo movilă de către hotarul moșiei Miroșilor. Al doilea trăsură de la mijlocul moșiei Răteasca i Cățelești ce o arată că vine în capul moșiei Tina a lui chir Nicolae Guma, în muchia Burliștiții cea după răsărit, precum să cuprindă și în cartea de hotărnicie a 12 boieri, în care se zice că a treia trăsură s-a făcut pă Burliștiță și era scris că iarăși de față cu toți s-au tras de-a curmezișul moșiei spre miazănoapte și că împlinindu-se ceea ce s-a convenit la acea trăsură d-lui paharnic Drugănescu, stâneni 852 și palme 7, s-au făcut semn movilă, așezându-se și piatră de hotar iarăși cu a lor mulțumire și că dintru acel semn trăgându-se tot spre miazănoapte s-au dat moșnenilor Surdulești i Besnești și lui Ivan sin popa Ivan stânen 280 și palme 3, cu stâneni 10 ai serdarului Ioan Drugănescu. Și acolo s-au făcut semn movilă de către moșia Miroșilor. Al treilea trăsură, la capul moșii cel despre răsărit, către valea Căinelui, scrim că s-au pus lanțul din mijlocul înfurcăturilor cu trei vâlcele, este cuprins în hotărnicia cu leat 1800, Iunie 30, a moșiei Tina a Gumii, despărțitor în lungul acelei moșii Tina de moșia Răteasca a d-lui pah. Drugănescu și că acest semn hotar între moșia Tina și Răteasca, nemaifiind până la valea Căinelui, capul moșiei Răteasca-Cățelești, dinspre răsărit, decât un pisc numit la fagul ce tot în cartea de hotărnicie de la leat 1800 se arată că este în muchia văii Căinelui și pentru că moșia Răteasca-Cățelești, la acel cap dinspre răsărit se îngustează de tot și nu poate să iasă nici pe jumătate suma stânenilor cuprinși într-acea veche hotărâre a 12 boieri la acea trăsură și fiindcă atât vechiul d-lui pahar cât și hotarnicul dumisale s-au fost împotriviți că înfurcături cu trei vâlcele mai sunt și altele mai jos, adecă spre răsărit, în moșia Tinii a Gumii, și ca să lipsească tot felul de bănuieli, scriu că cercetându-se iarăși prin martori cu cărți de blestem, s-au dovedit că acele adevărate înfurcături cu trei vâlcele, sunt acelea de care se vorbește mai sus și care se arată în cartea de hotărnicie de la 1800 iar în cele mai dinspre răsărit pe care clucer Ioan Greceanu hotarnicul d-lui paharnic în leat 1838 le-au numit înfurcăturile cu trei vâlcele, că acelea scrise că s-au cunoscut că rău le-au luat Greceanu de temei, pentru că mergând și însăși dumnealui la acel loc, au văzut că acele înfurcături n-au decât numai două vâlcele iar nu trei, că acelea la care martorii l-au dus și pentru care au primit și blestem, că acelea sunt cu adevărate înfurcături fiind și în cuprinderea hotărniciei de la 1800. Și așa zice că pe aceste temeiuri, puind hotarnicii lanțul din mijlocul înfurcăturilor cu trei vâlcele, și trăgându-se în sus spre miazănoapte, s-au împlinit ce s-au convenit d. Pah. Drugănescu, la acea trăsură, stâneni 400, și acolo s-au făcut semn movilă și dintr-acel semn trăgându-se tot în sus s-au împlinit ceea ce se

cuvenea la acea trăsură moșnenilor Surdulești și Besnești și lui Ivan sin popa Ivan stânjeni una sută treizeci și trei, palme trei, cu stânjeni 10 ai serdar Iancu Drugănescu și s-au făcut și acolo semn movilă de către Miroși și că câte trele trăsurile stânenilor ce s-au deosebit d. Pah. Drugănescu, adunându-se stânjen una mie opt sute iar masa [...] stânjen, 600 și că adunându-se stânenii moșnenilor Surdulești i Besnești și lui Ivan sin popa Ivan, stânjen 600, iar masă, două sute stânjeni, care s-au împărțit deosebindu-se și pe fața pământului.”

Mai departe, actul ne arată că logofătul Ghica, după ce a săvârșit definitivarea semnelor moșiei Răteasca - Cătelești a paharnicului Drugănescu, a pus semne de hotar între moșia acestuia și moșia Pădurești a lui Hristodor Caraianopolu. De asemenea, a pus movilă hotar și între moșia Cătelești și moșia Tutăneștilor, pe baza hotărniciei de la anul 1814. O altă măsurătoare, a doua, s-a făcut tot atunci din culmea văii Drăgociei și s-a pus și acolo movilă hotar și de acolo au mers cu hotărnicia: „*de au tras și moșia răzașilor de din jos, având hotar firesc măgura Chilia, ce vine în dreptul moșiei și că punând lanțul din vârful acei măguri după cuprinderea cărții de hotărnicie din leat 1783, iulie 5, ce s-au văzut în mâinile dumnealui treti logofăt Costea Slăvescu, s-au tras în sus 535 st. și ajungând în coasta semnului de movilă unde s-au împlinit stânenii moșiei Pădureții de Sus 919, după hotărnicia din leat 1800 și fiindcă piatra de hotar lipsea din locul ei, aruncată pe câmp în trupul moșiei Pădureții de Jos, scrie că s-au făcut măsurătoarea tot în dreptul acela și capul moșiei Pădureți de Jos, împlinindu-se suma stânenilor 500, după cuprinderea cărții din leat 1783, iulie 5, înfățișată de Costea Slăvescu și că, cu această măsurătoare s-au văzut că nici au prisosit nici au scăzut din suma stânenilor și ridicându-se piatra de unde era pe câmp s-au și așezat însemnul de movilă, la împlinirea sumei stânenilor despre răsărit de Capul Lupilor, cum se cuprinde în hotărnicia din leat 1800, iunie 30...”*

Un capitol important în viața moșnenilor a fost și procesul dintre moșnenii Besnești și Ivan sin popa Ivan, deoarece Besneștii nu voiau să recunoască lui Ivan sin popa Ivan nici un drept asupra a o sută de stânjeni. Procesul a început în anul 1836, Besneștii afirmând că au un act prin care bunicul lui Ivan sin popa Ivan, popa Ilie amintit în cartea de blestem de la 1745, ar fi vândut pământul în cauză, lor. Fiul preotului Ilie, Ivan, preot și el în comuna Tătărăști, așa cum apare în catagrafia din 1810 a Mitropoliei, neglijase partea moștenită de la tatăl său și abia fiul său, Ivan sin popa Ivan, când s-a întors în Cătelești să-și recapete moștenirea, s-a izbit de refuzul moșnenilor Besnești și Cătelești, pe motivul arătat mai sus, anume că

bunicul lui le vânduse pământul revendicat acum de nepotul lui⁴⁸. Știind că nu exista nici un astfel de act, Ivan sin popa Ivan deschide procesul fiind sprijinit și de către boierul Nicolae Guma din Siliștea⁴⁹.

Între timp, și anume în anul următor 1837, siguri pe ei, Besneștii au încheiat un act cu Ivan sin popa Ivan cum că pământul în cauză, o sută de stânjeni, să fie al acelor care vor dovedi că popa Ilie a vândut într-adevăr pământul.

În anul 1842, Ivan sin popa Ivan câștigă procesul, întrucât așa-zisul act de vânzare de care făceau caz moșnenii amintiți s-a dovedit act fals sau „plastografie”, cum se exprimă actul amintit.

Besneștii, însă, au făcut recurs în 1843, dar fără succes deoarece logofătul Constantin Filipescu, delegat cu cercetarea la fața locului a neînțelegerii, raporta următoarele: *„în urma jalbei adresate Departamentului Dreptății de către Gheorghe Cățelescu și Pătrașcu, unii din prigonitorii lui Ivan sin popa Ivan și trimisă Divanului și prin care s-au văzut zicând că nu s-ar fi convenit să-i se dea lui Ivan sin popa Ivan pă deplin suta sa din stânjeni... căci neamul lui Ivan și-ar fi vândut partea de moșie ce-au avut-o, fără a arăta însă numiții în Divan vreo dovadă și li s-a dat a înțelege atât lor cât și celorlalți cetățeni ai lor, că devreme ce prin zapisele de împăciuire ce au făcut între dânșii la leat 1837, care s-au și întărit de către Divan, sunt legați că de se va dovedi că neamul lui Ivan nu și-a vândut partea, să i se dea pe deplin și devreme ce prin atâtea și atâtea cercetări ce s-au făcut în Divan și la fața locului, s-au dovedit că vreo vânzare nu s-a făcut de către neamul lui Ivan din suta sa de stânjeni, datori au fost și sunt ca să-i dea deplin, convenitului ei cu sâlnicie au arătat Ivan că i s-a luat și bine au urmat hotarnicul Depărățeanu de au ales-o și i-au dat-o prin măsurătoare pe fața pământului.”*

Și se hotăra, în continuare: *„moșnenii nu vor mai avea niciun cuvânt de pricinuire ca să nu-i dea stăpânire suta sa de stânjeni pă deplin, devreme ce ei singuri s-au legat prin pomenita învoială, că de nu vor găsi vânzări făcute de moșul neamului Ivan, atunci să fie datori a-i da în stăpânire toată suma stânenilor moșului său.”*

Același lucru avea să se hotărască, după încă doi-trei ani de procese între ei, în anul 1846: *„însă din stânenii privitori pă seama numiților moșneni să se dea pă deplin suma de stânjeni lui Ivan sin popa Ivan, după zapisele de învoire în Divan, că popa Ilie, moșul numitului Ivan, au vândut cevaș din suta sa de stânjeni, ci mai ales cu hârtiile ce au înfățișat și prin care au vrut a face dovada, s-au cunoscut lucrare de plastografie.” (Doc. 2)*

⁴⁸ Ioan Spîru, *Catagrafia județului Teleorman*.

⁴⁹ Informații de la strănepotul lui Ivan sin popa Ivan, Arghir Ștefan.

În același timp, moșnenii Besnești au fost obligați să plătească atât cheltuielile de judecată, 600 de lei, iar moșnenii Cățelești, Besnești și Surdulești, venitul ce îl luaseră de pe pământul lui Ivan sin popa Ivan pe ultimii ani, cât și prețul luat prin tăierea pădurii de pe moșia lui Ivan, dinspre partea Tinii.

Ivan sin popa Ivan, nu s-a putut bucura de câștigarea procesului întrucât, a fost ucis din răzbunare de doi dintre împričinați, în cârdășie și cu soția lui, la 21 noiembrie 1846.

După moartea lui, frații săi din Tătărăști, Oprea sin popa Ivan, Ioan și Stanciu, au deschis proces prin care își cereau și ei partea lor de moștenire. Procesul a fost deschis în anul 1859 și cu toate că fiul lui Ivan sin popa Ivan, Ștefan și rudele lui din sat au protestat contra acestei pretenții, deoarece susțineau ei, Ivan sin Popa Ivan, făcuse procesul amintit din proprie inițiativă și fără nicio pretenție din partea celor trei frați. Cu toate acestea, în anul 1860, Curtea Apelativă din București, la 24 august 1860, hotăra să se dea parte și celor trei frați, ca fiind din aceeași linie de rudenie cu Ivan sin popa Ivan, împărțind suta de stânjeni în trei părți egale⁵⁰.

Susținătorii lui Ștefan nu au putut arăta actul prin care frații lui Ivan sin popa Ivan: „*să nu aibe niciun amestec, nici la câștig nici la pagubă, sau la cheltuielile judecății, pe care cu grele cheltuieli de judecată a scos pământul de la cotropitori, până când l-au omorât și de la moartea lui l-a posedat până în anul 1859, când adversarii au pornit judecată.*” Dar Ștefan nu a putut prezenta actul pe care-l pretindea încheiat între părți, deoarece atunci când a fost omorât Ivan sin popa Ivan, criminalii i-au furat și ars toate actele.

Tribunalul a considerat că, în acest caz, se cuvine parte de moștenire și celorlalți frați, convinși că un asemenea înscris nu a existat. Taxele de judecată au rămas în seama reclamațiilor. Procesul însă a continuat și în anii următori, fără să știm însă ce s-a mai întâmplat (**Doc. 3**).

Cu anii, și proprietățile moșnenilor s-au fărâmițat și au intrat, în cele din urmă, în proprietatea colectivă a C.A.P.-ului.

⁵⁰ DGAS, Curtea Apelativă, secția a II-a, ds. 41/1860.

CAPITOLUL IV

Evenimente în viața satului

IV.1. Evenimente în sec. al XVIII-lea

La 1745 satul Cățelești făcea parte din plasa Mijlocul de Jos iar în anul 1748, august 2, s-a făcut hotărnicia celor 12 boieri amintită mai sus.

În timpul războaielor ruso-austriaco-turce din sec. XVIII, destul de numeroase, ca și celelalte sate din Țările Române și satul Cățelești a avut mult de suferit. Se pare că în urma războiului dintre anii 1768-1774 va fi ars și biserica veche a moșnenilor, după cum dovedesc atât monedele bătute la Sadagura între anii 1772-1774, găsite în sat precum și urme de incendiu, găsite în partea de vest a satului moștenesc.

În anul 1775, 20 martie, s-a făcut hotărnicia moșiei Cățelești, din care aflăm de existența preotului Ilie, bunicul lui Ivan sin popa Ivan, cel cu procesul dintre 1836-1846.

Între 1760-1775, moșia Cățelești va trece din proprietatea boierilor Bălăceni în familia Rătescu, prin căsătoria Ilinchii, fata lui Hrizea Bălăceanu, cu un boier Rătescu și va fi stăpânită, în continuare, de nepotul lor Gherasim Rătescu, fostul episcop de Buzău. El însă, va dăruii moșia în anul 1819, nepoatei sale Smaranda, fata lui Nicolae Bălăceanu și care o va aduce ca zestre celui de-al doilea soț al său, Dumitru Drugănescu. În anul 1783, se va face hotărnicie a moșiilor vecine cu Surduleștiul. Între 1788-1792, un nou război între ruși și austrieci contra turcilor și apar în sat „austriecii cu coadă”.

IV.2. Evenimente în sec. al XIX-lea

La 1810 satul apare împărțit în Cățeleștiul de Sus și Cățeleștiul de Jos, fiecare cu biserica lui și cu proprietari diferiți. Între anii 1812-1813, bântuie ciuma care va afecta și satul, murind mulți locuitori cărora li s-a făcut o groapă comună: *„la ulmul din Drăgoci, crescut pe moșia Părintelui Gherasie și pentru amintire au pus și cruce.”*⁵¹

În anul 1814 se făcea o hotărnicie a moșiei vecine, Tutănești, hotărnicie folosită și ea în cursul proceselor amintite. În anul 1815, moșnenii

⁵¹ Informații găsite în procesele de judecată amintite, când martorul Pătrașcu Surdu și Petre sin Neagu, știau de această cruce pusă la niscaiva oameni morți de ciumă.

Besnești și Surdulești, reușesc să răscumpere cea mai mare parte din pământul vândut lui Tănase Vistiernicul ca și de la Iancu Drugănescu din satul vecin, Miroși, cu câțiva ani în urmă.

Revoluția din 1812 a lui Tudor Vladimirescu a agitat și pe suduleșteni, unii dintre ei intrând în rândul pandurilor, mai ales că Tudor Vladimirescu a stat câteva zile la Tecuci-Calinderu, deci foarte aproape de Surdulești, iar la Roșiorii de Vede 6 zile. Răscoala a provocat pagube conacelor, iar proprietarul Zota Ruse din Cătelești de Jos se plângea ocărmuirii că în timpul revoluției locuitorii din satele vecine îi prădaseră cereale, vinuri, piei, cherestea etc.⁵²

Între anii 1800-1825, o mare parte din pădurile care înconjurau satul în nord-est, pe moșiile Tutăneasca și Pădureți încep să fie defrișate pentru a mări suprafața arabilă. Ele nu mai apar în Harta Statului Major Rus dintre anii 1828-1829 și care erau prezente din 1790⁵³.

Ocupația rusească dintre anii 1829-1834 va provoca înființarea „păturelor de rezervă” în scopul de a păstra porumb pentru anii de secetă⁵⁴. Pentru strângerea porumbului, proprietarul era obligat să dea țăranilor cu scutire de dijmă câte o jumătate de falce pentru familii, suprafață arabilă rezervată colectării porumbului în păturele de rezervă. Aceste păture odată umplute, se sigilau și cheia se da în păstrare sfatului satului. Și dacă timp de 3 ani de zile nu era secetă, porumbul se împărțea sătenilor, urmând ca ele să fie umplute din nou din recolta anului următor. Dacă era secetă, se împărțea țăranilor, după nevoie⁵⁵.

Demn de remarcat este că aceste magazine de rezervă existau și în Franța încă de la sfârșitul sec. al XVIII-lea⁵⁶. De asemenea, au existat și magazinele împărătești, numite așa deoarece în ele se păstrau cerealele cumpărate de turci de la populație pentru nevoile trupelor otomane⁵⁷.

Revoluția din 1848 a fost însușită, din toată inima, și de către locuitorii satului Cătelești-Surdulești, depunând și ei jurământul pe

⁵² *Răscoala din 1821*, vol. 2, București, Academia RPR, 1958, p.309.

⁵³ BARSR, H. III/461, pl.7, 1828-1829.

⁵⁴ Karl Marx, *Însemnări despre români (Manuscrise inedite)*, București, Ed. Academiei RPR, 1964, p.119.

⁵⁵ Radu Rosetti. *Pentru ce s-au răsculat țăranii*, București, Atelierele grafice Socex et Co., 1908, p.54.

⁵⁶ vezi Victor Hugo, *Mizerabilii*, București, Ed. de Stat pentru Literatură, 1954, p.31 (la nota redacției).

⁵⁷ *Anul 1848 în Teleorman*, manuscris pus la dispoziția mea în 1948 de Aurelia Marinescu, fata autorului, scriitorul Antonian Marinescu-Nour din Balaci.

Constituție ca în majoritatea satelor din Teleorman⁵⁸. Și ei și-au manifestat împotrivirea față de zilele de clacă și au luptat pentru împroprietărirea lor.

În anul 1861, a fost în sat o mare invazie de lăcuste, încât autoritățile au obligat pe țărani să iasă la câmp și împărțiți în grupe de vârstă, începând de la 12 ani, să lupte pentru stârpirea lor. Invazia a fost în luna iunie⁵⁹.

În anul 1862, prin desființarea satului Cățeleștii de Jos, mutat la Siliștea, satul Cățeleștii de Sus se aproprie tot mai mult de satul moștenesc Surdulești, iar cu timpul se va uita că cele două sate Cățeleștii de Jos și Cățeleștii de Sus, au format o singură unitate administrativă.

Între anii 1866-1867, în Țările Române și deci și în Teleorman, a fost mare foamete din cauza secetei. Mureau oamenii de foame și socoteau această năpastă ca o pedeapsă a lui Dumnezeu pentru detronarea lui Alexandru Ioan Cuza⁶⁰.

Despre această foamete, preotul Andrei Duhovnicul din satul Licuriciu, Teleorman scria următoarele: „să se știe de când s-au făcut foamete mare și umbla lumea din toată Țara Românească după căpătat și să cumpere cu ce le mai dă mâna. Și veneau oamenii de pe la Caracal și Pitești și mai spun bătrânii noștri că nu au pomenit foamete așa grozavă, porumbul de l-au fost amestecat cu paie, cu urzici pisate și cu pelin. Și au fost mâncat, făcut mămligă și să se știe că era banița de porumb, lei 12 și a de grâu asemenea, 9 lei iar cea de orz, 7 lei și foamete a fost de la 1866 până în 1867. Încă au murit oameni de foamete și în inimile lor s-au găsit cârpe, gloaze și pământ. Și am scris să se pomenească preot Andrei Duhovnicul, 1867, mai, 6.” Și mai adaugă: „și era foamete în toată țara românească încât au murit și oameni la deal, la satul Strâmbeni (lângă Râca) și era lume, oameni și femei după căpătat în toate zilele neîncetat.”⁶¹

Între 1869-1870, șoseaua veche de la vest de sat, este părăsită și se construiește actuala șosea, fiind mai practică și pentru că satul se trăsese către această șosea.

În timpul Războiului de Independență dintre anii 1877-1878 au participat și surduleștenii, mergând pe front Onea Matei, Tudor Calinderu, Nicolae Roșu, Nicolae Cioc, Vasile Neguț, Marin Bratu și Ilie Licsandru. Patru dintre ei au fost decorați, Nicolae Roșu, promovat sergent iar Marin Bratu a murit pe front. De asemenea, satul a contribuit cu daruri pentru front

⁵⁸ Gheorghe Popa, Ion Bălă, Ion Toader, *1848 în județul Teleorman*, București, 1980, p.372.

⁵⁹ Informații primite de la preotul Răuțescu în scrisoarea sa din 1959, pe baza cercetării arhivei fostei Protoerii a județului Teleorman.

⁶⁰ C. Ghiban, *Cânta la Stupca o vioară*, București, Ed. Militară, 1964, p.68.

⁶¹ Cristache Milian. *Monografia social-economică a județului Teleorman*, Turnu Măgurele, Tipografia Camerei de Comerț și Industrie Turnu-Măgurele, 1935, p.74.

și cu vite rechiziționate. Prin sat, în iarna dintre 1877-1878, au trecut coloane de prizonieri turci în drum spre Costești. Mulți au murit din cauza frigului și tifosului, fiind îngropați în preajma satelor Strâmbeni și Râca.

În anul 1880, colonelul Petre Macca, din Miroși, a purtat proces cu foștii moșneni Besnești asupra unor terenuri dintre cele două sate, câștigat de Besnești.

În anii 1884-1885, s-a construit cale ferată Pitești-Costești-Roșiorii de Vede, ridicându-se gări la Miroși și la Balaci. De acum surduleștenii nu vor mai face drumul pe jos la București, cale dreaptă, cum îl făceau până la construirea acestei căi ferate. În anul 1884, biserica de lemn, veche de peste două secole din Cățeleștii de Sus, nemaivând preot, prin unificarea cu Surduleștiul, este dată de pomană în fostul sat Rața-Băcălești, în prezent comuna Cămățuiu de Sus, Teleorman, unde există și astăzi.

IV.3. Evenimente în sec. al XX-lea

Răscoala din 1907 a izbucnit și în Surdulești ca o furtună de vară, ca și în majoritatea satelor teleormănene. Era reacția țăranilor împotriva boierimii vinovate de prea multe păcate ca și de camăta nerușinată practică de arendașii și vechilii proprietarilor⁶². Alături de țărani au fost atât preoții cât și învățătorii satelor, întrucât trăiau din plin sentimentul de solidaritate cu frații și părinții lor, țăranii satelor românești.

Răscoala a izbucnit, în sat, în zilele de 12-13 martie, aflând că țăranii din Siliștea, satul vecin, devastaseră cu o zi înainte și arseseră conacul și magazinele boierești. Printre capii răscoalei au fost Niță Gușă, Stancu Preda, Tache Moacă, Ioniță Preda, Diță Nuță, Ion Carabulea, Neagu Voicu, Ion Burdulea, Niță Voicu și Stan Ciuplea. Cu ei în frunte, oamenii au ieșit la șosea și au început să se agite, căutând să pună mâna pe Dragne Marinică, zbirul boieresc, care a reușit însă să fugă, la fel și administratorul C. Bobiceanu. Fiind în sat o companie de soldați, sub comanda căpitanului Cantacuzino, surduleștenii au așteptat să părăsească satul, apoi s-au îndreptat spre conac cu un steag alb în frunte, au atacat conacul și i-au dat foc. Au furat fiecare ce-au putut din casă și au golit magazinele de cereale și apoi au sărbătorit victoria umplând cele două cârciumi, așteptând să vie „studenții” să-i ajute. De frică, primarul satului și-a dat foc singur la casă, în ziua de 14 martie, ca să nu fie acuzat că a participat la răscoală. Au vrut să meargă și la Miroși să dea foc conacului, dar țăranul Marin Vasilescu, om al boierului, înțelept, i-a sfătuit să nu facă așa ceva, mulțumindu-se doar cu cerealele din

⁶² Mihail Roller, *Răscoala țăranilor din 1907*, București, Ed. de Sat, 1947, p.126, 438.

magazie. Datorită lui a fost salvat frumosul conac din Miroși, devenit ulterior una din primele școli de meserii din țară pentru copiii sătenilor.

Armata și-a făcut și aici apariția pe ziua de 16 martie, arestând capii răscoalei și mulți alții, bărbați și femei pe care i-au închis în vechea primărie, unde au fost maltratați cu pumnii și patul puștilor, mai rău ca vitele. Ion Carabulea a și murit din cauza bătăilor. De frică, noaptea, femeile au aruncat pe apa Burdei tot ce luaseră din conac, perne, saltele, cearceafuri, rochii etc. Au fost găsite, ulterior, printre copacii din pădurea Drăgocului, întrucât, în acel an, Burdea venise mare prin topirea zăpezilor.

Au fost trimiși 22 de surduleșteni la Turnu Măgurele, să fie judecați și abia în luna august au fost eliberați.

Am mai auzit, prin 1950, încă circulând versurile legate de răscoală:

*„Anul una mie nouă sute șapte
Pe ziua de 9 martie
s-a făcut revoltă-n sate
s-a pus țara-n libertate
de la mic și de la mare
cu securi și cu topoare
pe ciocoi să mi-i omoare.
Fir-ați fi voi de ciocoi,
a venit vremea d-apoi
să vă muncim noi pe voi
cum ne-ați muncit voi pe noi.
Dar când armata venea
pe țărani că mi-i bătea
pe capete mi-i închidea
În apă cu picioarele-i ținea.”⁶³*

Campania din 1913 a provocat concentrarea locuitorilor Dragne Marinică, Constantin Chițu, Marin Onea, Radu Nuță ș.a. în Regimentul 68 Infanterie. Radu Nuță a murit de holeră în Bulgaria.

În timpul războiului din 1916-1918 au fost concentrați mulți locuitori din sat, în Regimentele 21 Ilfov și 20 Teleorman, cu sediul la Turnu Măgurele. Au luat parte la luptele din Oltenia și apoi din Moldova, plătind cu viața aproape 30 de surduleșteni. În noiembrie 1916, germanii au ocupat satul și au început un jaf organizat ridicând vite, cereale, păsări, ouă, lapte, brânză etc. De frică, oamenii își tăiau porcii noaptea prin beciuri. Orice

⁶³ Am cules informații în anul 1943 de la Tănase Vasile (78 ani), Dragne Marinică (68 ani), Ioniță Perniu (78 ani), Alexandra Cazacu (65 ani) și Bițoiu Stanca (72 ani).

abatere de la regulamentul impus asupra locuitorilor, se plătea cu amendă, iar la moară nu se putea măcina decât cu aprobarea comandaturii și numai 60 kg cereale. Am găsit la oameni, în sat, câteva dispoziții ale armatei germane pe care le-am donat muzeului de la școală, înființat cu aprobarea muzeului Pitești. Și de aici au ridicat clopotele bisericii.

După război, între anii 1920-1940 s-au schimbat multe lucruri în sat. Țăranii au fost împroprietăriți cu 900 pogoane din moșiile, câte mai rămăseseră, ale foștilor boieri, încât moșierimea a încetat să mai fie o forță în societatea românească. Se industrializează țara și tabla și țigla iau locul cocenilor și a șitei de pe acoperișurile caselor. Începe goana țăranilor după pământ și ca să sporească proprietatea ei își vând mahmudelele sau fac împrumuturi pe la bănci. În felul acesta au cumpărat partea de proprietate, 300 pogoane, a lui Dumitru Negel, cu 14 mii lei pogonul și încă 120 pogoane de la țăranii din satul Miroși. În 1940-1942 au cumpărat iar 65 de pogoane din moșia fostului general Cantacuzino din Tecuci-Calinderu. În total, în afară de cele 300 de pogoane ale lui Negel, surduleștenii au cumpărat în total 286 de pogoane în satele Miroși, Tecuci, Balaci, Siliștea-Gumești. Motivul, satul avea o suprafață arabilă destul de mică în raport cu populația sa.

Satul se întinde către șosea și în partea de sud. Construiesc în acest timp, de asemenea, primărie și școală nouă. Se strâng aproximativ 600 mii de lei ca să facă și biserică nouă, fără să se reușească însă, deoarece, banii au intrat în conversiune, și-au micșorat valoarea și apoi, în 1947, s-au devalorizat, încât abia am reușit să pot cumpăra un triod pentru biserică. În 1940, luna noiembrie, s-a simțit destul de puternic cutremurul care a afectat foarte grav școala veche. Casele au avut puțin de suferit dar spaima a fost foarte mare în sat. Vitele au simțit cutremurul și și-au manifestat spaima cu puțin timp înainte.

Cel de-al doilea război mondial a fost anunțat și aici de clopotele bisericilor. S-au făcut concentrări, s-au rechiziționat vite iar pe front au plecat mulți tineri dintre care 39 nu s-au mai întors, în frunte cu locotenentul învățător Ionel Ștefănescu, fiul lui Arghir Ștefan și strănepotul lui Ivan sin popa Ivan. Germanii au venit în sat în vara anului 1941 și au stat până prin februarie 1942, trecând de aici în Bulgaria. În anii războiului, viața a fost normală, întrucât au fost concentrări destul de modeste. Din când în când doar, clopotele bisericii anunțau un nou surduleștean mort pe câmpiile Rusiei. Era jale și femeile, mamele sau soțiile, îl îngropau simbolic, în cimitir, într-un coșciug gol.

În 1943, după Stalingrad și apoi după deschiderea celui de-al doilea front, țăranii și-au dat seama că nemții vor pierde războiul. Odată cu apropierea rușilor de Prut și de Iași, încep să apară mulți refugiați din

Basarabia și Moldova. La 23 august 1944 s-a încheiat armistițiul și armata română a întors armele contra germanilor. Începea cea de-a doua față a războiului nostru, încheiat la 9 mai 1945.

În septembrie 1944, au apărut în sat primele trupe rusești, formate mai ales din calmuci, rău îmbrăcați și căutând peste tot mâncare și ceasuri, iar la 29 august 1944, apare un comunicat al armatei rusești în care, între alte localități, este amintit și Surduleștiul ca fiind cucerit de armata lor deși se semnase armistițiul încă de la 23 august. Teama stăpânește satul, femeile se ascund prin glugile de coceni și oamenii ascund tot ce au mai de preț prin gropi. Încet, încet s-au obișnuit românii și cu rușii. Din nefericire, seceta care a bântuit în Moldova în anul 1945, a obligat pe moldoveni să-și părăsească satele, în căutare de hrană pentru ei și mai ales pentru cei de acasă. Își vindeau lucrurile mai de preț ca să poată cumpăra grâu. Au început să se formeze: „trenurile foamei” înțesate cu „asăcari” adică țăranii care duceau în saci acasă grâul cumpărat. Așteptau cu zilele prin gări până reușeau să se urce într-un astfel de tren al foamei, încărcat până la refuz cu saci și cu oameni, chiar pe acoperișurile vagoanelor.

Și în sat s-a făcut simțită, ca pretutindeni în țară, lipsa gazului, a sării, a alimentelor, a îmbrăcăminte și încălțăminte, întrucât țara era obligată să plătească Uniunii Sovietice datoriile de război. Oamenii cumpărau foarte greu gazul și sarea, umblau în saboți de lemn iar pentru nevoile lenjeriei de corp și de pat, femeile au pus războaiele de țesut în funcțiune. Cred că s-au adus în sat, între anii 1945-1948, de la Bragadiru, Bujoru, Conțești etc., sate din sudul județului, mii de kg de bumbac brut. Femeile îl prelucrau, scoțând sămânța din el, îl dădeau la zdrâng și la dărac, unelte făcute de localnici, ca apoi să-l toarcă și să-l țeasă. Între timp, din cauza lipsurilor de pe piață, au apărut afaceriștii și bursa neagră, banii s-au devalorizat enorm de mult, ajungând în 1946-1947, dublu de grâu 3 milioane, un ziar 20 de mii de lei, o pereche de pantofi de damă 5-6 milioane și un kg de făină 300 de mii de lei. Salariații s-au pomenit milionari dar banii nu aveau niciun fel de valoare ca să poată acoperi, măcar în parte, nevoile. În luna august 1947, s-a făcut stabilizarea și cu acest prilej speculanții au pierdut miliarde iar țăranimea, care își vânduse între timp vitele, a pierdut și vitele și banii. Nu s-au putut schimba decât 3 milioane.

Din anul 1948, începe exodul tineretului din sat spre oraș și conjunctura socială fiindu-le favorabilă, întrucât era mare nevoie de ei, ajung în posturi importante, tehnicieni și chiar intelectuali, deoarece li s-au deschis porțile către școlile superioare. În 1945 s-a făcut împrumutarea țăranilor din loturile foștilor boieri dar ulterior au strâns pământul la un loc formând primele întovărășiri agricole. În același timp se accentuează lupta de clasă în

lumea satelor, fiind declarați chiaburi țărani cu pământ mai mult și obligați să achite statului aproape toată recolta obținută pe terenul lor agricol. A fost o perioadă grea, dar era dictată de „interese superioare”, pentru a ne achita de datoriile față de vecinul nostru de la răsărit. Și restul țărănimii este obligată să predea statului „cote”, adică, o parte din producția de cereale și în același timp să cultive cânepă, în, mazăre, soia etc., necesare statului.

Cotele, și în general lupta de clasă, au provocat multe suferințe țărănimii și au dus la sărăcirea ei, întrucât numai în anul 1947, satul Surdulești a trebuit să predea statului 20 de vagoane de cereale, de asemenea și foarte multe vite, cai și oi.

Pe de altă parte s-a accentuat și lupta dintre vechi și nou, dintre reprezentanții fostelor partide și comuniști. Se instaurează dictatura proletară, dispar vechile partide politice, este abolită monarhia, la 30 decembrie 1947 iar din 1948 se instaurează proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție.

Prin socializarea agriculturii s-a schimbat, an de an, fața satului, încât astăzi este de nerecunoscut. S-au ridicat case noi, frumoase, cu mobilier în interior, radio, televizoare, aragazuri, mașini de spălat, frigidere, lumină electrică, biblioteci etc. Dar cel mai de preț lucru pe care țin să-l menționez, a fost eliberarea și descătușarea energiilor poporului român, care, pe parcursul anilor, a dat dovadă de o variată gamă de creație tehnică, științifică și economică. Odată cu socializarea și industrializarea țării avea să înceapă un capitol nou în viața satelor românești.

CAPITOLUL V

Populația

V.1. Statistica populației între anii 1810 - 1960

Satul Surdulești ocupă o suprafață de aproximativ 100 ha (93,34 ha), iar islazul, situat în mijlocul satului, ocupa în anul 1948, 33,50 ha (**Harta 5**).

Satul este format din câteva cătune. Spre Drăgoci, este cătunul Didești, spre apus, Delurenii, spre Miroși este Surdeasca, al foștilor moșneni iar spre răsărit, sunt cei „de la șosea”.

În recensământul din 1948, satul avea 1644 suflete, locuind în 397 de case, cu 416 familii. După vârstă, populația se prezenta astfel: sub 7 ani și bătrâni peste 68 ani, 405 locuitori, între 7 și 12 ani 188, între 12 și 18 ani, 235, între 18 și 68 ani, bărbați, 381, iar femeii între 18 și 68 de ani, 435. Total, 1644. Copiii, repartizați pe familii, se prezentau astfel: 8 familii fără copii, 79 familii cu un copil, 93 familii cu 2 copii, 83 familii cu 3 copii, 69 familii cu 4 copii, 30 familii cu 5 copii, 16 familii cu 6 copii, 4 familii cu 7 copii, una familie cu 8 copii și aceea a fostului lăutar al satului, Niță Ene, cu 9 copii.

Populația nu a fost mereu aceeași, crescând abia după anul 1850 și în special, după împroprietărirea din 1864.

Nu același lucru se poate spune despre trecut, când jafurile și mai ales cele 14 războaie purtate pe teritoriul Țărilor Române în sec. XVIII, au provocat, extrem de grav, împuținarea populației, încât la începutul sec. XIX, rar se găsea un sat de câmpie care să treacă de 100 de suflete. Majoritatea aveau între 25-50 și 50-80 de familii⁶⁴.

Această grea situație au remarcat-o călătorii străini prin Țările Române, ca și istoricul Dionisie Fotino, care afirma că este lucru destul de trist ca o țară atât de frumoasă și bogată, să fie atât de puțin locuită⁶⁵.

⁶⁴ C.C. Giurescu. *Principatele române la începutul sec. al XIX-lea*, București, Ed. Științifică, 1957, p.84 și urm.

⁶⁵ Dionisie Fotino, *op. cit.* p.136. Vezi și Alexandru D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. I, București, Ed. Cartea Românească, 1930, p.282-289.

V.2. Populația satului între 1810 - 1900

În 1810, în Cățeleștiul de Jos erau 42 de case cu 165 locuitori, iar în Cățeleștiul de Sus, numai 7 case cu 33 de locuitori. Deci tot satul avea atunci 49 de case cu 198 de suflete⁶⁶.

La 1831, în catagrafia Țării Românești, tot satul Cățelești a fost trecut cu 51 cap de familie iar în anul 1832 ambele sate Cățelești apar cu 69 familii⁶⁷, iar Surduleștiul cu 85 de familii⁶⁸. Așa cum se știe, nu întotdeauna catagrafiile dau cu exactitate numărul populației.

În 1838, în Surdulești, erau 41 familii iar în cele două sate Cățelești, 72 familii, în total 113 familii⁶⁹. Iată și numele locuitorilor pe care îi înregistra catagrafia obștească din 1838, începând cu populația satului Surdulești: Dumitru Manea, văduv, Vasile și Costandina Mihalache, clăcași, Rizea și Tudora Iordache, clăcași, Dima Dumitrașcu, văduv, clăcaș, Băduna și Radu Bălașa, clăcași, Stancu și Voica Sandu, moșnean, Albu sin Albu și Voica sin Stancu, moșnean, Voicu și Maria Albu, clăcași, Păun și Stancea Sandu, clăcași, Radu și Nasta Coman, preot, moșnean, Părvu și Petrana Badea, moșnean, Năstase și Gherghina Dragne, moșnean, Gheorghe și Gherghina Surdulescu, moșnean, Pătrașcu și Rada Surdulescu, moșnean, Marin Năstase, văduv, moșnean, Dinu și Dobra Iordache, moșnean, Niculae și Joița Ilie, moșnean, Ion și Anca Rătăcan, moșnean, Tudor și Ioana Cazacu, clăcaș, Marin și Rada T. Cazacu, moșnean, Nicula și Lisandra Dumitrașcu, clăcaș, Pătrașcu și Ioana, clăcaș, Joița D. Mocanu, văduva, clăcaș, Pătrașcu și Dumitra sin Pătrașcu, moșnean, Stan și Sanda, Tamagă, moșnean, Tănase și Ioana Păun, moșnean, Gheorghe și Gherghina Păun, moșnean, Ion și Stanca Badea, clăcaș, Anghelina lui Miu, văduvă, clăcaș, Matei și Slamna Racotă, clăcaș, Radu și Anca Pătrașcu, moșnean, Neagu și Ioana Gheorghe, moșnean, Nedelcu și Rada David, moșnean, Năstase sin Iordache, holtei, moșnean, Manea și Ivana Radu Belu, clăcaș, Voicu și Dobra N. Besnea, moșnean, Ion Mocanu, holtei, cioban, Dragnea și Rada Badea Besnea, moșnean. În total 34 de perechi, 3 văduvi, 2 văduve, 3 flăcăi, 28 băieți, 32 fete, 38 birnici, 4 scutiți. Moșneni, 21 familii, din care apar familiile: Besnea, Păun, Pătrașcu, Rătăcan, Tamagă, Albuleștii, Răuieștii și Surduleștii.

Iată și familiile din Cățeleștii: Călin și Dumitra Neguț, Ștefana, văduvă, Stancu Zarafu, Gheorghe Ciorioară, necăsătorit, Ion și Maria Dogaru, Ion și Drăgana Stancu, Marin și Rada Dumitru, Gheorghe și Maria Răducanu,

⁶⁶ Ioan Spiru, *Catagrafia județului Teleorman*.

⁶⁷ Informații de la Ion Donat.

⁶⁸ DGAS, *Ministerul Instrucțiunii Publice*, ds. 2766, p. 1859, f. 80.

⁶⁹ DGAS, *Fond Catagrafii*, cota 47/1838, f. 164-167.

Radu din Tufeni, flăcău, Sandu și Ștefana Cârstea, Radu Spinu, văduv, Marin și Nița Pielmuș, Luca Bujor, văduv, Jitcu și Stanca Radu, Radu și Arghira Gîgîlici, Ilie și Neacșa Gheorghe, Ilie și Șerbana Popa, Marin și Stana Fudulu, Dicu și Maria Tolea, Maria lui Stan Folea, văduvă, Radu și Ilinca Sterpu, pârcălab, Niculae și Călina Nițoiu, Ilie și Tudora Stancu, Dumitru și Tudora Ciobanu, Stan și Stanca, ginere lui Maria, Radu și Ioana Călărașu, Dinu și Ilinca Preda, Dumitru și Pârva Preda, Ghica și Maria Stancu, Drăgoi, cârciumarul, Crăciun și Ioana Stancu, Radu, nepotul lui Crăciuna, militar, Badea și Călina Bujor, Dumitru și Trandafira Boțoghină, Ștefan și Calea Pielmuș, Petre și Joița Dogaru, Ban și Constantina N. Dogaru, Barbu și Maria Cristea, Petre și Nasta Ivan, Voica Radului Diaconu, văduvă, Lisandra Neagului, văduvă, Marin lui Vlad, văduvă, Zoica lui Stan, văduvă, Pătrașcu și Zamfira Dinu și Ioana, ginere lui Voica, Ion și Sanda al Voichii, Ion și Anca Luca, pârcălabul, Gherghina Fudulu, Nițu și Stana Stancu, Marin și Vasilca, ginere al Diaconesei, Stan și Tudora al văduvei Lisandra, Petre și Sora Neagu, Ivașcu și Dobra Spinu, Ion și Ana Păuna, Ion și Brândușa Dogaru, Dragomir și Rada Dragne, Stan și Stoiana Ilie, Dumitru Rada, văduvă, Petre și Ilinca Crivăț, Marin și Badea Boțoghină, Marin și Oprea Preda, Zamfir și Tudora Dobre, Bratu și Maria Păuna, Marin sin Voica, flăcău, Neguț și Maria sin Mara, Dinu și Sanda, nepot popii Iancului, Dumitru și Stana Pătrașcu, Badea și Rada, ginere lui Voica, Voica Stan Preda și fiisa, văduva, Ion și Safta Mihai, Petre și Cristina Manea, Ștefan și Smaranda sin popa Iancu, popa Iancu și Rada sin Petre Bolovan, preot, 90 ani și soția sa 75 ani și Stan și Rada sin popa Stan, preot. În total se aflau 72 de familii complete, cu 381 persoane din care 2 flăcăi, 3 văduvi, 8 văduve, 86 băieți și 74 fete. Mai erau 2 preoți și un țarcovnic. În total, cele două sate aveau, la 1838, 113 familii complete și două familii de flăcăi, deci 115 familii cu 495 de suflete, revenind, de familie, aproximativ câte 3 copii.

În anul 1840, cataografiile dau 70 familii în Cățelești și 38 în Surdulești⁷⁰. În 1848 erau 76 familii în Cățelești și 42 în Surdulești⁷¹. În anul 1852, într-o cerere adresată protoieriei Turnu Măgurele, semneau 57 capi de familie din Cățeleștii de Sus, mulți dintre ei amintiți în catagrafia din 1838⁷². În anul 1855, tot pe o cerere adresată aceleiași protoierii, semneau 40 de capi de familie din Surdulești.

Țin să remarc că foarte multe familii, datorită poreclelor - Boțoghină, Gâgălici, Ciobanu, Moacă - și-au schimbat, cum se spune, porecla în

⁷⁰ BARS.R., ms. 3986, p.59.

⁷¹ DGAS, *Ministerul Instrucțiunii Publice*, ds. 2581/1848, f. 247.

⁷² Idem, ds. anul 1852.

renume, încât este destul de greu să poți urmări genealogia familiilor din sat. În 1859, erau în Surdulești 102 familii și 72 de familii în Cățelești, în total 174 familii. În anul 1862, până la spargerea satului Cățelești de Jos, erau 201 familii, din care 54 în Surdulești, 47 în Cățeleștiul de Sus și 100 în Cățeleștiul de Jos. În 1864, satul rămâne numai cu 164 capi de familie, deoarece, locuitorii din satul Cățelești de Jos, fuseseră mutați în Siliștea Gumești. În anul 1872, satul număra 490 locuitori⁷³. În anul 1886 satul avea 578 suflete și avea să ajungă, în anul 1897, la 634 de suflete⁷⁴.

V.3. Populația după 1900

Între cele două războaie mondiale, populația satului va crește vertiginos. În 1930, Surduleștiul avea 1322 suflete, în 1941, 1523 suflete iar în 1948 avea 1658 de suflete. Sporul se datora natalității întrucât numai între anii 1923-1943, s-au născut 1045 copii, murind în aceeași perioadă 540, a rămas un spor natural de 505 copii, aproximativ între 25-30 de copii anual.

Din sat, au ieșit în această perioadă puțini surduleșteni, în schimb au venit din satele vecine multe fete, prin căsătorie. Astfel, generație după generație, vreme de multe secole, surduleștenii s-au născut și au murit îngropați în cimitirele satului, din care, după 1900, a mai rămas doar cimitirul actual. După 1956-1960 și mai ales după perioada de intensă industrializare a țării, aproape 80% din tineri au început să părăsească satul, fiind încadrați la orașe, mai ales ca muncitori. În aceste condițiuni, a fost normal ca în această perioadă să scadă natalitatea, populația stagnând sau chiar micșorându-se. În ultimii ani, 1975-1984, au rămas foarte multe case cu un singur viețuitor, bărbat sau femeie și prin decesul lor, se vor desființa cel puțin 30-50 familii. Satele românești, mai ales cele mai departe de orașe, cunosc același fenomen, încât vei găsi în fiecare foarte multe case părăsite.

Cu toate acestea, ținem să amintim că în satul Surdulești s-a născut, în anul 1969, cel de al 20-lea milion cetățean al R.S.R. Evenimentul, a fost sărbătorit în cadru solemn la Palatul Republicii, fiind omagiat noul cetățean și părinții lui, Gheorghe Stănciulescu și Alexandra Stănciulescu, profesoară de istorie la școala generală din Surdulești⁷⁵.

În anii de creștere a populației, an de an, satul s-a dezvoltat în special în partea de sud și spre șosea și calea ferată (**Harta 4**).

⁷³ Dumitru Frunzescu, *op. cit.*, p.294.

⁷⁴ Pantele Georgescu, *op. cit.*, p.123.

⁷⁵ Ziarul *Teleormanul*, 1 august 1969.

V.4. Familiile satului - moșnenii

Satul Surdulești a fost vechi sat de moșneni, situat într-o regiune cu o mare densitate de astfel de sate, în sec. XVI-XVII. Partea locuită de moșneni a fost cea din actualul centru și partea de nord-vest a satului, care s-a numit Cățelești. Unii dintre moșneni, mai ales cei din neamul Cățelești, și-au pierdut, între timp, pământul, vândut lui Radu logofătul. El va cumpăra acest pământ de la moșnenii Stan și fratele său Radu Dărăbanțu, de la Vlad cel Bătrân și de la Stoica Albul și Grigore, prin zăpis de vânzare cu mărturie⁷⁶.

Cele mai importante familii ale moșnenilor au fost Besneștii, Ivăneștii, Răuieștii, Pătrășcanii, Rătăcanii, Păuneștii etc.

Besneștii. Neamul acesta, ca și celelalte neamuri de moșneni, s-ar trage din județul Olt⁷⁷. Cred însă, că se refereau mai curând la reîntoarcerea lor în sat, în urma unui refugiu datorit deselor războaie din sec. al XVIII-lea. Prin informațiile luate de la bătrânul Stancu Besnea (1870-1946) am putut urmări spița neamului lor. Marin Besnea (1839-1872), fiul lui Voicu Besnea (1813-1905), a trăit 92 de ani și l-am găsit trecut în catagrafia din 1838, când avea 25 de ani. Besnea Năstase și el trecut în catagrafia amintită având 70 de ani, era născut în anul 1768 și era fiul lui Dragne Besnea, trecut și el în aceeași catagrafie și având copil născut în 1768, pe Năstase Besnea, era și el născut, la rândul lui, aproximativ prin 1745-1747. Existau în sat și alte familii colaterale. De exemplu Dragne sin Badea și Preda sin Besnea, pe care i-am găsit semnând într-o catagrafie din 1851. Probabil au avut un strămoș comun. În 1954 mai existau în sat doar trei familii din neamul lor în linie dreaptă.

Ivăneștii. Din aceste familii sunt în sat, azi, familiile Ștefan și Ștefănescu înrudiți cu Pătrășcanii. În 1970 erau în sat 12 familii din acest neam, numit și Durnaci, după un strămoș al lor cu această poreclă. Ei se trag din acel popă Ilie, amintit în actele de judecată enunțate din 1775 și 1748, ca și din Diaconul Dima, când știm că s-au făcut hotărnicii moșiei. Iată o spița a neamului lor: popa Ilie (1720-1800), popa Ivan, fiul lui (1770-1830), Diaconul Dima (1773-1845), pe popa Ivan, găsit în catagrafia din 1810 ca preot în satul Tătărăștii de Sus: „*preot Ivan sin popa Ilie, 40 ani. Fiul lui, Ivan, 14 ani.*” Îi urmează sin popa Ivan, născut în 1796 și mort în 1846, când a fost ucis. Fiul său, Ștefan (1841-1906) și fratele său, au rămas în Tătărăști. Ștefan Ivan (1856-1926), Arghir Ștefan (1879-1956), cu doi copii,

⁷⁶ DGAS, *Mitropolia Țării Românești*, pergament original, 93/43, anul 7173 (1665).

⁷⁷ Așa am fost informat în timp ce lucram la monografie.

Ionel Ștefănescu (1914-1941), învățător mort la Dalnic, în URSS, și Alexandru (1915-1970), fără urmași în linie bărbătească⁷⁸.

Din neamul diaconului Dima se trag astăzi familiile Ștefan și Voicu, ziși și Durnaci. În 1950, dintre urmașii lor, amintesc pe învățătorul Nicolae Ștefan-Ivan și fiul său Ionel Ștefănescu, profesor, plecat însă din sat.

Răueștii - Pernieștii. Una din cele mai numeroase familii din sat care se trag din strămoșul Rău, venit și el de peste Olt, după cum îmi mărturisea bătrânul Ioniță Perniu (1866-1955). De la el am putut face genealogia neamului lor.

Rău (cu aproximație 1750-1838) din care s-au născut copiii Ion Rău, Stan Rău și Stoica Rău. Din acești trei copii se continuă neamul lor prin Stoica și Ion Rău, în linie bărbătească. Ion Rău (1866-1956) a avut 8 copii și anume: Gheorghe Perniu, mort în 1964, cu 5 copii, Nicolae Perniu, cu 7 copii, Floarea Perniu, căsătorită la Miroși, Ilie Perniu, 4 copii, Marin Perniu, 3 copii, Constantin Perniu, 4 copii, Ion Perniu și Dumitru Perniu cu câte 2 copii. Numai urmașii lui Ioniță Perniu, prin 1950, erau 40. Și azi au rămas încă destui Perniești în sat. Tot din neamul lor sunt și familiile Stoica, urmașii lui Stoica Rău. Azi nu mai au urmași, în linie bărbătească, în sat.

Pătrășcanii - sunt din neamul lui Pătrașcu Surdu și din el se trag azi familiile Cotar și Mantu, împărțite și acestea în Joița și Dănilă. Tot din neamul lor sunt și Albuleștii proveniți dintr-un strămoș numit Albu Surdu, amintit în catagrafia din 1838, fiind născut în anul 1773, iar tatăl său cu aproximație între anii 1748-1750. Din neamul lor se trag azi, în sat, neamurile Belu și Trușcă și prin femei sunt înrudiți cu neamul popii Ghiță Constantinescu, de unde și familiile Popescu de azi, urmașe ai acestui preot.

Rătăcanii - din neamul lor se trag astăzi familiile Constantin Giuganu, Gheorghe și Ion Giuganu etc. Sunt înrudiți, prin femei, cu Păuneștii, deoarece Ion Rătăcanu fusese ginerele lui Păun Albu Surdu, ținând în căsătorie pe Despina sau Despa, fata lui. O parte din aceste familii s-au stabilit în satul vecin Râca, unde există până astăzi. Și din neamul Albuleștilor, tot moșneni, multe familii s-au stabilit în Râca, prin căsătorie. Aceștia, vor vinde pământul din Surdulești rudelor lor. Iată, de exemplu, o parte din zapisele de vânzare pe care le-am găsit păstrate la moșnenii din sat „zapise de moșie”:

„Adecă noi, cei mai de jos iscăliți dăm bună și credincioasă, zăpisul nostru la mâna lui Ion Rătăcanu, cumnatul nostru, precum să se știe că de a noastră bunăvoie am vândut 2 stânjeni de moșie din partea noastră ce o avem de la părinții noștri în otarul Cățelești ce i se zice și Surdulești, de la apa

⁷⁸ Ioan Spiru, *Catagrafia județului Teleorman*, p.794.

Tinii până în Bălăcel, să stăpânească din câmp, din pădure, copiii din copiii, și nepoți de strănepoți cât Dumnezeu îi va da. Și acest stânjenii s-au vândut în lei una sută și douăzeci de stânjen, care fac pă doi, două sute și patruzeci. Și pentru mai adevărată credință ne-am iscălit ca să fie crezută aceasta. 1850 februarie, 6. Eu Radu Păune am vândut; eu Petre Păune, am vândut, eu Albu Stanciu, moșnean, față fiind; eu Voicu Bratu, moșnean, eu Tănase Păune, moșnean; eu Gheorghe Surdu, moșnean; preotul satului Gheorghe. Și am scris eu Radu Popii Coman, cu zisa numiților moșneni și de aici înainte să-și poarte cheltuielile pă stânjenii ce are numitul, Ion.”

„Potrivit cercetărilor cuprinse în acest zăpis și tocmeala ajunsă, găsită prea bună și înțelegerea și mulțumirea amândorora părților, dăm a noastră... întărire fiind rugat de dânsii s-au adevărit acest zăpis și se legalizează de sfat după orânduială... 1851, iulie, 11. Tănase Cojocarul. Radu Popii. Enache Pătrașcu. Dipotații satului. Scriitor, Iancu Popescu.”

Zăpise de vânzare s-au mai făcut, în anii 1854 și 1856, tot lui Ion Rătăcanu din partea cumnaților săi din Râca. Astfel, în 1854, i-au vândut un stânjen de moșie cu 163 de lei iar în 1856, tot el va cumpăra alți patru stânjenii de moșie ca și fratele lui, Radu al Popii, fiecare cumpărând cu prețul de 220 de lei stânjenul. Cei care au vândut erau Tănase Păun, Marin Diaconu, Constantin Popa și Neagu sin Diaconu⁷⁹.

Păunești - Din acest neam se trag următoarele familii: Radu Pârvii, Niță Stancu Giugă, Stan Giugă și copiii lor trăitori și azi în sat. Ei se trăgeau din preotul Coman din satul Râca, născut în 1760 și preotit în 1789. Copiii lui Pătrașcu, Constantin și Radu s-au întors în Surdulești de unde le era neamul.

Acestea sunt familiile moșnenilor pe cât mi-a fost cu putință să le cercetez. În prezent, sunt amestecate cu neamurile foștilor clăcași. Poate cândva, cineva din aceste familii va găsi în rândurile de mai sus informații asupra neamului respectiv.

V.5. Familiile foștilor clăcași

Așa cum se știe, clăcașii au fost acei țărani care au muncit pe moșiile boierești, mânăstirești și domnești, neavând propriul lor pământ. O mare parte dintre ei fuseseră oameni liberi, cu propriul pământ, dar din cauza silniciilor boierești sau domnești, au săracit și au fost nevoiți să-și vândă „ocina” adică pământul străbun, mai ales în sec. XVI-XVII. Și la Surdulești s-a întâmplat același lucru, mai ales cu foștii moșneni Cățelești, așa cum am arătat mai sus. Mulți dintre clăcași au fost aduși din alte sate, respectiv

⁷⁹ Actele moștenilor cercetate în sat și aflate, astăzi, în muzeul satului Surdulești.

Balaci și Didești. Relativ mulți s-au stabilit și ca oieri, veniți dinspre munte, atrași de fânețele destul de întinse existente în sec. al XVIII-lea în jurul satului. Spre deosebire de moșneni ei au trăit înrudindu-se între ei, deoarece moșnenii nu încheiau legături de căsătorie cu clăcașii, socotindu-i o clasă inferioară. Abia după împroprietărirea de la 1864 și a celor ulterioare, s-a desființat această barieră dintre ei.

Până în 1970, existau în sat următoarele familii de clăcași: Voinea și Năstase Bițoiu, 9 familii, Chițu, 8 familii, înrudiți cu Pernieștii, Ciucă Onea, 10 familii, înrudiți cu familiile Boșneagă și Niță Barză. Mulți dintre urmașii lor au plecat din sat, după 1960. Familia Stolea, din care se trag familiile Jitcu și Costache, 6 familii. Tutăneștii, dispăruți ca nume, dar cu urmași în linie bărbătească în familiile Dobre Radu, I.G. Dobre sau Baiciu, 3 familii. S-ar putea să fi venit din fostul sat Tutănești, din apropiere. Neamul Negrilă Ciovină, din care se trag familiile Negrilă având ca moș pe Petre sin Ilie. Gâgâlici, cu rădăcini coborâte până în anul 1750, când un oarecare Radu Gâgâlici apărea ca martor în procesele dintre moșneni. Familia Coadă, din neamul Mocanu, Oancea și Ciortan erau cele mai sărace familii din sat până la colectivizare. Familiile amintite sunt în partea de sud a satului, în așa zisul cătun Didești.

În mijlocul satului, peste pârâul Burdea, sunt familiile Dobre și Băță, din care se trag două ramuri, Dobre Chiran și Dobre Găină. Din neamul Răducu se trag familiile Scoică Radu și Rădulescu. Două dintre aceste familii s-au mutat în Tulcea în 1928, fiind împroprietăriți acolo. Neamul Cocotă, din care sunt familiile Mandache Ion, Constantin și Enache Mandache. Moș Ion Enache, decedat în 1953, spunea că strămoșii lui au venit ca ciobani în sat. Tot în această parte a satului sunt și familiile Belegă și Ghergheștii, înrudiți cu familiile Minică și Stan Ciuplea. Familia Surcel, este venită, după 1900, din satul Căldăraru.

În latura de mijloc a satului se află familiile Cristea Cioacă, înrudite cu familiile Ghibuș, Marcu Cristea și Gheorghe, Constantin Cristea etc. Familia Molea, împărțită în familiile Năstase Marin și Tudor Marin Molea, Alexandru Ghiță Molea. Neamul Marinescu se trage din neamul popii Stan Tună, dispărut azi din sat, dar continuat în București, prin fiul fostului învățător și inspector general Florea Marinescu, decedat în 1986. Tot din popa Stan, sunt neamurile Spirache și Alexandru Ilie și azi cu urmași în sat.

Către marginea de apus a satului sunt familiile Burcea-Ursu, Ciucă sau Ciucașii, Bratu, cu ramuri în familiile Sincu, Dobre Talianu și Marin Stănoagă. Familia Ban și ea foarte veche, cu Ion Diliță-Ban decedat în 1965 și având urmași pe Panait Ban-Diniță, fără băieți, pe cale de dispariție în linie bărbătească. Tot din neamul Ban e și familia Manole Bădei, tot fără

urmaș pe linie bărbătească. O altă familie dispărută a fost Brânzone. Din neamul lui Neagu se trag familiile Amzale, cu un băiat inginer la Pitești și altul, Lucian, rămas în sat. Nici acesta nu are băieți. Și tot din neamul lui Neagu este familia Alexandru Preoteasa, deoarece unul din copiii bătrânului Neagu Petre, a fost adoptat de preoteasa văduvă a preotului Stan, decedată în 1868. O altă familie, foarte numeroasă, originară din comuna Gărăgău-Teleorman este a lui Petre sin Ilie, cu familii nu numai în Surdulești ci și în Miroși, Gărăgău, Roșiorii de Vede și București, anume căpitanul pensionar, Jan Iliescu, mort în anul 1983 în etate de 93 de ani, fără urmași în linie bărbătească.

Prezint o schiță a neamului lor după spusele lui Dumitru Iliescu zis Țăcălie (1893-1963). Petre sin Ilie, strămoșul cel mai îndepărtat, născut aproximativ la 1750, mort în 1830, fiul lui Ilie (1720-1790). Petre sin Ilie a avut patru copii: Ilie, Nicolae Petre Ilie, Burcea Petre Ilie Albei și Stan Petre Strâmbu.

Ilie (1820-1906), a avut trei copii. Primul, Stancu (1853-1928), cu 8 copii la rândul lui: Dumitru Țăcălie (1893-1963), a avut și el 9 copii, băieți și fete din care un băiat la București, prin care i se continuă neamul, Ion Iliescu (1894-1950) cu două fete, Gheorghe Ilie-Musiu (1888-1960), cu 7 copii, unii în București, Constantin Iliescu (1892-1969), cu 4 copii, ce continuă neamul lor în Surdulești, Maria (1894-1978), căsătorită cu Ilie Spirache, Marin Iliescu-Surdu (1897-1972) cu 7 copii, unii în București, precum și 2 fete. Cel de-al doilea copil al lui Ilie Cârstea Iliescu Soldavu (1856-1939), cu 4 copii: Constantin, născut în 1898, cu 3 copii, azi neamul Iliescu Botolan, două fete, Maria și Floarea și pe Gheorghe cu 4 copii. Al treilea copil al lui Ilie a fost Tinca, căsătorită în Miroși.

Cel de-al doilea fiu al lui Petre sin Ilie a fost Nicolae Petre Ilie zis Ciodârcă (1801-1860). A avut un copil, Dumitru Ciodârcanu cu 7 copii, 3 fete: Joița, Ioana și Stanca, căsătorite cu alte neamuri din Surdulești și 4 băieți: Păune și Stan fiecare cu câte un băiat, Dănilă cu 2 băieți și Dumitru cu 4 copii; cel de-al treilea copil al lui Petre sin Ilie a fost Burcea Petre-Albei (1831-1902), cu trei copii, 2 fete, Păuna și Stana și Stancu cu 5 copii, Marin, Ilie, Ion, cu urmași în linie bărbătească și 2 fete Floarea și Rada. În sfârșit cel de-al patrulea copil, Stan Petre Strâmbu (1832-1904), cu o fată, Sanda, căsătorită cu Stan St. Radu din care au rezultat 4 fete și 2 băieți. Și astăzi sunt în sat numeroase familii din neamul lor dar și altele plecate la Pitești, București etc.

În marginea dinspre nord-vest, locuită înainte de către moșneni, prin căsătoriile efectuate după 1864, s-au stabilit familiile Modoran, Preda și Cazacu. Prin înmulțirea lor, unii au trecut la șosea iar din copii lui Marin Preda și Ion Preda s-au stabilit în București ca ofițeri și intelectuali și unul

dintre nepoți făcând parte, până în anul 1966, din echipa națională de rugby. Neamul Căzăreștilor se pare că se trage din satul Miroși și stabilit, prin 1820, în Surdulești, luând de soții din neamul lui Brânzone, din care au avut 2 băieți, Burcea și Ion cu familii existente în Surdulești. Tot din Miroși a venit și Stoica Cazacu iar prin fiul lui, Vasile (1860-1942), s-au format familiile Marin și Ilie Stoica, cunoscuți și sub numele de Jărăgaie. Doar Ilie are copii care-i duc neamul mai departe prin Constantin Stoica, născut în 1925. Dintre fostele familii de clăcași amintim și familiile Luca sau Predeștii, numiți și Țăicani. Au fost călușari iar unii dintre ei s-au lipit de oastea de panduri a lui Tudor. Familiile Moacă, azi State, au familii înrudite în Miroși și Roșiorii de Vede. Giungărău sau Ghițulescu, continuată azi, în sat, de fii lui Gheorghe Giungărău, ucis în 1952, Marin și Dobre. Ținem să menționăm numele lui Cristache Giungărău, căsătorit cu o femeie, Constantina, din neamul moșnenilor, om energic și priceput care prin muncă a ridicat, în viața lui, 5 mori, la Miroși, Recea, Beuca, Strâmbeni și Râca. Dintre copiii lui, doar Stelică îi continuă neamul. Alte familii din sat sunt: Bălăcenii, veniți din Balaci, Roșu, venită din Strâmbeni și Ciobanu, tot din același strămoș. O familie numeroasă este și familia Nuță cu rădăcinile până în sec XVIII și urmașul acestui strămoș Ion Diță, născut în 1860, care a avut 4 copii: Lisandru cu 7 copii, din care cel mai mare Badea, avea, în 1950, 4 copii; Onțică, 6 copii și nepotul lui, Ion, 2 copii; Badea cu 4 copii; Stan cu un copil care la rândul lui avea 3 copii în 1950. Un alt frate al lui Ion Diță, Radu Diță, a avut pe Stan cu 8 copii și pe Radu cu 4 fete, iar cel de-al treilea frate, Tudor, nu a avut copii.

După 1860-1870, au mai întemeiat familii noi în sat, preotul Vasile Urluianu, mort în 1933, cu urmași în București. Lăutarul Ene, zis Târțau, cu 9 copii, risipiți prin țară, iar în Surdulești a rămas doar fiul său Petrică și la Miroși, Gogu, care îi continuă neamul. A fost 40 de ani lăutarul satului, vestit și dincolo de hotarele județului, având un volum extraordinar de mare în voce și un repertoriu foarte bogat. Tot noi sunt familiile Ruiu, Surcel și Andreescu, acesta venit din satul Malu, iar copiii lui, risipiți în Pitești, București și Craiova, sunt, doi din ei, profesori, un nepot doctorand în teologie, continuând familiile mai departe. O altă familie nouă, venită din Căldăraru, este a lui Ion Uțupanu, adică a lui Uța sau Mariuța. Neavând copii, a luat de suflet un nepot de soră, din Căldăraru, Stan, cunoscut sub numele de Stan al Uții (1869-1943). Băiatul lui, Ion (1882-1956) a avut urmaș pe Marin Uțupanu, născut în 1917 și decedat în 1963. Îi continuă neamul cei 4 băieți, dintre care unul este stabilit în Câmpulung Muscel. Menționăm că, din cauza foametei și a celui de-al doilea război mondial, s-au stabilit în sat mai multe familii dintre care a mai rămas numai familia

Costică Moldoveanu cu urmași direcți și astăzi. Și în prezent se fac schimbări între familii, prin căsătorii, amestecându-se neamurile și născându-se altele datorită poreclelor.

Am ținut să insist și asupra acestor familii, dându-mi seama de importanța genealogiilor țărănești, întrucât stau la baza intelectualității românești și au, deci, aceeași importanță și greutate ca oricare altă genealogie. Sunt bucuros că fără să vreau am urmat îndemnul istoricului și colaboratorului meu Radu Crețeanu, care într-un articol de fond publicat în revista „Flacăra” cu câțiva ani în urmă, ținea să scoată în evidență rolul deosebit al acestor genealogii.

V.6. Privire generală asupra populației

Din rândurile scrise privind familiile satului, s-a putut constata că până în 1954, când am plecat din Surdulești, satul rămăsese cu tradițiile sale vechi, zeci de generații născându-se și murind în vatra strămoșească. Satul era astfel un organism sănătos, trăindu-și viața așa cum o trăiseră părinții, bunicii și străbunicii. Continuitatea satului o asigurau, an de an, copiii născuți ca și căsătoriile tinerilor, ducând mai departe viitorul, permanența și vitalitatea lui. Nu același lucru se poate spune însă astăzi când din multe cauze și în special prin plecarea tineretului, satele românești mor încetul cu încetul.

Căsătoriile. Vitalitatea satului era asigurată, în primul rând, de căsătorii și cercetând perioada anilor 1923-1954, pot să dau o serie de date asupra lor. Se fac mai ales toamna și în răstimp de 20 de ani (1923-1943) s-au efectuat 258 de căsătorii, revenind în medie câte 12 anual. În acest interval de timp, au venit în sat 85 de mirese, dintre care 45 din Miroși iar restul din satele Burdeni-Cățelești, Siliștea, Căldăraru, Râca etc. Pe ani, căsătoriile se prezentau astfel: 1923 - 14 căsătorii, 1924 - 18, 1925 - 15, 1926 - 14, 1927 - 10, 1928 - 11, 1929 - 9, 1930 - 14, 1931 - 16; 1932 - 10, 1933 - 14, 1934 - 15, 1935 - 9, 1937 - 14, 1938 - 6, 1939 - 2, din cauza concentrărilor masive, 1940 - 8, 1941 - 8, 1942 - 11, 1943 - 12. Deși eram în plin război, între 1941-1945, se constată totuși același număr de căsătorii deoarece tinerii încorporați, înainte de a pleca pe front, se cununau ca să lase ajutor părinților la munca câmpului. Până în anul 1954, se făceau, de asemenea, între 10-15 căsătorii pe an. Divorțuri, în 21 de ani, au fost doar 7.

Nașterile. Odată întemeiată o gospodărie sau o nouă familie, îi urmau curând și copiii. Până prin 1954, erau destule nașteri în sat, întreruperile de sarcini nepracticându-se încă. Din păcate, deși natalitatea era destul de mare și mortalitatea, până prin 1935, a fost și ea destul de

ridicată. După 1942, sunt rare însă decese de copii și acelea numai datorită unor accidente. Și aici în sat, copiii erau priviți ca un dar al familiei, iar femeia gravidă era respectată și se zicea de ea foarte frumos: „*a împodobit-o Dumnezeu*”. Nașterile au crescut mai ales după împrăștierea din 1964. Astfel, dacă în anul 1852 s-au născut 6 copii în 1853 - 9, în 1854 - 6, în 1855 - 5, 1856 - 6, în anul 1859 s-au născut 15 copii, 8 băieți și 7 fete iar în anul 1861, numai în lunile octombrie - decembrie s-au născut 9 copii⁸⁰.

Numărul lor a început să crească tot mai mult dar abia după 1922. Am putut cerceta registrele de naștere dintre anii 1923-1954. În cei 32 de ani, s-au născut 1477 de copii după cum urmează: 1923 - 31, 1924 - 66, 1925 - 58, 1926 - 70, 1927 - 49, 1928 - 63, 1929 - 46, 1930 - 44, 1931 - 60, 1932 - 49, 1933 - 50, 1934 - 42, 1935 - 49, 1936 - 57, 1937 - 55, 1938 - 61, 1939 - 42, 1940 - 52, 1941 - 42, 1942 - 25, 1943 - 27, 1944 - 30, 1945 - 28, 1946 - 27, 1947 - 35, 1948 - 60, 1949 - 53, 1950 - 49, 1951 - 40, 1952 - 34, 1953 - 35, 1954 - 41. În total 1477 de nașteri.

Numele care se dădeau la botez erau: Ion, Ioana, Marin, Maria, Bălașa, Constantin, Constantina, Petre, Petra, Iordan, Iordana, Ștefan, Ștefana, Păun, Păuna, Arghir, Arghira, Stan, Stana, Radu, Rada, Polina, Gheorghe, Gherghina și mai rar, Sora, Meana, Dobra, Slamna etc.

Mortalitatea. Mortalitatea a devenit foarte mică la copii mai ales după 1940, ceea ce asigura vitalitatea satului și generație după generație să ducă mai departe în timp existența satului. Între anii 1923-1954, mortalitatea în sat a fost următoarea: 1923 - 21, din care 11 copii, 1924 - 26, din care 19 copii, 1925 - 24, din care 12 copii, 1926 - 38, din care 22 copii, 1929 - 30, din care 17 copii, 1928 - 22, din care 10 copii, 1929 - 26, din care 9 copii, 1930 - 35, din care 17 copii, 1931 - 27, din care 17 copii, 1932 - 30, din care 20 copii, 1933 - 30, din care 17 copii, 1934 - 43, din care 30 copii, 1935 - 23, din care 13 copii, 1936 - 11, din care 5 copii, 1937 - 28, din care 17 copii, 1939 - 15, din care 10 copii, 1940 - 22, din care 9 copii, 1941 - 22, din care 6 copii și 7 pe front, 1942 - 15, 6 copii și 5 pe front, 1943 - 20, 9 copii, 13 pe front, 1944 - 22, 11 copii, 12 pe front, 1945 - 19, 6 copii, 2 pe front, 1946 - 13, 2 copii, 1947- 21, un singur copil, 1948 - 28, 1949 - 25, 1950 - 22, 1951 - 17, 1952 - 8, 1953 - 18, 1954 - 13. De remarcat că între anii 1948-1954, nu a decedat niciun copil. În total, au murit în acești 32 de ani, 792 inși, din care 219 bărbați, 211 femei, 317 copii, 4 copii născuți morți și 39 căzuți pe front. Surplusul de populație din acești ani a fost de 685 de tinere mlădițe, ceea ce menținea echilibrul normal al satului și sporul de populație.

⁸⁰ Radu Rosetti, *op. cit.*, p.3 și urm.

Mișcarea populației. Nu am avut la îndemână o evidență precisă a mișcării populației privind intrările și ieșirile din sat. Totuși, pe baza observațiilor făcute, pot afirma că până în anul 1944 mișcarea populației se datora, în special, căsătoriilor. Și avantajul era de partea satului, întrucât intrau în sat mai multe fete, decât băieții care plecau. Am constatat, în același timp, că părăseau satul definitiv, tineretul cu studii secundare, licee, seminarii, școli normale și chiar profesionale, dar erau destul de puțini, astfel încât nu afectau echilibrul. Dovadă că prin sporul natural de populație, s-a asigurat dezvoltarea, în continuu, a satului atât spre sud, cât și spre est și nord.

Între 1929-1940 au plecat din sat 6 învățători, 3 preoți, 3 ofițeri și 9 salariați diverși, stabiliți în București, Roșiorii de Vede, Pitești, Zâmbreasca, Alexandria etc. În schimb, după 1950, procesul exodului de populație tânără a satului se accentuează, părăsind satul nu numai băieți ci și foarte multe fete, atrase de posibilitatea încadrării în atâtea sectoare noi de muncă, create în aproape întreaga țară.

Până în 1960, s-a mai păstrat totuși un oarecare echilibru, dar după aceea plecarea tineretului din sat s-a accentuat, deoarece nemaifiind legați de munca câmpului, prin mecanizarea agriculturii, și-au căutat rostul în zonele industriale ale țării și în special la Pitești, Craiova, București, Curtea de Argeș etc. Existența haltei CFR Surdulești a constituit un mare noroc pentru sat, deoarece având posibilitatea ușoară de deplasare, foarte mulți surduleșteni, au preferat să nu se stabilească la oraș, unde lucrau, preferând naveta. Știau că era preferabil să locuiască în sat, unde li se deschideau posibilități de trai ușor și un surplus de venituri prin produsul obținut din lotul personal, prin creșterea unui porc, a câtorva păsări, a două-trei oi.

Rămâne ca urmașii muncii mele să continue cercetările și să tragă concluziile pe care le vor socoti necesare în urma noului ritm de viață ce s-a ivit și în lumea satelor, odinioară, atât de tradițională.

CAPITOLUL VI

Instituțiile satului

VI.1. Bisericile satului

Pentru poporul român secole de-a rândul Biserica a fost temelie neamului românesc, reazămul lui sufletesc și vatră a conștiinței naționale, Biserica confundându-se cu satul, satul cu Biserica și amândouă cu poporul român. Și la Surdulești a fost aceeași situație, bisericile și preoții satului, fiind factorii activi, în jurul cărora generații după generații, au trăit și au sperat într-un viitor cât mai luminos, pe măsura valorii lor spirituale și materiale.

În acest sat au existat mai multe biserici, ctitorii modeste ale țăranilor, ca majoritatea vechilor biserici din satele românești. Despre unele nu se știe, nici până astăzi, aproape nimic. Abia din sec. al XVIII-lea, sunt primele informații asupra bisericilor ce au existat în Cățelești, care, în anul 1862, rămân fără preoți și își încetează activitatea. Locul îl va lua noua biserică din Surdulești, construită la 1847, în partea de nord-vest a satului.

În măsura documentării făcute de-a lungul mai multor ani prin arhive, biblioteci etc. am cules următoarele informații asupra lor.

VI.2. Biserica de la Bălăcel ?

Nu știu sigur dacă a existat o astfel de biserică în vremea când satul se afla pe valea Bălăcelului, în sec. XIV-XV. Bănuim doar existența ei, întrucât ceva trebuia să suplinească nevoile religioase ale locuitorilor. Pristolnicul găsit ar putea fi o dovadă în acest sens. La fel, cărămizile găsite aici ca și urmele unui zid ar putea proveni de la o clădire cu caracter religios.

Existența ei nu ar fi o excepție deoarece și în alte vetre vechi de sate teleormănene s-au găsit dovezi ale existenței unor biserici, așa, de pildă, la Olteni și pe valea Nanovului, unde s-au descoperit vechi cimitire umane. De exemplu, vechiul sat Șovărești, mutat după 1830, în vatra actuală a satului Adămești și documentat prin oseminte și două monede poloneze de la începutul sec. al XVI-lea și care dovedesc vechimea satului și a unei vechi biserici, încă din sec. al XV-lea, acolo în valea Nanovului⁸¹.

⁸¹ Ioan Spiru, *Preoți și biserici în prima jumătate a veacului XIX*, în *Glasul Bisericii*, 3-4, 1969, p.424-425.

Nu se poate admite să nu fi existat lăcașuri de cult și în această parte a țării, cu atât mai mult cu cât viața creștină a fost atestată arheologic în județul Teleorman încă din sec. al VI-lea. Citez descoperirile de la Dulceanca, Olteni și Sfințești⁸². Recent, am descoperit ceramică prefeudală având imprimate cruci pe ea și la sud de satul Lăceni.

VI.3. Biserica veche a moșnenilor

O biserică a existat la Surdulești înainte de 1700, în partea nord-vestică a satului, locuită de moșneni, iar azi de actualele familii ale Căzăreștilor și Jerăgăieștilor. Ea nu este atestată decât de tradiție, de oseminte și de câteva monede din sec. XVIII descoperite în șanțul uliței amintite și provenite, desigur, din cimitirul acesteia. Despre ea mi-a vorbit Marin Cazacu, Vasile Jerăgaie și Ioniță Perniu, decedați azi. Fiind copii, ei au mai văzut urmele fostei biserici.

S-ar putea ca preotul Ilie, strămoșul Durnacilor de azi, amintit într-un document din anul 1775, cu prilejul măsurătorii fostelor moșii din sat, să fi fost unul dintre slujitorii ei, mai ales că nu este amintit la celelalte biserici, printre preoții lor (documentul în cauză se află la muzeul școlii din sat - n.a.). Când a fost ridicată și de ce a dispărut, rămâne o problemă de dezlegat pentru viitor⁸³. Tot aici va fi slujit și diaconul Dima, amintit ca trăitor în sat, înainte de 1745.

VI.4. Biserica din Cățelești de Jos

În sec. al XVIII-lea, în satul Cățelești au existat două biserici, una în partea de sud, ce avea să devină la începutul sec. al XIX-lea, Cățeleștiul de Jos și alta în partea de nord, ce avea să devină Cățeleștiul de Sus. Catagrafia din 1810 arată existența ambelor biserici: „*Cățeleștiul de Jos: biserică de lemn, hram Sfânta Troiță cu toate odorele. La această biserică preoții doi, diacon unu și țârcovnici doi. Popa Bogdan sin popa Iorgu. 55 ani, bun, neglobit. Cu soția, de neam rumâni. Fecior de preot. Hirotonisit de prea sfinția sa chir Grigore, cu blagoslovenia Mitropolit Grigore. 1787 august 2, Fiul lui, Radu. Preoteasa Ivana, 50 ani.*”⁸⁴ Fiind preot în 1787, biserica exista, deci, încă din sec. XVIII mai ales că, tatăl său, preotul Iorgu, slujise

⁸² Idem, *Biserica și satul românesc*, în *Biserica Ortodoxă Română*, 3-4, 1979, p.511-525; Suzana Dolinescu-Ferche, *Așezări din secolele III și VI e.n. în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, București, Ed. Academiei RSR, 1974.

⁸³ S-ar putea să fie o legătură între dispariția bisericii și urmele unui incendiu: cenușă, cărbuni, lemn ars, descoperite în curtea lui Marin și Tudor Cazacu.

⁸⁴ Ioan Spiru, *Din trecutul satului Surdulești*, în *Mitropolia Olteniei*, 3, 1959, p.356.

și el încă din 1745-1750, știindu-se că, copii de preot, urmau la preoția tatălui, în satul respectiv.

Al doilea conslujitor cu preotul Bogdan a fost „*popa Teodor sin Petre, 35 de ani. Bun, neglobit. Cu soție, de neam rumân. Fecior de mirean. Hirotonisit de prea sfinția sa chir Sevastos, cu blagoslovenia Mitropolit Dositei. 1805 august în șase zile.*”⁸⁵ Împreună cu ei a slujit și diaconul „*Radu sin popa Iorgu 40 ani. Neglobit. Văduv. Fecior de preot. Hirotonisit de preasfinția sa chir Sofronie, cu blagoslovenia Mitrop. Dositei. 1804 aug. 14.*”

Biserica aceasta de lemn, probabil destul mică și neîncăpătoare, a fost înlocuită cu o nouă biserică, din cărămidă, după 1825. Ea este trecută în Catagrafia din 1832: „*Cățeleștiul de Jos. Biserică de zid a dumnealui al doilea vistier Tănăsuică.*”⁸⁶ În această nouă biserică, destul de mică și ea, după ruinele văzute în 1943 de autorul acestor rânduri, a slujit doar un singur preot până în anul 1862, preotul slujitor Ștefan sin popa Iancu, ante 1838-1858. A fost, mai întâi, cântăreț la biserica din Cățeleștiul de Sus, pe lângă tatăl său, popa Iancu. S-a preoțit abia la 60 de ani, după 1836 iar la vârsta de 80 de ani s-a retras.

Tatăl său, popa Iancu, avea în 1838, 90 de ani, ceea ce înseamnă că era născut prin 1747-1748 și fusese preot între anii 1778-1830, împreună cu preotul Stan. Lui trebuia să-i urmeze preotul Preda Radu, preoțit pentru această biserică, dar obligat să slujească în satul Siliștea Gumești, cum se numea atunci satul Siliștea Nouă de azi. Îl obligase să facă acest lucru proprietarul Nicolae Guma din satul amintit, sperând să-i lase pe locuitorii din Cățeleștiul de Jos fără preot și să-i poată muta mai ușor în Siliștea Gumești. Nereușindu-i manevra, i-a mutat cu forța pe moșia sa, dărâmându-le bordeiele⁸⁷.

Biserica a rămas părăsită, degradându-se an de an, deoarece cele nouă familii rămase pe proprietatea boierului din satul Tecuci Calinderu n-au avut posibilitatea să o întrețină. Familiile, înmulțindu-se între timp, au dorit o nouă biserică. Au dărâmat, în 1920, pe cea ruinată, dar abia în anul 1950 au reușit să construiască o biserică de gard, pictată în 1955 de către pictorul Vasile Ivănescu. Această biserică se află în partea de sud-vest a satului, iar pe locul vechii biserici a rămas doar cimitirul satului. Nu au nici azi preot permanent, fiind asistați religios de preoții din comuna Balaci, de care aparține ca filială.

⁸⁵ *Ibidem*, p.358.

⁸⁶ DGAS, *Logofeția pricinilor bisericești*, ds. 2610/1832, f. 89.

⁸⁷ Catagrafia din 1865 a Protoieriei Turnu Măgurele consemnează această mutare, nerespectând însă adevărul: „*Preoții din Siliștea Gumești au fost slujitori la Biserica din Cățelești de Jos, dar retrăgându-se toți locuitorii de acolo, la această comună, s-au retras și preoții cu dâșii*”.

VI.5. Biserica din Cătelești de Sus

Tradiția satului afirmă că biserica din Căteleștiul de Sus ar fi fost adusă „de la munte”, cu puțin înainte de 1750, probabil pentru a suplini dispariția bisericii amintite, din partea de nord-vest a satului. În această biserică de lemn, aflată în centrul vechi al satului, s-a slujit până în anul 1866, iar în anul 1882 a fost dată: „dă pomană” locuitorilor din fostul sat Rața, înglobat azi în comuna Călmățuiul de Sus, fost Băcălești⁸⁸ (**Foto 27**).

Între anii 1879-1880, după Războiul de Independență, s-a înființat un nou sat în județul Teleorman, prin împroprietărirea a 50 de locuitori, pe o moșie a satului, în apropiere de fosta vatră a unui sat⁸⁹. Satul s-a numit Rața și locuitorii săi, dorind să-și aibă biserica în sat dar neavând posibilități materiale să o facă, au apelat la bunăvoința sătenilor din Surdulești, pe atunci tot în județul Teleorman. Aflaseră ei, din om în om, pe la târguri, că surduleștenii ar avea o biserică nefolosită și lăsată în paragină. Așa a ajuns o delegație a lor în susnumitul sat și sătenii, aflându-le păsul, i-au mulțumit dăruindu-le: „dă pomană” biserica în care nu se mai slujea de peste 15 ani. Donația s-a făcut în anul 1884, după alții în 1888 și autorul citat mai sus, a menționat acest act: *„pentru datinile creștine, au existat până în anul 1879, două biserici în Surdulești, cea mai veche făcută nu se știe când și de cine, care într-un târziu a fost dăruită sătenilor din satul Rața, pendinte de satul Băcălești.”*⁹⁰

Bătrânii satului, mulți martori ai evenimentului din 1884, mi-au povestit că biserica a fost desfăcută bucată cu bucată și încărcată în opt care cu osii de lemn, după cum se lucrau în acea vreme și duse la Rața. Au ajuns acolo după câteva zile de mers prin satele Balaci, Dobrotești, Merișani, Papa, iar de la Roșiorii de Vede pe la marginea satelor Măldăieni și Mihăilești, de unde au coborât repede în Băcălești-Rața. Aici, au reconstituit-o bucată cu bucată, în locul unde se află astăzi, vechiul cimitir „Rața”. După înființarea ei, s-a slujit din anul 1884 și până în anul 1923, când a rămas doar biserică de cimitir, slujbele făcându-se în noua biserică construită în Băcălești.

Un nou eveniment, destul de tragic, era gata să o distrugă, în anul 1951, datorită neglijenței a două femei ce au lăsat în biserică lumânări aprinse și de la care a luat foc. Iată cum mi-a relatat întâmplarea fostul ei preot Ștefan Dumitrescu într-o scrisoare adresată la 15 iulie 1966: *„Într-o duminică din luna iulie, anul 1951, două credincioase, după mărturisirea lor, au fost la*

⁸⁸ Ion N. Staicu, *Așezările județului Teleorman*, Turnu Măgurele, 1939, p.123.

⁸⁹ *Ibidem*, p.24-25.

⁹⁰ *Ibidem*, p.122.

cimitir ceva mai târziu și au aprins lumânări pe care nu le-au mai stins. La data aceea eram în biserica cea mare, la serviciu. Când era serviciul liturgic pe sfârșite, am fost anunțat că biserica din cimitirul Rața este în flăcări. Am plecat în cea mai mare grabă la fața locului și am salvat circa 70 la sută din lemnărie, care era numai din stejar. Peste puțin timp, un an, am curățat lemnăria și am refăcut-o în cimitirul nou, situat pe o pozițiune splendidă, la cea mai înaltă cotă a comunei noastre. Dimensiunile bisericii sunt în minus cu doi metri lungime și un metru lățime. Biserica nu a avut pisanie. Toate obiectele de cult mișcătoare și cărțile, fuseseră luate de tatăl meu, mai înainte la biserica cea mare, întrucât erau mai bune și legate în piele, fiind și azi în bună stare. Au ars icoanele împărătești și alte icoane.”

În prezent, actuala bisericuță din lemn are lungimea de 8 m, lățimea de 6 m și înălțimea de 3 m, ceea ce ar fi o dovadă, după scrisoarea amintită, că inițial biserica ar fi avut aproximativ 10 m lungime și 7 m lățime. Acoperișul său a fost de șită iar după ce s-a refăcut, în anul 1952, a fost învelită cu tablă. Pisanie nu a avut și nici, după toate posibilitățile, pictură, ci doar icoane. În ciuda celor mai bine de două secole de existență, dintre care o sută de ani la Băcălești, este foarte solidă, bârnele ei de stejar rezistând timpului și asigurându-i încă mulți ani de existență. Forma ei este simplă, de navă, cu altarul ușor rotunjit. În fața ei, după câțiva ani de la refacere, s-a ridicat o clopotniță inestetică de lemn. Se slujește și azi în ea, doar parastasele, dar la nevoie se poate face și sfânta Liturghie. Preoții slujitori ai bisericii au fost: preot D. Dumitrescu și fiul său preot Ștefan Dumitrescu.

Lăsând acum Băcăleștiul, să ne întoarcem iar la Surdulești, descifrând rosturile acestui sat, în perioada anilor 1750-1884, deci mai bine de 100 de ani. Tradiția locală, așa cum am cules-o între anii 1942-1945 când am întocmit monografia satului, atribuie prezența ei în sat, prin cumpărarea „din părțile muntelui”, dar s-ar putea ca ea să provină, mai curând, din fostul sat Râca-Veche, aflat acum mai bine de două secole și jumătate în apropierea satului Surdulești, lângă apa pârâului Tina. Acest sat fiind desființat în urma măsurilor luate de către domnitorul Constantin Mavrocordat, între anii 1740-1741, ca satele să nu mai fie izolate de drumurile umblate și de conacele boierești, locuitorii fiind siliți să-l părăsească ar fi donat biserica lor de lemn, sătenilor vecini din Cățelești de Sus-Surdulești, deoarece în satul Râca-Nouă, cel în care se mutau, aveau deja biserică⁹¹.

⁹¹ Informații din manuscrisul *Monografiei satului Râca*, scrisă de fostul învățător Atanase Petrescu.

Oricare ar fi adevărul, este sigur că biserica a existat în satul Surdulești înainte de 1750, după cum o confirmă și următoarele documente. Astfel, catagrafia Mitropoliei din 1810, pe lângă faptul că citează existența bisericii de lemn, dă și numele preotului: „*Tudorache sin popa Stan*”, preotit în 1805, succedând, după obiceiul timpului, tatălui său, preotul Stan, ceea ce însemnează că acesta se preoțise cu cel puțin 25-30 de ani mai înainte, adică pe la 1775-1780.

Credem însă că biserica exista și mai înainte, deoarece într-o jalbă adresată de locuitori, în anul 1882, Protoieriei din Turnu Măgurele, se spunea: „*Biserica se află din vechime în siliștea acestui sat*”. Același lucru îl confirmă și harta austriacă din 1790-1791, fiind trecută în cuprinsul satului Surdulești⁹². Biserica se află trecută în partea de sat a clăcașilor din Surdulești-Cățelești, în vreme ce biserica moșnenilor nu era ridicată la acea vreme.

Preoții care au slujit la această biserică au fost: preot Stan cu aproximație 1770-1775 și până la 1800, fiul său preot Tudorache sin popa Stan, 1805-1830, fratele său, preot Stan sin popa Stan cu aproximație 1820-1847. Asupra ultimului preot, fost mai înainte țârcovnic al satului, ne dă mărturie următorul act cercetat în arhiva fostei Protoierii a județului, la Turnu Măgurele și prin care locuitorii satului, după obiceiul de atunci, cereau ca preot pe acest fost cântăreț al bisericii lor, Stan Bujor, deoarece se mai practica obiceiul de a se face preoți „grămătici”:

„*Pleacă jalbă.*”

Pentru alăturatul act ce dăm noi subiscăliții locuitori din satul Cățelești, țârcovnicul Stan sin Badea Bujor, pe care l-am ales a să hirotonisii preot la sfântul lăcaș ce se prăsmuiește cu hramul Sf. Niculae și care se află clădită din vechime în siliștea acestui sat, pă proprietatea D-lui paharnic Ștefan Burche și neavând preot de loc spre săvârșirea sfintelor slujbe și altor datorii ale religiei noastre, ne rugăm prea cinstitei protopopii, ca să le adevereze după orânduială și să recomandeze pe numitul țârcovnic sfintei Mitropolii, potrivit poruncii Cînstitutului Departament al Credinței... și chibzuirii făcute până acum pentru asemenea candidați la preoție...”

În urma intervenției protopopului către Mitropoliei prin care era recomandat acest cântăreț, pentru că: „*locuitorii sunt mânăniți din pricină că de cinci ani, nu se află preot și că nu-și pot îndeplini datoriile la care sunt mânați de religie*”, se adaugă: „*am făcut credincioasă examinare țârcovnicului Stan Bujor și dovedindu-se cu știință bună de carte pe măsura lui, căsătorit după lege, neprihănit și în vârstă pravilnicească, îl trimit la*

⁹² BARS, ms. 1003, ds. 27/6, 1790, f.52.

mila preasfinției voastre, în persoană. Statura sa: la stat înalt, părul capului negru, barba, mustățile, sprâncenele, castanii și ochii căprui."⁹³

Odată cu moartea ultimului preot, Stan Bujor, nu s-a mai slujit în ea, încât în perioada anilor 1866-1884 a rămas tot mai neîngrijită și stricându-se acoperișul, a început să se degradeze. Din această pricină Protoieria a fost nevoită, în luna august 1869, să se adreseze primăriei satului Surdulești, cerându-i să se ia măsuri grabnice pentru repararea ei. Nu s-a făcut însă nimic și din această cauză obiectele ei de cult și cărțile, au fost duse la biserica moșnenilor, unde se află și astăzi.

VI.6. Biserica din Surdulești

Actuala biserică din satul Surdulești a fost zidită între anii 1847-1848, așa cum este trecută și în Anuarul Sfintei Mitropolii din 1907: „*biserica sfântul Nicolae din Surdulești este din zid din anii 1847-1848*”. A fost ridicată pe malul stâng al pârâului Burdea, în partea de nord-vest a satului, ctitorie a țăranilor moșneni: Beznea Rățăcanu, Păun și Durnacii, Ștefăneștii de astăzi și urmașii preotului Ilie amintit la 1775. Alături de ei, au mai contribuit fostele familii de clăcași, Iancu Tună, Neagu Petre și alții.

Construirea acestei biserici se datora faptului că moșnenii din Căteleștiul de Sus se socoteau o clasă socială aparte și care nu-și îngăduiau relații cu clăcașii. De aceea și-au dorit propria lor biserică. Sfințirea ei s-a făcut abia în anul 1852 și găsim consemnată această dată pe Mineiul bisericii din luna martie: „*Slavă, cinste și închinăciune celui în Troiță unul Dumnezeu, care ne-a ajutat de-am ajuns și sfințit acest lăcaș. Iar cine va citi, bucurați-vă într-un Domnul și rugați-vă pentru noi. Eu Neagu, ctitor, 1852 martie 13.*”

Biserica este construită din cărămizi arse, cu grosimea zidurilor de aproape un metru. Biserica este simplă, naosul și pronaosul despărțite prin zid de cărămidă, acoperișul de șită, având deasupra pronaosului o turlă mică, de scânduri, cu șase laturi, iar în față un pridvor țăranesc, deschis, cu doi stâlpi groși. Pisania originală s-a pierdut în 1934, fără a fi copiată măcar. Lungimea bisericii este de 14 m, înălțimea aproximativ 4 m. A fost pictată între anii 1851-1852, în frescă. Catapeteasma era de zid, înlocuită după cutremurul din 1977, cu una de lemn.

Dintre picturile vechi, amintesc pe Sf. Gheorghe, Sf. Dumitru, Sf. Constantin și Elena în naos, iar în pronaos Sf. Nicolae și Cuv. Paraschiva

⁹³ Arhiva Protoieriei Turnu Măgurele, ds.1852.

patronii bisericii, ținând-o într-o năframă. Tot aici erau Maria Egipteanca primind împărtașanie de la Sf. Zosuma etc. Deasupra peretelui despărțitor se aflau arhanghelii Mihail și Gavril, amenințând cu săbiile și textul: „*Cine în biserică va intra necurat de sabie va fi tăiat.*” În pridvor a fost pictat Raiul și Iadul, distruse în 1934, iar pe pereții exteriori, medalioane cu sfinți. În interior, pe tavanul de scânduri, fuseseră pictate stele și în mijlocul lui, Mântuitorul „Pantocrator”, pictat pe o pânză. La proscomidie au fost scriși inițial ctitorii, dar azi inscripția este distrusă. Refăcând pictura bisericii în 1951, am păstrat în altar, din vechea pictură, doar pe Sf. Grigore, ca document pentru posteritate.

Curtea bisericii a fost împrejmuită, la început, cu parmaci, trunchiuri de stejar puși unul lângă altul, ca dovadă a masivelor păduri de altă dată.

În decursul anilor, biserica a fost deseori renovată, încât astăzi zidurile au rămas aproape neschimbate. Amintesc cele mai importante renovări. La 1886, preotul Vasile Urluianu o leagă cu bare de fier și face un nou acoperiș, tot de șită. În 1892, este înlocuit vechiul gard de parmaci cu gard de ulucă. În 1894, se înlocuiește hârdăul de botez tot cu unul de lemn având scris pe el următoarele: „*Acest hârdou de botez a fost făcut de locuitorul Manole Gheorghe în 1894*”. Abia în 1910 s-a cumpărat un cazan de metal.

Înmulțindu-se populația și ajungând neîncăpătoare, în anul 1920 s-a format un comitet ce urma să construiască o nouă biserică în centrul satului, pe un teren donat de primărie. S-au strâns peste 200 mii lei, dar în loc să cumpere materialul necesar oamenii și-au împrumutat banii între ei. În 1947 i-am recuperat, dar din cauza inflației am cumpărat cu ei abia un Triod. În acest timp, biserica s-a degradat an de an. A fost necesară o reparație între 1933-1934, când s-a distrus pisania și picturile din tinda bisericii ca și medalioanele exterioare. Țin să amintesc că în anul 1919 s-a cumpărat clopot nou în locul celui ridicat de germani, având pe el legenda: „*preot sachelar Vasile Urluinu, locotenent I. Vasile Popescu* (fiul preotului Urluianu - n.a.), *Florea Chițu, Marin Cazacu, D. Tache și enoriașii satului Surdulești, Teleorman, 1919*”.

În 1940, biserica era atât de ruinată încât era propusă să fie închisă, având acoperișul spart, zidurile crăpate, pictura degradată, turla cuib al ciorilor și bufnițelor, dușumeaua putrezită și catapeteasma crăpată (**Foto 28**).

Între anii 1942-1951, pe baza devizelor, conform normelor în vigoare în perioada respectivă, am procedat la renovarea bisericii (**Foto 29, 30**). S-a dat jos vechiul acoperiș, s-au înălțat zidurile, s-a construit turlă nouă, din lemn, deasupra noului acoperiș din tablă galvanizată. S-a dat jos peretele despărțitor dintre naos și pronaos, lărgindu-se biserica. Pentru corul sătesc al bisericii s-a construit cafas deasupra pronaosului. S-au reparat zidurile

bisericii și s-a turnat trotuar de beton în jurul ei. În 1951 s-a pictat din nou biserica, în frescă, de către pictorii Constantin Blendea și Vasile Ivănescu. Au mai pictat, puțin, pictorii Bobuleanu, în altar și Teodorescu Romanai, pe Sfinții Apostoli Petru și Pavel, în tinda bisericii, cu ocazia recepției picturii, făcute de dânsul.

Resfințirea bisericii s-a făcut în octombrie 1951⁹⁴. Cu acest prilej s-a așezat pisanie deasupra ușii de la intrare: *„această sfântă biserică cu hramul cuvioasa Paraschiva s-a clădit de către moșnenii acestui sat, în anul 1947. Din cauza timpului ajunsese în zilele noastre în așa paragină, încât temător de Dumnezeu, nu ne-a răbdât inima să o lăsăm așa, ci prin voia lui Dumnezeu și la 100 de ani de la zidirea ei, prin sânguința smeritului său slujitor și daniei enoriașilor, s-a reparat și înnoit, meșterii fiind din sat”*. Alte reparații și îmbunătățiri s-au făcut între anii 1980-1982, spălându-se pictura, înlocuindu-se catapeteasma veche cu una de lemn. S-a închis pridvorul de la intrare, s-a construit o nouă clopotniță, tot din lemn și s-a lărgit cimitirul.

Preoții slujitori. Preotul Gheorghe din Sfințești, 1849-1863, preotit la 8 octombrie 1849 și născut în 1817, duhovnic din 1855. Moare de „oftică” în 1863, fiind prohodit de preoții Stan Bujor din Cățelești, Ștefan Ionescu din Miroși și Dumitru din Strâmbeni⁹⁵.

Preotul Ghiță Constantinescu, 1864-1879, februarie 15, când a murit de holeră. Era de fel din satul Râca, fiu de cântăreț și născut în anul 1836. Căsătorit cu fata preotului Nicolae din Lăceni. Și el a fost, mai înainte, cântăreț sau logofăt cum se zicea pe atunci. Avea patru clase de seminar făcute la Curtea de Argeș. A avut 5 băieți și două fete, una din ele, Căterina, a murit la trei zile după nuntă, iar unul din băieți, State a fost preot la Zâmbreasca și tatăl preotului Marin, decedat în 1950.

Preotul econom Vasile Urluianu, 1879-1931, slujind satul peste 52 de ani. Conform obiceiului practicat atunci a încheiat cu satul următorul contract, găsit în podul casei sale în 1942:

„Prin care noi locuitorii comunei Surdulești facem în cunoscut ca având necesitate de preot la biserica noastră, astăzi am găsit pe dumnealui Vasile Urluianu, seminarist din comuna Urluieni și cu bună înțelegere ne-am învoit a se hirotonisi preot la această biserică cu hramul Sfântului Nicolae și cuvioasa Paraschiva și aceasta pe toată viața și ne luăm obligația a plăti de fiecare om câte o baniță de grâu și câte un franc la Paște, afară de cei ce ne-o sluji sâmbetele, încă 50 de bani și de fiecare

⁹⁴ Ioan Spiru, *Sfințirea bisericii din Surdulești*, în Glasul Bisericii, 11-12, 1951, p.863.

⁹⁵ *Actele de decese din 1863*, arhiva primăriei din Surdulești.

familie să-i dăm și câte un pui de găină. Pământurile după lege le va stăpâni tot dumnealui vremelnicește cu țârcovnicii. Ne obligăm ai da și casă de locuit pe termen de un an de zile, până își va face. Pentru care am dat aceasta, rugând și pe onorabila primărie de l-au legalizat după orânduială și prin punere de deget la numele nostru.” Au semnat 105 capi de familie, câți avea atunci satul.

S-a căsătorit cu o fată din Balaci, Rada și care i-a adus ca zestre 40 de oi, doi cai și două vaci. A avut patru copii. Unul din feciori Ioniță, a murit în primul război mondial, fiind căpitan în rezervă. Între anii 1890-1892, din cauza nerespectării angajamentului de către enoriași, s-a mutat în satul Cârligați - Teleorman. A fost un om vrednic și inimos și este înmormântat în cimitirul satului, alături de biserică.

Preotul Cornel Voiculescu, 1931-1932. Era din Miroși. El a pus temelia casei parohiale, după care s-a mutat în comuna Segarcea Vale - Teleorman.

Între anii 1932-1934, au suplinat doar câteva luni, Arhimandritul Bonifaciu Lițescu, cu metania la Viforâta, fiind duhovnicul maicilor, de asemenea, preotul Ilie Mihăilescu, mutat, în august 1934, la Miroși.

Preotul Gheorghe Dumitrescu 1934 - septembrie 1940, iulie, licențiat în teologie. A terminat casa parohială și a scris o cârtică cu datinile de iarnă din Surdulești, în 1939.

Preotul Lucian Popescu a suplinat parohia, din iulie până în octombrie 1940, venind din comuna vecină Balaci.

[...] ⁹⁶

Penticostar, Cluj 1841: „*Scris-am eu cel mai jos iscălit pe acest sfânt penticostar, ce este la sfânta biserică, dăruit de jupâneasa lui Dumitru Zulacu din București. Și când am scris eu, Constantin Țârcovnicul era domn grecul Alexandru prinți Căimăcanu Țării Vevod. Și turcii erau cu nemții amestecați la orașul București și Pitești, Ghenarie 1857. Cu ajutorul lui Dumnezeu am cumpărat această pendicoster cu paftalele de argint și cu miruitul popii dă argint și colanul de mătase ce s-au dat la sfânta biserică cu hramul Cuvioasei Paraschiva și sfântul Nicolae din satul Surdulești, la leat 1849 mai 20, în stăpânirea împăratului Nicolae Pavlovici de mine robul lui dumnezeu, Dumitru Zlacu din București. Dată de pomană și cine va citi pe noi ne va pomeni în veci.*”

Octoih, în starea rea: „*Aici am scris eu Ghiță Constantinescu din satul Surdulești pe acest Octoih de la sfânta biserică a satului Surdulești, ca să se știe de când au venit Muscalii în țară să se bată cu turcu la anul 1854.*

⁹⁶ Paragraf sau paragrafe lipsă din manuscris, cel mai probabil referitoare la obiecte de cult aflate la biserica din Surdulești - n.ed.

Dar am arătat că au venit în anul 1853 iulie și am scris că să se pomenească.”

Triod 1848. Tipografia universității din Pesta. „*La 1859 fevroarie 16 s-a scris eu spre ținere în minte. Țârcovnicul bisericii din Cătelești*” (se referă la unirea celor două principate - n.a.).

Cazanie, fără început: „*O fraților în anul 1852, dec. 16, a fost viscol mare încât se ițâna pământul și au fost potop că au omorât oameni mulți. Și a ținut viscolul o noapte și o zi și jumătate de noapte și cine o ceti să zică Dumnezeu să-i pomenească.*”

Biserica din Surdulești nu are alte obiecte de cult de valoare.

VI.7. Școala

Învățătura de carte are vechi tradiții în satele românești deoarece preoții bisericii erau îndatorați să învețe „rumânește” pe copiii satelor⁹⁷. Știm acest lucru și din catagrafia Mitropoliei din 1810 în care preoții satelor, și din Cătelești, învățau pe copii, mai întâi ceaslov și după 16 ani, psaltirea cărților bisericilor fiind în acel timp singurele cărți la îndemâna lor. Să ne aducem aminte și de Ion Creangă, care și el a învățat la școala din Humulești pe aceleași cărți. Dacă literele alfabetului le învățau de pe cărți, cifrele le scriau într-o lădiță cu nisip cu un bețișor sau cu degetele.

Prima școală oficială din sat a luat ființă în anul 1838, anul în care se înființau școlile la sate⁹⁸.

Primul său dascăl a fost Liță Guică Ionescu, din satul Cătelești, pregătit pentru această sarcină la școala de candidați din Rușii de Vede, în vara anului 1838⁹⁹. Această școală era pentru ambele sate Cătelești și Surdulești și a funcționat până în anul 1848, când a fost închisă de trupele de ocupație. Va fi redeschisă, după anul 1851, cu dascăli și candidați, cum li se spuneau pe atunci învățătorilor. Ei erau recomandați de proiestoșii plășilor din județ¹⁰⁰.

Clădirile școlii. Prima casă ce a slujit drept școală a fost casa sfatului bătrânilor, adică a primăriei. Abia în anul 1840 s-a construit o locuință proprie școlii, cu două odăii, una pentru învățător și cealaltă pentru copii.

⁹⁷ Ion N. Staicu, *op. cit.*, p.124; DGAS, *Vornicia din-năuntru*, ds. 5390/1838, f. 1548.

⁹⁸ Demn de amintit că în unele sate, din inițiativa țăranilor s-au înființat școli încă din 1832. Ilie Popescu Teișeanu, *Unele documente cu privire la înființarea de școli sătești în Oltenia de către săteni însăși înainte de 1838*, în *Arhivele Olteniei*, 2, 1964, p.156.

⁹⁹ Încă din sec. al XVIII-lea preoții erau angajați în anumite sate ca să învețe „rumânește” pe copii satelor (vezi *Indice cronologic*, vol. II. p.665).

¹⁰⁰ Ioan Spiru, *Catagrafia județului Teleorman*.

Fusese lucrată din pământ și nuiiele, acoperită cu coceni și mai târziu cu șifă. Clasa elevilor avea 4,30 m pe 2,85 m, în clasă se aflau două sau trei bănci lungi, patru semicercuri, în care intrau elevii când erau ascultați, ca să fie atenți. Se mai aflau patru tabele de tinichea și o masă¹⁰¹.

În 1843, din 84 de copii frecventau școala doar 15 elevi.

În 1845, școala a fost reparată la acoperiș și podelele au fost lipite, din nou, cu pământ.

În foarte multe sate din Teleorman, primele școlii au funcționat chiar în curtea bisericilor, așa cum am găsit însemnat pe o carte bisericească de către preotul Banu Stănescu din Brânceni: „*Pe lângă această biserică a fost și școală, care a fost începută pe la 1838, și a funcționat până la 1848, când sub evenimentele întâmplare în acel an, s-a oprit a mai funcționa.*”¹⁰²

În anul 1854, școala din sat se va redeschide într-o casă a lui Didă Moacă State, jos în vale, în spatele actualului C.A.P. A funcționat până în anul 1867, când, dărăpănându-se, s-a tot mutat prin diferite case și abia în anul 1892 i s-a dat o cameră în fosta primărie a satului, dărămată și ea în anul 1962. Clădire proprie se va ridica abia în anul 1906, prin stăruința fostei învățătoare Caliopia Georgescu. Avea o singură clasă și cancelarie, fiind construită din cărămidă și acoperită cu tablă galvanizată. Banii au fost strânși de la săteni și o donație de la Casa Școalelor. În 1928 i s-a mai adăugat o clasă construită tot prin contribuția sătenilor. A fost grav avariată de cutremurul din noiembrie 1940, încât a trebuit să se construiască o școală nouă, actuala, între anii 1941-1942, ce a costat 900000 de lei, bani strânși de la săteni dar și cu un ajutor de 50000 lei pe care l-am obținut de la Prefectura județului Teleorman, în urma audienței făcută acolo. Ostenitorul acestei frumoase realizări a fost fostul primar Ioan Cristescu, care a reușit să construiască o adevărată școală model. Între 1956-1957 s-a mai adăugat o clasă, iar în 1968 s-a construit în curtea școlii o frumoasă clădire pentru ateliere.

Învățătorii școlii. Primul învățător, așa cum am mai scris, a fost Liță Guică între anii 1838-1847. Era însurat când a făcut școala de candidați la Rușii de Vede și era fiu de „patentar”, adică negustor. Satele Cățelești de Sus și Surduleștiul aveau, în acest timp, 95 de case cu 110 familii¹⁰³. A fost

¹⁰¹ DGAS, ds. 1296/1847, f. 146; ds. 5390/1838, f. 1548.

¹⁰² În privința felului cum învățau copiii, din diferite însemnări aflăm că aveau o ladă de nisip în care scriau literele și cifrele cu un bețișor. Orele le făceau după un „ceasornic”, un băț înfipt în pământ. Când nu îi mai vedeau umbra, era ora 12 și puteau pleca acasă. Primele cărți de școală au fost cele ale bisericii, întrucât nu aveau altele la îndemână.

¹⁰³ Anghel Manolache, Gheorghe Pârnuță, *Contribuțiuni la istoria culturii și învățământului în Teleorman*, vol. I, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1973, p.168-170.

retribuit pe trimestrul întâi 1845 cu 34 de lei și 20 parale, fiind angajat cu 220 lei anual, bani plătiți de săteni.

În 1848, învățător a fost Ion Rizea, iar în 1854, când s-au redeschis școlile, Anghel Tănase sau Anghelache. Făcuse și el cursurile de candidat la Rușii de Vede, în 1857, fiind notat la Catehism cu „0” adică excepțional, cu „1” (sau 10) la citire și „2” (9) la scris, așa erau notele atunci. El a funcționat până în anul 1861.

La Căteleştii de Jos amintim pe învățătorii Ene Stănescu și Dragne Popescu, acesta din urmă mutat în 1861 în Căteleştii de Sus, unde va funcționa până în anul 1863. Din 1864 și până în 1870 învățător a fost Ion Costea, care a făcut cu locuitorii din sat un angajament anual, ca să fie dascăl al copiilor de la 26 octombrie, când începea școala și până la 23 aprilie când se închidea, ca să fie liberi copii pentru munca câmpului. Acestor învățători, pe lângă salariul dat de săteni, li se mai dădea anual 800 ocale de porumb pentru nevoile familiei.

Din anul 1864, a început să li se reține 10% din salariu pentru pensie. Până la 1870, copii de la școală erau nu de puține ori flăcăi, așa că numărul celor ce frecventau școala era foarte mic iar învățătorii, ca să-i aducă la școală, umblau după ei pe câmp. În ciuda acestor condițiuni grele, școala românească s-a dovedit un adevărat factor cultural, pregătind viitorul școlii românești și prin elevii pregătiți de ei, s-au dovedit minunatele posibilități de creație tehnică, științifică, literară etc. ale poporului român, încât ne facem și noi o datorie în a închina aceste rânduri ca un prinos de recunoștință acestor dascăli, pionieri ai școlii românești.

Între anii 1870-1892, învățător a fost N. Constantinescu din satul vecin, Tecuci Calinderu, de unde venea călare, la școală, peste câmp. Această școală era frecventată, în mod regulat, de aproximativ 35 de elevi.

Între 1890-1895, va veni în sat prima învățătoare, Caliopia Georgescu originară din Alexandria și la inițiativa ei s-a construit primul local de școală al satului.

Între 1895-1898, învățător a fost Alexandru C. Popescu originar din satul Spătărei - Teleorman. Fusesse inițial agent fiscal, apoi învățător în satul Rața - Teleorman. A fost un om inimos și cu modeste preocupări literare, pe care le-a publicat într-o cărticică în anul 1887, „Micile Amintiri”, cuprinzând câteva poezii și viața lui. Citez câteva versuri din poezia „Micul școlar”:

*„Tată școala s-a deschis
Și eu însumi sunt decis
Să mă duc și eu la școală
Și voi fi ascultător
Cu umilință sârguitor*

*Ca s-ajung și eu ceva
Să nu rămân ca dumneata.”*

A luat parte activă la răscoala din 1907, fiind arestat și închis la Turnu Măgurele, unde, întâlnindu-se cu surduleștenii arestați pentru același motiv i-a încurajat, așa cum îmi spuneau cei cu care am stat de vorbă, participanți la răscoală. Sentimentele sale anticioioești și le-a exprimat și în versurile următoare:

*„Măine ciocoiul vine
Te trimite unde-i convine
La sapă, ori la prășit
Ori la pogon de ogorât.”*

Cât a stat în sat s-a îndrăgostit de Rădița, fata lui Ștefan Ivan, nepotul lui Ivan sin popa Ivan și în cinstea ei a scris câteva poezii de dragoste. Din păcate, tatăl fetei a căsătorit-o pe Rădița, cu de-a sila, cu un bogătan și va muri la câteva luni după nuntă. Învățătorul va pune în versuri sentimentele sale pentru fata iubită, cu mijlocul subțire, sprâncenată, cu ochii ca mărgăritarele și pe care biata mamă o jelea:

*„Rădița mami, Rădiță
Vârâi mâna într-o lădiță
Dintr-o mie alege o ie
Cusută cu cânepiță
Pe la mâneci cu altiță...”*

și continua:

*„Păsărică albă în zbor
Vin de-alină al meu dor
Căci dor greu m-asuprește
Parcă sufletul-îmi răpește
Vin-o blândă păsărică
De mine nu-ți fie frică
Că mă jur pe ce-o avea
Că nimic nu-ți-oi făcea.”¹⁰⁴*

Între anii 1896-1898, învățător al satului a fost Ioan St. Condăcescu iar între anii 1899-1901, Mihai Teodorescu, între 1902-1904, împreună cu învățătorul Radu Ionescu, iar acesta din urmă între 1904-1906, Dumitru

¹⁰⁴ Am găsit cărticica în podul școlii, în 1944 și am lăsat-o la școală, în cadrul muzeului pe care l-am înființat în 1978.

Mihăilescu - 1907-1909, Dumitru Manolescu - 1910-1911, Iliescu Constantin - 1912, Harieta Dragomirescu - 1914-1924, iar în 1917 a supliniit Gheorghe Marinescu, tatăl învățătorului Florea-Gică Marinescu de mai târziu, Ana Mihăiescu și Ilie Burcea - 1923-1924, Maria Nicolescu împreună cu Marin Popescu și Sevastița Constantinescu între anii 1925-1926, Mihai Ionescu și Stana Giurgiuleanu între 1927-1931, Nicolae Ivan Ștefan din 1931 până în 1944, fiind și director al școlii. În această perioadă au mai funcționat următorii învățători: Petrică Ionescu și Gherghina Ionescu - 1928-1930, Ion Stănculescu și soția lui, Ioana Stănculescu - 1934-1944, Ioana Ghiță - 1931-1937, Ion Tomescu - 1937-1945, Elena Ștefănescu - 1941-1944, Florea-Gică Marinescu - 1947-1950 și soția lui Victoria Marinescu - 1948-1951, Tudor Popescu - 1948-1979, când s-a pensionat, Elena Ruie - 1948-1963, Alexandrina T. Popescu - 1944-1969, când s-a pensionat, Victoria Bratu - 1952-1969, alături de învățătorii Ion Ruiiu, Maria Ruiiu etc. Între 1949-1952 au supliniit Elena Giuglea și soția mea, Lucia Spiru. Între anii 1940-1948 am predat și eu religia la această școală, iar în anii 1946-1948 am fost profesor de română, istorie și franceză la Liceul din satul vecin, Miroși.

Elevii școlii. Între anii 1838-1842 frecvența la școală era foarte slabă, iar fete nu frecventau de loc. Între 1842-1843, de pildă, din peste 90 de copii din cele două sate Cătelești de Sus și Surdulești, urmau numai 15 elevi¹⁰⁵. În 1860 erau 26 de elevii; 1861, 17 elevi în clasa I-a, 8 elevi în clasa a II-a; 1866, 17 elevi din 63 de elevi și eleve înscriși; 1867, 6 elevi s-au prezentat toamna la școală (din 20). Între 1892-1944, am găsit cataloage cu evidența elevilor, după cum urmează: 1892 - 60 înscriși, 35 au frecventat; 1893 - 68 și 37 cu frecvență; 1894-1895, 113 înscriși, 24 regulați, 14 promovați; 1895-1896, 32, 19, 10 promovați; 1896-1897, 39, 22; 1897-1898, 39, 22; 1898-1899, 42, 30; 1899-1900, 38, 28, 16 promovați; 1900-1901, 21, 17; 1901-1902, 40, 21, 17, promovați; 1902-1903, 37, 24, 14; 1903-1904, 53, 38, 25; 1904-1905, 64, 45; 1905-1906, 55, 45; 1906-1908, nu este trecută evidența elevilor; 1909-1910, 78, 61, 36; 1910-1911, 98, 80, 44; 1910-1911, lipsă; 1912-1913, 89, 75; 1913-1914, 116 elevi și 61 promovați; 1914-1915, 115, 61, 54; 1915-1916, 106 elevi și 53 promovați. Între anii 1916-1917 nu s-a ținut școală; 1917-1918, 107, 55, 68; 1918-1919, 128, 48, 46; 1919-1920, 128, 47, 48; 1920-1921, 144, 72, 67; 1921-1922, 162, 68, 76; 1922-1923, 187, 67, 77; 1923-1924, 152, 67, 77; 1924-1925, 158, 129, 110; 1925-1926, 169, 126, 107; 1926-1927, 151, 106, 107; 1927-1928, 172, 138, 128; 1928-1929, 190, 152, 127; 1929-1930, 180, 149, 133; 1930-1931, 211, 137, 115; 1931-1932, 231, 106, 107; 1932-1933, 234, 135, 121; 1933-1934, 258, 129, 116; 1934-1935, 272, 159, 136;

¹⁰⁵ Informații date de către fostul învățător Pascal Ciobanu.

1935-1935, 271, 167, 149; 1936-1937, 262, 208, 187; 1937-1938, 266, 188, 165; 1938-1939, 230, 216, 176; 1940-1941 nu are date; 1941-1942, 213, 135, 167; 1942-1943, 212, 158, 141; 1943-1944, 209, 182; 1944-1945, în clasa I, 60 elevi (27 băieți, 33 fete), clasa a II-a, 36 elevi (18 băieți, 18 fete), clasa a III-a 30 elevi (18 băieți, 20 fete), a IV-a, 32 elevi (11 băieți, 21 fete), a V-a 51 elevi (29 băieți, 22 fete). În total, între anii 1892-1945, în afară de anii în care nu s-a ținut evidența, au fost înscriși 5944 elevi, 3796 au frecventat și 3004 au promovat.

După anul 1945 începe să scadă numărul elevilor, școala rămânând numai cu patru clase elementare deoarece clasele V-VIII, ciclul doi, îl făceau copii la școala din Miroși, unde, de altfel, foarte mulți elevi s-au înscris ulterior la școala de meserii ce funcționa în localul fostului conac boieresc al colonelului Ralea, școală desființată, din păcate, în anul 1951.

Școala și satul. Ca pretutindeni în satele românești, școala din Surdulești, a fost legată de sat, pregătind și un mare număr de intelectuali, la început învățători și preoți, iar după 1948, ingineri, profesori, doctori, ofițeri etc. Chiar și elevii cu patru clase primare, pregătiți cu mult suflet de învățători, cunoșteau româna, geografia și istoria, încât și astăzi pot sta alături, cu mândrie, de mulți tineri cu 10 clase.

Învățătorii au fost legați de sat și de nevoile oamenilor, slujindu-i în toate împrejurările. Amintesc înființarea obștii de cumpărare a pământului de la boieri, înființarea cooperativei de credit, banca populară, căminul cultural etc.

De asemenea, prin anii 1944-1946, s-a făcut alfabetizarea celor 295 de surduleșteni, învățându-i și pe ei să scrie și să citească, evidențiindu-se învățătorii Ileana Ruiu și soții Tudor și Alexandrina Popescu (**Foto 21**).

Pentru a veni în ajutorul elevilor nevoiași din sat, între anii 1939-1943, a funcționat, pe lângă școală, o cantină, ajutând pe copii cu mâncare, ceai, marmeladă, pâine. Și lotul școlar de 5 ha a fost folosit tot pentru a veni în ajutorul elevilor săraci. Școala avea, de asemenea, între acești ani și o mică cooperativă de unde elevii își procurau, la prețuri echitabile, rechizitele școlare.

Nici activitatea culturală nu a rămas mai prejos, întrucât an de an, la sărbători naționale sau religioase, învățătorii ca și subsemnatul, au pregătit serbări cu coruri, recitări, obiceiuri populare, piese de teatru, făcând o adevărată operă de culturalizare.

Aspectele sociale ale satului, nu au rămas străine învățătorilor din sat, mai ales în schimbările ce s-au făcut după 23 august 1944. Amintesc cooperativizarea agriculturii, îndrumarea tineretului din sat spre centrele industriale și școli superioare. Au slujit cauza păcii și au îndrumat pe oameni să înțeleagă transformările sociale și politice prin care a trecut țara

după 1944 și este demn de remarcat că nici un cetățean din sat nu a avut de suferit, așa cum s-au întâmplat în alte sate, datorită tocmai colaborării strânse dintre școală, căminul cultural, biserică și oamenii satului.

VI.8. Căminul cultural

Alături de școală, un loc de frunte în activitatea culturală a satului a avut și Căminul Cultural, înființat în anul 1934 din inițiativa preotului Cornel Voiculescu. După plecarea sa din sat, conducerea căminului a avut-o învățătorul Ioan Stănculescu, între anii 1935-1940.

Între 1941-1947, eu am fost, fie președinte, fie director al acestui cămin și în această perioadă a avut una dintre cele mai frumoase și rodnice activități din existența sa, ce s-a manifestat prin serbări, conferințe, manifestări culturale cu prilejul zilelor naționale, 24 ianuarie, 9 mai, aniversarea a 100 de ani de la Revoluția din 1948, manifestări pentru pace etc.

Căminul avea și echipă de teatru jucându-se multe piese printre care: „O noapte furtunoasă”, „Două lozuri”, „Amintiri din copilărie”, „Greierul și furnica” și altele cu caracter educativ-moral, deseori jucându-se și în satele vecine Balaci, Miroși, Siliștea etc.

Tot din inițiativa căminului, la îndemnul Căminul Cultural Județean, s-a trecut la întocmirea monografiei satului în anul 1944, iar în anul 1947, în colaborare cu Institutul de Arheologie din București s-a făcut un sondaj arheologic în măgura neolitică din islazul satului, dar și cercetări arheologice pe valea Bălăcelului.

Căminul cultural a avut și o bibliotecă bogată, mult apreciată de săteni și elevi. Un aport deosebit la îmbogățirea bibliotecii a avut fiul satului Jean Iliescu, căpitan în rezervă, care a donat un mare număr de cărți. A decedat în 1983, în etate de 94 de ani. Tot el a donat satului o frumoasă troiță de lemn, în memoria eroilor satului căzuți pe câmpul de luptă între anii 1916-1918 (**Foto 31**).

Pentru activitatea sa, Căminul din Surdulești a fost felicitat de forurile superioare, Fundația Culturală din București, Căminul Cultural Județean, Prefectura județului. Monografia satului a fost premiată cu premiul întâi, iar căminului i-a fost donat un mare și frumos aparat de radio. Căminul s-a bucurat de prețuirea sătenilor, care veneau cu mare plăcere la serbările, conferințele și îndrumările practice legate de viața și de munca lor. Și tineretul s-a simțit atras de activitatea lui, întrucât i se oferea un timp petrecut frumos, la masa de șah, la întrecerile sportive sau la repetiție.

Între 1949-1956, activitatea căminului a stagnat oarecum, dar după aceea s-a reluat cu același zel ca și în anii precedenți.

VI.9. Primăria

Satele românești și-au avut din totdeauna oamenii potriviți care să le reprezinte și să decidă în anumite situații. Acești oameni au fost primarii, numiți în trecut pârcălabi, care erau ajutați de sfatul sau de bătrânii satului. Pârcălabii, ca și primarii din secolele trecute, nu aveau nici primărie, nici birou, nici salariu, nici salariați, nici telefon. Împreună cu sfatul și cu „dipotații satului”, ori de câte ori era nevoie, asigurau cinstea și tradițiile satului, interveneau ca tinerii să-și țină cuvântul dat fetelor, să nu se strice orânduilele și vegheau la păstrarea străvechilor datini. Tot lor le revenea sarcina să strângă birurile, să dea tinerii „de beilic”, adică pentru armată, iar pentru a ține socotelile nu aveau registre ci „robojuri”, bucăți de lemn tăiate în două părți, una o ținea pârcălabul iar cealaltă birnicul, adică acel care încasa dările. Numărul crescător de pe răboj arăta sumele încasate sau datorate.

Pârcălabul avea, de asemenea, „peciul” adică ștampila sau pecetea primărie. La Surdulești, ea înfățișa două foițe așezate spate la spate cu următorul text: „*Satul Surdulești, județul Teleorman, plasa Cotmeana*” sau „*Mijlocul*”, după schimbările administrative ale timpului. Peciul era format din două sau trei părți demontabile. Unul era ținut de pârcălab, altul de preotul satului și al treilea de unul din membrii sfatului. Când era nevoie de el, se strângeau cei trei inși și adunate „tacâmurile”, adică părțile componente ale peciului, se putea întări un act de vânzare cu pecetea completă¹⁰⁶.

Pentru că nu întotdeauna pârcălabul știa carte, era ajutat de un scriitor al satului, numit și logofăt, care purta un brâu special în care ținea călimara cu cerneală și penele de scris, având „birou ambulant”. Românul, pus pe glume, dar și cu ironie, deoarece nu de puține ori fusese înșelat de acești logofeți, l-a caracterizat:

*„Logofete brânză-n bete
Lapte acru în călimare.”*

În grija pârcălabului era și paza satului, orânduind străjeri ce făceau pază mai ales noaptea. Demn de arătat că atunci când cineva era ales pârcălab, oamenii îl purtau pe brațe și-l săltau în sus, iar cei de pe margine trebuia să-l atingă cu palma, ceea ce însemna că l-au ales, că l-au acceptat

¹⁰⁶ Ioan C. Beldie, *Monografia comunei Jorăști din județul Covurlui*, Revista Albina, București, 1911, p.1521-1524.

primar. De multe ori însă, mai în glumă, mai în serios, pârcălabul se alegea cu lovituri mai zdravene, ca la înghesuială. Obiceiul s-a pierdut dar a rămas joaca tineretului până azi și care, când vrea să-l atingă pe cineva, mai așa în glumă și la înghesuială, îl ia pe sus și-l atinge zicând: „*l-am făcut primar*”.

Pârcălabii satelor Cățelești și Surdulești, în perioada anilor 1838-1863, au fost următorii: la Cățelești, 1838 - Radu St. Pârcălabu, 1845 - Chițu, 1851 - I.I. Ciobanu, 1855-1856 - Stoica, 1858 - Vasile Popa, 1859-1862 - Grigore Pârcălabu și la Surdulești, 1838 - Dinu Iordache, 1843-1845 - Ion Roșu, 1850-1851 - Tănase Cojocar, 1851-1852 - Albu Ștefan, 1856 - Nicolae Pârcălabu, 1857- Matei Pârcălabu, 1858-1860 - Ioan Rătăcan.

Prin noua lege administrativă din 1864 ei s-au numit *Primari*. Unificându-se cele două sate în comuna Surdulești, a funcționat un singur primar între anii 1864-1908. Primarii din acest timp au fost: Ion Matei (1864-1865), Marin Dumitru (1865-1866), Burcea Petre (1872), Ion Gherghescu (1873), Ion Boșneag și Ștefan Ivan (1874-1878), Ion Gherghescu (1879-1880), Amzale Petre (1881), Ion M. Cristescu și Stan Drăgoi ajutor (1882), Amzale Petre și Ion Gherghescu (1883); Ștefan Ivan (1884-1885), Dumitru Voicu (1886), Ion Matei (1887-1888), Ion Gherghescu (1889), Ștefan Radu și Onea Matei ajutor (1890-1892), Ion Gherghescu (1893-1894), Ion Pătrașcu (1895-1899), Marin Năstase (1900), Petre Gheorghe (1901-1902), Tudor Militaru (1903-1906), Ion Gherghescu (1907-1908), primarul care și-a dat singur foc la casă în timpul răzcoalei, ca să nu fie acuzat că a participat la răscoală. Între anii 1909-1923, satul va fi alipit de comuna Miroși și condus de primarii din acest sat. Din 1923 redevine comună și între 1923-1924 are primar pe Dumitru M. Ștefan, urmând: Tănase Popescu (1925-1926), Ilie Popa (1927), Marin St. State (1928-1930), Constantin Iliescu (1931), Marin State (1932), Tănase Popescu (1933-1937), Pavel Popa (1938-1939). De la 1 aprilie 1939, trece iar la Miroși, redevenind, în 1940, comună de sine stătătoare și având primar pe Ioan Cristescu până în luna octombrie. Din octombrie 1940 și până în ianuarie 1941 a fost primar Dumitru St. Nuță și între 1941-1944 Ioan Cristescu, primar și în Surdulești și în Miroși (între 1946-1947), respectiv Marin State și Pavel Popa între 1947-1948. În anii 1948-1949 a funcționat comisie interimară, apoi sfat popular, pentru ambele sate amintite. Dintre secretarii primăriei amintesc pe Iordan Popescu, între 1880-1993, apoi Ion Boronescu, Ion Marinescu, Fotache Gheorghe, Radu Stoicescu, notar, de fel din Căldăraru, Gheorghe Savu etc.

Din punct de vedere administrativ satul Surdulești a ținut de plasa Mijlocul de Sus, între 1780-1780, plasa Cotmenii (1786-1812), plasa Mijlocului (1730-1840), Plasa Târgului și Teleorman (1840-1848), plasa Burdea (1870-1895) plasa Teleorman (1895-1902), plasa Balaci (1902-1948).

După înființarea raioanelor, între anii 1949-1955, a făcut parte din raionul Roșiorii de Vede, iar din 1955 și până în 1968 din raionul Costești. La înființarea județelor, în 1968, va fi trecut la județul Argeș.

Primăria și satul. Primarii au fost o vreme și judecători ai satului și ei erau socotiți adevărați părinți ai comunei. Din 1942, pe lângă primărie (**Foto 33**), a funcționat un sfat de împăcăciune, condus de preotul satului (Ioan Spiru - *n.ed.*) și sub controlul judecătoriei din Tecuci-Calinderu. Desființat, reapare în 1957. Aceste sfaturi de împăcare ale pricinilor mai mărunte din sat, au fost foarte folositoare. Tot legat de primărie, funcționa poșta și serviciul telefonic. De asemenea, primăria aranja paznicii câmpului, organiza ariile de treierat și ținea starea civilă. Între anii 1942-1944, tot pe lângă primărie, a luat ființă un mic atelier comunal de tâmplărie, înființat de fostul primar Ioan Cristescu.

VI.10. Halta Surdulești

S-a înființat în anul 1947, prin stăruința scriitorului acestor rânduri (**Foto 34**). Înființarea ei a fost favorizată de faptul că satul era aproape de calea ferată și la o distanță aproape egală, 5 km, de garile Balaci și Miroși. Intenția de a se înființa o haltă CFR a existat imediat după primul război mondial dar nu s-a găsit cine să umble, să susțină cauza și să cheltuiască. O nouă ocazie s-a ivit în 1946, când tânărul Alexandru a lui Stan Ciuplea, făcându-și stagiul militar ca subofițer în Craiova, a intervenit pe lângă Regionala CFR Craiova, în legătură cu înființarea unei halte în Surdulești. Plecând însă din Craiova și lucrurile amenințând să rămână nerealizate, sunmitul Alexandru mi-a relatat intervenția lui și mi-a dat sugestia să iau legătura cu Regionala Craiova. Am însușit ideea și după ce am făcut o schiță a poziției satului între cele două gări ca și satele vecine ce s-ar fi putut folosi de viitoarea haltă CFR, am plecat în 1947 la Craiova.

Am reușit să conving pe inspectorul Regional Ion Suhăr de utilitatea acestei halte și după o săptămână, împreună cu alți doi inspectori, a venit să se convingă personal de cele arătate. I-am primit în casa parohială, împreună cu fostul învățător Gică Marinescu și după o masă și câteva cântece bătrânești pe care le-a cântat lăutarul satului nea Niță Târțau, așa cum numai el știa să cânte, inspectorii au rămas încântați și au aprobat înființarea haltei. Ne-au cerut însă, ca mai întâi, să cărăm pământ și să umplem vâlceaua de lângă linia ferată, să facem peron de unde să urce și să coboare călătorii. Fiind însă vară, nu am putut face nimic fiindcă oamenii erau în toiul muncilor agricole, dar pe la începutul lunii octombrie am mobilizat satul și am cărat peste 300 de care cu pământ ca să umplem vâlceaua și să facem peronul. Oamenii făceau bucuroși acest lucru

deoarece știau că n-o să mai facă atâta drum pe jos, cu greutate, până în gărilile Balaci sau Miroși. N-au lipsit însă nici câțiva rău voitori, pentru că întotdeauna se găsesc oamenii de nimic, dar ne-am văzut de treabă și în ziua de 8 noiembrie 1947 a sosit telegrama care ne făcea cunoscut că s-a aprobat înființarea Haltei Surdulești. Cum s-a aflat, o mare bucurie a cuprins satul și am început pregătirile pentru ca în ziua respectivă, știind că vor veni și inspectorii binevoitori, să facem la școală o masă sărbătorească. Au venit la această masă și autoritățile din Balaci și chiar de la București, din partea Regionalei CFR. Toți s-au simțit bine în atmosfera de sărbătorească prietenie. Înainte însă, după datină, am făcut o slujbă de mulțumire, fiind de față aproape tot satul, iar când a oprit primul tren, în „Halta Popii”, așa cum îi ziceau oamenii din dragoste pentru ceea ce făcusem pentru ei, am cinstit tot personalul trenului cu cozonac și vin, trenul stând aproape 15 minute în noua stație. Primele bilete de tren le-am vândut, mai întâi în casă la mine, câteva zile, apoi le-am încredințat lui Nuță Albu, a cărei casă era foarte aproape de calea ferată. Până în decembrie, am terminat și stația propriu-zisă, din „tirpici” mari din pământ și acoperită cu țiglă. Avea două camere, una pentru călători și cealaltă pentru șeful stației, Dumitru Zuică, ceferist din sat. Din 1964, s-a construit de către autoritățile Regionalei Craiova actuala haltă.

Astfel, s-a împlinit un vis al satului și halta a însemnat foarte mult, mai ales după anul 1968, când majoritatea tineretului și a bărbaților din sat s-au încadrat să lucreze în întreprinderile din Pitești sau Costești, având la îndemână un mijloc de transport. Și astăzi, zilnic, zeci de surduleșteni fac naveta la Pitești și foarte mulți dintre ei, datorită haltei rămân în sat să-și trăiască anii pensionării.

Halta din Surdulești s-a bucurat de faimă și în satele vecine, deoarece dovedeau că omul când vrea poate birui toate greutățile. M-am bucurat c-am reușit să facem, din dragoste față de acest sat, acest lucru adăugându-l renovării complete a bisericii, contribuției aduse la ridicarea școlii model din sat și întocmirii acestei monografii. Așa mi-am legat numele de sat și de oamenii lui, unde 14 ani am trăit alături de ei. Românul își deschide greu inima, dar când o face își arată toată omenia și dragostea lui față de cel care i-a fost aproape. Așa s-a legat prietenia dintre mine și ei pentru totdeauna și o parte din inima mea, a rămas pe ulițele acestui sat.

A circulat și o poezie asupra haltei, atunci când s-a înființat:

*„La Turnu Măgurele la cireși și la lalele,
La Alexandria, praf mult și la iaurt,
La Roșiori, la multe ouă,
La Surdulești, la haltă nouă.”*

Intrase în legendă alături de orașele amintite, fiecare cu specificul său.

VI.11. C.A.P. Surdulești

Nu am prea multe de scris despre Cooperativa Agricolă de Producție din sat, deoarece ea s-a dezvoltat după plecarea mea din sat. Câteva cuvinte totuși... Nu a avut la început nici clădire, nici birouri proprii, având sediul în fostul conac boieresc, o modestă casă a fostului colonel F. Stadiade. În paranteză, țin să amintesc și să precizez că nici unul din foștii boieri ai satului, F. Stadiade, colonelul Ralea ca și soacra lor, Elena Negel, nu au făcut nimic pentru sat. Școala, biserica, primăria, căminul cultural s-au făcut numai prin contribuția oamenilor. Nu au dat nici măcar un dublu de grâu sau de porumb. Excepție, a făcut doar Dumitru Negel, fost mareșal al palatului, singurul care a ajutat cu bani ridicarea școlii noi și renovarea bisericii.

După naționalizarea din 1948 s-a format în Surdulești, mai întâi, o gospodărie de stat cu cele 100 de pogoane ale căpitanului Ionescu Munte, ginerele lui Nicolae Ralea și cu cele 50 ha ale lui F. Stadiade. Șef al acestei gospodării a fost un tânăr evreu din București. A fost apoi desființată, având suprafață prea mică, iar pământul a intrat în proprietatea noului C.A.P. din sat, unde oamenii și-au adus vitele, plugurile, carele.

Prin colectivizare s-a schimbat proprietatea particulară în proprietate colectivă, iar munca a căpătat un nou aspect, fiind planificată cu zile muncă, după care se acordau și drepturile colectivităților. Oamenii s-au obișnuit și cu acest fel de muncă și rezultatele nu au întârziat să se arate, în favoarea țărănimii.

CAPITOLUL VII

Pământul și muncile legate de el

VII.1. Calitatea pământului

Ogorul de muncă al surduleșteanului este un pământ prea puțin darnic, fiind sărac în materii hrănitoare. În schimb, e bogat în lutul din grupa cernoziomului degradat, cu sol brun-roșu. Subsolul este format din argilă, nisip și piatră, deseori spălat de ploi pe malul teraselor. Din punct de vedere geologic, terenul este de natură sedimentară cu straturi alternative de argilă, nisip, pietriș și argilă calcaroasă, folosită de localnici să facă mai ales testurile pentru copt pâinea, vase cu originea pierdută până în vremea geto-dacilor.

Pământul, cu toată slaba lui calitate, are marele merit că rezistă la secetă, și în aceste condițiuni, tot vorba surduleșteanului, „*se încurcă ceva porumb și sorică*”. Calitatea pământului nu este aceeași peste tot, mai sărăcăcios fiind spre Tina și mai productiv aproape de calea ferată, la Drăgoci și mai ales la Bălăcel, unde pădurea a fost tăiată mai târziu. În trecut, până la defrișarea pădurilor, pământul arabil recuperat prin defrișarea pădurilor, dădea recolte de peste 1500 kg de grâu la pogon. Acum abia dacă mai dă între 600-700 kg. O altă cauză care a provocat scăderea producției, a fost îmbucătățirea loturilor personale și lipsa mijloacelor adecvate de muncă.

VII.2. Repartizarea proprietății

După ultimele împrăștișuri de la începutul sec. al XX-lea, după primul război mondial, țăranii au devenit cei mai numeroși proprietari de pământ. Foștii proprietari mai aveau doar 300 ha, despărțite în două loturi de câte 150 ha, iar după împrăștișirea din 1945, le mai rămăseseră doar două loturi de 50 de ha (**Harta 6**). Și acestea, după actul de naționalizare din 1948, vor trece în proprietatea țăranilor.

În ceea ce privește proprietatea sătenilor, ea era foarte fărâmițată. Iată cum se prezintă proprietatea rurală în anul 1948: fără pământ - 9 familii, cu 1 pogon - 5 familii, cu 1 ha - 11 familii, între 1-2 ha - 115 familii, de la 2-5 ha - 163 familii, de la 5-10 ha - 67 familii, de la 10-20 ha - 17 familii, de la 20-30 ha - o familie și cu 50 ha familia Niculae Giuganu. După actul

naționalizării din 1948, lotul de 100 ha, a fost împărțit în loturi de 2500 m² de familie.

Din lista de mai sus se constată că marea majoritate a sătenilor, 294 de familii, dețineau suprafețe de pământ și dacă mai adăugăm că nici acestea nu erau toate la un loc ci răspândite în diferite parcele ale satului, la Tina, la Drăgoci, la Bălăcel sau în „Loturi”, este ușor de înțeles cât de greu erau muncite. În total, suprafața de teren stăpânită de săteni, în 1948, era de 1674,37 ha împărțită în 2576 de parcele.

Se mai aflau și în alte sate, de exemplu la Miroși unde surduleștenii aveau 161 de ha, din care 30 arii pădure, la Siliștea Gumești - 96,88 ha, la Tecuci-Calinderu - 29,82 ha, la Tufeni - 6,625 ha, la Burdea - 4,125 ha, la Zâmbreasca - 1,285 ha, la Beuca - 2500 m², la Ciolănești - 5000 m², la Dobrotești - 3,535 ha și la Râca - 3750 m². Unii aveau pământ chiar și în alte județe, Ialomița, Muscel, Argeș. Și în Surdulești se aflau proprietari din satele vecine, proveniți prin căsătorie. Numai miroșenii aveau, de exemplu, 44 ha.

Pentru a se putea munci aceste loturi s-au creat numeroase drumuri. Dintre acestea, 7 sunt drumuri principale și peste 30 printre loturi. Drumurile principale în comună sunt:

- drumul Tinii, din sat până în pâraul Tina sau Căinelui;
- drumul Cumpărătorii, din sat până spre Tina, dar mai la sud, mai aproape de satul Siliștea Gumești;
- drumul Miroșanca, drum de hotar între satele și moșiile Surdulești-Miroși;
- drumul Bălăcelului, care duce din sat către Bălăcel, trecând peste vâlceaua Drăgociului și care a rămas până astăzi cel mai folosit drum (**Foto 3**);
- drumul dintre loturi, adică dintre pământul obținut prin împroprietărirea din 1864, către Tecuci;
- drumul Moșteanca, ce servea foștilor moșneni când își lucrau pământul;
- drumul de hotar, situat în latura de est a satului și în partea de sud, despărțitor de pământul burdenarilor.

Cele 30 de drumuri mai mici sunt printre „clețe” orizontale și verticale și care pleacă din drumurile principale. După colectivizare, multe dintre aceste drumuri mici au dispărut. Ținem să menționăm că, în trecut, prin apropierea satului au fost: Drumul Sării, de la munte spre șes, al Olacului, adică al diligențelor de la București la Craiova, cu stație de poștă la Tecuci, al Untului și al Oltului. Singurul care mai există astăzi este Drumul Mocanilor, de la munte spre baltă, prin care vin ciobanii cu oile la iernat sau carele cu oale și cu fructe, mai ales toamna.

VII.3. Cum se muncea acest pământ ?

Inventarul de muncă al țăranilor din sat a fost foarte modest și se compunea din următoarele: pluguri de fier - 313, grape - 110, prășitoare - 5, semănători - 5, batoze de treierat - 5, locomobile de treier - 3, vânturători - 8, trioare - 3, mașini de bătut porumb - 2, secerători-legători - 1. La acestea se adăugau sute de sape, cazmale, seceri, furci, greble etc. După cum se vede, nu era nici măcar un plug de familie. Nici carele nu erau îndeajuns ci revenea un car cam la două familii. Din această cauză se muncea pământul pe rând, întâi cei care aveau inventarul și abia la urmă ceilalți.

Cât privește vitele, în sat se aflau până la colectivizare 148 cai, 181 boi, 206 vaci, 160 tineret bovin, ceea ce reprezenta cam jumătate din nevoile satului. În total existau 695 capete de vită, din care, după 23 august 1944, au fost rechiziționate pentru front și pentru nevoile armatei, 70 de cai și un mare număr de vite, ceea ce a scăzut potențialul de muncă al țăranilor.

Pentru muncile agricole se foloseau toate brațele valide de muncă, bărbați, femei, tineri și bătrâni, încât nu de puține ori femeile nășteau „la deal”. Munceau apoi cu copiii după ele, luându-i în car și lăsându-i la umbra unui copac.

VII.4. Culturile în sat între cele două războaie mondiale

Cultura cerealelor era ocupația de bază a sătenilor și se cultiva mai ales porumb și grâu pe o suprafață de 1518,50 ha.

După o statistică agricolă dintre anii 1947-1948, suprafețele de teren ale satului erau repartizate astfel: 38,9936 ha - islazul, aproximativ 20 ha - pădure, la Drăgoci, 7,1950 ha - vii producătoare, 4,5600 ha - fânețe naturale, 4,3450 ha - teren neproductiv, 2,9164 ha - livezi cu pomi, 2 ha - grădini de zarzavat și 76,2565 ha - curți și clădiri. Terenul arabil era repartizat după cum urmează: 620 ha porumb, 300 ha grâu, 30 ha floarea soarelui, 20 ha mazăre, pe loturile celor doi proprietari și tot la ei, 7 ha cu rapiță și 12 ha cu orceag, 15 ha fasole pusă prin porumb, 20 ha lucernă, 18 ha plante furajere, 19 ha orz, 30 ha ovăz, 5 ha secară, 5 ha orz de toamnă, 2 ha mei, 6 ha vie, 3 ha plante de nutreț, 15 ha tutun, 4 ha cartofi, 8 ha s-a încercat cultura bumbacului, 8 ha in, 1 ha coriandru, 5 ha cânepă, 3 ha sfeclă furajeră și 5 ha grădini de legume, prin curți.

După 1949, a început cultivarea sfeclei, cartofilor și porumbului furajer.

VII.5. Aspecte ale muncii până la împrăștierea din anul 1864

Vremea trece și odată cu ea multe întâmplări și dacă nu le consemnezi se pierd și se uită. Iată de ce am ispitit pe bătrânii satului și stând de vorbă cu ei am înțeles că fiecare generație și-a avut viața proprie, nimic fiind statornic. Lucru valabil și în ceea ce privește munca, ce nici ea nu a fost mereu aceeași ci în raport cu factorii naturali, sociali sau politici. Una a fost munca țăranului acum 50 de ani, alta acum 100 sau 200 de ani, alta a fost munca generației mele și alta este munca de azi, după cum alta va fi munca generațiilor viitoare. Totul se schimbă și nimic nu rămâne statornic, în afară de înțelepciune.

Acum 250 de ani alta era munca locuitorilor din sat. Era legată, în primul rând, de pădure încă a tot prezentă în jurul satelor și nu numai aici ci și în tot județul Teleorman, el însuși putând nume de pădure și încă ce pădure! - „pădure nebună” sau „pădure deasă, masivă”¹⁰⁷. Acest lucru îl spun și documentele vremii, amintind, de exemplu, că serdarul Ban Brăiloiu a trecut pe la 1716, numai prin păduri, de la Turnu Severin și până la București¹⁰⁸. Și în harta din 1790-1791, lucrată de austrieci și cercetată la Academia Română, satele Surdulești ca și Miroșiul de altfel, erau înconjurată de păduri. Și la Bălăcel erau păduri și din această cauză două moșii din Tufeni și din Tecuci, se numeau Pădureștii de Sus și Pădureștii de Jos. Tot pădure era și la Balaci, de unde și numele fostului sat Balaci Pădureți, sat ce s-a menținut până după 1850.

În astfel de condițiuni era firesc ca activitatea omului să fie legată, în primul rând, de pădure și în al doilea rând de-abia, de câmp. Fiind pădure era și pășune multă iar vitele erau într-un număr impresionant de mare. Munca lui era legată deci de pădure și de vite. Tăia lemnul, îl ducea acasă, atât pentru foc dar și pentru a-l prelucra, el devenind astfel materia primă a omului din această perioadă. Din el își lucra biserica și casa, acareturile, gardul, căruțele, ustensilele casnice, adică, lingurile, blidele, donițele, vedrele de apă. Tot din el își lucra plugul, roțile carelor cu osii și ele tot de lemn, din lemn își făcea bordeiul, bătând martacii, pari solizi de stejar ca și parmacii, din care făceau gardurile, par lângă par. Și la casă sau la bordei toate erau făcute din lemn, mesele, policioarele, paturile, lăzile de zestre, cobilița de adus apă și acoperișul de șindrilă, când nu era din paie sau coceni. Fierul era o raritate și nu existau decât pirostriile, tuciul de mămligă, opaițul de luminat casa și lanțul de care se prindea ceaunul deasupra pirostriilor. Și la biserică mai totul era lucrat din lemn: stranele, hârdăul de botez și uneori chiar și potirul de împărtășanie. În

¹⁰⁷ Ioan Spiru, *Noi date despre existența în timp a județului nostru*, în ziarul Teleormanul, nr. 2355, 10 iulie 1982, p.6.

¹⁰⁸ Pantele Georgescu, *op. cit.*, p.19.

astfel de condițiuni, surduleștenii erau legați permanent de pădure pentru că în același timp aici își creșteau și pășteau vitele. Având vite multe, era firesc ca preocupările lui să fie permanent legate și de ele. Creșterea vitelor, ca și oieritul, aducea, după sine, o puternică industrie casnică. Țesutul asigura nu numai îmbrăcămintea dar și necesarul casei. Țăranul nu cumpăra încălțăminte și îmbrăcămintea decât foarte rar. Lâna o foloseau la îmbrăcămintea iar pieile erau prelucrate în opinci, chimire, căciuli și nu de puține ori din pieile fine de vițel se făceau ferestrele bordeielor și ale bisericilor.

Fiind păduri multe, pe lângă animalele domestice erau și foarte multe animale și păsări sălbatice, favorizând vânătoarea care se făcea cu ogari, din care azi a mai rămas numai amintirea lor prin basme și legende.

Se făcea foarte multă căraușie, transportând, fie la București, fie la Craiova, fie la Dunăre și chiar dincolo de Dunăre, vite sau produsele lor: untul, seul, brânza, pastrama, blănurile, pieile etc. În același timp, turcii, atrași de belșugul de vite din satele românești, veneau să cumpere și lăsau în schimb mulți galbeni sau mahmudele, pe care țăranii le păstrau ca zestre pentru fetele lor.

Tot din acest timp au scos românii povestea bisericii de caș, pe care au vândut-o ȝiganilor, bucuroși să-și aibă și ei propria lor biserică. Numai că așa de mult au îndrăgit-o, încât când li s-a făcut foame au mâncat-o. De atunci nu mai au ȝiganii biserică!

Făceau ȝăranii, desigur, și agricultură dar redusă la strictul necesar, care să le asigure mămăliga și pâinea. Doar câteva pogoane de mei, grâu și porumb semămate în preajma satului sau în luminișuri de pădure. Femeile erau foarte ocupate, fie la țesutul războaielor, fie la lucrul de mână. Lucrau fote, ii, macaturi, scoarțe, plocade, zăbune, zuvelci, cioareci, desagi etc. Iarna țeseau în casă iar vara în argele, un fel de bordei săpat în pământ ca să fie răcoare. Era o practică comună în toate satele locuite de români și de-o parte și de alta a Carpaților, constituind încă o dovadă a unității spirituale și materiale a românilor de pretutindeni¹⁰⁹.

După 1829, adică după pacea de la Adrianopole, începe un nou aspect al muncii ȝărănești. Pădurile încep să fie tăiate și să se lărgească suprafețele agricole. Fiind și populația satelor destul de mică, pământul se lucra atât cât să le asigure hrana familiei, dar marii proprietari încep să folosească tot mai mult terenurile agricole, defrișând pădurile în scopuri comerciale.

Țăranii, în schimb, munceau încă foarte puțin pământ propriu. De exemplu în anul 1832 în satul Cățelești se munceau doar 47 pogoane cu grâu, 37 pogoane cu orz, 96 pogoane cu porumb și 4 cu mei; la Surdulești se

¹⁰⁹ *Istoria românilor*, vol. V, București, Academia RSR, 1960, p.709.

munceau, 19 pogoane cu grâu, 16 cu orz, 33 cu porumb, 6 cu mei¹¹⁰. Și în 1838, situația era aproape aceeași, în Cățelești muncindu-se 381 pogoane iar la Surdulești 258 pogoane, din care 110 erau fânețe¹¹¹. De altfel, în amândouă satele, din cele 634 de pogoane, doar 385 erau folosite pentru cereale¹¹². Și în satele vecine, Căldăraru și Bucov situația era aceeași, deoarece, în 1840, cei 22 de clăcași din Căldăraru și 41 de clăcași din Bucov, munceau doar 200 de pogoane de porumb și 400 de pogoane cu grâu, iar 300 de pogoane erau fânețe și livezi¹¹³.

În catagrafia din 1838 privind populația satului se dădeau informații referitoare la cât muncea o familie. Voi cita: „*Niculae Ilie din Surdulești, muncea 3 pogoane de porumb și 2 de grâu, 10 de ovăz și 4 de fân; Pătrașcu sin Pătrașcu cu soția și 3 copii, munceau 2 pogoane de porumb, 2 pogoane de grâu și 3 pogoane de fân; Radu Gâgălică cu soția și 3 copii din Cățelești munceau 2 pogoane de porumb, 2 de grâu și 2 de fân iar Dumitru Boțoghină cu soția și 6 copii, munceau 4 pogoane cu porumb, 3 cu grâu, 2 cu orz și 6 cu fân*”. În acest timp și vitele erau foarte multe: 624 vite mari și 4027 vite mici, în total 4651 capete de vită, revenind la cele 113 familii din cele 2 sate amintite aproximativ 40 de vite. Voi cita, în continuare, că: „*locuitorul Ștefan sin popa Iancu, avea 50 de oi, 15 capre, 4 cai, 2 boi, 4 vaci și 4 rămători*”. Și așa mai departe... Vitele au fost încă destul de numeroase până în preajma începutului sec. al XX-lea, când în sat existau 521 cai, 194 vite mari, 1430 oi și 175 porci¹¹⁴. Existența vitelor continua să aducă, după sine, preocupări speciale legate de ele și o intensă activitate legată de prepararea laptelui și a celor derivate din el.

Ca o caracteristică a acestor vremuri țin să menționez că unde erau vite multe erau și hoți de vite, încât furtul cailor era ceva obișnuit. Tot datorită numărului mare de fânețe, se practica și albinăritul, mai ales că ceara era absolut necesară pentru iluminatul caselor.

¹¹⁰ 1848 în *Teleorman*, p.143.

¹¹¹ Ioan Răuțescu, *Mănăstirea Aninoasa din județul Muscel*, București, 1933, p.121.

¹¹² Cât de reale erau aceste aspecte ale muncii din acest timp o spune și această însemnare a fostului preot Andrei Duhovnicul din satul Licuriciu, Teleorman, făcută pe Mineiul lunii decembrie 1852: „*Să se știe și să se pomenească că în vremurile de la moșii noștri, adecă de la părinții părinților noștri că lumea era nestatornică, robiți și hoțiți... Oamenii nu erau învățați să lucreze pământul și umpleau pădurile. Hoții păzeau drumurile și umblau poterile după ei și nu puteai să te duci de la un sat la altul și de la un oraș la altul...*” (Ioan Spiru, *Biserici din Alexandria. Biserica Sf. Apostoli*, în *Glasul Bisericii*, 3-4, 1976, p.393-394).

¹¹³ DGAS, *Fond catagrafii*, ds. 47/1838, f. 1641-1667.

¹¹⁴ *Marele dicționar geografic al României*, p.243.

După 1864, ca și după împrăștierea dintre anii 1879-1880, se va schimba mult aspectul muncii din trecut. Se va proceda la intensificarea agriculturii în detrimentul fânețelor. Va scădea și numărul vitelor și va dispărea albinăritul și vânătoarea. Agricultură se va instala pe primul loc în viața săteanului și totodată se va intensifica și exploatarea mâinii de lucru a țăranimii. Lipsită de pământ, era obligată să lucreze pe moșia boierească și dacă muncea 12 pogoane de la boier, era obligată să-i muncească și lui 6 pogoane. Avea un singur avantaj și anume că da boierului un sfert din recoltă și rămânea cu 3 părți. S-a ajuns apoi la parte, adică „juma-juma”, dar îi mai muncea în plus 4 zile cu carul și 10 zile cu brațele. Cu carul trebuia să-i transporte o cantitate de cereale de la conac sau de la curte, cum se zicea, până la gara cea mai apropiată. Anual, se făceau învoieli între țărani și proprietari, obligându-i pe țărani să mai dea la curte 2-3 pui de găină și 1 leu sau 2 lei pentru pășunatul vitelor pe pământul boierului¹¹⁵. Nu de puține ori arendașii și vechilii boierești abuzau de situația lor și îngreunau învoielile dintre țărani și boieri, așa că nu-i de mirare de ce s-au răsculat țăranii în 1907.

După 1921, prin împrăștierea țăranilor după primul război mondial, s-a creat un alt aspect al muncii în viața satului. Acum țăranii nu mai erau legați direct de boier ci de lotul lor personal, mai ales că după 1921, surduleștenii, ca și alți țărani ai satelor românești, s-au pornit pe cumpărarea unor noi loturi de pământ. În condițiile acestea țăranii vrednici și cu vite își munceau numai pământul lor. Continua totuși să lucreze și pe moșia boierească, destul de restrânsă însă, în parte, adică jumătate- jumătate. Acum viața țaranului surduleștean era legată numai de agricultură, din primăvară și până toamna târziu.

Au dispărut multe vite și odată cu ele și vechile meserii de cojocar sau pielar, rămânând doar ici-acolo câte unul. Se face simțită și lipsa laptelui și a derivatelor lui iar albinăritul aproape a dispărut.

După 1948 se schimbă din nou situația, pe un nou făgaș, munca și proprietatea particulară devenind muncă și proprietate colectivă. Începe, așadar, o nouă etapă de viață, de muncă și de schimbări în viața satului cu urmări extraordinare în ceea ce privește atât viața țaranului cât și aceea generală a țării. A dispărut proprietatea particulară, dar au dispărut și vitele și industria casnică iar țaranului i-a rămas în folosință proprie doar lotul personal cât și curtea, pe care însă le muncește conștiincios. Curțile odinioară pline de coceni, paie, coșare și vite, s-au transformat în grădini de zarzavat.

¹¹⁵ Marin Iliescu, *Parohia (comuna) Atârnați din județul Teleorman. Monografie*, Alexandria, Tipografia și Librăria „Alexandri”, 1908, p.29.

Legăți, în schimb, de munca din cadrul C.A.P. sunt ocupați zi de zi, indiferent de anotimp, de primăvara și până toamna, la câmp, iar iarna pe lângă ateliere și grajduri. Caii aproape au dispărut, iar muncile agricole se fac mai ales cu mașini, tractoare, combine, secerătoare etc., care au generat meserii noi, tractoriști, combinieri, fierari, grădinari, apărând și serele necunoscute până acum în viața satelor.

Pe lângă avantaje, munca colectivă și mecanizată a provocat schimbări extrem de mari în evoluția populației. Tineretul „furat” de un câștig substanțial, a plecat la oraș, în industria nouă și extrem de întinsă ce s-a dezvoltat pe cuprinsul patriei, mai ales după 1968. Și faptul că produsele agricole se împart după zilele muncă efectuate în brigăzile de muncă, conduse de brigadieri, au provocat acest exod al tineretului spre orașe, produsele primite nefiind întotdeauna pe măsura necesităților gospodărești. Din această cauză au rămas în sat numai oameni în etate, rămași credincioși muncilor agricole strămoșești. Tinerii au părăsit agricultura și au devenit sudori, electricieni, rulmențiști, tehnicieni, betoniști, macaragii, constructori, marinari, aviatori, petroliști, tehnicieni și chiar un mare număr de intelectuali.

A crescut procesul de urbanizare în detrimentul satelor. Surduleștenii, favorizați însă, așa cum am mai spus, de halta satului, la pensionare se retrag în sat, pe lângă propriile case și mențin oarecum echilibrul statistic al populației. Sporul de venituri, din pensii sau salarii, a dus la transformarea caselor și împrejurimilor care nu mai seamănă, aproape de loc, cu ce exista până la colectivizare.

VII.6. Cum lucrau surduleștenii pământul între cele două războaie mondiale?

Cred că este demn de notat și modul de muncă al surduleștenilor legat de câmp între cele două războaie mondiale, așa încât generațiile următoare să știe acest lucru și să cunoască cum munceau părinții și bunicii lor pământul unde se nășteau, creșteau și mureau.

Cum se încălzea timpul, în martie sau începutul lui aprilie, oamenii urcau plugul în car și luau drumul câmpului. Se semăna de multe ori chiar în mustul zăpezii, mazărea și ovăzul, apoi floarea-soarelui sau „sorica”, cum îi ziceau ei. Porumbul, îl semănau la sfârșitul lui aprilie și la începutul lunii mai. Tot primăvara, femeile semănau ceapa, usturoiul, fasolea, ardeii, pătlăgelele, adică roșiile și varza, prin micile grădini din spatele casei, deoarece curtea din fața casei era ocupată de glugile de coceni de porumb, șira de paie ca și de drumul prin care intra și ieșea carul în curte. După răsăritul plantelor la câmp începea săpatul lor, o dată sau de două ori, pe

măsură ce creșteau, având grijă să semene printre rândurile de porumb, fasole și dovlecei. La sfârșitul lunii mai se planta tutunul, răsădindu-l fir cu fir, prin apropierea satului. Veneau în care cu butoaiele de apă, ca să ude fiecare răsad. Tot acum, în mai și iunie, ici acolo, prin sat, femeile creșteau viermii de mătase, din a căror mătase făceau maramele și iile fetelor. După 15 iunie, tundeau oile și spălau lâna.

De la 29 iunie, de Sân Petru, începea secerișul, cu secera în mână, ca pe vremea strămoșilor geto-daci (**Foto 10**). În zilele secerișului, era un adevărat iureș de muncă în sat, palmă cu palmă, pogon după pogon fiind secerat, cu spinările încovoiate și în arșița Lunii lui Cuptor. Grâul se strângea polog cu polog, iar în urmă, alții făceau snopi. Snopii erau făcuți claie, o claie fiind formată din două „măgărițe”, fiecare având 13 snopi. După ce se termina secerișul, începea căratul snopilor la arie, pe o poiană sau în islaz, unde urma să se treiere grâul. De obicei, erau trei arii în sat, una la Ion Diliță, una lângă pădurea Drăgociului și alta în vale, lângă podul de peste Burdea, la sud de fostul conac (**Foto 4**). Grâul se strângea în șiri, o mare cantitate de snopi, unul lângă altul și în care se strângeau snopii de pe terenurile proprietarilor.

După 15-20 iulie, începea treieratul cu batozele și vapoarele, mașini mari, solide, cu coș înalt și care produceau, cu paie, energia necesară mișcării roatei cele mari. Pe măsură ce ardeau paie, transformau apa din vapor în aburi și aburii mișcau cureaua de transmisie, care pune în mișcare spițele batozei, ce băteau grâul din snopi și îl separau din paie. Întotdeauna era angajat un om, „focar”, care avea grijă să alimenteze mereu vaporul cu paie.

În același timp, alții cărau apă în butoaie, ca să fie în permanență la îndemână, deoarece fără ea nu puteau merge mașinile. Fiind o muncă deosebit de grea, treieratul se făcea în cete, fiecare fiind formată din mai multe familii, condusă de căpitanul de ceată. Oamenii de ceată aveau grijă să aibă căruțe la îndemână și oameni care să care apa la vapor, snopii la batoză și alții să-i descarce.

Femeile dezlegau snopii și alți bărbați îi ridicau cu furcile sus pe batoză și coșarii, adică cei ce băgau grâul în coșul batozei, aveau grijă să meargă treaba ritmic ca să nu rămână mașina în gol. Boabele cădeau într-o parte și stăpânul snopilor de pe suprafața sa de teren, avea grijă să le ia în primire iar la curul mașinii, unde cădeau paie, treierate, copiii le prindeau cu un lanț în grămezi mari și cu ajutorul vitelor le trăgeau dincolo de mașină, de unde proprietarul le încărcă să le ducă acasă. Oamenii mai în putere încărcău grâul în căruțe îmbrăcate cu cergi și îl duceau la casa proprietarului din ceata respectivă. Fiecare ceată avea obligația să aducă

mâncare proprietarilor mașinilor, focarilor și oamenilor din ceată, ca să se câștige timp.

Nu de puține ori s-au întâmplat și grave accidente, sitele batozei putând, la orice neglijență, să taie mâinile coșarilor. Alteori, din nefericire, fie datorită unei neglijențe, fie trăsnetelor, lua foc aria prăpădind munca și roadele oamenilor. Deși se treiera greu, aceste batoze treierau repede și fără pierderi. Azi, au mai rămas ici-acolo aceste mașini, ca piese de muzeu. După 1948 locomobilele, au fost înlocuite cu tractoare și munca de la arie s-a ușurat și mai mult deoarece nu mai era nevoie de cărat apa. Proprietarilor mașinilor li se dădea 10% din grâul obținut, adică 10 duble la 100.

Până la 15 august, la Sfânta Măria Mare, se termina aria și treieratul. Între timp, la câmp se continuau muncile agricole, „ciupilindu-se” porumbul, adică se lăsa în cuib, unul sau două fire și se mai dădea cu prașila sau rarița prin ele. Totodată, după 15-20 iulie, începeau să se culeagă și primele frunze de tutun, care se păpușeau și se puneau la uscat. Cânepa se tăia de pe câmp și făcută snopi era pusă la topit în apa Burdei, pe unde era mai mare. După ce se topea, femeile uscau firele de cânepă și le dăreău.

Culesul porumbului începea pe la sfârșitul lunii septembrie și se termina, de regulă, până la sfârșitul lunii octombrie. Cocenii se tăiau de cu noapte ca să nu se usuce foile din cauza căldurii. Tot acum, se culegeau și puținele vii existente în sat, pe valea Burliștei.

Imediat, după culesul porumbului și tăiatul cocenilor, începeau arăturile de toamnă și se însămânța grâul (**Foto 9**). Semănau, mai întâi, aceia care aveau vite și pluguri și apoi ceilalți. Se plătea aproximativ 180-300 lei de pogon, iar după 1942 de la 2000 de lei de pogon. În general, grâul se da la prior și era stropit cu var sau piatră vântată.

Tot în octombrie se curățau salcâmi, tăind crăci verzi și făcând frunzare din ele pentru hrana puilor în timpul iernii. Începeau să funcționeze și cazanele de țuică cu „boambe”, adică corcodușe și cu prune cumpărate dinspre partea Costeștilor. După 15 octombrie, profitând că în sat se ținea târgul de la Vinerea Mare, la 14 octombrie, femeile pregăteau putinile cu varză și murături, îngropau prazul și morcovii pentru iarnă etc. Tot toamna, surduleștenii își vindeau surplusul de păsări, în special găștele și surplusul de porumb. Acum aveau și ei câțiva bănuți necesari pentru cumpărături.

Iarna, bărbații pierdeau vremea la șosea, de vorbă, la căminul cultural sau la crâșmă, în timp ce femeile, care aveau războaie, le puneau în funcție, țesând mai ales macate, iar în perioada de criză a țesăturilor de bumbac, pânză din bumbacul procurat brut din sudul județului.

CAPITOLUL VIII

Starea materială a surduleștenilor în raport cu munca lor

VIII.1. Aspecte generale

Ca orice țaran român, surduleșteanul a fost același om muncitor, el și femeia lui. Cu toate acestea, nu întotdeauna s-a bucurat de roadele vredniciei sale. Cauzele sunt multe și se datorează zbuciumatei noastre istorii, în care țărani, generație de generație, au fost exploatați de factorii interni ca și de cei externi, referindu-mă la moșieri din interior și imperiile din exterior. Toate furtunile grele se abăteau mai ales asupra lor, încât au fost, deseori, nevoiți să-și părăsească vetrele, să-și piardă bunurile și viața. Iată de ce dispar, mai ales în sec. al XVIII-lea, un mare număr de sate din județul Teleorman iar populația se reduce simțitor. Au rămas, în același timp și săraci și înapoiți, în ciuda marilor capacități creatoare ale poporului nostru, de care am dat dovadă de îndată ce am fost stăpâni pe destinele noastre.

Chiar și între cele două războaie mondiale, când țara era „eminamente agricolă”, țăranul nu s-a putut bucura de roadele muncii sale, deoarece exista o mare disproporție de prețuri între produsele sale și cele pe care le procura din comerț, mai ales cele industriale. Ei își vindeau grâul și porumbul, ieftin, uneori cu 10-15 lei dubla iar mărfurile cumpărate de la oraș, erau deosebit de scumpe. Din această cauză, criza de bani era permanentă în sat și nici vorbă ca țăranul să-și poată procura, așa cum se cuvenea, mobilă, îmbrăcăminte sau măcar un aparat de radio. Și strictul necesar, zahărul, uleiul, orezul, ca și măruntele obiecte de mercerie, ața, nasturii, vopselurile etc. erau nevoiți, din lipsa banilor, să le cumpere cu... ouă. Chiar și gazul de iluminat... Renovarea bisericii din temelie, ridicarea noului local de școală, ca și halta CFR, s-au putut face nu cu banii țăranilor ci colectând doar cereale de la ei. Atât aveau și așa ceva dădeau.

Tot din aceleași motive doar puține familii din sat, cu excepția învățătorilor și preoților, au putut să-și dea copiii la școli superioare, taxele fiind prea mari. Se mulțumeau să facă acest lucru cei cu pământ mai mult, ce își duceau copiii, de regulă, la școlile de Arte și Meserii și una dintre acestea era la îndemâna lor, la Miroși.

Și produsele agricole erau deficitare, din cauza loturilor mici pe care le munciau, încât, mai întotdeauna, primăvara terminau porumbul, o mare parte din familiile satului fiind nevoite să-l cumpere. Lipsa îngărășămintelor

și a mijloacelor mecanizate provocau și ele o producție slabă, neîndestulătoare. Era firesc, în astfel de condițiuni, ca puterea economică a țăranului să fie precară și departe de vrednicia și meritele acestor oameni, în ciuda eforturilor pe care le-au făcut cumpărând pământ. Acest pământ se fărâmița aproape an de an, prin moșteniri, la căsătoriile copiilor. Ca să cunoaștem mai de aproape situația materială a surduleșteanului, voi scrie câteva pagini legate de viața, locuința, hrana și îmbrăcămintea sa.

VIII.2. Locuința

Toți locuitorii satului, cu excepția câtorva salariați stabiliți vremelnic în sat, își au casa lor proprie. Ele sunt simple, modeste dar superioare fostelor bordeie, în care au trăit strămoșii lor. Construcția lor este simplă. Se bat mai întâi stâlpii casei, un fel de schelet din lemne de salcâm ce va forma pereții casei. Acești stâlpi se leagă cu furci și între furci și pari, se bat lanții, lemne subțiri și lungi cât viitorul perete al casei. Lanții se bat, de obicei, curmeziș și se umplu cu pământ amestecat cu paie. Din cărămidă sunt numai câteva case în sat. Acoperișul caselor este căpriorit și peste căpriori se așează tabla și foarte rar, țigla. La construirea unei case se folosește, „claca”, adică muncă colectivă cu rudele și mai ales cu vecinii.

Casele sunt așezate, de regulă, cu fața la soare și pe un loc cât mai înălțat. Au ferestre puține și relativ, mici. În fața casei, uneori, se lasă un mic cerdac sau sală. În tinda casei, adică la intrare, este „focarul”, vatra unde se pregătește mâncarea. Deasupra vetrei se află un coș mare prin care iese fumul. Aici, lângă vatră, se păstrează oalele mari de gătit, pirostriile, tuciul de mămăligă și lanțul de care este prins tuciul. Tot aici se păstrează și țesăturile. În stânga se află camera de locuit iar în dreapta „odaia” unde se păstrează obiectele mai de preț, pernele, macaturile, lada de zestre. Casele, când se construiesc, sunt puse pe tălpi, adică grinzi groase, astăzi din salcâm, în trecut din stejar. În casă se urcă pe o scăriță. Până acum 60-80 de ani se obișnuia să se mai facă case și cu cerdac în față. Astăzi însă numai câteva case au așa ceva, așa cum sunt cele lui Arghir Ștefan (**Foto 12**), Constantin Chițu și Gheorghe Păune.

În 1950, cea mai veche casă din sat avea peste 130 de ani și aparținea familiei Marin și Persifonei Păune. În 1951, existau în sat 292 de case cu 2 camere, 46 cu 3 camere, numai 14 cu 4 sau mai multe camere. În casă stau și câte 2 și chiar 3 familii. După colectivizare însă, au rămas foarte multe case care au unul sau doi membri, bătrâni. În total, în sat, existau în acel an, 365 de case, din care numai 15 aveau o singură cameră. La 303 case, pardoseala era de pământ, 30 aveau dușumea într-o singură cameră iar alte

32, în 2 camere. Scumpetea scândurii nu îngăduia sătenilor să o procure și să-și pardosească încăperile.

În fața casei se afla „bătătura”, adică curtea iar în spatele casei grădina cu pomi, cu flori și zarzavaturi. Aproape de casă se afla pățulul în care se ținea, iarna, porumbul. Era lucrat din nuiele, mai rar din scânduri. Le cumpărau gata făcute, de la mocani, mai ales pe cele din gard. Tot aproape de casă se afla „coșara” vitelor și mai rar un coteț rudimentar pentru păsări. În jurul casei era un gard simplu, de uluci și pe lângă el mulți salcâmi, folosiți, la nevoie, ca lemn de lucru sau frunzar, toamna. De la stradă, în curte se trecea peste un mic podeț.

Când scriu aceste rânduri, au dispărut bătăturile și pe locurile unde treceau carele și vitele astăzi s-au făcut terenuri pentru legume. În casă, surduleşteanul nu locuiește decât iarna, deoarece vara doarme fie pe prispă, fie în fânar, deasupra pățului. Doar copiii dorm înăuntru. În interiorul casei sunt, pe lângă vatra milenară, „corlata”, o policioară de lemn unde se păstrează sărarul, lingurile, străchinile, cănila de apă și tot aici se află vadra în care se ține apa.

În camera de dormit este un pat de scânduri așezat pe două stinghii, adică două scăunele. Paturile, de obicei, nu aveau saltele ci doar „țoale”, adică velințe sau rogojinii. Pe pat sunt „căpătâiele”, adică pernele lungi cât patul. În trecut, se făceau paturi și din pământ. Lângă pat se afla o masă de lemn și două-trei scaune simple. Soba din cameră este comună cu focarul din tindă, încălzindu-se cu un foc ambele camere. În ultimii ani au început să se cumpere „plite”, sobe de tuci. Pe lângă sobă se afla, de obicei, o policioară, unde uscau săpunul după ce era făcut și încă „verde”, adică proaspăt.

La răsărit e locul icoanei, cândva de lemn, moștenită de la bătrâni. Rar am văzut și câteva icoane pictate pe sticlă. Lângă icoană este sticla cu aghiasmă, apa sfințită la Bobotează. Tot aici se află și pistolnicul, o cruce de lemn, cu ajutorul căruia femeile pun cruci pe prescuri. La ferestre sunt ghivece cu mușcate iar pe la grinzile de lemn ale tavanului nelipsitul busuioc. Lampa era și ea prezentă, întrucât lumina electrică s-a introdus după 1954. În odaie sunt „scoarțele”, macaturi lucrate de femei și așezate unul peste altul pe o ladă de lemn, la căpătâiul patului. Neexistând dulapuri, aici erau atârinate, în cuie, rochiile de sărbătoare întoarse pe dos ca să nu se umple de praf. Și aici erau o masă, scaune, icoana și deasupra ei un ștergar brodat sau țesut. La fel, multe „chite” de busuioc, dădeau acestor camere un miros plăcut și specific. Pe masă, un pic de parfum, pudră, vaselină, săpun, pentru frumusețea fetelor. Cei care au război de țesut, îl țin tot aici atunci când țes iar în timpul anului îl țin în pod.

Nici vorbă de radio, patefon, televizor, mașini de spălat, frigidere, aragazuri etc.

VIII.3. Hrana

Ca pretutindeni, mâncarea a fost, este și va fi baza muncii omului și pentru ea, tot zbulciumul vieții. De unde și dictonul latin, mai întâi să mănânci și apoi vorbă sau filozofie.

Muncă multă și aici în sat dar mâncare „cum dă Dumnezeu”. Mămăliga a rămas alimentul de bază fiindcă, vorba țăranului, e nelipsită de pe masa lui în fiecare zi, fie că e sărbătoare sau zi obișnuită. Este prezentă la botez, cununie, pomană, înmormântare, ea și varza, apoi „păstăile”, adică murăturile. Obișnuite și nelipsite sunt fasolea, prazul, ridichile de iarnă, cartofii, ceapa și usturoiul. Cei care au vaci, capre sau oi, se bucură de lapte, brânză și unt. Iarna, au carnea de porc, deși nu se pricep să o prepare. Toamna au uleiul sănătos de floarea soarelui. Un aliment de bază este și oul.

Doar toamna se îndură să taie și câte o pasăre. În general se mănâncă modest, neconsistent. Se mănâncă și pâine, dar mai puțin. În toiul muncilor agricole mâncarea este și mai modestă. Se mănâncă „pșircă”, un fel de zeamă de prune pe care le vindeau mocanii. Se mănâncă și fierturi de dovlecei sau fasole verde și „chileliță”, o zeamă de corcodușe fierte și acrită. Zahărul, orezul, pastele făinoase, marmelada, biscuiții se folosesc, din lipsa banilor, în cantități mici. Ouăle se prepară jumări în tigaie, fierte sau coapte în spuză. Toamna se mai prepară și pastramă, când au oi, iar la Ignat se taie porcii și atunci se îndulcește și țăranul cu „bucată”, așa cum zice el la carne. Acum o duce și el mai bine având asigurată carnea și grăsimea. Face ciorbă de oase, sarmale și bucăți prăjite pe țepușă, la foc.

Ce se mănâncă și când. Am ținut să înregistrez și acest aspect legat de hrana surduleșteanului. Varza o prepară fie ca mâncare de post, fie cu carne, mai ales iarna. Se mai face ciorbă de fasole, de cartofi, de legume sau mâncare de teci, fasole verde, mâncare de praz, de prune și de orez. Murăturile se folosesc în cantități mari, iarna. Din carnea de porc se mai face piftie, cârnați, friptură. Primăvara sunt la modă fierturile de ștevie, urzicile și dragaveiul, o plantă de câmp. Vara, vine rândul tecilor, a dovleceilor, a roșiilor și a verzei dulci. Cei care au lapte fac „colarez”, amestec de lapte, făină și zahăr. Fructe sunt puține în sat, mai ales corcoduși și mere iar toamna nuci și gutui. Fac dulciuri, gogoși, uscățele și rar de tot, cozonac. Noroc că apa este sănătoasă și bună la gust și sunt peste 70 de fântâni „americane”. Bărbații beau cumpătat țuică și foarte puțin vin, întrucât nu existau vii în sat. Băuturile, țuica și vinul, se cumpărau de la

cârciumarii Ilie Surcel și Constantin Giuganu, care și ei le aduceau, vinul mai ales, de la Drăgănești Olt. Nefiind vin, nu erau în sat nici bețivi și nefiind bețivi nu existau nici certuri și scandaluri.

Masa se lua de către toți ai casei în comun, strângându-se roată în jurul milenarei mese rotunde cu trei picioare și stând pe scăunele. Se mânca din aceeași strachină cu linguri de lemn, mai rar cu furculițe. Vara se mânca pe „conace”. Primul la „nămiezi”, adică pe la ora 9-10 dimineța, al doilea „conac”, pe la ora 14 și ultimul pe „murgite”, când lăsau treburile câmpului.

În afara meselor familiale se obișnuiau și mesele de obște sau prânzuri cu prilejul „soroacelor” pentru morți, la dezlegarea unei case, a unei fântâni sau la Ziua Eroilor și Joia Mare din Săptămâna Patimilor. La aceste mese contribuie aproape tot satul și se fac fie la casele oamenilor, fie la câmp, la fântâna care se „dezleagă” și, în sfârșit, la biserică. Oamenii mănâncă așezându-se jos, pe iarbă sau pe scaune lungi, dacă sunt, iar masa se pune pe cergă. Se servește mai întâi țuică, varza nelipsită, ca și mămăliga, fiertură, adică ciorbă de pasăre și pentru cei din capul mesei și friptură de pasăre.

Putem spune că țăranul, datorită condițiilor de inegalitate socială în care a trăit, muncea mult și mânca așa cum am arătat. Femeile nu au nici vină, pregătind ceea ce aveau la dispoziție. Munceau foarte mult, se sculau primele ca să poată face bruma de mâncare, să spele rufele, să mulgă oile și se culcau ultimele. Munceau și găteau din greu cu paie, coceni, bețe de floarea-soarelui, în fumul și căldura vetrelor. Găteau și ele cum puteau și ce puteau.

VIII.4. Îmbrăcămintea

Portul actual nu mai este cel de altădată. S-a schimbat și se schimbă mereu, ca și munca, de la o generație la alta (**Foto 13-17**).

Între cele două războaie mondiale, bărbații purtau căciulă, de regulă și vara și iarna și doar când era prea cald umblau cu capul gol sau pălărie. Nu mai purtau barbă și plete, cum purtau părinții și bunicii lor. Nădragii de odinioară, largi de turnai mămăliga pe fundul lor, au dispărut și au fost înlocuiți cu pantaloni de târg sau țesuți acasă din lână și bumbac. Poartă tot timpul și bătrânii și tinerii, brâu. Pe dedesubt au izmene din cânepă sau din pânză de târg. Haine și veste poartă mai ales tinerii, în vreme ce oamenii în etate și bătrânii poartă nelipsitul cojoc.

Iarna poartă flanele și în picioare opinci, care însă încet-încet, au dispărut și au făcut loc gumarilor, un fel de încălțăminte din cauciuc. Doar tineretul, duminica la horă, se încălță cu pantofi. Vara umblă desculți, în izmene și cămăși lungi prinse cu brâu sau chimir, care au apucat să mai moștenească de la bătrâni. Iarna poartă ciorapi de lână sau obiele. La

biserică, bătrânii veneau iarna cu cojoace lungi și având în mână un ștergar alb în loc de batistă iar femeile, în special cele bătrâne, veneau cu scurteica, o haină lungă, neagră și tivită la guler și la mâneci cu blană de vulpe. În picioare au opinci, papuci, gumari și mai rar ghete. Iarna poartă și ele izmene. Pe cap poartă batice de târg sau basmale numite testemel. Numai la zile de sărbătoare mai scoteau din lăzi „cârpa”, adică marama lucrată din borangic, simplă sau aleasă. Fetele tinere veneau cu rochii sau cu ii frumos lucrate. Mai rar, mai vedeai câte una cu „peșteanul” sau „zuvelcile”, două foi lucrate din lână, una în față și alta în spate. De regulă, umblă însă cu rochii de târg, din stambă și în zilele de lucru le poartă întoarse pe dos. Bătrânele îmi mărturiseau că bunicile lor purtau la gât mahmudele de aur și colan de mărgean. De asemenea, pe cap purtau „sfaști și pitaci”, bani mici de argint cusuți pe o bucată de pânză sau catifea. În urechi aveau icușari, bani tot de aur, dar mai mici. Bărbații purtau ipingele, haine lungi și chimire largi pe piele în care păstrau luleaua de lut, amnarul și cremenea, custura sau briceagul ca și bășica de porc cu tutun. În degete purtau inele din metal obișnuit dar cu diverse simboluri sau pecetii, semnând cu ele când era nevoie. Zece inele dintre acestea le-am donat muzeului din Alexandria.

VIII.5. Aspecte sanitare

Viața în aer liber, munca, mâncarea curată și proaspătă, neabuzul de băuturi și apa sănătoasă și minunată a satului au favorizat sănătatea locuitorilor. Sunt slabi, în general și bărbații și femeile, dar sănătoși. Pentru nevoile mărunte, în caz de răceli, au farmaciile de la Balaci și Miroși iar când se îmbolnăveau și era nevoie de intervenție chirurgicală aveau alături spitalul din pădurea Drăgociului chiar lângă sat. Mortalitatea infantilă a scăzut mult după 1928. TBC-ul nu a existat în sat ci doar cazuri de „ducă-să pe pustie” adică epilepsie, boală incurabilă. La copii, bolile obișnuite sunt pojarul, difteria, mai rar scarlatina. Mai frecvente sunt bolile de ficat datorită mâncării insuficiente. Reumatismul este boala obișnuită a bătrâneții și tratat tot bătrânește, recurgând la leacuri băbești, comprese cu hrean, băi de soare și băi de bălegar. Aceste băi se făceau în albie pline cu bălegar și cine avea curajul, intra în ele în pielea goală. Moda băilor în afară de sat nu exista.

Fac baie corporală, în general rar, în albie. Și closetele lasă de dorit, fiind rudimentare și neigienice. Femeile iubesc curățenia și fac de două ori pe an curățenie generală. Nasc acasă, asistate de moașa din sat, așa cum a fost bătrâna Ioana Orjanca, ce-a adus pe lume sute de copii, între care și pe copiii mei. Era prețuită pentru dibăcia ei și bucurată cu modeste atenții.

VIII.6. Perspective de viitor

M-am reîntors în sat în dese rânduri, fiind legat sufletește de el și oamenii lui și mi-am dat seama că prefacerile sociale au provocat o adevărată revoluție în viața satului, an de an s-au ridicat case noi cu înprejmuiuri din prefabricate și cu un interior mobilat, ca la oraș. A apărut lumina electrică și odată cu ea, televizorul, mașina de spălat, frigiderul. Îmbrăcămintea e și ea aproape ca cea de la oraș iar copiii nu mai sunt cei de ieri, desculți și prost îmbrăcați. Acum au haine frumoase și încălțăminte la fel. S-au schimbat și obiceiurile și banii și-au făcut apariția în sat, deoarece foarte mulți locuitori sunt încadrați în industrie, mai ales la Pitești. Din păcate au plecat mulți tineri și satul îmbătrânește și nu se mai regenerează ca altădată.

CAPITOLUL IX

Satul Surdulești și spiritualitatea lui

IX.1. Caracterul oamenilor din sat

Țăranul surduleștean este un om înzestrat cu multe calități. Apreciază nu numai munca dar și laturile spirituale ale vieții. Ca orice țăran român, trece ușor de la necaz la glumă, iubește frumosul și numai necazurile abătute asupra lui l-au împiedicat să-și arate întreaga sa posibilitate spirituală.

Munca și grijile îl fac să pară posomorât. Și nu de puține ori a fost acuzat de lene dar fără dreptate, deoarece e om vrednic, dibaci și plin de viață, ușor la râs, bun de petrecere iar în jocurile sale populare își dovedește vigoarea și dragostea de viață. Și surduleșteanul este același țăran omenos, primitor și inteligent. Este, de asemenea, răbdător și rezistent în fața încercărilor, acomodându-se cu necazurile și cu bucuriile.

Necazurile și nedreptățile suferite l-au făcut însă neîncredător în oameni și mai ales în străinii care vin în sat, deoarece, în trecut, aceștia l-au înșelat și nădejdlile puse în ei au fost date de rușine. Când însă se convinge că cineva îi vrea binele și se străduiește pentru el, atunci își deschide inima și își arată toată recunoștința. Rare sunt satele împrejur unde oamenii să fi făcut atâtea lucruri de folos obștesc ca în Surdulești, deoarece și-au deschis și inima și punga, când s-au convins că ceea ce se face este pentru binele lor.

Îi sunt dragi copiii și familia și își respectă soția. Crede în muncă și-și ușurează viața și munca cu gluma lângă el. La fel, știe să ironizeze, dar nu folosește violența, fiind primitor și îngăduitor, ca unul ce a știut ce înseamnă suferința, nu numai a lui dar mai ales a străbunilor săi. Iubește vitele, deoarece sunt mâna lui dreaptă la muncă și la bunăstarea casei.

La fel și femeile sunt extrem de muncitoare și harnice. Încep să muncească de la 14 ani și până nu le mai ajută puterile. De aceea se trec și repede. La 40-45 de ani sunt îmbătrânite. Surduleșteanca muncește la câmp, țese, crește copiii, are grijă de vite, pune cloști, are grijă de flori și de grădină și seceră, cosește, taie cocenii, ține coarnele plugului, culege porumbul sau mână vitele. La 2-3 săptămâni după ce a născut, pleacă la câmp, încât toată viața ei este o muncă neîntreruptă, uneori strivitoare pentru puterile ei. Cu toate acestea nu își pierde voia bună și trece peste multele sale îndatoriri. Ca orice altă femeie a satului românesc, prin puterea ei de muncă, prin energia ei, ca și prin dragostea ei de frumos, aş putea să spun că nu își are egal în lume.

Ea este ca un izvor care curge în continuu. Ea este cheia casei, a gospodăriei și focul vetrei arde permanent, datorită grijii sale. Spală, coase, urzește, năvădește, țese cu mîgală și cu artă și datorită fanteziei sale artistice scoate minuni de frumusețe. În același timp ea este sufletul și inima familiei ca și a neamului nostru păstrând graiul dulce al limbii românești, frumusețea tradițiilor și înțelepciunea strămoșească. Îi datorăm graiul și conștiința românească prin datinile și bunul simț în care își crește copiii. Munca ei, dragostea de copii, răbdarea și dragostea de frumos sunt daruri care îi face cinste, nu numai ei ci și însuși neamului nostru românesc. În anii de război, multe au rămas singure și cu întreaga răspundere a gospodăriei și muncii de la câmp. M-a uimit răbdarea, puterea lor de muncă, destoinicia și vrednicia arătate în acei ani grei. Binecuvîntată sămînță de oameni, femeile acestea ale satului românesc! Dacă aș avea putere, le-aș ridica cel mai frumos monument în capitala țării, ca un omagiu de recunoștință pentru toate meritele lor.

Oamenii au și aici defecte. Le lipsește personalitatea și orientarea politică, poate și pentru că o fac din anumite rațiuni și uneori servilismul de care dau dovadă este rodul robie lor de veacuri. Poate de aici și zicala: „*fă-te frate cu dracul, până treci puntea*”. Nu au avut încredere în nimeni pentru că au știut că tot ce au dobândit „*li s-a răpit sub tot felul de motive*”¹¹⁶ și nu de puține ori au lăsat timpul să treacă peste ei ne mai sperând la o viață pe măsura vredniciei lor. De aceea și străinii care au trecut pe la noi, ca și cărturarii români care i-au cunoscut mai bine, le-au luat apărarea cu toată obiectivitatea¹¹⁷.

IX.2. Comportarea oamenilor între ei

Oamenii din sat au purtări alese, nu obișnuiesc să spună vorbe urâte, nu înjură, nici nu drăcuiesc. Ca să nu-l pomenească pe dracul, zic: „cornea”, „ia-ca cui”, „al zarului” etc.

Sunt săritori la nevoie, respectă bătrânețea, sunt omenoși și țin cont de opinia publică a satului. De aceea nu sunt vicii în Surdulești, bețivi, oameni cu purtări urâte, hoți.

Duminica și de sărbătoare, vin la șosea sau la horă îmbrăcați frumos, bărbații, femeile, tinerețea cu tinerețea și printre ei copiii. Oamenii se salută între ei cu „ziua bună”, „sara bună” și răspund „mulțumim dumitale”. Bătrânii sunt numiți „moșule”, „bătule”, iar femeile, „băta”, „maie”, „moșică”, fetele

¹¹⁶ Karl Marx, *Însemnări despre români*, București, Ed. Academiei RPR, 1964, p.138-139.

¹¹⁷ I. Simionescu, *Țara noastră*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1938, p.267-268.

mai tinere spun celor mai mari „tață” iar cele mici, celor mai mari, „dadă”. Cele de-o vârstă sunt, între ele, „surate”.

Femeile respectă pe bărbați fiindcă sunt „cruce întreagă” și nu stau înaintea lor iar soția, de regulă, merge în urma soțului. Femeile tinere sărută mâna femeilor în etate, a bătrânilor, a nașilor și moașelor.

IX.3. Comportarea copiilor

De îndată ce cresc și nu mai sunt în grija mamelor sau bătelor, copiii satului se țin de joacă. Unele jocuri sunt comune în toată țara. De exemplu: „v-ați ascunselea”, „baba-oarba” etc. În afara acestora mai obișnuiesc următoarele jocuri:

„De-a Craiului”. Joc de băieți și fete care se adună, își așează mâinile una peste alta și cel ce-a rămas cu palma deasupra tuturor palmelor, este Craiul. Acesta are dreptul să dea porunci hazlii: să cânte ca cocoșul, să ragă ca măgarul, să se dea tumba etc.

„De-a gaia”. Joc de mai mulți copii, băieți și fete, din care se alege unul gaia, adică uliul și este obligat să prindă puii, adică pe unul din copii, atingându-l cu mâna. Cloșca însă, o fată din joc, își apără puii și atunci Gaia zice: „*Cloșcă dă-mi un pui*” dar cloșca îi zice: „*Mai bine-ți scot un ochișor*”. Se continuă jocul până ce Gaia a prins un pui și se schimbă rolurile.

„De-a dovleacul”. Băieți și fete, stau jos, unul în poala celuilalt, în șir. Ei sunt dovleceii și au un paznic, tot dintre copii, care vinde dovleci. O fetiță, de obicei, făcând pe bătrâna la mers și la vorbă, se face că vrea să cumpere dovleci, „*Dar să fie bine copleți*”. Ca să se convingă, ciocănește capul copiilor până ce se hotărăște pe care să-l cumpere. „*Ăsta-i cople*”, zice ea și se stârnesc râsete și voie bună până-i cumpără pe toți.

„Ineluș-învârtecuș”. Băieți și fete fac o horă, trag la sorti ca să scoată pe unul din ei, pe care-l leagă la ochi și apoi, aplecat, stă cu mâinile la spate. Copiii se fac că îi pun în mâini un inel și îi zic „*Ineluș-învârtecuș, pe-a cui mână degetul ai pus*”. E dator să ghicească cine l-a atins cu mâna. Se face haz și voie bună până când cel legat la ochii ghicește un copil și acela e obligat să-i ia locul.

„Pas, pas, pasărea”. Se aleg doi copii, conducători, și aceștia aleg două cuvinte pe care nu le știu ceilalți. De exemplu, „*rochie de mireasă*” sau „*mărul din grădina raiului*” etc. Vin apoi în fața copiilor și merg pe lângă ei, cântând de la un grup la altul, deoarece și copiii s-au ales între timp în două grupuri egale ca număr. Cei doi conducători, mergând pe lângă fiecare grup spun cântând: „*Pas, pas, pasărea, la Irina iese rea*”. Se opresc și le fac cunoscute celor două și apoi se iau la întrecere între ei. Se apucă de

mâini și fiecare încearcă să rupă lanțul grupului rival. Câștigă cel care a reușit să-i tragă pe ceilalți copii în partea lor.

„Trop-trop”. Din grupul de copii se aleg doi, unul din ei având sarcina să dea nume de flori copiilor din joc, spunându-le la ureche ce nume de floare poartă fiecare. Jocul începe tot cu două grupe de copii. Cei doi conducători de joc stau în dreptul lor și cel care nu știe numele florilor, începe să meargă într-un picior și să zică: „*Trop, trop*”. Cel care a pus numele florilor îl întreabă: „*Cine ești?*” „*Dumnezeu*”, zice celălalt. „*Și ce vrei?*” „*Flori*”. „*Ce fel de flori?*” Atunci el rostește la nimereală: crin, lalea, mușcată, busuioc, trandafir, bujor etc. Dacă din grupul copiilor a primit un nume de floare care se potrivește, iese din joc. Și așa se continuă dialogul până ce au fost ghiciți toți copiii.

„Omul negru”. Îi zicea așa după numele unui copil legat la ochi și care, fiind omul negru, este obligat să alerge după copii și să-i prindă. Copiii sunt, în acest timp, strânși într-un cerc și omul negru, ca să i se atragă atenția încotro să caute, aude un copil strigând: „*Acum ceasul bate două, omul negru n-a venit*” și dacă nu a reușit să prindă vreun copil, se continuă jocul până la ceasul bate zece. Este un joc plin de haz și se termină, de obicei, în râsetele copiilor.

„Armașul”. Joc foarte vechi și se joacă de băieți, unul fiind împăratul, omul bun, hoțul, jeluitorul și armașul. Ei se aleg în aceste roluri trăgându-se dintr-o căciulă bilețele cu rolul respectiv. Începe jocul. Împăratul, înconjurat de cei din joc, primește plângerea jeluitorului cu aceste cuvinte: „*Împărate, lunate, mulți ani cu sănătate. Aveam și eu o iapă oarbă, chioară, cum era și îmi făceam treaba cu ea. Numai că-ntr-o zi de vară, mă dusei cu ea la moară, veni hoții, mi-o furară*”. Împăratul zice arătând spre copiii de lângă el: „*Pe cine bănuiești?*” și jeluitorul trebuie să ghicească cine e hoțul. Dacă nu îl ghicește, împăratul poruncește armașului să-l lovească pe jeluitor cu câteva lovituri simbolice. Și iar se continuă jocul până ce, în sfârșit, jeluitorul îl arată pe copilul destinat să joace rolul hoțului.

„Băsmăluța”. Joc de copii dar și de tineret, pe la furcării. O batistă este aleasă și i se face nodul. Unul din jucători primește batista și după ce copiii sau tineretul au făcut un cerc mare, este obligat să meargă ușor, în jurul cercului, prin spate și pe nesimțite să așeze batista pe umărul unuia din cerc. Dacă simte, cel în cauză este obligat să iasă repede din cerc și să-l fugărească pe cel care i-a pus batista atingându-l cu batista plină de noduri. Dar cel fugărit nu se lasă prins, se ferește și strigă râzând: „*Am pierdut o băsmăluță, mă bate cu ea măicuța și cine o va găsi, îi sărut gurița*”.

Se mai juca prin sat, mai rar, „Bobicul”, un joc la fel ca țurca din alte părți ale satelor românești.

IX.4. Tineretul

Flăcăii și fetele îndrăgeau horele, furcăriile, clăcile și cumetriile. Băieții ies la horă de la 18 ani iar fetele la 16 ani. Ele veneau, de obicei, cu mamele lor. La hore, vechi de când îi neamul românesc, tineretul are prilejul să se bucure de viață, să lege prietenii, să-și etaleze talentele și să se aleagă viitoarele familii ale satului. Horele aveau loc duminica și de sărbători în poiana de lângă primărie și casa parohială. Pentru horă, tineretul angaja lăutar și cobzar, plătiți atât cu bani cât și cu bucate, grâu și porumb.

Hora începea pe la orele 16 și nu de puține ori, pe lângă tineret, se prindeau și cei maturi. Copiii se joacă pe alături iar bătrânii stau și privesc cu nostalgia trecutului. Hora este comună pe tot teritoriul românesc, dovedind și ea unitatea spirituală a poporului român ca și permanența sa pe vatra străbună. Este de trei feluri: Hora mare, Hora în doi și Hora la patru. Se mai joacă: Joiana, Ursăria, Murgulețul, Sârba, Baraboiul, Geamparalele, mai ales de cei bătrâni și Călușul cu nelipsitul Nebun, acoperit cu o mască (**Foto 18**). În timpul horei sau altor jocuri se zic strigături: „uite una, uite două, și cu asta face trei, și de brâi și de curea, și cu dreptul dă-i așa”. Prinși de plăcerea și fierbințeala jocului scot apoi strigătul „trr, trr, trr”, „dreapta”, ca apoi să strige, „foaie verde foi de bete, schimbă fata, măi băiete”. Hora se sparge la apusul soarelui, iar primăvara se mută la pădure, la Drăgocî.

Motive de petrecere și de întâlniri între flăcăi și fete îl dau și furcăriile. Tineretul se adună la o casă unde se simte nevoie de ajutor, fie la curățatul porumbului de foi, fie la o casă nouă etc. Cu acest prilej se spun ghicitori, glume, cine știe cântă din fluier sau se cântă. Amintesc câteva ghicitori, spuse cu acest prilej:

- „Mă dusei în pădure, tăiai o nuia, ocoli țara cu ea și-mi făcui treaba cu ea” (gândul).

- „Păsărică pestricioară, la popa pe policioară” (cartea).

- „Am o căpiță cu fân, sub căpiță două lacuri, o rață cufurită și-o moară hodorogită” (capul și fața omului).

- „Ce-i rotund și fără fund ?” (cercul).

- „Lipie pe lipie, foaie verde varvarichie” (oglanda).

Seara, mai ales toamna și iarna, flăcăii cuprinși de doruri încep să chiuie pe ulițele satului, ca un strigăt de dor, după dragoste și încep a cânta:

„Foaie verde a bobului
Din pricina dorului
Și din a iubitului
Fac umbră pământului.
Fir-ar ceasul afurisit

*Când m-apucaii de iubit
Că mai bine a-și fi murit”.*¹¹⁸

Un obicei frumos îl au tinerii când scriu fetelor, rudelor sau părinților. În scrisori adaugă un fel de poezii scurte din care prezint câteva:

*„Când am dat să scriu frumos,
Mi-a căzut penița jos
S-a rupt tocul și penița
Sărut ochii și gurița”.*

*„Foaie verde solzi de pește
Sărut ochii cu-i citește
Iar a celui care-ascultă,
Doresc sănătate multă”.*

*„Dacă rândurile mele
La tine vor zbura
Las-o lacrimă să pice
Pe iscălitura mea”.*

*„Dacă vrei să ai plăcere
Dă răspuns scrisorii mele
Dacă nu, dă-i foc să ardă
Și cenușa s-o ia vântul
Să nu afle nici mormântul”.*

*„Câte boabe de nisip
În Oceanul Pacific
Tot atâtea sărutări
Îți trimit de mii de ori”.*

*„Cum dorește căprioara
Apă rece din izvor
Tot așa și eu pe tine
Te iubesc până-o să mor”.*

*„Dacă azi eu sunt departe
Îți trimit această carte
Să știi că nu te-am uitat
Într-un colț te-am sărutat”.*

¹¹⁸ Cules de la Sevastița Savu.

*„Dacă vrei să știi
Cât de mult eu te iubesc
Întreabă vântul serii
Care mi-a furat
Suspinele durerii”.*

Scrisorile sunt însoțite de desene, flori de obicei, mai ales când sunt scrise fetelor.

Față de armată, tineretul arată respect și o face cu plăcere, deoarece armata îi face oameni, învățându-i cu greul și îi maturizează.

Războiul este un lucru rău și deseori în scrisorile trimise de tineri, de pe front, își exprimau ura față de el în versuri ca acestea:

*„Fir-ai mamă blestemată
Că nu m-ai făcut o fată
Să-ți aduc apă-n găleată,
Să-ți fac focușoru-n vatră
Și m-ai făcut mărgăritar
Ca să mă ia militar
Să mă duc la Calafat
Și să mor împușcat
Ori de sabie tăiat
De baionetă înțepat
De surori nevăitat
Și de mamă tămâiat.”¹¹⁹*

Din primul război mondial, am cules și aceste versuri:

*„Foaie verde salbă moale
De la București la vale
Trece un general călare
Cu cinci sute de cătane
Generalul fluierând
Militarii tot plângând.
Fetele se duc la nuntă
Noi ne pregătim de luptă
Fetele se duc la bal
Și noi intrăm în spital
Fetele joacă Bugeagul*

¹¹⁹ Aceste versuri se referă la Războiul de Independență din 1877-1878 și le-am găsit în cântecul *Micile Amintiri* ale învățătorului Alexandru Constantin Popescu, de care am mai amintit în cursul lucrării.

*Noi ne pregătim atacul
În noi taie carne vie
Ele merg la cumetrie
Militarii s-operează
Fetele stau și dansează”
„Săraca România
A intrat neamțul în ea,
Strânge grâu, strânge porumb
Strânge tot de pe pământ
Strânge unt, strânge untură
Și o duc la comandatură.
Strânge vaci și porci grași
Și îi duc la Făgărași.
Sângele românilor,
Până la burta cailor
Sângele germanului,
La genunchii calului
Sângele francezului
Doar la unghia calului.”¹²⁰*

IX.5. Lumea în tradiția satului

Lumea, adică cerul și pământul și toate făpturile lor, a fost făcută de Dumnezeu, pe care ei îl numesc: „Sfântul”, „Sfântulețu”, „Dumnezeu Drăguțu”, „Moșul” etc. Îl numesc cu respect, când vorbesc de el, „Pupa-l-aș”.

Când Dumnezeu a făcut lumea și-a băgat și dracu coada, Dumnezeu făcând lucrurile bune, iar Diavolul pe cele rele. Diavolul nu e pomenit, ci i se dă numele: „Necuratul”, „Cornea”, „Ucigă-l toaca”, „Ducă-se pe pustii”, „Iaca-cui” etc.

Cerul este „Tronul lui Dumnezeu”, iar Iadul „al Diavolului”. La început, cerul era foarte aproape de pământ, dar fiindcă oamenii nu l-au respectat, aruncând cu lăturile către el, Dumnezeu l-a ridicat unde este astăzi. Tot în vremurile vechi, Dumnezeu umbla pe pământ singur sau cu Sf. Petru, ca să cerceteze pe oameni și răsplătindu-i după cum îi primeau.

Stelele sunt suflete de oameni și când cade o stea, a murit un om. Soarele și luna au fost frați, iar petele din lună sunt un cioban cu oile sau Cain cu fratele Abel. Nu e bine să arăți stelele cu mâna, că faci negi. Cerul

¹²⁰ Auzite și culese de la Sevastița Savu.

arată cum va fi vremea, ploioasă dacă Luna „Crai nou” este cu cornul în jos și va fi secetă, dacă este cu cornul în sus. Când cerul este senin și sunt stele multe, dar fulgeră din senin, se strică „vacul” adică vremea.

Lumea veche a fost înecată de potop și atunci au pierit uriași de la care au rămas măgurile sau gorganele. În lume există și ființe nevăzute, bune sau rele. De pildă: Sânzienele, Ielele, Piticii, Drăcușorii, Muma pădurii, Ursitoarele, Blajinii, Gaia. Ursitoarele urzesc oamenilor la nașterea lor. Sunt ursitoare bune și rele și ca să le îmblânzească pe cele rele, țăranii le numesc: „Șoimanele”, „Frumoasele”, „Sfintele”. Tot așa, mângâie cu epitete frumoase vărsatul, epilepsia etc., zicând despre ele: „Sfântul de vărsat” sau „Sfânta”.

În veacul trecut, în Surdulești se sărbătoreau foarte multe zile, fără muncă, în cinstea Filipilor, a Circuviilor de vară și de iarnă, a Macaveilor etc., probabil obiceiuri păgâne și păstrate sub haină creștină și pretext să se sustragă de la muncile cerute de boieri. Am putea spune că ele constituiau un protest deghizat împotriva abuzurilor moșierimii. Când s-au eliberat de vechile servituții boierești și și-au lucrat propriul lor pământ, le-au dat uitării. În prezent, mă refer la vremea când am stat în Surdulești, femeile mai țineau următoarele sărbători cu caracter păgân: Sf. Foca, să-i apere de foc, Sf. Trifon, să-i apere de lăcuste, gângănii sau de lupi.

Focul este un lucru sfânt și e păcat să-l scuipi iar apa e un dar de preț de la Dumnezeu și e păcat să ceri bani pe ia. Și viața fiind un dar de la Dumnezeu, e mare păcat să ucizi sau să te sinucizi. Unii oameni, la moarte, să fac strigoi și pentru că ar putea deveni strigoi, înainte de a-i îngropa li se bagă în burtă o andrea sau un cui. La crucea mortului, de asemenea, se înfige un fus.

În viața fiecărui om există un destin sau soartă de care nu poate nimenea scăpa. De aici și zicala: „*Ce ți-e scris în frunte, are să se întâmple*”, așa că nimeni nu poate fugi de soarta lui și nu o poate schimba. Nu toate zilele sunt bune și mai sunt și zile rele printre ele. Unul este și ceasul morții, de unde și vorba: „*Ți-a sunat ceasul morții*”.

Pe o carte din 1896, locuitorul Matei Savu însemnase zilele bune și zilele rele, din tot cursul anului:

Ianuarie, zilele rele erau: 2, 4, 6, 14, 21, 27;

Februarie: 6, 11, 14, 16, 27;

Martie: 4, 19, 22;

Aprilie: 6, 8, 19, 25, 30;

Mai: 1, 6, 7, 8, 19, 25;

Iunie: 3, 6, 9, 12, 18, 25;

Iulie: 3, 6, 8, 14, 20, 22;
August: 2, 4, 10, 15, 19, 22;
Septembrie: 1, 4, 8, 9, 23;
Octombrie: 3, 5, 7, 23;
Noiembrie: 1, 6, 11, 22, 25;
Decembrie: 1, 3, 6, 14, 21.

Cea mai bună lună este luna martie, care are doar trei zile rele, iar ziua de 6 este cea mai rea întrucât se repetă de 8 ori într-un an. De ceasuri rele, ca și de zilele rele, trebuie să te ferești de unde și zicala: „*Nu aduce anul, ce aduce ceasul*”.

Un loc aparte în viața omului îl are deochiatul, fiindcă sunt și oameni care deoache. Cei deocheați au dureri de cap, au amețeli iar animalele deocheate, în unele cazuri, pot chiar să moară dacă nu li descântă. Pentru a scăpa, mai erau bătrâni în sat care știau să descante de deochi. Am avut șansa să culeg câteva descânțece de la bătrâna Ioana Comănescu, de 80 de ani, în 1946:

Descântec de deochi

*„Pasăre albă, codalbă,
 Sări ici, sări coalea
 Sări în piatră seacă
 Sări din ochii lui...
 De-o fi de vânt,
 Îi descânt
 Să-i moară calul
 De-o fi de soare
 De acu nu-l mai doare
 Și de-o fi roman sau de-o fi femeie
 Să mire lumea de el (ele)
 Să-i piară razele
 Ptiu, ptuu, ptuu...”*

Femeia se aplică asupra celui deochiat și-l scuipa ușor de mai multe ori.

Alt descântec

*„Fugi nălucă
 Din preluncă
 Că te-ajung
 Cu astă furcă
 De răzori
 Că te tai*

*Cu ăst topor
Urâto, posomorâto
Fugi unde cocoșul nu cântă
Unde popa nu toacă
Unde fata mare
Cosiță nu are
Fugi, unde adastă 9 fete
Cu ferestrele deschise
Cu ușile în-lături date
Cu măturile dezlegate,
Că-i descântec de la mâna mea
Iar leacul de la maica Precista”.*

Descântec de dor de cap

*„Fugi strigoiule,
Fugi moroiule
Că bate vântul
Să răstoarne pământul
Fugi deochi,
Dintre ochi
Ca vântul ai venit
Și Ion,
Să rămână curat
Cum măicuța
Din cer l-a dat”.*

Descântec contra bubelor

*„Bubă bășicată
Bubă-nveninată
Buba bubelor
Sora ciumelor
Să nu fii deochiată
Să nu fii-nveninată
Eu de vârf te luai
Rădăcina îți secăi
Și-n vânt de-aruncai
Bubă nu fi amară ca fierea
Ci să fii dulce ca mierea
Descântecu de la mâna mea
Leacu de la maica Precista”.*

Descântec de cineva legat

„Dacă or fi legați (ea, el)
 În foc să fie arsă
 În pământ băgată
 Și pe apă dată
 Să le căutați
 Să le dezlegați
 Drumul să le dați
 Și să-i cununați”.

Descântec de speriat

„Fugi speriatule,
 Fugi colțatule
 Fugi posomorâtule
 Fugi despletito
 Fugi aiurito
 Fugi muma ciumii, fugi
 Fugi spaima lumii, fugi
 Descântecu de la mâna mea
 Leacu de la Maica Precistă”.

IX.6. Graiul

Graiul surduleșteanului este grai curat românesc, având micile sale particularități specifice locului. Am ales un text reprezentativ în care am exprimat vorbirea curentă a unei femei, venită cu anumite treburi în casa noastră:

„Păi să vezi sfinția sa, taică părinte, pupa-te-a-și, am fost că doară mă știi, muire necăjită și cu rumân d-a dora și nu am dus-o bine nici cu el, că era om iaca-cui. Noroc în caltea că am fost eu muire bătătarnică, că rumanul nu prea se omora cu treaba. Și-apoi a tot bolnăvit, până ce s-a îndurat sfântul de l-a luat. I-am purtat soaroacele și după aceea a fost venit un ruman și-a fost zicând să-i dau muire pe fi-mea. A mas omul la noi, de am pus la cale când om face nuntă, că de împăcăciune nu ne-a dat mâna să o mai facem. Din ce-am avut și eu, am făcut o leacă de zestre, păi dar, și i-am dat de ale casei: 5 perechi de cearapi, troacă, un dermel, 4 velinți, o cârpă (maramă - n.a.), pieptar, căpistere, 5 oi țigări (țigăi - n.a.), 20 de meltice de porumb, 5 oi, iar la câmp, două pogoane și-o fășteică de vie din pomostul (moștenire - n.a.) mamei. Oi rămâne și eu pe lângă ei, numai de mâncat oi mânca, da bașca, că ginere-miu e om cu melic (nărav - n.a.) și nu

voi să-l supăr, păi dar. Pe fată, după un an, a împodobit-o Dumnezeu, cu prunc, păi dar, și după vinerea mare, născu un băiețel, pupa-l-a-și, ca să-avem și noi în casă, că fără copii e rău maică.

Când sunt duși la deal (câmp - n.a.), rămâne bâta cu el și îl lai, îl pieptăn, și îi mai dă maia o cută de zar și uite așa, sfinția sa. Dar te zăbovii părinte și sfinția sa oi fi având grabă. Și eu trebuie să mă duc până la Duruleanca să iau un toc de chibrituri și sineală să vopsesc niște lână, acu cât îi vacul bun, că rândul trecut, prea a eșit împopistrată, păi dar.”

Pluralul nu e folosit, întrebându-se pentru el singularul, „este”. Așa cum s-a văzut din această convorbire, demn de înregistrat cuvintele: „rumân”, adică bărbat, „da-dora”, căsătorit a doua oară, „bătătarnică”, vrednică, „bolnăvit”, zăcut, „soroacele”, pomenile de peste an, ca și expresiile de felul „a fost venit”, expresii tipic românești care dau limbii române un farmec deosebit. Mai adăugăm că, în sat, am întâlnit și alte cuvinte cu caracter local: „pece” - bucată, „oleab” - magazie, „alimănit” - adăpostit, „tron” - coșciug, „pleopă” - capacul coșciugului, „dură-durie” - ceva rotund, așa cum sunt duriile de la mașina de gătit, „spilcă” - ac, „păstăi” - legume, „năpârstoc” - degetar, adică ceva mic, „nasturi” - buline de la farmacie, „ole maică”, expresie de mirare sau uimire, dovedind strânsa legătură a limbilor romanice deoarece te duce gândul la expresia spaniolă „olé”. În general oamenii satului au vorbă potolită, clară și bună.

IX.7. Obiceiuri legate de naștere

Copii sunt bucuria casei. De nașterea copilului sunt legate multe obiceiuri. Încă din timpul nașterii se pune, pe furiș, viitoarei mame, sare pe cap și dacă viitoarea mamă va duce mâna la gură, va face o fetiță. Dacă însă o duce la nas, va fi băiat. Femeia însărcinată, pofteste și de aceea i se îndeplinesc toate dorințele ca nu cumva să piardă sarcina. Dacă în timpul sarcinii, femeia a furat ceva, copilul se naște cu semnul lucrului furat. Când naște femeia „se dăramă soba” și două săptămâni mai înainte nu mai muncește. La apropierea ceasului, femeia își pregătește scutecele copilului. La naștere asistă moașa satului, o țărancă foarte dibace așa cum a fost moașa Ioana Orjanca, care mi-a adus pe lume și copii mei. Când un copil se naște cu o pieleță albă pe cap și pe față e strigoi, fiindcă s-a născut cu „căiță”. În astfel de împrejurări moașa se urcă pe grajd, că-i mai scund și strigă: „în această casă s-a născut un strigoi”, de trei ori la rând și desfășoară o ață de pe un mosor ca să se depărteze strigoiul de la casa cu pricina. Căița este căutată de vrăjitoarele satului, slujindu-le la farmece și descântece. Despre oamenii născuți cu căiță se zice că sunt oameni răi și care deoache.

La trei zile după naștere, se da numele copilului după cel al nașului sau al nașei. Cele mai obișnuite nume purtate de băieți și fete în sat sunt: Ion-Ioana, Marin-Maria, Constantin-Constantina, Stan-Stana, Radu-Rada, Vasile-Vasilica, Tudor-Tudora, Gheorghe-Gherghina, mai rar, Niculae-Niculina, Iordan-Iordana, Ștefan-Ștefana, Polidor-Polina, Bălașa, ș.a. Am mai apucat, în sat și denumiri de botez cu rezonanță sud-dunăreană: Ana, Slamna, Idita, Dobra, Delca, Persifona, Bratu, Dobre, ceea ce ar fi un indiciu că într-o vreme, au fost veniți în sate și refugiați din sudul Dunării.

La trei zile după naștere vin ursitoarele cu ursitul copilului. Pentru a le face binevoitoare, în noaptea a treia se aduce în casă o căldare cu apă proaspătă, adusă de la fântână până ce nu a scăpătat soarele. În ea se aruncă trei pietricele, trei fulgi și o ramură de salcie. Semnificația este: copilul care va fi scăldat în această apă să fie tare ca piatra, ușor ca fulgul și mlădios ca salcia. Căldarea este așezată sub patul lăuzei și de-asupra ei se mai așează o spată și un vâtrai, simbolizând vrednicia și curajul. Tot până nu scapăta soarele, se făcea o pâine albă nedospită, un fel de lipie a cărei făină fusese cernută de un copil. Pe această pită, când era cocă, se făceau trei cruci, pentru cele trei ursitoare. Pâinea, odată coaptă, se așeza pe un șervet curat pe tavă și de-asupra ei se așeza usturoi, sare și bani, tot pentru ursitoare. În realitate pâinea o lua moașa care mai primea în dar o fustă, o rochie, un dermel etc.

Lăuza nu ieșea afară până la 40 de zile, făcându-și treburile în casă și în preajma ei. La 40 de zile venea la biserică să i se facă molifta și de-acu își relua viața normală (**Foto 22**). La-napoierea către casă, opreau, de regulă, la cârciumă să cinstească mai ales pe moașă.

Botezul se făcea după 6 săptămâni, mai rar înainte, iar nașii copilului erau nașii de la cununie. Nașii se schimbau numai când nu aveau noroc de fini, adică le mureau copii. Justificarea era aceea de a păcăli moartea. Dacă copilul era bolnav de epilepsie, la fel, se schimba numele tot din același motiv, anume să înșele boala.

Înainte de botez se ducea nașilor plocon, de regulă o pâine mare, țuică și o găină. În ziua botezului, copilul era prins de nașă în crișmă, adică pânza albă care se păstra până la moarte. Fașa cu care era înfășurat pruncul era lucrată din lână colorată, având la unul din capete, un fel de cap de păpușă în care se punea cărbune, porumb, grâu, bani ca să fie sănătos și norocos copilul. Acasă, după botez, moașa ducea copilul pe la ițe, să aibă noroc de el și după aceea îl dădea mamei. Se făcea apoi cumetria, adică masa, după puterea fiecăruia. La un an, la băieți se lua moțul și tot la un an copilul se dădea de grindă, ca să crească mare și voinic.

IX.8. Nunta și obiceiurile ei

Tineretea e veșnică ca și dorul de viață, stând stavilă împotriva morții și va sta cât va fi lume și om, în jocul acesta dintre viață și moarte. Așa se perpetuează viața și în Surdulești, prin căsătorie.

Perechile se aleg singure iar dragostea lor se naște după reguli știute sau mai puțin știute de noi. Prilejuri de a se cunoaște și a se dori, băieții și fetele le găsesc, de regulă, la horă, la cumetria sau seara când cunosc tainice întâlniri, când doar stelele și cântecul prelung al greierilor sunt martorii acestor întâlniri. Numai că, din când în când, în pacea nopții, va răzbate chiotul puternic și bărbătesc al flăcăilor, „*ui, ui, ui, uiuiui, uiuiui...*”, strigăt venit din străfundul de veacuri ca un omagiu adus iubirii și împlinirii dintre un bărbat și femeie, așa au făcut flăcăii satului, an de an și generație de generație, pentru Ilenele, Mariile, Bălașele etc. pe care și le doresc.

Până la căsătorie, tineretul trece deci, mai întâi, prin stadiul romantic al idilelor, de la horă, cumetria sau „în nocturne”. De cum începe primăvara și până toamna târziu, ulițele satului răsună de chiuituri și fac ce fac tinerii să se întâlnească și să-și potolească sau să-și aprindă pârdalnica asta de dragoste.

Băieții se căsătoreau, de regulă, înainte de a face stagiul militar, ca să lase ajutor părinților, în lipsa lor. Mulți se căsătoreau după armată, de regulă între 23-25 ani, iar fetele între 18-22 ani. Tinerii se căsătoresc june și jună, flăcău și fată mare sau foști căsătoriți amândoi. Mai rar, un bărbat care a fost căsătorit să ia fată mare sau invers.

În Surdulești, ca și în satele vecine, nu se face căsătoria de la început ci „împăcăciunea”, adică un fel de căsătorie de probă, cu sau fără voia părinților. Puși în fața faptului împlinit, părinții acceptă, sperând să iasă lucrurile bine. Rar se întâmplă însă așa ceva, deoarece aceste împăcăciuni nu durează. Cauzele sunt multe. Tinerii își descoperă defectele, se amestecă părinții și „se strică căruța”. De aceea ele durează foarte puțin, două, trei luni și din cauza aceasta fetele au numai de pierdut, deoarece rămân gravide și vor avea probleme pentru viitoarea lor căsătorie. Până la căsătorie mai fac și altă împăcăciune, așa că atunci când, în sfârșit, se căsătoresc legal, au trecut prin una, două sau chiar mai multe împăcăciuni. Fetele rămase gravide, ca să poată să se căsătorească, lasă copilul născut în grija părinților, fiindcă numai așa o primește viitorul bărbat.

Când doi tineri s-au hotărât să-și întemeieze un cămin, tatăl băiatului împreună cu 2-3 rude apropiate și cu băiatul se duc la tatăl fetei, cu plosca cu vin, în pețit. Băiatul pune plosca jos și dacă fata o ridică înseamnă că este de acord. Se întoarce cu ea spre răsărit și bea de trei ori din ploscă și numai după aceea o trece din mână în mână. Pun apoi la cale nunta. Nu se mai face

însă foia de zestre cum se făcea cu zeci de ani în urmă. Înțelegerea se face verbal și părinții fetei spun cât pământ sau vite o să dea fetei. A doua zi are loc împăcăriunea despre care am vorbit, ca un fel de logodnă cu lăutari, cu masă și tinerii sunt plimbați prin sat, ca să-și ia rămas bun de la tinerețea lor. La masa de seară, mireasa se duce cu plosca pe la meseni și sărută mâna bărbaților care îi dau dar.

Când s-au hotărât cei doi tinerii să intre în rândul lumii, după căsătoria civilă, fac nunta propriu-zisă (**Foto 19-21**). Ele se fac cam de la 15 august și până la Sf. Nicolae, duminica dar și joia, după cum au aranjat cu lăutarii. Acum este vremea bucatelor, au la îndemână grâu, păsări, țuică. Vinul se folosea foarte rar, baza era țuica. Acum s-au schimbat lucrurile, se folosește vinul, berea, suc, sifoanele.

Nunta are două momente principale. Sâmbăta, încă de dimineață, prietenii tinerilor umblă prin sat cu plosca la cei invitați la nuntă. Seara, ginerele cu lăutarii și cu ploconul, pâine, vin, țuică, friptură, se duce la nași apoi se întoarce la socri mari, unde se va face nunta, chiuind și cântând. Seara, târziu, se așează masa la care au luat loc mirii, nașii și invitații, petrecând până la cântatul cocoșilor. Atunci lăutarul cântă:

*„Haide, haide, nune mare
Tot cu voia dumitale
Ajunge de când mâncați
Și de când la masă stați
Străchinile s-au golit
Lingurile s-au tocit
Soacrele s-au îmbătat
Și pe vatră s-au culcat
Și dând cu picerile,
Au vărsat ulcelele
Pune știucă lângă știucă
Ne-a venit vremea de ducă;
Pune pește lângă pește
Nune mare te gătește
Ia-ți mesenii de pornește
Și-ai afară-n bătătură
Să facem o horă bună
La soacră pe bătătură.”*

Duminică dimineața, după ce s-au odihnit, flăcăii și fetele aranjează bradul acasă la mireasă. Bradul este, de obicei, fie un vârful de brad, iar la nevoie și un vârful sau cracă de măr. Este gătit cu cordele roșii și cu beteală,

busuioc, hârtii colorate și două mere care simbolizează pe Adam și Eva. Cei care împodobesc bradul au la piept o fundă care ține locul de beteală. Când bradul este gata, vine și mireasa din casă, negătată însă, împreună cu fratele de mână, de obicei un văr, ieșind cu alai din curte merg la cea mai apropiată fântână. Aici doi flăcăi scot o ciutură cu apă și o toarnă în vadra cu care a venit mireasa. Tot cei doi tineri o ridică de jos și o dau din mână în mână. Se închină și cu un busuioc pregătit din timp, stropesc cu el din apa din vadră în cele patru puncte cardinale. După aceea, varsă vadra și o umplu din nou și iar stropesc cu busuiocul, ca prima dată. Se întorc acasă, iau bradul și îl așează în vadra cu apă, legând și busuiocul cu care au stropit la fântână. Se pare că acest ceremonial simbolizează căsătoria, asemenea unui pom care aduce roade în viitoarea căsnicie iar busuiocul norocul și fericirea celor doi tineri. Lăutarii încep să cânte hora bradului, în timp ce mireasa ia bradul din apă și joacă cu el, după care se așează masa pentru tinerii care au făcut bradul.

Între timp, nașa și fetele tinere duc mireasa în casă și o îmbracă în costum de mireasă, rochie albă, beteală și cunună de ceară așezată pe cap, în vreme ce lăutarii cântă cântecul despărțirii fetei de părinții ei:

*„Foaie verde trei granate
Copiliță cu părinți
La ce naiba de măriți
Că mila de la părinți
Anevoie ai s-o uiți,
Iar mila de la bărbat
Ca umbra de pom uscat
De stai jos nu te umbrește
Și mai rău de dogorește.
Unde-i puneai florile
O să curgă palmele
Ce făcui, mă măritai,
Multă dragoste stricai
No stricai numai pe-am mea
Și-o stricai și-altora.
Taci mireasă nu mai plânge,
Că la mumăta te-oi duce
Când o face plopul mere
Și răchita micșunele
Busuioc verde steblos
Rămâi taică sănătos*

*Că mă duc să-mi fac un rost
Foaie verde avrămeasă
Rămâi maică sănătoasă
Ca o garoafă frumoasă
Eu m-am dus că-mi fac casă.”*

La biserică vin după orele 15.00-16.00, cu alai mare. Într-o căruță se află ginerele, gătit și el de frații lui de mână, de obicei în haine negre sau vestă neagră și cu pălăria gătită cu bănuți, imitații după foștii icușarii de aur. Mireasa este și ea într-o căruță cu rudele ei. Înaintea căruțelor merg călării tineri, rude ale mirilor, chiuind din când în când. Lor le răspund fetele și femeile din căruțe. În biserică se așterne înainte mirilor o velință frumoasă și două perne, nașii în stânga și dreapta lor, cu lumânările, iar când înconjoară masa la „Isaia dănțuiește” se aruncă înainte tinerilor grâu și bomboane, ca să le fie viața îmbelșugată și dulce. De la biserică, alaiul se întoarce cu aceleași chiuitori, fie acasă, fie dând și o raită până în satul vecin Miroși, ca să plimbe nunta. Căruțașii se întrec care să gonească mai repede.

Acasă, nunta e întâmpinată de o rudă în etate, cu o pâine mare pe care o dau nașei. Nașa o pune lângă lumânările cununiei, având grijă ca ele să ardă cât mai mult. Acum se încinge jocul în curte sau afară și lăutarii se întrec să îndemne tineretul la joc, mai ales că atunci când este nuntă în sat nu se mai face obișnuita horă din poiană.

Jocul îl deschide nașa, jucând, cu mireasa, o horă. Apoi, de îndată ce s-a încins hora, ele vin în mijlocul ei și toarnă din ploscă, într-un pahar, nașului. Acesta stropește cu puțin vin mireasa și apoi îl bea în norocul ei. La rândul lui, ginerele scoate pălăria și atinge cu bănișorii după ea ușor fruntea miresei. Acum începe să se joace „Nuneasca”, hora nașilor în timp ce mama fetei, soacra mică, împarte darurile de nuntă nașilor și nuntașilor. Se dau de obicei ștergare, cârpe de borangic, cămăși de noapte, batice, dermeluri iar în ultimul timp cămăși de nailon, fuste de tergal etc.

Lăutarii cântă:

*„Bine îți pare nune mare
Cu cămașa pe spinare
Că ție fina ca o floare.
Să-ți trăiască nune mare
Finișorii dumitale.
Să-ți trăiască ginerica
Că și-a ales miresica
Să-ți trăiască miresica
Că și-a ales ginerica.”*

Jocul se întetește și nu de puține ori o rudă a fetei se prinde în horă cu o găină gătită cu roșu, ca să arate că mireasa a fost fecioară.

Seara, se încheie hora și invitații cu nașii merg la masă, fie într-un șopron mare sau într-un cort. Mesele sunt lungi, de lemn și scaunele tot așa de lungi. Până în anul 1920, mi-au spus bătrânii, masa se așternea jos pe cergi. Se mânca din străchini și se bea ȕică din castronele.

La masă se servesc roșii, brânză, salam și măslina. Ȑuca se bea din sticlă. Se servește apoi varza cu carne de vită sau de oaie și la urmă friptură de pui sau de porc. Vin se servește mai puțin, dar, în ultimul timp, foarte mult suc. În timpul mesei, lăutarii distrează pe meseni cu cântece de voie bună din „bătrâni”, precum acest cântec:

*„Când fu la '53
Când se încorona Știrbei
Pune-ai plugul unde vrei
Și arai pe cât puteai.”*

La sfârșitul mesei, lăutarii făceau liniște și îndemnau pe oameni să-și dea darul, deoarece nunțile se făceau cu dar, adică invitații dând tinerilor o sumă de bani după gradul de rudenie și puterea lor materială. Începeau cu nașul, căruia îi prezentau o pâine și o farfurie cu puțină sare și îi ziceau:

*„Bine v-am găsit sănătoși,
De la noi pâine și sare
De la dvs. aur și argint.”*

După nași, care dădeau, pe lângă bani, o oaie sau mai multe și un număr de duble de grâu sau de porumb, banii fiind foarte rari în sat, se mergea, din mesean în mesean și se strângeau aproximativ 150-200 de duble de cereale. Mai târziu, când tineretul s-a încadrat în fabrici, în locul bucatelor s-au dat bani. Se anunța apoi rezultatul darurilor și către dimineață se spărgea nunta, finul petrecând nașii cu lăutarii până acasă, împreună cu darurile primite. Luni, la prânz, se încheia masa nunții cu rudele cele mai apropiate care munciseră la nuntă, fiind prezenți și nașii.

Adaug că toate aceste obiceiuri le-am cules de la celebrul lăutar al satului nea Niță Târțau-Ene care ajunsese vestit și dincolo de hotarele județului. A crescut 9 copii „cu două bețe”, cum spunea el, adică arcușul și vioara. Tot de la el am cules și cântecul sau balada despre biserica arsă în noaptea Paștelui, la Costești:

*„Foaie verde trei cireși
Mai departe, la Costești*

*La Costești pe strada mare
S-a întâmplat ardere mare
Că din foc de lumânare
A ars biserica mare
Coroana se-aprindea,
Țârcomnicul o vedea
Și-afară n-o dădea
Că lumea la ușă fugea
Și-ușa li se-nchidea.
Dar în pod ce mai era
Tot coroane asemenea
Coroane și lumânări
Coroane cu multe flori
Ceara în pod că se topea
Lumea la ușă năvălea
Și ușa li se-nchidea
Și pe toți că mi-i ardea
Popa un băiat avea
Pe fereastră mi-l băga
Pe fereastră loc n-avea
Și sub masă mi-l băga
Mâna pe carte punea
Și-ncepea iar a citea
Doamne Isuse al meu
Din voia lui Dumnezeu
Iată, mor pe crucea ta
Și eu mor pe cartea mea.
Iar picherul din Costești
Cinci copilași că mi-avea
Pe câte cinci mi-i ardea
Ei în biserică erau
Și prohodul mi-l cântau
Erau tineri, domnișoare
Numai tineri, toți-n floare
Și cu toții că piereau
Ca o flacăra ardeau
Primarul dacă-auzea
Piteștiul că-l anunța
Și Piteștiul trimitea
Două pompe pe șosea*

*Dar până când ele soseau
Oamenii în foc ardeau
Și în scrum se prefăceau
Lumea toată se-aduna
Morții cu jale striga
Oase în cenușă căutau
Și cu lacrimi le spălau
Și din gură așa ziceau,
Doamne ce durere mare
Doamne ce tristă întâmplare.”*

IX.9. Moartea și obiceiurile legate de ea

Când este dat omului să moară i se fac semne sau are purtări care-i fac pe oameni să spună că a intrat în ceasul morții. Semnele prevestitoare ale morții sunt atunci când găina cântă cocoșește, cucuveaua cântă pe casă, se sparge oglinda de la sine, se aude un ceas în perete etc. Când cineva este aproape de moarte se aprinde în casă candela și lumânarea este la îndemână, ca nu cumva să moară fără lumină. Dacă are canon mare și nu poate muri, i se așează sub pernă epistolii sau îl mută din patul lui în alt pat unde a murit cineva.

Când a murit, e spălat de bărbați sau de femei, după cum este cazul, i se taie unghiile și se îmbracă cu Țoalele pregătite din timp. De obicei sunt împărtașiți înainte de moarte iar dacă se întâmplă să moară fără lumină și împărtașanie e supărare mare în casă. Pentru un astfel de mort în Vinerea Mare a Paștelui, soția sau mama decedatului, încinge masa pe sub care trec copiii în biserică de trei ori, cu o lumânare lungă de ceară. Se zice că așa cum înviază Cristos, să învieze și răposatul. Seara, la Prohod, când se înconjoară biserica, se împart lumânări aprinse și câte o boboroadă, colăcei mici, 44 la număr. Tot atunci, când iese preotul cu Epitaful afară, femeile dau câte un cocoș alb de sufletul mortului. Când se împărtașesc copiii la Paște, la fel, se împart lumânări aprinse pentru cei morți înecați, sugrumați, pe front, în accidente sau morți subit.

La moartea cuiva din sat, soția sau rudele apropiate începe imediat să jalească ca să se știe că s-a prăpădit suflet de om. Se trage clopotul ca de mort, adică rar și prelung, la anumite ore. La poarta casei se prinde o cârpă neagră cu inițialele decedatului iar deasupra ușii, pe o policioară, se așează o cănuță cu apă să aibă sufletul mortului până la 40 de zile, cât timp se crede că stă pe lângă casă. Ulterior, se așează și o tăbliță de lemn în care se consemnează numele decedatului și data morții lui, obicei pe care l-am întâlnit și în Oltenia, nu numai în Muntenia.

Se aduce imediat de la biserică steagul sau praporele de care se leagă un ștergar, pe care-l va lua cel ce va duce steagul în ziua înmormântării. De asemenea, se cântă cu goarna a mort. Oglinda e întoarsă cu fața la perete și nu se mai mătură prin casă până când se pleacă cu mortul. Femeile bătrâne se înmormântează cu mânuși albe, făcute din timp și cu cămăși noi lucrate cu alțiță la gât și la mâneci, după obiceiul străbun. Pe fruntea mortului, se așează „orarul”, o bucățică de pânză cusută colorat cu cruci și floricele. Dacă mortul sau moarta s-a născut cu căiță, adică strigoi, este „împietrit”, adică i se vâra o andrea cam de 10 cm, în pântec. Noaptea, mortul e păzit de femei și are pe piept „privighetoarea”, o lumânare de ceară lungă și împletită ca o roată.

În ziua înmormântării se aduce tronul sau coșciugul, ca să-l slujească preotul înainte de a așeza mortul în el. Uneori, coșciugul are un mic ochi de geam, ca să privească mortul lumea pe care o părăsește. Tronul este umplut cu paie și peste ele se așează o velină și căpătâiul mortului, apoi e așezat decedatul. La flăcăi și la fete necăsătorite li se face brad, ca la nuntă. Când mortul trece pragul casei, se dă pe sub tron o găină și un colac de pomană. Când pleacă la biserică, cortegiul are în frunte gornistul, apoi crucea și coliva, după care urmează slujitorii bisericii. În urma carului în care este așezat mortul, merg rudele și prietenii. Dacă în drum spre biserică se întâlnește cu un car cu boi sau o căruță cu cai, stăpânul carului sau căruței, oprește și dejugă un bou sau dă căpăstrul jos unui cal iar când se trece peste un pod gornistul sună „trecerea”.

Slujba se face în biserică și în timpul acesta „privighetoarea” arde pe pieptul mortului. La sfârșitul slujbei se împart, în biserică, pometele, mici petece albe de pânză în loc de batiste și boboroadele, mici pitișoare.

Groapa mortului este simplă sau la oamenii mai de vază se podește așezându-se pe patru pari din colțurile gropii scânduri. Se așează mortul, se aștern scândurile se trage pământul, astupând groapa. Țin să remarc un lucru care m-a frapat, găsind acest fel de înmormântare cu podină de lemn deasupra mortului, într-un mormânt din epoca bronzului pe care l-am săpat în satul Băcălești, azi Călmățui. Să fie oare o legătură, o tradiție între ce-a fost atunci și ce este astăzi? Credem că da!

Oamenii aruncă o mână de țărână deasupra mormântului și așa cum ziceau și strămoșii romani „*sit tibi terra levis*”, adică „*să-i fie țărâna ușoară*”, zic și ei. Crucea mortului este din lemn, pe care o scrie cântărețul cu o dălțiță specială. Astăzi, în locul crucilor de lemn scrise cu litere chirilice, cum se obișnuia până pe la 1860, se fac cruci de piatră. Masa se face acasă, așternându-se o cergă pe pământ iar lumea stă grecește, jos, lângă ea **(Foto 25)**.

Mortului i se țin soroacele la 3, 6 și 9 zile, la 3 și 6 săptămâni. În acest timp, sâmbăta, femeile vin cu „talerul” la biserică, adică farfuria cu colivă, ca să pomenească pe decedat. Tot la 6 săptămâni se tămâiază mortul și se dezleagă apele care s-au împărțit, timp de 6 săptămâni de către o femeie, de sufletul mortului. Pentru mort, când se face masă la soroace, se fac căpețele. Stana lui Ion Diliță mi-a explicat ce simbolizează fiecare colac din căpețel. De pildă colacul mare este „drept Dumnezeu” adică dăruit lui Dumnezeu și este făcut din două șuvițe de aluat înconjurat de un cerc tot de aluat, având și o mică formă de chiflă și două cruci mici în mijloc. Al doilea colac este „drept Maica Domnului”, o pitișoară înconjurată și ea de două șuvițe de aluat împletite. Al treilea colac este: „Sfântul Avraam”, o pitișoară împletită din două părți, ca un corn aproape unit, având în mijloc un colăcel mic, petrecut așa cum sunt mâinile încrucișate. Al patrulea este „îngerășul” făcut dintr-o șuviță de cocă, având formă de cap cu două aripioare. Al cincilea și al șaselea colac sunt „mărturiile”, primul făcut din trei pitișoare mici și care reprezintă Sfânta Treime și cel de-al doilea colăcel din două șuvițe împletite și împreunate, numit „Arhanghelul”.

La căpețel se mai face apoi „năpurojnia”, colac în formă de cruce, înconjurat de un covrig și având deasupra lui patru pite mici. Se mai fac și colacul căpețelilor și colacul capacului casei, acesta ca o cruce înconjurată de o șuviță de aluat în forma unui covrig. Colacul femeii, are formă de potcoavă dar cu marginile petrecute unul peste altul. În afara acestor colaci ai căpețelului, se fac într-un număr mai mare, colăceii sau pitișoarele în formă de pasăre sau rotunde. Acestea se împart, cu colivă pe ele și cu lumânare, celor invitați la pomană.

IX.10. Date și obiceiuri în timpul anului

Cele mai multe obiceiuri sunt legate de sărbătorile noastre creștine, dar multe dintre ele, foarte vechi, pierdute în negura timpului, sunt îmbrăcate în haina nouă a credinței noastre. Ele fac parte din însăși ființa noastră care este supusă la atât de multe încercări și atât de efemeră în raport cu veșnicia timpului și a universului și în care omul nu este decât o particică infimă, o fărâamă de praf, spulberat de forțe ce îl depășesc. Pe de altă parte, obiceiurile reflectă și gradul de spiritualitate al unui popor și desigur, al satului românesc.

În postul Crăciunului, vinerea, nu este bine să dai sare la oi. În ziua de 4 decembrie, de Sfânta Varvara, se îmbărburează copiii cu miere și dacă nu este, cu zahăr, ca să-i ferească de vărsat. Tot din aceeași cauză, nu se mănâncă fasole boabe, mazăre și semințe ca să nu fie vărsatul mare ca boabele.

De Sf. Nicolae, la 6 decembrie, dacă nu a nins până atunci, iarna va fi bună iar dacă a nins, va fi iarnă grea. Când ninge și cad fulgii de zăpadă copiii spun că se piaptână Sf. Nicolae.

La 20 decembrie, de Sf. Ignat, se taie porcul și după ce l-au tăiat fac o cruce cu cuțitul pe căpățână iar copii sunt unși cu sânge, obicei care se pierde și el în negura timpului. Dacă porcul are splina lungă, se zice că iarna va fi lungă iar dacă este mică și iarna va fi mică.

În seara și noaptea dintre 23 și 24 decembrie se umblă cu Moș Ajunul Crăciunului, copiii umblând cu urătoarea pe la casele oamenilor și strigând: „*Bună seara la ajun, că e mâine Moș Crăciun*”. Nu cunosc alte colinde. Copiilor li se împart colăcei, covrigi, mere, nuci etc.

În zilele de Crăciun se merge cu Steaua dar nu știu să facă stele, cântând însă același cântec cu caracter religios, „*Steaua sus răsare*”, legat de nașterea copilului Isus. Este și obiceiul Irozilor și copiii sunt îmbrăcați cu cămăși lungi, albe, prinse cu brăie roșii, pe cap au pălării înalte din carton și colorate cu hârtie de diferite culori. Numai țiganii merg prin sat, din ce în ce mai rar, cu Vasilca, o căpățână de porc gătită cu funde și cântă însoțiți de sunetul viorii:

*„Leo, leo, leo, Vasilco, leo,
Ce-ai mâncat,
De te-ai îngrășat?
Sus la munte m-am suit
Jir și ghindă am ronțăit
Grădinile le-am izbit,
Multă varză am prăpădit
Și am mai mâncat din sac
Și de-aia m-am îngrășat
La oameni să le fiu pe plac
Că din mine ce nu fac?
Rumânii că mă văzură,
Alergară, mă tăiară,
Rumânii cu securile,
Țiganii cu baroasele,
Leo, leo, leo, Vasilco, leo
Luară rumânii slănina
Și țiganii căpățâna,
Mă luară, mă-mbrăcară,
Cu cercei cu ghiocci,
Cu salbă de 9 lei*

*Leo, leo, leo, Vasilico, leo
La anu și la mulți ani!”¹²¹*

În ajunul Anului Nou se face în sat un fel de Revelion, o petrecere cu tineretul. Cu acest prilej, un flăcău sau o fată, ca să știe dacă se însoară sau se mărită în acel an, când se întunecă bine de tot iese afară și cu ochii închiși și fără să vorbească, fata se duce la oi și pe care o prinde, îi leagă un fir roșu. A doua zi, curioasă se duce să vadă cum e oaia, însemnată, grasă, slabă, frumoasă etc. și așa crede că va fi și viitorul ei bărbat. Nu de puține ori în loc de oaie leagă un par și cum va fi parul, va fi și viitorul soț. Se mai obișnuiește să se ducă în grajdul vitelor și dând cu piciorul într-o vită zic: „di, la anul”, dacă vita se scoală imediat, se va căsători în acel an, dacă nu, după doi, trei, patru etc. ani când se va sculat vita.

Alt obicei din acea noapte: se așează o tavă și pe tavă, bani, mărgel, pâine, zahăr, pieptene, ace. Un flăcău ridică tava cu ce este pe ea, le amestecă într-o căciulă și se încearcă norocul, băieții și fetele trăgând din căciulă un obiect și se face haz. Dacă a luat banul, cel luat de soț sau soție, va fi bogat iar dacă a luat oglinda nu-i va place lucrul etc. Femeile pun și ele la geam 12 foi de ceapă după numele lunilor anului și datorită lor vor cunoaște cum vor fi lunile anului secetoase sau ploioase.

De Sf. Ion, se merge cu Iordănițul, iar în ziua de Anul Nou se merge cu Sorcova și se rostește acest colind:

*„Sorcova vesela,
Peste vară primăvară
Să înfloriți, să mărgăriți,
Ca un măr, ca un păr,
Ca un fir de trandafir,
Tare ca piatra, iute ca săgeata,
Tare ca fierul, iute ca oțelul.
Pirpiri din revărsat
Nici cocoșii n-au cântat
Nici noi n-am întârziat
Câte flori sunt pe pământ
Toate merg la jurământ
Numai floarea soarelui
Șade-n poarta raiului
Să-l privească pe Cristos*

¹²¹ Colindul a fost publicat de fostul preot al satului, Gheorghe Dumitrescu în cârticica *În ajunul Crăciunului*, la Roșiorii de Vede, în 1938.

*Ca un trandafir frumos.
Raiule grădină dulce,
De la tine nu m-aș duce
De la mirosul florilor,
De dulceața pomilor.
Bate vântul de din față
Umple casa de dulceață
Bate vântul de din dos,
Umple casa de miros,
La anul și la mulți ani!”¹²²*

Tot în ziua de Anul Nou se dau copiii de grindă, până la 3 ani. Mamele vin de dimineață cu copilul și cu un mic plocon la moașă, care ia copilul într-o mână și într-alta un pahar cu vin. Ridică apoi copilul până sus la grindă zicând: „să trăiască nepotul, să se facă mare și să ajungă până la grindă”.

În ajunul Bobotezei se ajunează de către cei bătrâni, ca să poată să ia, a doua zi, apă sfințită de la biserică. Fetele și băieții își pun sub pernă un fir de busuioc ca să viseze viitorul soț sau soție. Copiilor care strănută în acea zi li se promite un miel, primul care va fi fătat. Reminiscență de pe vremea când în sat erau vite multe. Așa cum am spus și mai înainte de Sf. Ion se umblă pe la case cu Iordănitul, stropind cu busuioc dintr-o cană pe cei cu numele de Ion și Ioana.

Cu mulți în urmă, între 16-18 ianuarie, se țineau „Circovii de iarnă”, ca să fie apărați de lupi.

Între 25-30 ianuarie se ținea iar o sărbătoare străveche, „Filipii”, când nu se lucra.

La 1 Martie se așeza la case un ștergar roșu sau un fir de lână roșie. Fetele puneau și ele tot un fir de lână roșie la mână, în loc de mărtisor.

Între 1-9 martie sunt „Babele” și ele se aleg dintre femeile bătrâne ale satului, ca să se facă haz, asociind firea babelor alese cu zilele capricioase.

De 9 martie, sunt „Mucenicii” și se fac bradoși, un fel de colăcei unși cu miere și cum mierea nu prea mai exista, se ungea cu zahăr topit. În ziua aceea mirosea satul a pâine caldă, proaspătă și bună.

Primăvara sunt alte obiceiuri. În „săptămâna brânzii”, până nu începe Postul cel Mare, numită și „săptămâna iepelor”, toți proștii se însoară fiind ultima săptămână din „câșlegi”, adică zile de dulce, când se mai pot căsători.

¹²² Din aceeași cântec amintită.

Cam acum tinerii își fură fetele de la părinți, dacă s-au învoit cu ele. În joia din această săptămână, nu se țesea să nu amortească mâinile și de aceea se și numea „joia furnicilor”. În săptămâna întâia a postului, numită și Săptămâna Mare, se mănâncă puțin și de post. În trecut, era numită „săptămâna leneșilor”, deoarece, mai ales femeile leneșe, găseau motiv să nu lucreze: luni că e „Lunaia”, marți, era „Marțoaia”, miercurea era zi „strâmbă”, joia, că era „a iepelor”, vinerea că este ziua „Sfintei Vineri” și nu se lucra iar sâmbăta că era pomană-n sat și era păcat să nu te duci. Și apoi era zi de „lighinit”, adică de curățat capul și corpul de lighioane iar duminica, de primenit și nicidecum de muncit. De aici și vorba unui mucalit: „*Ia te uită la nebuna, cum de măncă săptămâna*”.

Se aleg de acuma ouăle de pus la cloști, cu un număr neegal sau fără soț. Mai era credința că, după 9 martie, înviau șerpui.

În toate duminicile postului Paștelui, femeile se duc la tămâiat morții, la cimitir, cu noaptea în cap, cu oala cu foc și tămâie și jelindu-i, se umple satul de un vaiet prelung și trist, plângând cine știe câte dureri ale neamului nostru.

La 25 martie e „Blagoveștenia” sau „Buna Vestire”, când se mănâncă pește. Așa era odată când peștele era cu adevărat mâncarea săracului și prin sat umblau căruțele cu pește proaspăt.

La 23 aprilie, de Sf. Gheorghe, este „Mâncătoarea”, când se așează la porți și la ușile caselor ramuri verzi de salcie sau alți copaci. Bătrânele îmi povesteau că în tinerețea lor, în această zi, se duceau noaptea pe câmp și se tăvăleau goale prin iarbă și rouă sau grâu plin de rouă, ca să fie curate și frumoase. Tot acum, vrăjitoarele din sat făceau vrăji și luau laptele vacilor, lăsându-le sterpe. Tot ele aduceau pagube în holdele celor vrăjiți, zicând: „*La mine bobițele și la cutare păițele*”. Din această cauză, femeile încingeau vacile cu tei. La fel și putinile, ca să se aleagă repede untul, când băteau laptele în putinei.

În ziua de Florii, se împodobesc icoanele din casă cu salcie sfințită de la biserică iar în Joia Mare se dezleagă de obște, făcându-se în această zi pomană mare în poiana bisericii (**Foto 24**). Seara, femeile vin la cimitir și udă mormintele cu apă și împart boboroadele. Când se întunecă, aprind lumânări la morminte, încât tot cimitirul devine o feerie de lumini, impresionantă și dureroasă în același timp.

În ziua de Paște se împart ouă roșii, miel și brânză iar în pragul casei se așează brazde de iarbă verde și o bucată de fier vechi pentru norocul casei. Acum se mută hora de la Drăgoci, din nou în sat, în poiana de lângă primărie. Fetele vin gătită cu ce au lucrat pe furiș de celelalte fete, încât hora se transformă într-un fel de „paradă a modei” din sat. Printre băieți și fete, copiii se hârjonesc și ciocnesc ouă, pe luate. Ouăle de la Paște se așează pe

mesele cu viermi de mătase, să nu moară și la capul ogoarelor, să nu bată piatra. Cândva, fetele obișnuiau să se spele cu roșeala ouălor, ca să fie rumene și frumoase ca ele. Cu mulți ani în urmă, se mai obișnuia să se arunce cojile roșii de ouă pe apă, ca să știe și „blajinii”, un fel de pitici buni ai pământului, că a venit Paștele. În zilele Paștelui, se fac vizite între rudele din sat, nașii primesc finii, tineretul se duce la bătrâni etc.

În săptămâna de după Paște, nu se prea lucra, căci era „Joia Verde” sau „Răpotinul”. Tot acum, paparudele, fetele împodobite cu ramuri verzi peste mijloc, umblă prin sat, cântând cântecul paparudelor și, fiind vremea de secetă, invocă ploaia. Erau stropite cu apă și dăruite cu bani. La rândul lor, copiii fac „mamaiane” sau „mame de ploaie”, păpuși de pământ gătite cu flori și date pe apă sau aruncate în fântână.

În „Sâmbăta Moșilor”, adică a tuturor strămoșilor decedați, înainte de „Rusalii” se făcea pomană mare la biserică și se împărțeau oale și străchini **(Foto 26)**.

În ziua de „Rusalii” era ziua spălatului picioarelor, copiii mergând pe la casele oamenilor și aceia care voiau îi chemau în curte și le spălau picioarele, într-un vas mare sau lighean, după care le dădeau să mănânce gogoși și colarez, lapte dulce fiert cu făină. Obicei frumos și vechi pierdut și el în negura anilor și încreștinat, deoarece și Isus a spălat picioarele apostolilor.

Vara se mai țineau vechi sărbători, aproape dispărute între timp. Așa de pildă, la 24 iunie era „Drăgaica”, la 8 iulie „Precupul” iar între 15-17 iulie „Circovii de vară”. La 20 iulie, nu se muncea de frica trăsnetelor, fiindcă Sf. Ilie umbla cu căruța cu foc pe cer și mai trăsnea câteodată ariile. La 27 iulie, de ziua Sf. Pantilimon, se împărțeau mere și abia după aceea puteau și femeile să mănânce.

La 14 septembrie era „Cristovul viilor”, adică începea culesul viilor, iar la 14 octombrie „Vinerea Mare”, adică cuvioasa Paraschiva, deosebit de cinstită de popor și intrată în basmele noastre. De acum începea să se înăsprească vremea, ieșeau cojoacele la iveală, cădea prima brumă și oamenii începeau să se tragă pe la casele lor.

CAPITOLUL X

Satele vecine Surduleștiului

X.1. Comuna Balaci

Se află situată în partea de nord-vest a județului Teleorman și este străbătută de pârâul Burdea, prin sat trecând și șoseaua națională Roșiorii de Vede-Balaci-Costești-Pitești, asfaltată în ultimii ani. Se află la o depărtare de 28 km de Roșiorii de Vede și la 60 km de Pitești. Între Balaci și Surdulești sunt 6 km. Satul, în secolul trecut, era așezat aproape de drumul de poștă București-Craiova. Fiind și la intersecția de drumuri cu satele vecine Siliștea Nouă, Tecuci, Dobrotești și Surdulești, a fost și este și astăzi un punct comercial important. Satul este bine dezvoltat și are, pe lângă primărie și C.A.P., farmacie, un restaurant, prăvălii. Săptămânal, joia are târg la gara Balaci. A fost, între 1929-1946, sediul unei Federale Agricole. De asemenea, a fost sediul Plășii Balaci. Și satul acesta, până pe la 1820-1830, era înconjurat de păduri. Satul a fost împărțit în Balaci și Balaci Pădureți, ultimul existent până la 1863.

Ocupațiile locuitorilor au evoluat în context cu realitățile sociale și geografice ale timpului. Mai întâi, a fost intensă creșterea vitelor - 450 în anul 1890, dar și industria casnică. După 1864, agricultura devine și aici prima preocupare în detrimentul pădurilor care, prin defrișare, vor da teren agricol.

Numele localității, Iorga îl socotește slav, de la cuvântul Bal, „alb”. De la numele satului și-au luat numele boierii Bălăcenii, satul fiind locuit de clăcași, în marea lor majoritate. La 1592 era proprietară jupâneasa Neacșa și Colțea, iar la 1593 se făcea întărire de moșie către Dan, mare logofăt al mănăstirii Colentina. O altă întărire se făcea la 1613, când proprietar era Dragomir logofătul. La 1628 erau proprietari Stroe Postelnicu și Dumitru, nepoții lui Dragomir logofătul. Tot în sec. al XVII-lea era proprietar Aga Constantin Bălăceanu, ginerele voievodului Șerban Cantacuzino. El va construi biserica actuală de zid, în anul 1684, ca și conacul, ale cărei urme aproape au dispărut astăzi. Se știe că a fost ucis în lupta dintre imperiali și oastea romană condusă de căpitani ai voievodului Constantin Brâncoveanu. În 1745, egumenul Ioanichie de la Mănăstirea Glavacioc făcea carte de învoială între moșia sa din Siliștea și moșiile vecine¹²³. Cu câțiva ani mai înainte, la 1721, Pătrașcu Bălăceanu hotărnicise și el moșia Balaciului cu

¹²³ DGAS, *Mănăstirea Glavacioc*, copie XII/4, nr. 2.

acea a mănăstirii Glavacioc de la Siliștea Glavacioc, adică Siliștea Gumești, ca să se deosebească de moșia boierească.

În sec. XVIII, proprietarii satului au fost Bălăcenii iar la începutul sec. XIX, Ioniță Bălăceanu fiul lui Pătrașcu Bălăceanu. După 1864, devine proprietar Ghiță Ion, cu 800 ha, tatăl fostului om politic Tache Ionescu. În 1864 au fost împroprietăriți 156 de țărani cu 720 ha.

În relațiile cu proprietarii și aici, ca pretutindeni în satele teleormănene, au fost dese ciocniri. La 1821, la trecerea lui Tudor Vladimirescu către București mulți țărani au intrat în oastea lui, iar în anul revoluționar 1848 au fost cu tot sufletul alături de revoluție. În 1907, răscoala a avut un puternic ecou.

Satul actual este unul din satele mari și fruntașe ale județului, având peste 800 familii. S-a întins spre nord. De satul Balaci ține cătunul Burdeni, fost Căteleștiul de Jos. Suprafața satului era, la 1890, de 3280 ha, cu moșia sa.

Cele mai vechi urme de locuire sunt din epoca neolitică și a bronzului. Le-am cercetat în cele două mături existente (*tell-uri*) „Măgura din Baltă”, din lunca pârâului Burdea la nord de sat, semnalată, încă din sec. XIX, de Dimitrie Butculescu și „Măgura de la Hodorog”, de la sudul satului. La „Hodorog” s-au găsit și obiecte de aur. Din a doua epocă a fierului, La Tène, am descoperit urme pe malul terasei de deasupra luncii pârâului Burdea, nu departe de satul Burdeni, iar din cultura Dridu (sec. VIII-X) pe „Dulul”, de pe lunca pârâului Burdea, nu departe de moară¹²⁴.

Satul este atestat documentar încă de la 1538, când diacul Țalapi „din Bălaci” scria un act pe pergament. Este menționat, de asemenea și în anii 1547, 1575, 1590, 1592, 1594, 1628, 1684, iar la 1734 Pătrașcu Bălăceanu făcea o donație de țigani¹²⁵.

Populația satului era în anul 1810 de 322 de locuitori, cu 86 de case. La 1835, 202 case, 42 la Balaci și 160 la Balaci-Pădureți, la 1839, 120 case (51+69) și 478 suflete, la 1862, în ambele sate 145 familii, 1890, 265 familii, în 1909, 386 familii, cu 1854 suflete și în 1939, 562 familii cu 2177 suflete.

Școala își are începutul în anul 1838 iar primul învățător a fost Stan Constantin, cu numai 13 elevi din cele două sate amintite. Și aici școala era făcută din pământ, nuiiele și gard și acoperită cu coceni și stuf. Închisă la 1848, a fost redeschisă în 1852. În 1890 prima școală de zid avea numai 32 elevi.

Satul a fost un important centru cultural în trecut, deoarece, au ieșit de aici mulți dieci ai cancelariei domnești, ca amintitul Țalapi, 1538 și 1547, Dragomir, 1559, Codreș, 1575, Drăghici logofătul, 1594 și Badea din

¹²⁴ Asupra descoperirilor arheologice vezi la bibliografie Ioan Spiru.

¹²⁵ *Indice cronologic*, vol. 2, p.1264.

Balaci, 1590. Între anii 1922-1923 a apărut în sat revista „Satiră”. Căminul cultural, înființat din 1930, a avut o bogată activitate culturală. Din sat este scriitorul Antonian Nour.

Biserica actuală, construită în 1684 din zid de cărămidă, a rămas nepictată până azi. A fost reparată la 1825, de aceeași boier Bălăceanu. În satul Balaci-Pădureți, la 1810, era biserică de lemn și la 1896, preotul Negrea fusese caterisit pentru purtări rele. În 1810 erau următorii preoți în sat: popa Negrea, probabil iertat, în vârstă de 63 de ani și preoțit la 1779, preot Radu 43 de ani și popa Matei 45 ani, preoțit în 1797. La 1862, erau preoții satului, Ion Duhovnici sin popa Marin de 70 ani, preoțit în 1819, august 23 și preot Alexandru sin popa Ion de 32 ani, preoțit la 1860. La Balaci-Pădureți era preot Constantin Stan, 40 ani și preoțit în 1853, iar la 1840, fusese preot Marin sin popa Grigore.

X.2. Satul Miroși

Situat în sudul județului Argeș, a ținut, până în 1968, de județul Teleorman. Sat mare, centru comercial, cu gară și târg săptămânal, farmacie, prăvălii, depozite de lemne, sediul S.M.A. și important centru cultural.

Numele satului a fost inițial Mârșa, devenind ulterior Miroși. La început, satul a fost pe firul pâraului Burdea și în sec. XVIII s-a împărțit în Miroșul de Sus și Miroșul de Jos, unificat după 1864. Satul s-a tras ulterior la șoseaua cea nouă, iar după 1954-1960 se va întinde mult spre gară, aproape unificându-se. Înainte de 1950, distanța dintre sat și gară era de aproape 1 km și jumătate.

Cele mai vechi urme de locuire aparțin și aici epocii neolitice, iar „Măgura de la Școală” este probabil un tumul legat de epoca bronzului.

Satul Miroși este atestat la 1530 când se arată că făcea comerț cu orașul Brașov, în valoare de 1000 de aspri. La 1555, apare un oarecare Albu din Miroși, scriitor și el de documente ale cancelariei domnești. Alți scriitori apar și în anii 1555, 1559, 1564, 1579, 1585, 1586, 1594 în total 7 dieci originali din Miroși. La 1661, 1662, 1663 s-au făcut diverse vânzări de moșie. Este menționat și la 1700, 1757 și 1790 când satul era înconjurat de pădure ca și satul Cătelești-Surdulești. La 1741, satul făcea parte din plasa Mijlocul de Sus. În sec. XIX, este amintit la 1810, cu două biserici.

Evoluția proprietății se prezintă astfel. În sec. XVI și XVII sunt proprietari boierii Bălăcenii. Voi aminti și pe proprietarul Barcan Ceașu, care se pare că era țaran moșnean, deoarece împreună cu alți locuitori din sat a vândut lui Tudoran paharnicul, de fel din Aninoasa-Muscel, părți de moșie. La 1662, Golea, fiica popii Mitrea din Miroși, vindea și ea toată

partea sa de moșie tot lui Tudoran, care în același an mai cumpăra încă 300 stânjeni de moșie, de la Stoica și frații săi, din Miroși. La 1663, Stanciu, fiul lui Naniu din Miroși vindea și el 50 de stânjeni, tot lui Tudoran. Este o dovadă că și în Miroși au fost cândva țărani moșneni.

La puțin timp după 1700 apare proprietar vornicul Preda Drugănescu, căsătorit cu Safta, din neamul Asan. La 1757 moșia ajunge în proprietatea lui Scarlat Drugănescu, mort în 1796. El a avut două fete din căsătoria sa cu Bălașa Greceanu, una Safta și alta Sultana. Sultana a avut 7 copii, din care unul și anume paharnicul Dumitru Drugănescu, căsătorit mai întâi cu Tarsița Locusteanu și apoi cu Smaranda Bălăceanu, va ajunge proprietar al moșiei Cățelești-Surdulești.

La începutul sec. XIX-lea era proprietar Iancu Drugănescu, care, la 1840 va cumpăra de la moșnenii Besnești din Surdulești, 10 stânjeni de pământ. În același an era proprietar în Miroși și Costache Bălăceanu. La 1851, stăpâna moșiei devine Catinca Drugănescu iar la 1856, fata ei Maria, căsătorită mai întâi Bălăceanu, iar a doua oară devine soția colonelului Petre Macca. Neavând copii, a lăsat moșia și conacul satului¹²⁶. Împroprietărirea din 1864 a dat 356 ha la 160 de locuitori din Miroși.

Ca evenimente istorice, amintim participarea locuitorilor la revoluția din 1848, la războiul din 1877-1878, la războiul din 1916-1918. Nu au participat la răscoala din 1907 la îndemnul și sfatul țăranului Marin Vasile, om din sat.

Populația satului era la 1810 de 52 familii cu 146 de suflete în Miroșul de Jos și 36 de familii cu 163 suflete, în Miroșul de Sus, 1835 - 126 familii, 1938 - 172 familii cu 729 locuitori, 1840 - 158 familii în cele două sate, 1862 - 162 familii, 1890 - 262 familii cu 1026 locuitori, 1909 - 496 familii cu 2490 suflete, împreună cu satul Surdulești. În 1938 erau 835 de familii cu 3857 locuitori.

Ocupația locuitorilor a fost, până la 1864, legată mai ales de creșterea vitelor. La 1838 erau în sat 6072 de vite. Pământul se lucra foarte puțin, la 1838 doar 1015 pogoane. După 1864 se intensifică agricultura, locuitorii satului muncind pe moșia boierească. După 1921, când țăranii au fost împroprietăriți, vor munci loturile lor personale, până la colectivizare.

Școala înființată și aici tot în 1838 era modestă, cu două odăițe. Primii învățători cunoscuți sunt: Ștefan al Protopopului, văduv, între anii 1845-1848 și după 1848, Ion Florea, tânăr absolvent al școlii de Candidați din Rușii de Vede. În 1890 erau 27 de elevi, iar la 1838 frecventau școala doar 22 elevi din cei 78 înscriși. Proprietarul Macca va construi apoi școala primară, din zid, înainte de 1885. După 1907, în fostul conac boieresc se va

¹²⁶ Ștefan Greceanu, *op. cit.*, p.52-55, 213 și urm.

înființa o școală de meserii și după 1940, va mai funcționa aici și liceul din Pomârla, refugiat. Școala de meserii s-a desființat după 1950, iar în locul ei se va face o școală de tractoriști. Mai funcționa și stația S.M.A.

Bisericele satului, atât în Miroșiul de Sus cât și în Miroșiul de Jos, au fost de lemn. Cel mai vechi preot amintit de documente este popa Mitrea, la 1662¹²⁷. În 1810, erau preoți la Miroșiul de Jos, popa Constantin sin popa Gheorghe, preotit în anul 1780, având 90 de ani. Preotul Sandu sin diaconul Teodor, 60 ani și preotit la 1792, preotul Sandu sin diaconul Teodor, 60 ani și preotit la 1792, diacon Radu sin popa Teodor și diacon Roman sin Preda, preoți la 1808 și 1794. Mai erau încă doi diaconi, Manea Simion și Dumitru Monea. La Miroșul de Sus era preotul Ion sin Manea, preotit în 1787 și trei diaconi, Marin sin Gheorghe, Preda sin Dobre și Nicolae sin Constantin, diaconi la 1778, 1800 și 1808. În sec. XIX, la 1825, era preot Constantin sin Diacon Manea, iar la 1830 Dumitru sin popa Stan și Grigore sin diacon Pană. Între anii 1850-1880 au slujit preoții Constantin sin Dumitru Manea, diaconul Grigore sin Dumitru Pană, Constantin „Călugărul” și preotul Ilie Mihăescu și apoi fiul lui, Mihai I. Mihăilescu între anii 1935-1980.

În jurul satului Miroși au existat satele dispărute: Pogonești, aproape de Miroși și Pulăndrești, situat la locul numit astăzi „La Leși”, pe valea pârâului Burdea, la aproximativ 3 km nord de sat.

În acest sat s-a născut marele pictor Anghel Vasile, uitat, deși a făcut cinste prin lucrările sale și expozițiile de pictură pe care le-a avut în Italia, în Franța, Suedia etc. De asemenea și fratele său, țăranul Constantin Vasilescu, sculptor în lemn și pictor, foarte apreciat, cu lucrările sale expuse azi în muzeul din orașul Pitești. Ei erau fiii lui Marin Vasile, cel care i-a oprit pe țăranii din sat să dea foc conacului în răscoala din 1907¹²⁸.

X.3. Satul Siliștea Nouă

Sat situat în nordul județului Teleorman, pe valea pârâului Căinelui. S-a numit inițial Siliștea, apoi, după 1810, se împarte în Siliștea Gumești și Siliștea Glavacioc, după numele proprietarilor, familia Guma și Mănăstirea Glavacioc.

În sat s-au găsit urme de așezare din epoca neolitică și a bronzului, în „Măgura Mantolea”. Silexuri am găsit și pe Dealul Purcăriei, spre valea și pădurea Tina.

¹²⁷ 1590, ian. 20, popa Dumitru din Miroși.

¹²⁸ Spiru, Ioan, *Un artist uitat Anghel Vasile* în Studii și Cercetări de Istoria Artei, XVI(1), 1969, p.137-140; idem, *Un pictor și sculptor țăran Constantin Vasilescu*, în Studii și Cercetări de Istoria Artei, XVIII, 1971, p.167-169.

Satul este atestat la 1669 și 1691, prin vânzări și danie de moșie¹²⁹ (**Doc. 4, 5**). La 1721 se făcea hotărnicia moșiei între moșiile Mănăstirii Glavacioc și Pătrașcu Bălăceanu (**Doc. 6**). Moșia Mănăstirii Glavacioc, fusese cumpărată de la Radu Știrbei, 800 stânjani, ca și donația Epraxiei, de 1800 stânjani. Din această cauză ea a fost și îngropată la Mănăstirea Glavacioc. Actele cercetate spun că în 1669, Tudor paharnicul împreună cu frații lui vindeau 1800 stânjani mănăstirii Glavacioc cu 2700 ughii. La 1691, Radu comisul Știrbei, a donat partea de moșie a fiicei lor decedate Epraxia (Praxia) Mănăstirii Glavacioc. Moșia era donată însă fără rumâni și cu obligația ca mănăstirea să facă un schit lângă casa pe care Epraxia și-o făcuse în sat.

La 1721 mai era proprietar și Pătrașcu Bălăceanu iar la 1745, Ioniță Bălăceanu și Mănăstirea Glavacioc, când au făcut și o nouă hotărnicie a moșiilor lor¹³⁰ (**Doc. 7**). La 1741, satul ținea de plasa Mijlocul de Sus. În sec. XIX, ajunge proprietară familia Guma, între 1856-1875 Anastase Guma și apoi fiul său Nicolae Guma. După 1895 era proprietar Maria Alexandru Manos, cu 5000 ha teren arabil și 350 ha pădure, plus livezi cu fânețe. În 1864 au fost împroprietăriți 249 de locuitori¹³¹.

Satul Siliștea Glavacioc s-a format cu locuitori aduși din mai multe părți, deoarece moșia fusese donată mănăstirii fără oamenii din muncă. În 1862, sunt aduși cu forța, în Siliștea Gumești, locuitori din cătunul Cățeleștii de Jos. Împroprietăriți, în sat, au fost în 1920 și 1945. Au fost cooperativizați, cu greu, după 1952. Este satul natal al scriitorului Marin Preda.

Relațiile țăranilor cu proprietarii nu au fost întotdeauna bune. La 1821 mulți locuitori s-au înrolat în oastea lui Tudor Vladimirescu și unul dintre foștii panduri a devenit vestitul haiduc Groza. La 1848 participă la revoluție și la 1907 răscoala s-a aprins și aici în sat, distrugând conacul urmașilor Mariei Manos și al proprietarului Tănase Tănăsescu, cu pagube de peste 200000 mii lei¹³². În sat se formase „Banda Neagră” având ca șef pe Marin Toboșaru, spaimă și a comunelor vecine. Au fost lupte cu armata, soldate cu patru morți și șapte răniți. Au fost arestați 24 de țărani. Au participat și la războiul din 1877-1878 și cele două războaie mondiale. În sat se găsește un monument al eroilor.

¹²⁹ Ion Șucu, *Actele ședinței publice*, București 1953, p.60.

¹³⁰ DGAS, *Mănăstirea Glavacioc*, document original XII/2.

¹³¹ Pantele Georgescu, *op. cit.*, p.120-122.

¹³² Ion Toader, Ion Bălă, Petre Grecu, Gheorghe Popa, *1907 în Teleorman*, București, 1977, p.53, 87, 92, 224, 246, 274.

Ocupațiile locuitorilor au fost și ele legate de condițiile locale, sociale, politice, geofizice etc. Până spre 1850-1860 ocupația de bază a fost creșterea vitelor, care, la 1890, numărau peste 6000 de capete. Până atunci munciau puțin pământ. De exemplu, la 1832 se munciau doar 102 pogoane cu grâu, 34 cu orz, 219 cu porumb și 43 cu mei¹³³. În acest timp, industria casnică era foarte puternică. După 1864 și până 1920 și aici țăranii au fost legați cu munca de moșia boierească, dar după aceea, având pământ propriu și-au muncit loturile personale până la colectivizare.

La 1810 Siliștea de Sus avea 25 de case cu 138 locuitori, iar Siliștea Glavacioc 68 case cu 350 locuitori. La 1835 - 129 familii cu 516 locuitori, 1862 - 127 familii, la 1895 - 651 familii cu 1577 locuitori, 1909 - 580 familii cu 2320 locuitori, iar în 1938 - 870 familii cu 3570 locuitori.

În 1810 existau două biserici de lemn. Schitul de care am amintit nu s-a făcut în Siliștea, ci în satul vecin Râca Veche, care ținea, probabil, tot de Siliștea. În 1810 erau patru preoți, doi în Siliștea și doi în Siliștea Glavacioc, preoțiți la 1788 și 1797. O biserică a fost închisă în anul 1841 și construită alta între anii 1853-1857, existentă și azi. Biserica din Siliștea de Sus, construită din nou între 1913-1915, a fost înlocuită cu biserica actuală ridicată între anii 1939-1944. Preoți, între anii 1930-1955, au fost Ilie Andrei și Alexandru Popescu.

Școala a luat ființă în 1838, având învățător pe Constantin Rogoz. Și el și învățătorul ce i-a urmat, Constantin Răulescu, au fost bătuți de oamenii boierului, pentru ideile lor înaintate. La 1842 era învățător Ioniță Gheorghe postelnicul. Școala era făcută din pământ și nuiele. Din 35 de elevi, urmau numai 15. A fost refăcută în 1913. Demn de amintit că, între timp, s-a mai ridicat un alt local de școală, astfel încât, în anul 1890, era o școală de băieți și una de fete.

X.4. Satul Tecuci (fost Tecuci Calinderu)

Este situat în partea de nord-vest al actualului județ Teleorman, aproape de hotarul estic al județului Olt, în valea și pe malurile pârâului Tecuci, afluent al râului Vedea. Numele localității este legat de pârâul Tecuci. S-a numit, la începutul sec. al XIX-lea, Tecuciul de Sus și Tecuciul de Jos, unificate după 1864. După 1850, satul s-a numit Tecuci Calinderu, după numele proprietarului Lazăr Calendoroglu, tatăl lui Ion Calinderu, scriitor și om de cultură.

¹³³ 1848 în *Teleorman*, p.143.

În jurul satului au fost, până la începutul sec. al XIX-lea, foarte multe păduri, de aci și numele moșiilor Pădurești și Pădurești-Balaci. În sat, a existat în anul 1862, stație de poștă, fiind situat pe drumul ce lega orașul București de Craiova. Tot pe aici trecea și drumul de poștă, de la Zimnicea către Pitești. Vechea vatră a satului a fost la „Catargic”, pe valea Bălăcelului lângă „ulmii lui Manea”. Tot pe valea Bălăcelului a existat și fostul sat Tutănești.

Cele mai vechi urme de locuire, aparțin epocii neolitice și s-au găsit în „Măgura lui Mieluș” situată în valea pârâului Tecuci. Pe valea Bălăcelului, am găsit ceramică geto-dacă, ca și urmele fostelor sate amintite.

Prima mențiune a satului este din 1560, când Petru cel Tânăr întărea moșie în Tecuceanii de Jos. La 1636, 1669, 1680, 1681, 1697, 1699, se făceau vânzări, întăriri și hotărnicii de moșie, între moșiile vecine.

La 1700 era proprietar Șerban Știrbei, iar în anul 1708 Constantin Știrbei făcea danie, parte din moșia sa, schitului Didești din satul ce același nume din județul Teleorman¹³⁴. La 1856 s-a făcut hotărnicia moșiei Tecuci și Didești cu moșiile vecine, iar în 1864 secularizarea și împrăștierea țărânimii. Au mai fost împrăștiți în 1821 și 1945. Dintre evenimente mai importante din viața satului amintim: Ciuma lui Caragea, care a făcut foarte multe victime, la 1821 Tudor Vladimirescu, în drum spre București, rămâne câteva zile în sat și mulți țărani de aici și din satele vecine intră în oastea lui. La 1862 și proprietarul Tănăsuică a vrut să mute pe locuitorii din Cătelești-Burdeni în Tecuci dar nu a reușit. Au participat la războiul din 1877-1878 și la răscoala din 1907.

Populația, la 1810, era în cele două sate, Tecuciul de Sus cu 70 case și 370 locuitori și Tecuciul de Jos, cu 38 case și 181 suflete, la 1835 - 120 case, 1838 - Tecuciul de Sus, 85 case cu 316 suflete și Tecuciul de Jos, cu 82 case și 367 suflete, la 1862, în ambele sate 220 familii, 1909 - 450 familii și 2050 locuitori, 1938 - 660 familii cu 2972 suflete.

Școala s-a înființat în 1838 și primul învățător a fost Voicu, ce a funcționat până la 1842. Școala era făcută din nuiiele și cu acoperișul din stuf. Au fost înscriși 80 de elevi, dar urmau foarte puțini. Închisă și ea ca și toate școlile românești la 1848 și redeschisă după 1854. Lazăr Calinderu va ridica, în anul 1880, primul local de școală din cărămidă. În sat a funcționat foarte mulți ani, după 1921, o judecătorie.

Și aici au fost două biserici din lemn, una dintre ele vândută în satul Purcăreni și alta în satul Băduleasa, deoarece între anii 1850-1852, același proprietar Lazăr Calinderu a construit actualele biserici. În 1810, erau doi

¹³⁴ *Indice Cronologic*, vol. 2, p.1264.

preoți în Tecuciul de Sus, Pârvu sin popa Ștefan, 60 ani și preoțit la 1777 și Savu sin diacon Radu, 40 ani preoțit în 1806. La Tecuciul de Sus, erau 3 preoți, Marin sin popa Matei, 60 ani și preoțit la 1774, preotul Petcu sin popa Argeșeanu, 63 ani, preoțit la 1772 și popa Ion sin Mihai, 60 ani, preoțit la 1773. În anul 1862, erau patru preoți, câte doi în fiecare cătun, Marin preoțit 1810, Voicu sin popa Marin, Marin sin Stancu și la Tecuciul de Sus, Marin duhovnicul, de 80 ani, preoțit în 1837 și Ion sin popa Ion, preoțit în anul 1843. Bisericile actuale au fost renovate în 1931.

CAPITOLUL XI

La capătul drumului

Ajuns la capătul drumului, după o muncă de mai bine de 30 de ani în care am scris această monografie pentru prima dată în 1944, iată-mă, acum, scriind-o pentru a cincea oară, deoarece în decursul anilor am adunat informații noi asupra satului. Totodată, am ținut să sistematizez cât mai bine capitolele lucrării, pe baza experienței căpătate în timp dar și a legăturilor pe care le-am avut cu istoricii Nicolae Stoicescu, Ion Șucu, Ion Mailat, a preotului Ion Răuțescu. De aceea cred că această ultimă prezentare a monografiei este superioară celorlalte variante pe care le-am scris de-a lungul anilor.

Am scris această monografie din dragostea mea pentru istorie, manifestată încă din anii de școală, când eram socotit „istoricul clasei”. Am avut apoi șansa, ca student, să cunosc lucrările sociologilor Dimitrie Gusti și Henri Stahl și să lucrez, în 1937 și 1938, în echipele regale studențești inițiate de sociologii amintiți, în satele Plopșor - Dolj și Cusuiul din Vale - Durostor, dându-mi-se sarcina să scriu succinte monografiile ale acestor sate.

La Plopșor am avut și norocul să-l cunosc pe arheologul, folcloristul și scriitorul Nicolaescu-Plopșor și, prin sprijinul său, să întocmesc monografia satului, din care am reușit să public în revista *Mitropolia Olteniei* un scurt rezumat. Legăturile cu Costantin Nicolaescu-Plopșor, „Bărbosul” cum îi ziceau cunoscuții, au continuat cu statornicie până la moartea sa.

Venit preot în Surdulești, în anul 1940, am început cercetările asupra satului, căutând documente la foștii moșneni și prin podurile bisericii, școlii, primăriei, la fostul preot Vasile Urluianu etc.

Cu monografia făcută, deși departe de cea actuală, am participat la concursul județean de monografii, inițiat de Căminul Cultural al județului Teleorman, obținând premiul I. O mărturisesc și aceste rânduri: *„Această monografie a fost prezentată la concursul pentru monografii instituit de Căminul Cultural Județean Teleorman și a fost clasificată întâia, fapt care îl onorează pe părintele Spiru, autorul ei.*

Director al C.C. Județean, Florian Cristescu, 2 octombrie 1944, Turnu Măgurele”.

De-a lungul anilor, nemulțumit de ceea ce realizasem, am continuat cercetările atât în sat cât și prin biblioteci și prin arhive și am îmbunătățit mereu conținutul acestei monografii, care este acum la a cincea prezentare.

Nu am reușit să public decât, în rezumat, istoricul bisericii din sat, în revista *Mitropolia Olteniei*. Am încercat la Editura Litera, dar ar fi costat prea mult publicarea ei și am renunțat. Iată motivul pentru care o încredințez Academiei R.S.R., în nădejdea că aici se va păstra și poate, într-o zi, cineva o va folosi, deoarece ea constituie un adevărat document al satelor românești până la colectivizarea lor ca și ale unor sate din regiunea de șes.

Păcat că nu s-a acordat acestor monografii o atenție mai mare din partea forurilor culturale, fie pe plan local, fie pe plan național. Mă gândesc, de pildă, cât de util ar fi fost dacă Academia Română ar fi instituit un concurs pe țară cu monografii ale așezărilor românești. Multe lucrări ar fi luat drumul către Academia Română și nu s-ar fi pierdut, așa cum cred, uitare pe la cine știe ce familii.

Multe lucruri interesante s-ar fi putut cunoaște din istoricul acestor sate și mai ales asupra vechilor lor vetre, unde ar trebui căutate și astăzi satele românești și protoromâne din sec. VIII-XII, deoarece cred cu toată tăria și pe baza cercetărilor pe care le-am făcut în județul Teleorman, că într-adevăr aceste sate protoromâne și vechi românești și-au avut vatra în locuri retrase, pe firul unor văi, vâlcele și pâraie înconjurată de păduri masive, atât de dese mai ales în județul Teleorman și unde nu îndrăzneau prea mult să se aventureze cumanii, tătarii, turcii sau chiar trupele imperiilor vecine. Ele ar aduce noi date asupra istoriei satelor românești și a poporului român la cumpăna dintre mileniul I și mileniul II al erei noastre.

Iată cât de mult se identifică istoria satului românesc cu istoria neamului nostru și istoria neamului nostru cu satul românesc.

Nu mai puțin de prețuit este și faptul că prin aceste monografii, aducem un omagiu și țăranului român, care stă la temelia intelectualității de astăzi și deci a întregului progres cultural, tehnic, social și economic al poporului român. Sunt mulțumit deci, că prin această muncă mi-am făcut și eu datoria față de satul românesc și că nu a fost însă zadarnică osteneala și truda intelectuală și bănească legată de aceste monografii pe care le-am tot pitrocit de-a lungul atâțior ani de muncă.

NOTE AUTOBIOGRAFICE

Sunt născut în anul 1914, 2 noiembrie, în orașul București, iar părinții mei au fost Eftimie Spiru, fiu de preot macedonean, născut în orașul Corița, Albania, mort pe front în anul 1916. Mama, Elena-Lina Moscu era din satul Săteni, județul Dâmbovița, decedată în anul 1923 la vârsta de 33 ani.

Am rămas orfan de ambii părinți la vârsta de 8 ani, când eram elev în clasa a II-a primară. Neavând frați, iar rudele fiind străine de soarta mea, între anii 1923-1924 am devenit un fel de „Gavroche” al Bucureștiului, bătând străzile orașului, deprinzând jargonul haimanalelor, astfel încât am rămas repetent în clasa a III-a.

În 1925 am intrat băiat de prăvălie la negustorul Enache Cosma de pe strada Comorii nr. 24 și am rămas aici, până în anul 1927, ca băiat de prăvălie și „fată în casă”, bun la toate treburile, bătut, umilit și fără nici fel de beneficiu material. Clasa a III-a primară am repetat-o în acest timp la școala Sfânta Treime-Tei și am trecut clasa cu premiul întâi, datorită faptului că nemaiavănd timp de hoinăreală și vagabondaj, am învățat cu tot temeiul, în ciuda faptului că eram prins de muncă aproape toată ziua. În 1927 am fost dus de văduva negustorului Enache Cosma la orfelinatul Alexandrescu de pe strada Șerban Vodă, fiind orfan de război. Am făcut clasa a IV-a la școala Enechiță Văcărescu și după aceea seminarul, între anii 1927-1934, la Câmpulung-Muscel unde funcționa un seminar special pentru copii orfani de război. Seminarul, arzând în anul 1934, clasa a VIII-a am făcut-o la seminarul Sfântul Gheorghe din orașul Roman, tot în calitate de orfan de război.

Între anii 1935-1939 am făcut facultatea de Teologie din București, iar în 1940, luna mai, am dat licența. Am locuit, în acest timp, în căminul de orfani de război de pe calea Șerban Vodă, peste drum de biserica Sf. Spiridon Nou. În anii de studenție am frecventat un cenaclu literar, mi-au apărut primele articole, note, poezii și nu mi-a lipsit nicio expoziție de artă sau de cultură, nevizitată. Am jucat și teatru religios la Biserica Dobroteasa, pe lângă care activa o societate religioasă și unde am legat prietenie cu viitorul preot, scriitor și profesor universitar la Institutul de Teologie, Constantin Galeriu.

M-am căsătorit, la 22 septembrie 1940, cu Lucia Alexandrescu din București, absolventă a Liceului Industrial Robescu.

M-am preoțit în octombrie 1940 și împreună cu soția ne-am stabilit în satul Surdulești unde fusesem numit, străini și fără nici un fel de posibilități materiale. Am stat până în anul 1954, fiind, mulți ani, director sau președinte

al Căminului Cultural din sat, profesor la Liceul din Miroși între anii 1946-1948, protoiereu al regiunii Teleorman și raionului Roșiorii de Vede între anii 1951-1954. Cât am stat în Surdulești am renovat din temelie biserica, am dat concurs la construirea școlii noi și am pus tot sufletul la înființarea și construirea Haltei CFR. Tot în acest timp am făcut o săpătură arheologică, în sat, cu arheologul Mircea Petrescu-Dîmbovița și ulterior un sondaj pe valea Bălăcelului, cu muzeul din Pitești. Am continuat cercetările arheologice în partea de nord a județului Teleorman, cercetând un mare număr de sate.

Între timp mi-au apărut schițe, note, descoperiri arheologice etc., în ziarele și revistele *Oltul*, *Drum Nou*, *Adevărul Creștin* din județul Teleorman ca și în revistele *Magazinul Familiei*, *Gluma* și *Revista de Cuvinte încrucișate - Filatelie* etc.

Mutat la 1 august 1954 la Alexandria, la Biserica Sf. Nicolae și numit protopop al raionului Alexandria, am renunțat, prin demisie, la această funcție.

Am făcut intense cercetări arheologice în județ și am colaborat cu arheologii: Constantin Nicolaescu-Plopșor, Mircea Petrescu-Dîmbovița, Constantin Preda, Bucur Mitrea, Eugen și Maria Comșa, Alexandru Păunescu, Nicușor Constantinescu, Emil Moscalu, Dumitru Berciu, de la Institutul de Arheologie. I-am adus în Alexandria, mulți au stat la mine și au făcut săpături la Alexandria, Poroschia, Lăceni, Orbeasca, Albești, Dulceanca, Țigănești și Frumoasa. Pentru această activitate am fost apreciat și felicitat oficial de Institutul de Arheologie, de Academia R.S.R. și de Muzeul Național de Istorie.

Am fost permanent legat de muzeul din Alexandria, fiind mâna dreaptă a foștilor directori Emilia Rozental, Florian Neagu, Alexandru Marinescu, Cornel Beda și Ecaterina Țânțăreanu, transformând muzeul într-un adevărat locaș de cultură și înscriind, în același timp, județul Teleorman în circuitul arheologic al țării. Am înzestrat muzeul cu obiectele descoperite și cu peste 2300 de monede, tezaure sau descoperiri întâmplătoare.

Sunt membru al Societății Numismatice din București încă din 1947, un timp îndelungat colaborator al Institutului de Arheologie din București și am ținut comunicări de arheologie, istorie și numismatică la Alexandria, București și Caracal.

Am publicat aproximativ 130 de studii, articole, note etc. în peste 30 de reviste și am fost citat în numeroase lucrări de specialitate. Dintre articole amintesc: „Biserica și satul românesc”, „Catagrafia din 1810 a județului Teleorman”, „Biserici bordeie”, „Bisericile din Alexandria și din Roșiorii de Vede”, „Teleormanul vatră de istorie și cultură românească”, „Descoperiri arheologice în raionul Roșiorii de Vede”, „Descoperiri arheologice în

raionul Alexandria”, „Tezaurul monetar de la Frăsinet”, „Tezaurul monetar de la Ulmeni”, „Circulația monetară în județul Teleorman”, „Sate și biserici în secolul XIX” etc.

Am renovat, în acești ani, biserica Sf. Nicolae din Alexandria, am construit un adaos la Casa Parohială cu bani proprii și am crescut trei copii, un băiat, inginer în București și două fete lucrând la Direcția Comercială din Alexandria.

Fiind și filatelist, am înființat în anul 1969 primul cerc filatelic din județ iar în anul 1970 filiala Asociației Filateliștilor din Teleorman, pe care am condus-o până în 1974.

La Surdulești am înființat muzeul de la școală, donând aproximativ 300 de obiecte, cu asentimentul muzeului din Pitești.

Între anii 1982-1984 am colaborat cu istoricul Nicolae Stoicescu de la Institutul „Nicolae Iorga” din București la „Dicționarul județului Teleorman”, muncind extrem de mult pentru a se putea publica această lucrare valoroasă. Din motive egoiste ale unui profesor din Alexandria, care vroia să publice singur lucrarea, nu a fost posibilă realizarea acestui prețios document.

M-am pensionat în anul 1976 pentru a mă dedica muncii intelectuale și ostenitoare, ca a tuturor mânăitorilor de condei. În manuscris, posed următoarele lucrări: „Schite și Nuvele”, „Poezii”, „Cartea amintirilor”, „Cartea copiilor mei”, „O viață de om așa cum a fost”, „Monedele României dintre anii 1867-1985”, „Istoria Bisericii Creștine din Europa”, „Monografia succintă a tuturor satelor din județul Teleorman” ca și cele peste 130 de articole publicate, dar și un mare număr de corespondență, peste 600 de scrisori, cu oameni de cultură din județ sau din țară.

Post scriptum

Aș fi nedrept cu mine dacă nu aș mai adăuga la autobiografie și dragostea mea de drumeție, atât în țară cât și peste hotare, dragoste care a început încă din anii de seminar, de la Câmpulung-Muscel.

Într-adevăr, de-aici am pornit la drum, pe cărări de munte și de deal, făcând cunoștință cu frumusețea pământului românesc și an de an, drumurile s-au tot extins, călătorind de la un capăt la altul al țării, de la Calafat la Sighetul Marmăției și Săpânța, cu cimitirul ei vesel, de la Timișoara la Sulina și satul izolat Sf. Gheorghe, cu plaja sa imensă, din Mangalia la Baia Mare, Oradea și Arad, din Botoșani și Suceava la Buziaș și Deta și de la Turnu Severin și Orșova, la Vatra Dornei etc.

Așa am cunoscut toate provinciile românești: Banatul, Bucovina, Basarabia, Crișana, Dobrogea, Muntenia, Maramureșul, Oltenia și Transilvania, cu orașele, monumentele mai vechi sau mai noi, bisericile și mănăstirile Bucovinei, adevărate ouă încondeiate prin frumusețea picturii lor și am îngenunchiat cu evlavie și sfială la mormintele voevodale. Așa am cunoscut deci, tot pământul românesc, de la munte la mare, din câmpie și până în Delta Dunării, din cel mai nou pământ al țării, Delta și până la cel mai bătrân, Munții Măcinului. Am văzut și-am prețuit întreaga gamă a frumuseții pământului românesc și-am fost mândru de capacitatea de creație și de dragostea de frumos a poporului român. O spune frumusețea de neegalat a litoralului, a Porților de Fier, a orașelor, a parcurilor și a monumentelor. Aceste drumeții m-au ajutat să cunosc și să îndrăgesc pământul și sufletul românesc ca și cum aș fi eu însumi trup și suflet din trupul și sufletul țării.

În anii pensionării, între anii 1982-1986, am trecut și peste hotarele țării vizitând Ucraina, Rusia, Țările Baltice, Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria și Polonia, având prilej să cunosc pe vecinii noștri, orașele, monumentele, muzeele și frumuseților lor. Am văzut, am cercetat și-am comparat, comparațiile fiind în favoarea poporului român, care, în ciuda istoriei sale atât de eroice și zbuciumate, nu este de loc mai prejos decât vecinii noștri și de ceea ce au creat ei, în condiții mult mai favorabile decât ale noastre. Avem un popor care merită să trăiască prezentul și tot dreptul la un viitor luminos, pe măsura capacității lui creatoare.

BIBLIOGRAFIE

I. Documente

Arhiva bisericii din Surdulești.

Arhiva primăriei Surdulești, *Actele de decese din 1863*.

Arhiva școlii primare din Surdulești 1890-1944.

Arhiva Protoieriei Turnu Măgurele, ds. 1852.

Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România (=BARSR), *Secția Manuscrise - Hărți*, ms. 229; ms. 1003, ds. 27/6/1790-1791; ms. 1457; ms. 3986; H. III/461, pl. 7, 1828-1829.

Direcția generală a Arhivelor Statului București (=DGAS), *Condica Domnească*, ds. 107.

DGAS, *Curtea Apelativă, secția a II-a*, ds. 41/1860.

DGAS, *Direcția generală a Statisticii*, ds.101/1859.

DGAS, *Fond Catagrafii*, cota 47/1838, f. 164-167.

DGAS, *Înaltul Divan Civil*, pac. 89, ds. 14319 și 15420/ 1835-1846.

DGAS, *Logofeția pricinilor bisericesti*, ds. 2610/1832.

DGAS, *Mănăstirea Glavacioc*, document original, XII/1, 2; copie XII/3, 4.

DGAS, *Ministerul Instrucțiunii Publice*, ds. 2581/1848; ds.2766.

DGAS, *Mitropolia Țării Românești*, pergament original, 93/43, anul 7173 (1665).

DGAS, *Vornicia din-năuntru*, ds. 5390/1838, 1296/1847.

Documente privind Istoria României (= DIR), B Țara Românească, vol. II, sec. XVI, București, Ed. Academiei, 1951.

Indice cronologic, vol.1, București, DGAS, 1958.

Indice cronologic nr. I. Arhiva Mitropoliei Țării Românești (1365-1890), vol. II, București, DGAS, 1961.

Înaltul Divan, 1831-1847, București, DGAS, 1958.

II. Lucrări generale și speciale

*** *Almanahul județului Teleorman*, Turnu Măgurele, Ed. ziarului „Victoria”, 1923.

*** *Atlas Geografic al RSR*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1965.

Beldie, Ioan C., *Monografia comunei Jorăști din județul Covurlui*, Revista Albina, București, 1911.

Dolinescu-Ferche, Suzana, *Așezări din secolele III și VI e.n. în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, București, Ed. Academiei RSR, 1974.

Ion Donat, *Așezările omenesti din Țara Românească în secolele XIV-XVI*, în Studii. Revistă de istorie, IX (6), 1956, p.75-95.

Dumitrescu, Gheorghe, *În ajunul Crăciunului*, Roșiorii de Vede, 1938.

Fotino, Dionisie, *Istoria generală a Daciei*, (traducere George Sion), vol. 3, București, Imprimeria Națională, 1859.

*** *Geografia economică a RPR*, București, Ed. Științifică, 1957.

Georgescu, Pantele, *Dicționarul Geografic, Statistic, Economic și Istoric al județului Teleorman*, București, Stabilimentul Grafic „I.V. Socec”, 1889.

Ghiban, C., *Cânta la Stupca o vioară*, București, Ed. Militară, 1964.

Giurescu. Constantin C., *Principatele române la începutul sec. al XIX-lea*, București, Ed. Științifică, 1957.

Greceanu, Ștefan, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, București, Ed. Tipografia cooperativă, 1913.

Hugo, Victor, *Mizerabilii*, București, Ed. de Stat pentru Literatură, 1954.

Iliescu, Marin, *Parohia (comuna) Atârnați din județul Teleorman. Monografie*, Alexandria, Tipografia și Librăria „Alexandri”, 1908.

*** *Istoria românilor*, vol. V, București, Academia RSR, 1960.

Lahovari, George Ioan; Brătianu, Ion C.; Tocilescu, Grigore G. *Marele Dicționar Geografic al României*, București, Stabilimentul Grafic „I.V. Socec”, 1902, vol. 4, fasc. 3.

Lecca, Octav George, *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, București, Ed. Universul, 1937.

Manolache, Anghel; Pârnuță, Gheorghe, *Contribuțiuni la istoria culturii și învățământului în Teleorman*, vol. I, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1973.

Marinescu-Nor, Antonian, *Anul 1848 în Teleorman*, mss.

Marx, Karl, *Însemnări despre români (Manuscrise inedite)*, București, Ed. Academiei RPR, 1964.

Milian, Cristache, *Monografia social-economică a județului Teleorman*, Turnu. Măgurele, Tipografia Camerei de Comerț și Industrie Turnu-Măgurele, 1935.

Olteanu, Ștefan, *Societatea românească la cumpănă de milenii (secolele VIII-XI)*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1983.

Petrescu, Atanase, *Monografiei satului Râca*, mss.

Petrescu-Dîmbovița, Mircea, *Cercetări arheologice la Surdulești*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, V, 1954, p.526-542.

Popa, Gheorghe; Bălă, Ion; Toader, Ion, *1848 în județul Teleorman*, București, 1980.

Popescu, Alexandru-Constantin, *Micile Amintiri*, Roșiorii de Vede, 1897.

Popescu Teișeanu, Ilie, *Unele documente cu privire la înființarea de școli sătești în Oltenia de către săteni însăși înainte de 1838*, în *Arhivele Olteniei*, 2, 1964.

*** *Răscoala din 1821*, vol. 2, București, Academia RPR, 1958.

Răuțescu, Ioan, *Mănăstirea Aninoasa din județul Muscel*, București, 1933.

Ioan Răuțescu, *Dragoslavele*, ed. a II-a, Câmpulung, 1937.

Roller, Mihail, *Răscoala țăranilor din 1907*, București, Ed. de Sat, 1947.

Rosetti Radu, *Pentru ce s-au răsculat țăranii*, București, Atelierele grafice Socec et Co., 1908.

Simionescu, I., *Țara noastră*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1938.

Sadoveanu, Profira, *Viața lui Mihail Sadoveanu*, București, Ed. Tineretului, 1957.

Spiru, Ioan, *Câmpia Teleormanului*, în *Terra*, București, 1974.

Spiru, Ioan, *Catagrafia județului Teleorman din anul 1810*, în *Glasul Bisericii*, XXXIII (3-4), 1974, p.344-356.

Spiru, Ioan, *Catagrafia județului Teleorman din anul 1810*, în *Glasul Bisericii*, XXXIII (5-6), 1974, p.529-543.

Spiru, Ioan, *Așezări străvechi în Raionul Roșiorii de Vede*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, VI, 1959, p.695-707.

Spiru, Ioan, *Câteva informații asupra unor sate dispărute din jud. Teleorman*, în *ziarul Teleormanul*, nr. 2364, 11 septembrie 1982.

Spiru, Ioan, *Preoți și biserici în prima jumătate a veacului XIX*, în *Glasul Bisericii*, 3-4, 1969, p.417-425.

Spiru, Ioan, *Biserica și satul românesc*, în *Biserica Ortodoxă Română*, 3-4, 1979, p.511-525.

Spiru, Ioan, *Din trecutul satului Surdulești*, în *Mitropolia Olteniei*, 3, 1959.

Spiru, Ioan, *Sfințirea bisericii din Surdulești*, în *Glasul Bisericii*, 11-12, 1951.

Spiru, Ioan, *Noi date despre existența în timp a județului nostru*, în *ziarul Teleormanul*, nr. 2355, 10 iulie 1982.

Spiru, Ioan, *Biserici din Alexandria. Biserica Sf. Apostoli*, în *Glasul Bisericii*, 3-4, 1976.

Spiru, Ioan, *Un artist uitat Anghel Vasile* în *Studii și Cercetări de Istoria Artei XVI* (1), 1969, p.137-140.

Spiru, Ioan, *Un pictor și sculptor țăran Constantin Vasilescu*, în *Studii și Cercetări de Istoria Artei XVIII*, 1971, p.167-169.

Staicu, Ion N., *Așezările județului Teleorman*, Turnu Măgurele, 1939.

Stahl, Henri, *Monografia unui sat. Cum se alcătuiește spre folosul căminului cultural* (cu o prefață de Dimitrie Gusti), București, Fundația culturală regală „Principele Carol”, 1939.

Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I - Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)*, I, Craiova, Mitropolia Olteniei, 1970.

Stroescu, Petre, *Adam Mocanu și familia lui*, Roșiorii de Vede, Tip. Lumina Poporului, 1933.

Șucu, Ion, *Actele ședinței publice*, București 1953.

Toader, Ion; Bălă, Ion; Grecu, Petre; Popa, Gheorghe; *1907 în Teleorman*, București, 1977.

Tudor, Dumitru, *Oltenia romană*, București, Ed. Academiei RSR, 1968.

Xenopol, Alexandru D., *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. I, București, Ed. Cartea Românească, 1930.

Ziarul *Teleormanul*, 1 august 1969.

III. Țărani informatori (1942, 1946)

Arghir Ștefan, 65 ani

Dragne Marinică, 60 ani

Dumitru Ene, lăutar, 56 ani

Ioana D. Nicolae, 54 ani

Elena Dițoiu, 66 ani

Marin Cazacu, 70 ani

Alexandru Cazacu, 71 ani

Neaga Tamagă, 69 ani

Perniu Ioniță, 86 ani

Stancu Besna, 80 ani

Tănase Vasile, 80 ani

Ecaterina Comănescu, 80 ani

ANEXE

Documente

- 1 -

Din mila lui Dumnezeu, Io Radu Voevod a toată Țara Românească, fiul marelui și preabunului și bătrânului răposatului Io Leon Ștefan Voevod, dă domnia mea această poruncă a domniei mele slugilor domniei mele Radul logofătul și cu frații lui Ivan și Avraam, feciorii Stoicăi logofătul din Bătiești din județul Muscel și Pădureț și cu feciorii lor câți Dumnezeu le va da ca să le fie lor vecini în sat în Bătiești din funia Roteanului toată partea Stanciului Băgăița, care cât se va alege, pentru că o au cumpărat tatăl lor, Stoica logofătul de la Stanciu Băgăița drept bani gata 1600 și drept 2 oca de ceară. Care moșie au fost și Stanciului Băgăița de cumpărătoare dela Oana lui Dragotă cu zăpis de vânzare și cu mărturii.

Și iară să fie slujitor domniei mele Radul logofătul și cu frații lui ocină în Bătiești din funia Roteanului din delnița lui Ion Burtoiu, dela râu toată, din câmp, din pădure, din apă și cu vaduri de moară, de peste tot hotarul care cât se va alege. Pentru că o au cumpărat tatăl lor Stoica logofătul dela Neaga Oloaga și de la feciorii ei Manea și Oprea și Radu, feciorii lui Ion Burtoiu, drept bani gata 1000 și cu zăpis de vânzare și cu mărturii. Și iar să fie slujitor domniei mele Radului logofăt și cu frații lui ocină în Bătiești și toată partea Tomei feciorul Stancului Orbul, din câmpie, din pădure, din apă, de peste tot hotarul, care cât se va alege. Pentru că o au cumpărat de la Toma, feciorul Stanciului Orbul drept bani gata 6000. Și dintre acești bani, fost au luat Stanciul, tatăl Tomei de la Stoica logofătul, bani 3000, iar bani 3000 i-au luat de la feciorii lui, ce scriu mai sus cu zăpis de vânzare și cu mărturii.

Și iară să fie Radului logofăt o livadă la Bătiești decindea de râu, alături cu Burtoiu și cu Manea și dă cu capul la râu, și în schimbul partea vispească toată. Pentru că o au dăruit Vladul la nunta lui, la masă, cu zăpis și cu mărturii. Și iar să fie slugilor domniei mele Radu logofăt și cu frații lui ocină în Bătiești din funia Răteanului din delnița Malului, a patra parte peste tot și din delnița Radului Vlajog iar a patra parte de peste tot hotarul și iar din partea Cupeșească a patra parte, însă fără delniță în sat din câmp, din pădure, din apă de peste tot hotarul oare cât se va alege. Pentru că s-a cumpărat de la Oprea, feciorul lui Cazan, drept bani gata, 25000 și cu zăpis de vânzare.

Și iar să fie slugilor domniei mele Radu logofătul și ca frații lui, 2 răzoare de vie în dealul Izvoranilor pentru că le-au cumpărat de la Ion feciorul

Balu, drept bani gata 1260 și cu zăpis de vânzare. Și iar să fie slugilor domniei mele Radul logofăt și cu frații lui ocină în Batiești cu funia Răteanului care ocină o au fost tinul Nichifor delniță în sat din câmp din pădure, din apă, de peste tot hotarul oricât se va alege. Pentru că au fost cumpărat de la Sima, feciorul lui Stoian drept bani gata 1800 și cu zăpis de vânzare și cu mărturii și iar să fie slugilor domniei mele Radu logofăt și cu frații lui o livadă la Bârzești care iaste alături cu livada lor la Uei[...] și dă cu capul în baltă. Pentru că o au cumpărat de la Stoica, feciorul lui Șerban Otescu drept bani gata 200, cu zăpis de vânzare și cu mărturii. Și iar să fie slugilor domniei mele Radu logofăt și cu frații lui ocină Batiești din funia Răteanului, partea Matei dată din câmp, din pădure, din apă și cu vaduri de moară și din răzutul (?) satului o are cât se va alege. Pentru că o au cumpărat de la Dragomir feciorul Staniei drept bani gata 180 și cu zăpis de vânzare și cu mărturii. Și iar să fie slugilor domniei mele Radului logofăt și cu frații lui ocină în Bătești toată partea lui Ianis feciorul lui Cazan și a femeii lui Despei. Pentru că o au cumpărat de la Ianis bărbatul Despei din partea lor jumătate drept ughi 5 (bani) gata iar după moartea lui Ianis au vândut și Despa ceva jumătate de parte a lor iar drept ughi 5 fac peste tot ughi 10 cu zăpis și cu multe mărturii. Și iar să fie Radului logofătul și frații lui o jumătate de delniță din dealul Izvoranilor din funia Piteșteanului, de peste tot hotarul orișicât se va alege. Pentru că o au cumpărat de la Radu Clucerul și de la frații sau Ion, feciorii lui Matei logofăt din Pișcani drept bani gata ughi 47 care le au fost și lor de cumpărătoare de la Ioan Băjica cu zăpis de vânzare cu mărturii.

Și iar să fie slugilor domniei mele Radului logofăt cu frații lui, ocină în sat **în Cătelești în județul Teleormanului** (s.n.) partea lui Șarban și a Radului, însă stâneni 160, stânenul câte bani 40, fac ughi 32. Pentru că o au cumpărat de la Stan și de la frate său Radu dărăbanțul și de la Vlad cel Bătrân, și Stoica și Albul Gligore drept acești bani ce să scriu mai sus și cu zăpis de vânzare și mărturii. Și iar să fie Radului logofăt și cu frații lui un rumân anume Ion, feciorul Radului Cojocariul și cu feciorii lui ce-i va da Dumnezeu și cu toată partea lui de moșie din Bătești precum au ținut tatăl său, să aibă a împărți moșia în două cu Drăguș, fratele lui Ion. Pentru că sau vândut rumânul cu partea lui de moșie și de bună voia lui, fără de vânzare și fără nici o silă și cei mai drept bani gata ughi 28 și cu zăpis de vânzare. [...] scrise cu zăpis când a fost cursul anilor 7160/1652.

Scris în București în luna mai 8 zile vă leat 7173/1665.¹³⁵

¹³⁵ DGAS, *Mitropolia Țării Românești*, pergament original, 93/43.

- 2 -

1824 ian. 4.

Io Grigorie Dumitru Ghica voevod și domn al Țării Românești. După arătarea ce ne face asupra pricinii dlui mare logofăt de Țara de Jos, cu cale fiind anaforaua aceasta orânduim pe sluga domniei mele [...] aprod bătrânesc să meargă la județul Teleorman și prin marifetul și ajutorul ispravnicilor județului să facă urmare întocmai.

(pecetea domnească)

1824 ghenarie 4

Vel logofăt

Prea înălțate Doamne,

După luminata porunca mării tale ce mi se dă la această jalbă a lui Marin din satul Cățelești din județul Teleorman făcând cercetare văzui la mâna sa anafora a dumnealor boierilor ispravnici dintr-acele județ scrisă de la 10 ale lunii lui iulie cu leat 1823 coprinzătoare că s-au judecat acolo cu pârâtul Costandin Guma dintr-acele județ pentru cele ce arată într-această jalbă și după cercetarea ce au făcut isprăvnicatul au apăsât pe jăluitar de cererile pârâtului și au îndatorat pe pârât ca să-i îplinească jăluitarului câteva condeie care sunt arătate pă larg în numita anafora. Și fiindcă jăluitarul nu s-au mulțumit căci n-au îndatorat pe pârât a-i plăti și hrana ce au pierdut-o i-au sorocit ca după sfârșitul acelei luni să se afle amândouă părțile aici. De aceia gădesc cu cale să fie luminată porunca înălțimii tale cu mumbașir să meargă la județul Teleorman și prin marifetul dumnealor ispravnicilor județului, apucând pe pârât ori să îndeplinească dreptul jăluitarului după coprinderea anaforalii isprăvnicești, sau pricinuind că are împotrivă a răspunde să-l ia ori pe însuși sau vechil din parte-i plirecsurios (?) adeverință în scris supt iscălitura sa, încredințată și de isprăvnicat, să-i aducă la luminat divanul mării tale.

(ss) Dumitrache Bibescu

1824 ghenarie 3.¹³⁶

¹³⁶ DGAS, *Condica Domnească*, ds. 107, f. 137 v.

- 3 -

Pricipatele Unite
România și Moldova
Curtea Apelativă civilă secția II-a

No. 92

Oprea popa Ivan, preotu Ioan sin preotu Ivan și Stanciu sin preotu Ivan, prin reclamația de la 12 aprilie anul corect, apelând hotărârea cu no.7 de la 8 februarie același an, pronunțată de Trib. Districtului Teleorman în procesul intentat de Dumitru Trunac, Radu sin popa Vlad și Constandin sin Dumitru Trunacu contra apelanților pentru împărțirea ce cer a avea ni o sută de stânjeni de moștenire de la popa Ilie după spița rudenii lor cu pârații din hotarul moșii Surdulești - Besnești, s-au sorocitu în judecată atât apelanții cât și adversarii lor și, după îndeplinirea procedurii fiind astăzi la 24 august spre înfățișare, apelanții prin procurator din parte-le Ioanu Matei, după plenipotentă procură legalizată de consilierul comunal al satului Tătăraști, asistând și Ionu Purcan episcopul averii lui Ștefan Ioanu, care are același interes a sprijini cu apelanții. Iar Dl. George Atanasiu care este procuratorul plenipotenței după procura ce s-a văzut în dosarul Trib[unalei] și despre care se pomenește în practicele hotărâri, nefiind nici însuși următorul, nici Dl. Mihalache Apostolescu, vechilul ce-l are orânduit prin procura legalizată de subprefectura Plășii Teleorman sub no. 2747 la 7 iunie trecut.

Curtea, în lipsa-i conform art. 251 din Regulament a intrat în cercetarea procesului, cetind apelația hotărârea Trib. Din Dispozitivul căreia s-a văzut că Tribunalul, pentru cuvântu că Radu sin popa Vlad și Dumitrache Tronacu sin diaconu Toma sânt în aceeași linie de rudenie cu Ioan popa Ioniță, Oprea Stanciu și Ștefan Ioan către popa Ilie, moșul lor, hotărăște să se împartă suta de stânjeni a moștenirii lui popa Ilie în trei părți legale dându-se moștenitorilor lui popa Ilie în trei părți legale dându-se moștenitorilor lui popa Ivan, Diaconu Toma și popa Ivan o parte egală în raportu cu dreptu moștenirii părinților lor.

După aceasta vechilul apelanților dând înscris propunerile sale, în sprijinirea apelației, s-au citit și s-au văzut că pe lângă cele exprimate la Trib. Adaogă că adversarilor printr-un înscris dat fratelui lor Ivan, fiul lui popa Ivan și nepot de fiu al lui popa Ilie, ca să urmeze el judecata pentru scoaterea acelor 100 de stânjeni ce erau cotropiți de moșnenii rezași și dânsi să nu aibă nici un amestec nici la câștig nici la pagubă sau la cheltuiile judecății, nu văd nici un cuvântu legal ca să mai poată acum pretinde împărțire la acea sumă de stânjeni pe care fratele lor, cu grele cheltuii de judecată scoțându-i de la cotropitori i-a posedat până când l-a omorât și de

la moartea lui i-a posedat ei până în anul 1859, când adversarii lor au pornit judecată fără să le fie atacată stăpânirea de către dânsii.

Și fiind când a omorât pe fratele lor Ivan omurătorii i-au arsu toate hârtiile între care era și acel înscris să roagă să li se îngăduie dovedirea acestei împrejurări prin producerea de martori pe care poate să îi înfățișeze judecății de li se va acorda un soroc și înfățișându-și o carte de alegere subsemnată de hotarnicu Depărățeanu la 19 martie 1846, s-a văzut că hotarnicu alegând 100 stânjeni masă în trei trăsături din trupu moșii Surdulești-Besnești îi dă în stăpânire lui Ivan sin popa Ivan.

Apoi luându-se în băgare de seamă și hotărârea Trib. Și că prin în întâiul consideratu să orbește de hotărârea acestei Curți cu nr. 72 din anul 1840, s-a luat și aceasta în băgare de seamă spre a li să vedea coprinderea, vrând Curtea a-și forma convincția dacă suma de 100 stânjeni dându-se numai pe seama lui Ivan sin popa Ivan și prin hotărâre s-a respinsu comoștenitorii săi de la dreptu împărtășirii pe vre o bază legală. Și din această hotărâre văzându-se că se face aluzie la o hotărâre pregătitoare din anul 1838 cu nr. 51 s-au luat și aceia în băgare de seamă și cu toate că prin cea dintâiu s-a văzut că se dă lui Ivan sin popa suta de stânjeni, după cum i s-a ales de hotarnicu, însă prin cea de a doa s-a văzut că eczistă trecutu în practicele hotărârii un înscrisu cu data de la anul 1837 mai 8 de împăciuirea urmată între mai mulți părtași moșneni surdulești cu Iavn sin popa Ivan și Dumitru sin diaconu Dima ce se trage din popa Ilie tată lui Ivan și al diaconului Dima, prin care, spre precurmarea prigonirii s-au împăciuit ca din stânjeni ce vor rămânea buni și drepti după doă cărți de hotărnicie, dându-se celor ce se subînsemnează în învoire cumpărătorile după zapisele datate mai în urma acelor cărți de hotărnicie, prisosul ce va rămânea să-l împartă pe sin doă și celelalte.

În numele mării sale Domnitorului Principatelor Unite

Curtea

Văzând că motivul în virtutea căruia apelanții voesc a respinge dreptu de împărtășire în acea sută de stânjeni a adversarilor lor după spița rudeniei ce au aceia cu apelanții către popa Ilie, de la care s-au coborât acei stânjeni, este că adversarii ar fi cedat un asemenea dreptu prin înscrisu către Ivan sin popa Ivanu neprimind să mai ia nicio împărtășire în vre un cursu de judecată nici la câștig nici la pagubă sau cheltuieli de judecată. Văzând că cererea lor ca cu martori să dovedească ecsistența unei asemenea condiții după acest înscrisu, o motivează pe cuvântul că înscrisu s-au arsu de omurătorii lui Ivan sin popa Ivan.

Considerând că în cazul unei asemenea împrejurări, în lipsa adversarilor, reclamațiilor deși ar fi pututu cererea pentru aducerea martorilor propuși dar din hotărârea cu nr. 51 din anul 1838 a acestei Curți, văzându-se

că moșnenii Surdulești și Beșnești, prin împăciuirea făcută cu Ivan sin popa Ivan, pentru dreptu acestuia de împărțășire în hotarele cu asemenea numiri, prin reprezentația drepturilor lui popa Ilie, moșul său, a făcut o asemenea împăciuire în precurmarea prigonirii de odată și cu Dumitru sin Diaconu Dima, cu care în unire începuse procesul de la întâia instanță și care vine astăzi împreună cu ceilalți a face pretenție de împărțășire din acea sută de stânjeni ca să posedă de moștenitorii lui Ivan sin popa Ivan și frații săi, să constate cu neîngăduire că înscrisu de natura celui propus n-a putut să fie niciodată dat către Ivan sin popa Ivan pentru că după cum să deslușește împrejurările de către apelanți cedarea unui dreptu spre a evita cheltuielile judecății nu se poate face decâtu când dobândirea lui prin judecată este îndoioasă și nesigură, iar nu și când dreptul se află pronunțat în favoarea celui ce-l ce dă ori printr-o hotărâre sau prin o învoială desăvârșită precum este cazul de față.

Considerând că în fața unor asemenea împrejurări Curtea își are convicția făcută cum că un asemenea înscris nici a eczistatu, nici a putut eczista. De aceia, pe temeiul precitatelor motive, pe de o parte găsește că nu poate fi legală cererea de aducere de martori, iar pe de alta, văzând că reclamanții au dreptul de împărțășire de o potrivă cu apelanții din suma de stânjeni una sută, conform literii V și H de sub art. 17 cap 3 partea IV din condica civilă, Curtea se unește în prințipu cu hotărârea judecătoria de Teleorman de sub nr. 7 din anul corentu și hotărăște a se face urmare întocmai:

Taxa rămâne în povara apelanților, iar mulțumindu-se vre o parte, poate să dea apelație la domn prin onor Minister al justiției în soroc de o lună de la primirea hotărârii, având cei judecați în lipsă și dreptul de opoziție în termen de opt zile slobode și aruncând dovadă de pricinile ce le-a împiedicat venirea să poată dobândi reînfrățire.

1860 august 24
Dos. no. 77/1860

Președinte: E. Schinea
C.C. Manoil
G. Lehliu
C. Cocorăscu
Ant. Mavrus
Capel canțilerii: Z. Urlățeanu

Curtea de Casație cu adresa no. 491 din 24 ian. 1867, face cunoscut Curții de Apel sec. II că recursul făcut împotriva deciziei no. 92/1860.¹³⁷

¹³⁷ DGAS, *Curtea Apelativă, secția a II-a*, ds. 41/1860.

- 4 -

1669 (7178) nov. 14.

Adică eu Tudoria paharnicul dimpreună cu frate-miu Popa postelnic, feciorii lui Arvat spătarul, scrim și mărturisim cu acest al nostru zapis ca să fie de bună credință, la mâna dumnealui vărului nostru Radu vătaf de aprozi, feciorul lui Tudor sluger din Izvor, cum să se știe că i-am vândut noi toată partea noastră de moșie, care se chiamă Siliștea din județul Teleorman, din câmp, din pădure, din apă, din siliștea satului și de peste tot hotarul. Oare cât se va alege din hotar până în hotar, însă stâneni 1800, stânenul câte 23 bani, fac ughi 207. Și această moșie care este mai sus scrisă i-am vândut-o dumnealui stearpă fără de rumâni, și i-am vândut-o noi de a noastră bunăvoie, fără nici o silă, pentru că fiindu-ne sângele i s-au căzut să o cumpere dumnealui decât alți străini. Și am luat toți bani gata în mâinile noastre. Și am vândut dumnealui să-i fie moșie ohabnică în veci dumnealui și coconilor dumnealui, nepoților, strănepoților dumnealui. Iar să va avea această moșie vreo gâlceavă pân s-a tragem noi. Și când am făcut această tocmeală i-am vândut această moșie, întâmplatus-au și boiar mărturie, care vor pune peceteile și iscăliturile mai jos. Și pentru mai adevărată credință, noi încă ne-am pus peceteile și iscăliturile mai jos, ca să se crează.

Și-am scris eu Luca logofăt Rătescul.

Scris noiembrie 14 zile. Leat 7178 (1669)

Eu Tudor paharnicul feciorul lui Arvat spătar.

Papa feciorul lui Arvat.

Ivașco mare comis, mărturie.

Mihai mare postelnic.

Vâlcul mare sluger, mărturie.

Rizea vistirnic, mărturie.

G[...], mare agă, mărturie.

Mihai sluger, mărturie.

Tudor paharnic Greceanul.

Vintilă, mare vistier, mărturie.¹³⁸

¹³⁸ DGAS, *Mănăstirea Glavacioc*, document original XII/1.

- 5 -

1691 (7199) iun 15

Adică eu Radul comis Știrbei împreună cu jupâneasa mea Neacșa și cu feciorii mei Radul postelnic i Constantin mare comis i Serban slujer i Matei i Tudor, dat-am zapisul nostru ca să fie de bunăcredință la mâna părintelui egumenului Ștefan de la sfânta mănăstire Glavaciogul și la toți părinții călugări cât se află lăcuiitori în sfânta mănăstire Glavaciogul, cum să se știe că întâmplându-se de s-au petrecut fii-mea Pracsii, îngropatu-i-s-au oasele la sfânta mănăstire Glavaciogul, și dându-i-eu satul Siliștea din județul Teleorman zestre când au fost la petrecania ei fost-au lăsat cu blestem ca să se dea acest sat al ei Siliștea la sfânta mănăstire Glavaciogul, unde se odihnesc oasele ei, ca să fie pentru pomenirea sufletului ei și pentru pomenirea sufletelor noastre, însă moșie stearpă fără de rumâni. Și-au lăsat și oasele care sunt făcute acolo la satul ei Siliștea, zicând că sunt făcute cu soții ei și cu oamenii ei care moșie ne iastă și nouă de cumpărătoare de la vărul meu Tudor I. Popa, feciorii lui Arvat spătarul, unchiul meu, însă stânjeni 1800. Deci și noi după cuvântul ei lăsându-o la sfânta mănăstire, am dat și noi acest sat la sfânta mănăstire ca să ție și să stăpânească cu bună pace, în veci fără nicio bântuială pentru că acest sat l-am cumpărat cu bani gata fără de nicio gâlceavă. Și l-am dat cu toată voia noastră ca să fie pentru pomenirea sufletului ei și pentru pomenirea sufletelor noastre. Numai și părintele egumenului să aibă a face un schit acolo, la acest sat, la Siliște, în curte cu cheltuiala sfintei mănăstiri Glavaciogul și cu cheltuiala noastră, împreună pentru că ea au lăsat cu blestem ca să se facă acest schit în curte înaintea caselor lui. Și pentru mai adevărată credință ne-am pus peceteile și iscăliturile mai jos, ca să se crează. Și-am scris eu Tudorie, fiul lui Tudor logofăt Olănescul.

Iunie 15 zile, văleat 7199.

Eu Radu comis Știrbei. Neacșa comișoia. Radul postelnic fiul lui Radu comis Știrbei. Constantin mare comis, fiul lui Radu comis. Matei, fiul Radului comis, Știrbei. Tudor fiul lui Radu comis Știrbei. Cernica, Știrbei, mare comis, mărturie.¹³⁹

¹³⁹ DGAS, *Mănăstirea Glavacioc*, document original XII/2.

- 6 -

1721 (7228) mai 10

Noi 12 boiari care sântem luați de Sfinția sa părintele egumen de la Glavaciog și dă Pătrașcu postelnic Bălăceanu ca să venim să hotărâm moșia ce se chiamă de la Siliștea. Deci noi văzând în munca măriei sale și cu sluga măriei sale, al doilea portar, deci noi ne-am adunat cu toții la această moșie ce s-au zis mai sus. Și și-au scos părintele un zapis de cumpărătoare de la Radu comis Știrbei însă de când am fost vătaf de aprozi, dă stânjeni 1800 și a-u scos și dania jupânesei Pracsii iarăși dă 1800 dă stânjeni, care s-au fost dat de zestre de la părinții ei și s-au închinat la sfânta mănăstire Glavacioc unde s-au îngropat. Și așa mărturisește în dania ei cum, ca să se facă și schitul în curte, la casele ei. Deci noi, am cerut și scrisorile ale lui Pătrașcu postelnic, dumnealui nu ne-au dat nicio scrisoare, nici de cumpărătoare, nici de moștenire. Noi am mers dinpreună cu părintele egumen și cu Pătrașcu postelnic de am tras moșia pân mijloc pe lângă case, din hotarul Baldovineștilor până în hotarul Tinii de jos și am găsit stânjeni 1500. Deci noi văzând că nescoțând postelnic Pătrașcu nici un zapis, noi am dat să stăpânească sfânta mănăstire Glavacioc cu bună pace, din hotar până în hotar, căci au mărturisit și preotul din sat cum că este moșia sfintei mănăstiri, dinpreună cu alți oameni mai bătrâni, care au știut. Iar scoțând Pătrașcu mișcare zapisă mai vechi de către ale sfintei sale părintele egumen, chir Micodim și va stăpâni și dumnealui până când va ajunge partea lui. Și nevăzând nici un zapis al lui, n-am pus pietre și am lăsat-o precum au fost hotarul cel vechi. Pentru aceasta am dat scrisoarea noastră la mâna sfinției sale părintele egumen ca să stăpânească moșia în bună pace de către Pătrașcu postelnic, nescoțând nici un zapis.

Mai 10 zile, leat 7229.

Mihai căpitan Prejbeanul. Popa Neagoe din Ciocănești. A[...], fiul lui Stanciu Mârzac. Popa Bratul sin Brătian. Papa căpitan de slujitori din Ungheni. Vladul stegarul Mozăceni. Popa Constantin din Uliești. Iane din Ciocănești. Paraschiva stegar Eu Tudorie pârcălab. Ivan Tătescul. Stan iuzbașa de roată.¹⁴⁰

¹⁴⁰ DGAS, *Mănăstirea Glavacioc*, copie XII/3.

- 7 -

1745 (7253) apr. 28.

Carte din poiană între Ioniță postelnicul Bălăceanu și Ioanichie egumenul, Glavaciogului pentru moșia Siliștea.

Adică eu Ioniță postelnic Bălăceanu, fiul lui Pătrașcu logofătul Bălăceanul, dat-am a mea scrisoare la mâna sfinției sale părintelui arhimandritului chir Ioana, egumenul sfintei mănăstiri Glavaciog cum să se știe ca având noi pricină cu sfinția sa pentru moșia Siliștea, înaintea dumnealor veliților boieri așa ne-au hotărât dumnealor ca să venim la moșia Siliștea și viind împreună cu sfinția sa am tras moșia prin trei locuri după obicei și i-au luat întâi cu din hotarul Tinii în jos până din josul satului în groapa ce s-au făcut semn și într-un păr ce s-au vărut și la capătul dinspre răsărit în matca Teleormanului și despre apus până unde se lovește în cap cu moșia Găguleasca, stâneni 500, însă la câte trele râurile, câte stâneni 500, făcându-se masă peste tot. Și cealaltă moșie ce au rămas în jos, până în hotarul moșiei Baldovineștilor a sfintei mănăstiri Comani a rămas sfintei mănăstiri Glavacioc. Ci de acum înainte bună pace să avem unul de către altul și să stăpânească pe semnele ce s-au făcut. Și când s-au făcut acest așezământ au fost alți boieri mărturie, care se vor iscăli mai jos. Și pentru credință ne-am iscălit mai jos, ca să se crează.

Aprilie 28 Leat 7253.

Ioan Bălăceanu postelnic.

Drăghici logofăt din Ruși (de Vede), martor.

Cristian comis Pribean, martor.

Cârstea logofăt din Drăgănești, martor.

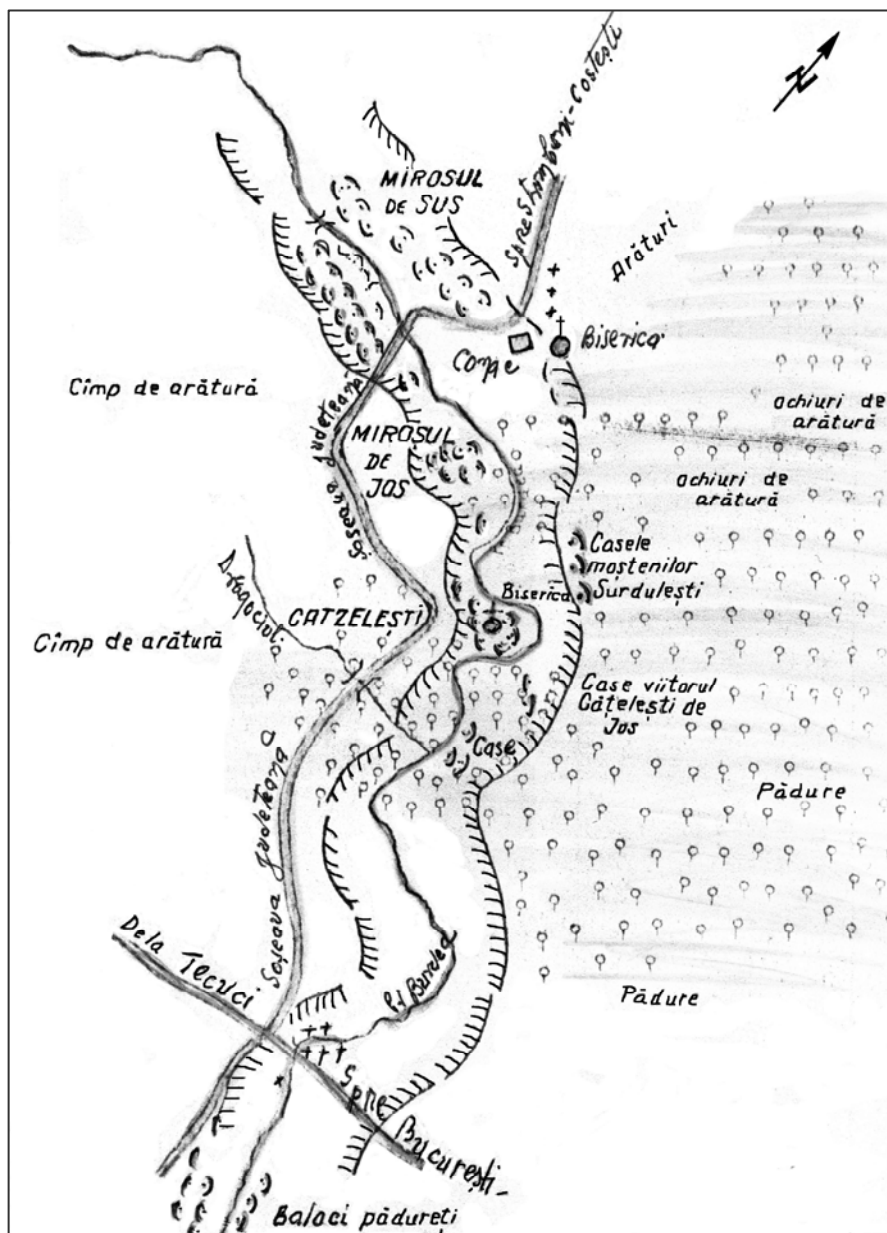
Preda Prejbeanu, martor.

Această copie fiind scrisă întocmai după cum a semnat acest act în condica mănăstirii ce s-au dat de guvern, precum m-am încredințat prin a însumi protocolire să adeverează de supt cârmuirea plășii Glavaciocului din județul Vlașca.

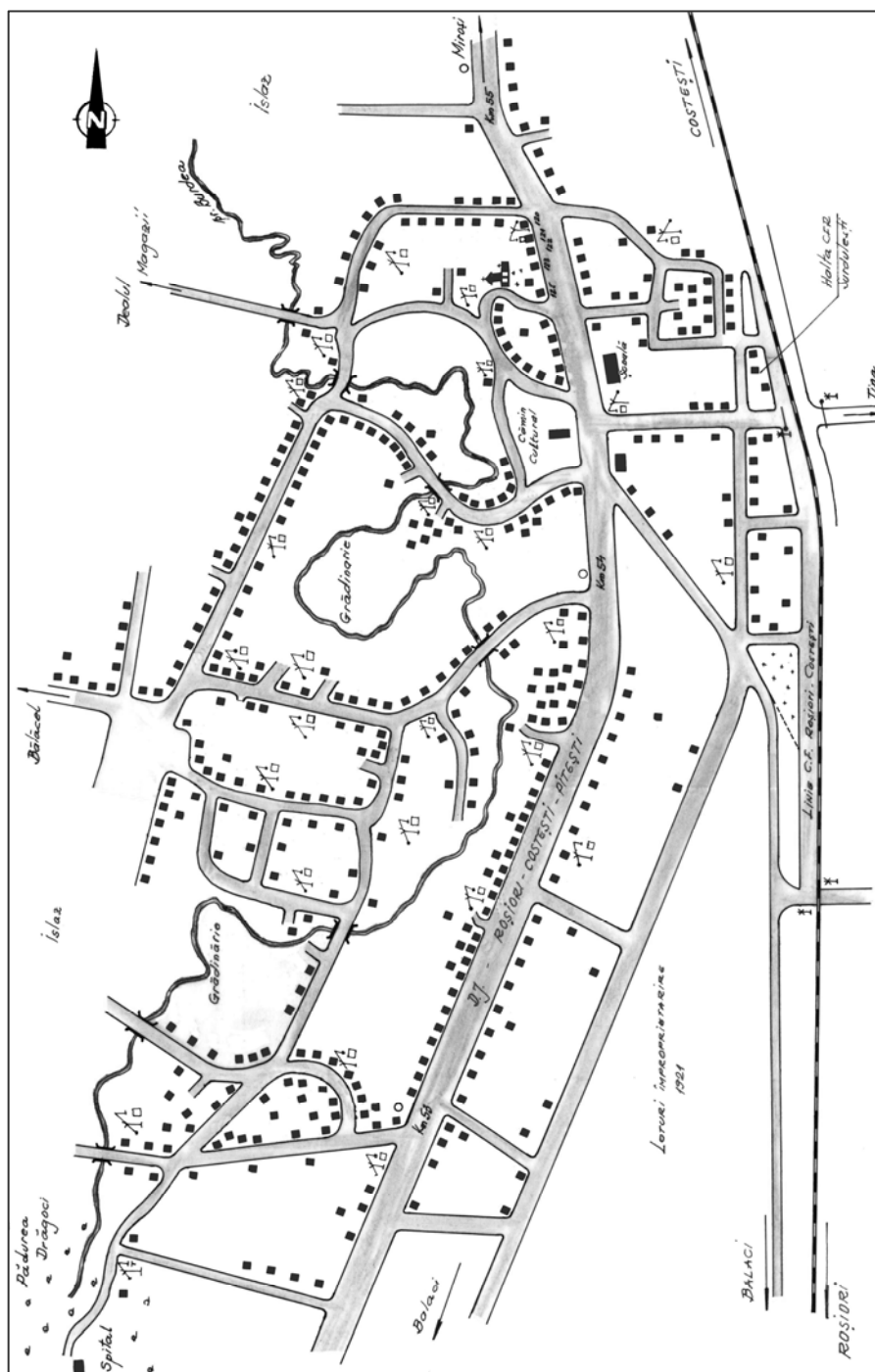
Suptcârmuitor, D. Popescu.¹⁴¹

¹⁴¹ DGAS, *Mănăstirea Glavacioc*, copie XII/4, nr.2.

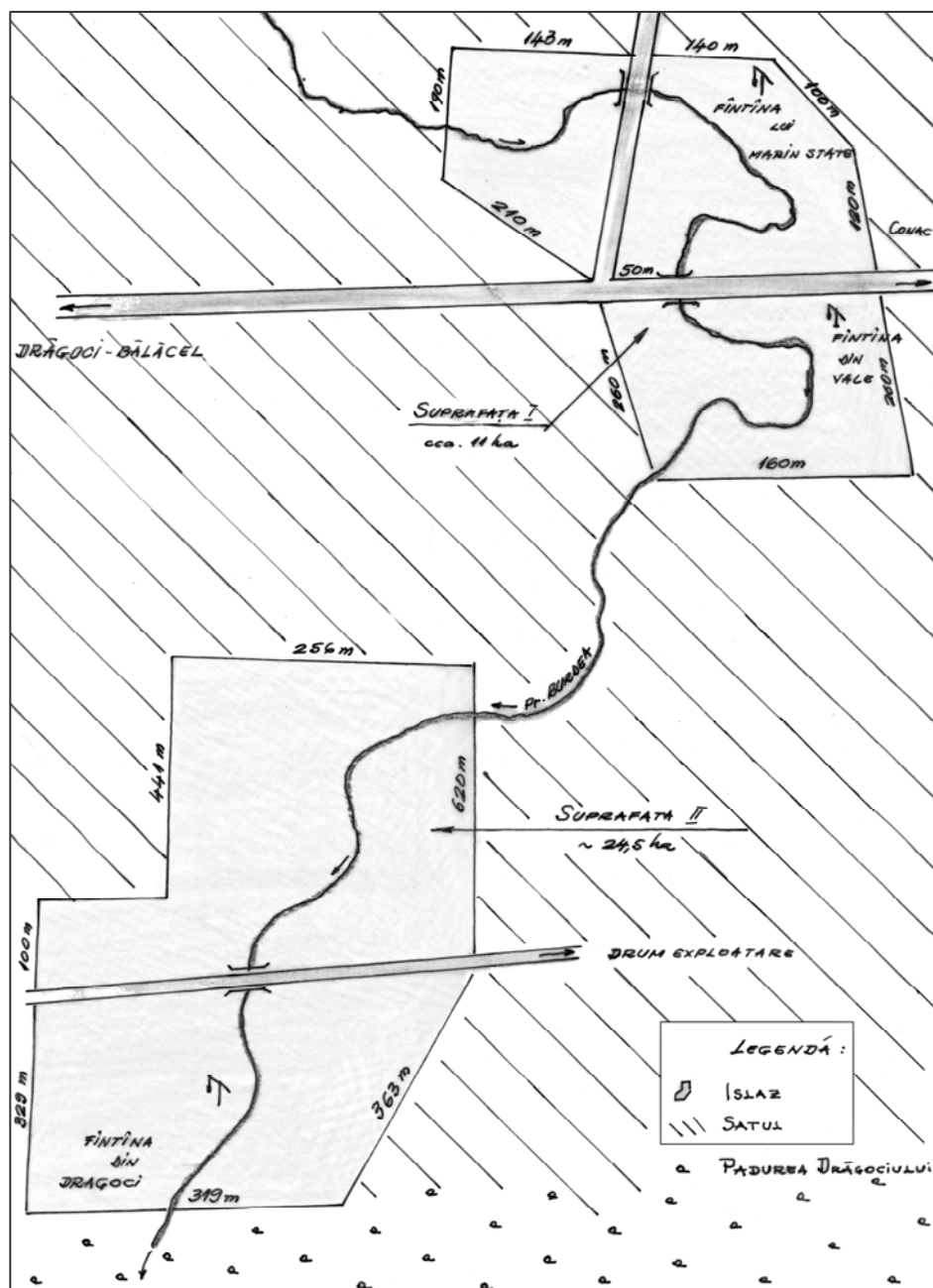
HĂRTI

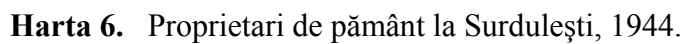
Harta 2. Harta Cățeleștiului (adaptare după Harta Austriacă din 1790-1791).

Harta 4. Satul Surdulești în 1950.

Harta 5. Islazul satului Surdulești în 1950.

IMAGINI

Foto 1. Apa pâraului Burdea revărsată (aprilie 1954).

Foto 2. Se retrag apele (1950).

Foto 3. Pod făcut de germani, în 1941, peste Burdea, la pădurea Drăgoci (1942).

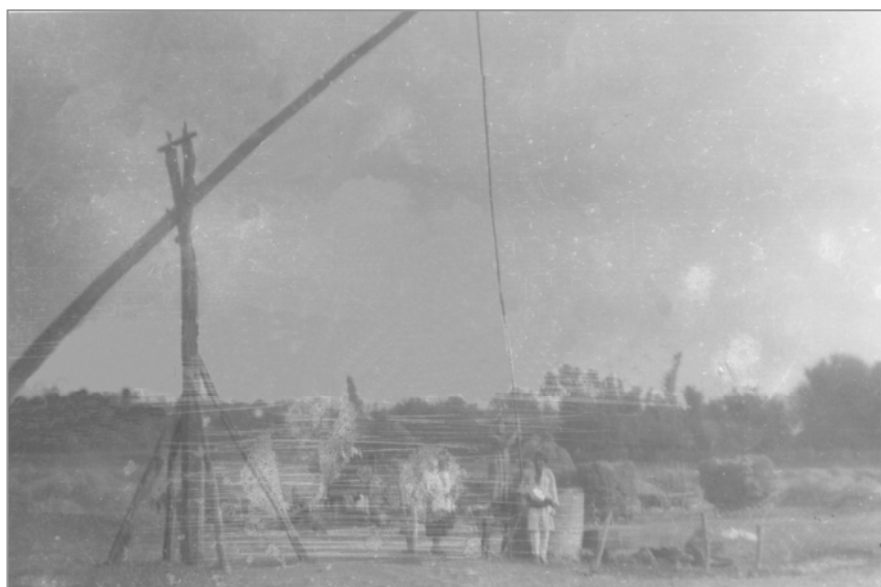

Foto 4. Fântâna din Izlaz, lângă podul de peste Burdea.

Foto 5. La săpături, eu (Ioan Spiru, în stânga - *n.ed.*) și învățătorul I. Tomescu, în spatele copiilor.

Foto 6. Obiecte descoperite la „Măgura din Izlaz”, la sondajul din 1948.

Foto 7. La treierat cu batoza și tractorul. Eu (Ioan Spiru - *n.ed.*), cu snopul, preotul Ilie din Miroși și mama Ilinca cu băiatul meu (viitorul inginer CFR, Aurel Spiru).

Foto 8. La treierat cu batoza și tractorul, cu copiii mei, mici (1951).

Foto 9. La arat cu patru vite, lângă pădurea Drăgoci.

Foto 10. La seceră, pe lotul bisericii. Soția (Lucia Spiru - *n.ed.*) cu pălărie mare; Aurel Spiru, copil, cu pălărie.

Foto 11. La seceriș, cu secerătoarea.

Foto 12. Casa lui Ivan Arghir Ștefan, cu mama Rada, nora Stanca și doi dintre nepoți (strănepoții lui Ivan sin popa Ivan).

Foto 13. Casa lui Marin Giuganu. Constantin Giuganu, cârciumarul, Dumitru Popescu, cu haina cu guler și neamuri. Îmbrăcăminte de zi de zi.

Foto 14. Îmbrăcăminte de femei bătrâne.

Foto 15. Îmbrăcămintе de tineri, duminica.

Foto 16. La biserică, duminica, în costume locale (biserica veche, iarna 1941).

Foto 17. Tineri, duminica.

Foto 18. Călușarii din sat. Jos, „Mutul” cu mască.

Foto 19. Nunta: nașii, mirele, mireasa, bradul (1949).

Foto 20. Nașii și însurăteii, mai în etate (1950).

Foto 21. Nunta, acasă. Doamna Alexandrina Popescu, fosta directoare a școlii, lângă nașă.

Foto 22. Femei cu prunci la 40 de zile, venind de la biserică.

Foto 23. La hram, femei cu oale pe cap.

Foto 24. Pomană la biserică (1950).

Foto 25. Pomana de șase săptămâni, la om acasă (1949).

Foto 26. În cimitir, cu oale de împărțit, de Sâmbăta Morților (1948).

Foto 27. Biserica de lemn din Cățelești de Sus.

Foto 28. Biserica din Surdulești înainte de renovare (1940).

Foto 29. Biserica și materiale pentru reparație.

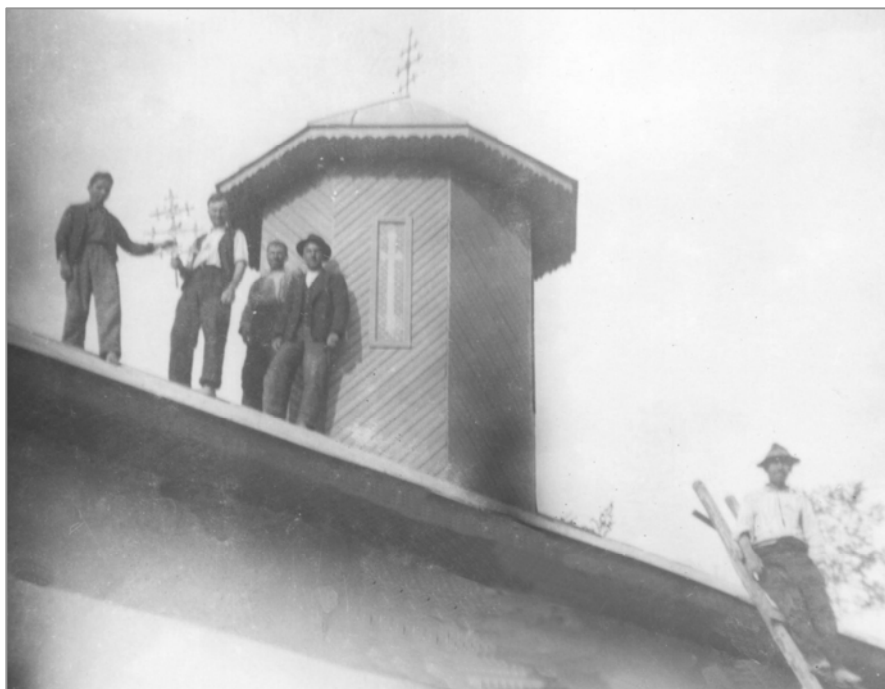

Foto 30. Renovarea bisericii (1943).

Foto 31. Troița Eroilor, făcută de căpitan în rezervă Jean Iliescu. Soția (Lucia Spiru - *n.ed.*) cu copii Aurel și Sonia Spiru. În spate, casa parohială (iarna 1944).

Foto 32. Fântâna de la școală.

Foto 33. Primăria.

Foto 34. Halta CFR Surdulești.

ISBN 978-606-93332-8-0